

**T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI SONRASI
TÜRKİYE-YUNANİSTAN
SİYASİ İLİŞKİLERİ**

**Onat BEKAROĞLU
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Salih AYNURAL**

GEBZE

2009

**T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI SONRASI
TÜRKİYE-YUNANİSTAN
SİYASİ İLİŞKİLERİ**

**Onat BEKAROĞLU
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Salih AYNURAL**

GEBZE

2009

ÖZET

Tezin Başlığı : KIBRIS BARIŞ HAREKATI SONRASI TÜRKİYE-YUNANİSTAN SİYASİ İLİŞKİLERİ

Yazar Adı : Onat BEKAROĞLU

Ege'nin iki yakası ve iki ülke. Bir tarafta tarihsel ve kültürel benzerlikler diğer tarafta uluslar arası siyaset ve diplomaside uzun yıllardır süren farklılıklar. Ulus-devlet kimliklerini birbirlerine karşı verdikleri mücadele sonucunda kazanmış olan iki devlet. Tezimin amacı bu iki ülkenin, Kıbrıs Barış Harekatı sonrası ilişkilerinin gelişimini incelemek, özellikle günümüzdeki iyimser politikanın altında yatan sebepleri ortaya çıkarmak ve gelecekle ilgil öngörülerde bulunmaktır.

Araştırmamın konusu olan Kıbrıs Barış harekatı sonrası Türkiye-Yunanistan siyasi ilişkilerini anlamak için her iki milletin özelliklerini, birbirlerine bakışlarını, karşılıklı algılamalarını ve 1830'dan günümüze kadar politikaların hangi etkenlere bağlı olarak uygulandığını bilmemiz gerekmektedir. Bunları iyi incelediğimizde günümüzdeki yaklaşmanın gerçek sebeplerini anlamış olur, ilişkilerde politikamızı oluştururken daha dikkatli ve akıllı davranabiliriz.

Araştırmamda Yunanlı yazarların görüşlerinden olabildiğince çok yararlanmaya çalıştım. Yunanistan'da ve GKRY'nde medyada çıkan haberlerden alıntılar yaparak Yunanistan gözüyle Türkiye'yi anlatmaya çalıştım.

SUMMARY

The two shores of a sea Aegean and two countries. On one hand two similar countries in their historical and cultural relations, on the other hand for many along year great differences in their international policy and diplomacy. Turkey and Greece. Purpose of this study is investigate the evolutions of the relations after the operation at Cyprus, find the reasons of the optimistic policies and prudence for the future.

We must know the characteristic of these people, feelings, perceptionals and the reasons of the poicies after 1830 for undertsand the Turkey-Greece diplomatic relations which is the subject of this study. After this study, we can know the real reasons of the optimistic policies, so we will be careful when we create the policies.

I used the opinions of the Greece writers as much as possible. My aim is to show the Turkey from the Greee by using the media of this country.

TEŞEKKÜR

GYTE'de Strateji bölümünde ülkemiz için çok önem arz eden Milli Güvenlik Stratejileri adlı Yüksek Lisans programında, bu çalışmanın seçim aşamasından tamamlanma aşamasına değin, her türlü yönlendirme ve desteğini benden esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Salih AYNURAL'a kaynaklara ulaşmam ve çalışma sürem boyunca izlemem gereken stratejileri belirlemem konusundaki yardımlarından dolayı Sayın İnal BATU'ya, Prof. Dr. Hasan ÜNAL'a, Prof. Dr. Azmi Özcan'a, Y. Doç. Dr. Dimitris Tsarouhas'a, yardımlarından dolayı tüm GYTE personeline ve desteklerini bir gün bile esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Onat BEKAROĞLU
Mayıs 2009

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
SUMMARY	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	vii
GİRİŞ	1
1. YUNANİSTAN VE YUNAN KİMLİĞİ	4
1.1. Yunanistan'a Genel Bakış	4
1.2. Yunan Kimliği ve Etkileri	4
1.2.1. Yunan Kimliğinin Oluşumu	4
1.2.2. Kimlikteki Osmanlı Etkisi	7
1.2.3. Yunan Kimliğinin Etkileri	7
1.2.3.1. Yunanistan'daki Etkileri	7
1.2.3.2. Türkiye ile İlişkilere Etkileri	8
2. YUNANİSTAN'IN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ	10
2.1. Osmanlı Egemenliği Dönemi	10
2.2. Bağımsızlık Hareketinin Oluşumu	12
2.3. Bağımsızlık Hareketinin Nedenleri	13
2.4. Yunanistan'ın Bağımsızlığının Etkileri	15
3. TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (1830-1974)	17
3.1. 1830–1923 Arası İlişkiler	17
3.1.1. Yunanistan'ın Anadolu'ya Saldırısı	19
3.1.2. Saldırının Etkileri	21
3.2. 1924–1974 Arası İlişkiler	23
3.2.1. II. Dünya Savaşı ve Yunanistan'da İç Savaş	28
3.2.2. Yunanistan'da Askeri Darbe ve İlişkilere Etkisi	32
3.2.3. Kıta Sahanlığı Sorununun Oluşumu	33

4. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KIBRIS	35
4.1. Kıbrıs'ın Önemi	35
4.2. Kıbrıs'ın Tarihi	37
4.3. Kıbrıs Barış Harekâtının Etkileri	41
4.4. Harekât Sonrası Gelişmeler	44
4.4.1. GKRY'nin Politikaları	45
4.4.2. Rum Kesiminin AB Yolu	47
4.4.3. Annan Planı	50
4.4.4. GKRY'nin AB Üyeliği	52
4.4.5. GKRY'nin AB Üyeliği Sonrası Gelişmeler	57
4.4.5.1. Finlandiya Önerisi	57
4.4.6. Yunanistan'ın Kıbrıs Politikası	58
4.5. Çözüm Önerileri	58
5. TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (1974-1999)	63
5.1. 1974–1981 Arası İlişkiler	63
5.1.1. FIR Hattı Sorununun Ortaya Çıkışı	63
5.1.2. Yunanistan'ın Kıta Sahaneliği Sorununu BM Güvenlik Konseyine ve Adalet Divanına Götürmesi	67
5.1.3. Bern ve Montreux Görüşmeleri	70
5.1.4. Rogers Planı ve Yunanistan'ın NATO'ya Dönüşü	73
5.2. 1981–1999 Arası İlişkiler	75
5.2.1. Yunanistan'ın AB Üyeliği	75
5.2.2. Andreas Papandreu'nun Politikaları	76
5.2.3. Yunanistan'da Politika Değişikliği	83
5.2.3.1. Davos Süreci	85
5.2.4. Soğuk Savaş'ın Sona Ermesi İle Değişen Dengeler	87
5.2.5. 'Casus Belli' Kararı	92
5.2.6. Kardak Bunalımı	95
5.2.7. Madrid Uzlaşması	99
6. TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (1999-2007)	104
6.1. Yunanistan'ın Yeni Politikasının Nedenleri ve Yunanistan İçin Avantajları	105

6.2. Politikanın şekillenmesi ve Türkiye'nin AB Süreci	107
6.2.1. Yunanistan'ın Türkiye'nin AB Üyelik Sürecine Bakışı	111
7. TÜRKİYE-YUNANİSTAN ARASINDAKİ SORUNLAR	114
7.1. Lozan İle Oluşan Dengenin Bozulması	114
7.2. Sorunların Genel Değerlendirilmesi	116
7.3. Sorunlara Yaklaşım	138
7.4. Adalet Divanı Meselesi	140
7.5. Sorunların Çözümü İçin Yapılması Gerekenler	143
8. İLİŞKİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ VE YUNANİSTAN'IN POLİTİKALARI	148
8.1. Türkiye-Yunanistan İlişkileri	148
8.1.1. İlişkinin Özellikleri	149
8.1.2. İlişkiyi Etkileyen Faktörler	150
8.2. Yunanistan'ın Türkiye Politikaları	154
8.2.1. Politikaları Oluşturan Argümanlar	157
8.2.2. Sonuç	167
9. SONUÇ VE GELECEK İÇİN ÖNERİLER	168
KAYNAKLAR DİZİNİ	171
MÜLAKATLAR	177
ÖZGEÇMİŞ	184
EKLER	185
Ek 1	
Ek 2	
Ek 3	
Ek 4	
Ek 5	

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

Açıklama

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AEK	Avrupa Ekonomik Komisyonu
BM	Birleşmiş Milletler
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GYTE	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü
RF	Rusya Federasyonu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
YY	Yüzyıl

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler, aktörler arasında ahde vefanın bozulmaması ve karşılıklılık ilkesi üzerinde gelişmektedir. Bununla birlikte, aktörlerin sayısının arttığı ve çeşitliliğin söz konusu olduğu günümüz uluslararası toplumunda, bu aktörler arasında yaşamın her alanında yoğun bir ilişki ve çıkar etkileşiminin yaşandığı görülmektedir. Bu etkileşim, beraberinde, hala temel aktör durumundaki ulus devletlerin sisteme müdahalelerini ve sistemle olan bağlarını hangi ölçütlere öncelik vererek yürütecekleri sorusunu gündeme getirmektedir. Bu bakımdan ele alındığında, temel aktör durumunda olan ulus devletlerin ikili ve çok taraflı ilişkilerinde dış politikalarını belirlerken çok yönlü düşünmeleri gereği ortaya çıkmaktadır. Kısa dönemli çıkar paylaşımlarına ve işbirliklerine koşut olarak, aktörler arasında uzun dönemlere ertelenen farklı çıkar beklentilerinin ve amaçlarının bulunması da mümkündür. Dolayısıyla, uluslararası ilişkilerde dostluk ve işbirliğinin yanı sıra, uzlaşmazlık ve çıkar çatışmaları da sürekli olasılıklar arasında bulundurulmak zorundadır.

Bu durum Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde de söz konusudur; iki ülke arasında pek çok sorunun bulunmasına karşın son dönemde ılımlı bir yakınlaşma nasıl yaratılabilmiş ise, bu ılımlılığın yerini bir anda soğuk savaş koşullarına bırakması da mümkündür. Bu ılımlı yakınlaşmanın sürmesi ise, büyük ölçüde uzlaşmazlığa taraf olan devletlerin politikalarını belirlerken sıfır toplamlı strateji ve taktiklerden kaçınmalarına bağlı olmaktadır. Bu ise, ulusların tarihinde yoğun çabalara ve zamana bağlı olarak şekillenebilecektir.

İki ülke arasında bundan önce bahsedebileceğimiz iki yakınlaşma dönemi olabilir. Bunlardan ilki yirmi küsur sene sürebilen, Büyük Atatürk'le Venizelos'un başlattıkları devir, ikincisi ise çok daha kısa süren 1976–1979 yılları arasındaki Ege anlaşmazlığı konusundaki diyalogdur. 1930'da Atatürk-Venizelos yakınlaşması geleneksel Türk-Yunan kriz-kriz süreçlerinden sonraki kriz-barış süreçlerinden en uzun süreni olmuştur. Bir asırlık (1830–1930) husumet bir ara nefes almıştır. (Tulça, 2006)

Bu kadar az yakınlaşmaya tanık olduğumuz Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde sorunlar ise gün geçtikçe artmaktadır. Her zaman tek taraflı olarak yaratılıp 1830'lardan bugünlere kadar gelen sorunlar; iki ülkenin tarih ve coğrafyasından beslenmekle beraber, bunların ötesinde Yunanistan'ın tarihi emellerinden ve ideolojisinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca Yunanistan'ın her defasında yeni bir şeyler isteyip, bir öncekini oldubittilerle kabul ettirmeye yönelik siyaseti, sorunların sayı olarak artarak büyümesine de diğer bir nedendir.

Tezin gelişimi içinde Yunan kimliğinin oluşumu, Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması, Yunanistan devletinin kurulmasından sonra özellikle Kıbrıs Barış hareketi sonrası zamanımıza kadar olan tarihi gelişimde ikili ilişkilerin gidişatı ve ortaya çıkan sorunlar incelenerek; "Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin düşmanca olması iki ülke halkının tercihini mi yansıtıyor, bu anlaşmazlık ve gerginlikler değişmez bir kader midir, yoksa düzeltilebilir mi?" sorusunun cevapları bulunmaya çalışılacak; çıkan sonuçlara göre sorunların çözüm yolları hakkında değerlendirmelerde bulunulacak ve gelecekle ilgili öngörülerde bulunulacaktır.

Bu çalışma yedi bölüm, buna ilave olarak bir giriş ve sonuçtan oluşmaktadır. Çalışmamızda izlenen yöntem, konumuz kapsamına giren kitap, dergi, gazete, muhtelif dokümanlar ve de yabancı yayınların taramalarının yapıldığı bilimsel bir yöntemdir.

Birinci bölümde, Yunanistan ülkesi ve Yunan kimliğinin oluşumu incelenmiş, bu kimliğin etkileri değerlendirilmiştir.

Yunanistan'ın bağımsızlık süreci ve bağımsızlığın etkileri ikinci bölümün içeriğini oluşturmaktadır.

Üçüncü bölüm iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda 1830–1923 arası dönemdeki, ikinci kısımda ise 1923'ten Kıbrıs Barış Harekatına kadar olan dönemdeki Türkiye-Yunanistan ilişkileri incelenmiştir.

Dördüncü bölümde araştırmamızın başlangıç noktası olan Kıbrıs Barış Harekatı, bu hareketin etkileri, hareket sonrası gelişmeler ve Kıbrıs'ta çözüm

önerileri üzerinde durulmuştur.

Beşinci bölümde 1974–1999 arası Türkiye-Yunanistan ilişkileri incelenmiş, Yunanistan'ın AB'liğinin ilişkilere etkisi göz önünde bulundurularak 1981 öncesi ve sonrası şeklinde iki bölüm halinde ele alınmıştır.

Altıncı bölümde 1999'dan günümüze olan ilişkiler değerlendirilmiş, Yunanistan'ın yeni politikasının nedenleri ve Yunanistan için avantajları, Türkiye'nin AB süreci ve Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine bakışı araştırılmıştır.

Ege denizinin önemi, Lozan ile oluşan dengenin bozulması, sorunlar hakkında her iki ülkenin tezleri, sorunlara yaklaşımları ve sorunların çözümü için yapılması gerekenler yedinci bölümde ele alınmıştır.

Türkiye-Yunanistan ilişkisinin genel görünümü ve Yunanistan'ın Türkiye politikaları sekizinci bölümde incelenmiştir.

Sonuç ve değerlendirme bölümünde genel bir değerlendirmede bulunulmuş, gelecekle ilgili öngörülerde bulunulmuştur.

1.YUNANİSTAN VE YUNAN KİMLİĞİ

1.1.Yunanistan'a Genel Bakış

Yunanistan; Güneydoğu Avrupa'da Balkanlar'ın güneyinde, Doğu Akdeniz'e doğru uzanan Kıta Yunanistan'ı ile 169'u meskûn olmak üzere irili ufaklı çok sayıda adalar manzumesinden meydana gelmiştir. Doğuda Türkiye ve Ege Denizi, kuzeyde Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk, batıda Adriyatik denizi, güneyde Akdeniz ile çevrilidir.

Jeostratejik konumuna, tarihsel ve coğrafi açılarından bakıldığında Doğu Akdeniz'de geniş bir deniz alanına sahip olduğu görülmektedir. Jeostratejik açıdan Ege Denizi Yunanistan'a, Karadeniz'den Akdeniz'e oradan da Güney Avrupa ve Kuzey Afrika'ya kadar olan deniz ulaşım hatlarını kontrol imkânı sağlamaktadır. Tüm bu deniz ulaşım hatları, Batı'ya yönelik birer stratejik kapı durumundadır. Üç kıtanın kesiştiği bir noktada ve önemli su yolları üzerinde bulunan Yunanistan ve içinde bulunduğu coğrafya, dünya ölçeğinde stratejik değeri bulunan ilgi sahalarından bir tanesidir. Bulunduğu coğrafya, enerji kaynaklarının Batı'ya ulaşması için kilit bölge olarak gösterilmektedir. Doğu Akdeniz'de merkezi bir konumda bulunan Girit Adası, deniz ve hava tesisleri sayesinde Doğu Akdeniz bölgesinde bütün yönlerde doğru icra edilecek harekâtlar için özel bir deniz hava üssü konumundadır.

1.2.Yunan Kimliği ve Etkileri

1.2.1.Yunan Kimliğinin Oluşumu

Batı Avrupa'daki ulus devletler, ulusal bir bilincin doğmasına yol açan ve duygusal yatırımların yapıldığı sınırların çizilmesini sağlayan uzun süreli iç ve uluslar arası savaşların ürünleridir. Kilise, inanç sapmalarının ortadan kaldırarak homojen kültürler yaratılmasına yardım etmiştir. Burjuvazinin başını çektiği ekonomik gelişme sınıflar, kentsel ve kırsal nüfuslar ve bölgeler arasında güçlü ağlar kurulmasını sağlamıştır. Rönesans ve Aydınlanma, derebeyliklerden ulus devlet durumuna geçişi kesinlikle kolaylaştırmıştır,

çünkü bu milliyetçi akım kilisenin ve dinin toplum üzerindeki gücünü, konumunu ve etkisini sınırlamış ve azaltmıştır. Çoğu batı Avrupa ülkesi özellikle 16.yy.daki dinlerin mutlak gücünü sınırlayarak insan hakları ve özgürlükleri yerleşmesi için devrimler yapılması gerekmiştir. Batı Avrupa'daki ulus devletler varlık olarak ortaya çıkmadan önce ata yurdu, devlet yapısı ve ulus uzun, evrimsel bir süreç sonunda zaten yaratılmış durumdadır.

Buna karşın, Osmanlı İmparatorluğu'nun Hıristiyan bölgelerinde milliyetçiliğin gelişmesi ve ulus devletlerin yaratılması farklı bir yol izlemiştir. Bağımsızlık günü geldiği sırada Balkanlardaki Hristiyanlar birleşik Ortodoks kilisesine mensuptur. Bu kilisenin insanlar üzerinde Yunanlar, Bulgarlar, Arnavutlar, Slavlar, Romenler vs. arasındaki kültürel ve etnik farklılıkları aşan, politik ve yargısal güçleri vardı. Bu halklar etnik olarak iyi tanımlanmamış ve devlet yapıları olmayan bölgelerde iç içe yaşıyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'ndan doğan Hıristiyan ulus-devlet (1) bağımsızlıkları için gerilemekte olan bir imparatorluğa karşı, (2) kendi etnik gruplarından, hala imparatorluğun elindeki bölgelerde ve diğer ülkelerde kalmış olan bireylerin kurtarılması için ve (3) kültürel olarak homojen bir halk yaratmak için savaşmaları gerekiyordu. Yunanistan bu üç adımın üçünü de attı. Ne var ki, eski Osmanlı topraklarında kurulan diğer ulus devletlere kıyasla Yunanistan'ın ulusal kimliğini yaratma hareketi fazladan bir unsur taşıyordu. Avrupa ülkeleri, özellikle İngiliz, Fransız ve Ruslar modern Yunanistan'ın sahip olması gereken türde bir kimliği 'talep etmek' ve desteklemek üzere el ele vermişlerdi; bu kimlik Helen kimliğiydi. (Vamık ve Itzkowitz, 2002, s.221)

On dokuzuncu yüzyılda Batı Avrupa'nın milliyetçi felsefeleri Yunanistan'a Rumların Osmanlı karşıtı kampanyalarının bir parçası olan politik akımlardan ve İngiliz ve Fransız yazarların eserleri aracılığıyla giren liberal politik görüşlerden kanalize olmuştur. Yunanistan'ın ne olması gerektiği ve Yunanlıların hangi kimliği üstlenmeleri gerektiğine ilişkin Batı algıları son derece etkiliydi ve Batı eski Yunanistan'ı o derece beğeniyordu ki Osmanlı Rumları eski Yunanlılarla duygusal olarak özdeşleştirdi.

Batı dünyasının Helensever tutumu, Batıda Türk karşıtı duyguların iyice berraklaşmasına ve Yunanlılar arasında bir kimlik karmaşasına yol açtı.

Yunanlılar bu yeni kimliğe o kadar uzaktılar ki, Türkler Yunanistan'a geldiği sıralarda Rumlar kendilerine Romalı derlerdi ve 1821'de bile Rumlar şöyle derdi: "Bir Romalı olarak doğdum ve bir Romalı olarak öleceğim!". Ancak, savaşın başlamasından kısa bir süre sonra aynı Rum kendisinden Yunanlı olarak bahsedecektir. Modern Yunanistan herhangi bir 'ulusal uyanış'tan çok, dinamik bir ulus oluşturulması sürecinden doğmuştur.

Var olan Rum kimliğini toptan yansıttıktan sonra geride kalan boşlukta bir Helenizm yaratmak olanaksızdı, bu ancak yalnızca istenmeyen özelliklerin yansıtılmasıyla mümkün olabilirdi. Yunan aydınları Rum kimliğinden kalan ne kadar 'iyi' parça varsa bunları antik Yunan kültürüyle birleştirmek ve Bizans'ın zaferlerini Klasik Yunan'ınkilere çakıştırmak zorunda kaldılar.

Milliyetçiliğin İskoçyalı araştırmacısı Tom Nairn'in kaydettiği gibi, Yunan aydınları "çarpıcı bir başarıda bulundu ve 19. yüzyılda yaşayan ve anadili Yunanca olan insanları antik ilahların soyundan geldiklerine ve bu durumun bugün Ortodoks Hıristiyan olmakla eşit olduğuna inandırdı. Milliyetçilik dünyasında pek az başarı bununla kıyaslanabilir. (Heraclides, 2003, s.59)

Bağımsızlık Savaşı'ndan sonra modern Yunanlılar da gerçekten Helenizmi kucakladılar. Kırk yıl sonra, artık Megalo İdea billurlaştığında, Helen kimliğine Bizans İmparatorluğu'nun varisi kimliğini de eklediler.

Yukarıda görüldüğü gibi Yunan kimliği antik Yunanlılara dayandırılmaktadır. Gerçekten modern Yunanlılar antik Yunanlıların soyundan mı gelmektedir. Bu konuda yazılanlara baktığımızda Antik Yunanlılarla bugünkü Yunanlılar arasında dayandırılmaya çalışıldığı gibi bir bağ olmadığı gözükmemektedir.

Günümüzdeki Yunan topraklarının ilk sakinleri, Batı Anadolu'dan göç eden Lelekler, Karlar ve Pelasklar'dır. M.Ö. 3000–1000 yılları arasında da yöreye Kuzey ve Orta Avrupa ile Ukrayna dolaylarından Akalar ve Dorlar gelmiş ve bölgede yaşayan Traklar ve İlliryalılar'la karışarak Grek halkını oluşturmuşlardır.(Kalpakçioğlu, 1994, ss.61-63)

Antik kültürün sahipleri olan ve Batı Anadolu'da yaşayan İyonların ise

ne dil ne de ırk bakımından Greklerle bir ilgisi yoktur. İyon sözcüğü Farmlar tarafından Yunan Şeklinde söyleyiŐe uŐratılmıŐ ve bu sözcük Türklerce Greklere de yaygınlaŐtırılarak kullanılmıştır. Bu kavimlerden sonra Persler, Latinler, Romalılar, Slavlar ve Türkler'de Yunan yarımadasını ele geŐirmiŐler ve dolayısıyla bölgede Grek ya da sonradan kendilerine yakıŐtırdıkları Helen isminde saf ırk kalmamıŐtır. (Özkan, 1985)

Yunan tarihçi Paparigopulos, Yunanlılar için Őunları belirtmektedir: "Gerçek Yunanlar, MÖ.146 yılında gerŐekleŐen Roma işgali neticesinde yeryüzünden bütünüyle silinmiŐtır. Bugünkü Yunanlar, MS. 6. asırda, kuzeyden ve batıdan Mora yarımadasına akan Slav, Arnavut, Ulah, Kuman, İskit gibi ırkların bu topraklara yerleŐmeleri ve melezleŐmeleri sonucu oluŐmuŐ bir ırkın torunlarıdır. 13 ayrı millet ve etnik gruptan oluşan bu halkın müşterek yanı Ortodoks oluŐlarıdır.(www.mihenk.gr)

Bugünkü melezleŐmiŐ Yunanlılar ile eski Grek medeniyetinin insanları arasında hiçbir kan başı yoktur ve aynı etnik kökenden geldiklerini söylemek yanlıştır. İŞte 'ulusal uyanıŐtan çok, dinamik bir ulus oluşturulması sürecinin sonunda, Yunanlar, önlere konan bu kimliŐi kabullendiler.

1.2.2.Kimlikteki Osmanlı Etkisi

Modern Yunanlılar, Yunan kimliŐinin oluşumu süresinde Osmanlı etkisinin olmadığını veya bu kimlikteki kötü tarafların oluşmasına etki ettiŐini savunurlar. Duymak istedikleri Yunan kimliŐinin sadece Antik Yunanlıların izlerini taŐıdığıdır. 400 yıl boyunca Osmanlı egemenliŐinde yaşamış ve antik Yunanlılarla hiçbir başı olmayan bir halk bunların söylenmesi ne kadar doŐrudur? Yunan tarihinin herhangi bir anına, Yunanlı kimliŐinin herhangi bir yönüne, Türkiye etkenini dıŐlayarak bakmanın mümkün deŐildir. Osmanlı İmparatorluŐu, Yunan költürüne kesin surette katkıda bulunmuştur.

1.2.3.Yunan KimliŐinin Etkileri

1.2.3.1.Yunanistan'daki Etkileri

Bu yeni kimliğin hem iyi hem de kötü yanları vardı. Eski Yunan dünyasının dili ve kültürünün Avrupa çapında gördüğü saygının ölçüsü, on dokuzuncu yüzyıl başlarındaki ulusal canlanışın can alıcı yıllarında Yunanlıların kendilerini kamçılamanın yaşamsal bir öğeydi ya da en azından milliyetçi aydınlar açısından, evrensel olarak yapılan (öyle ki, Amerika Birleşik Devletleri'nin emekleme yıllarında Eski Yunanca neredeyse ülkenin resmi dili olarak benimsenecekti) bir geçmişin kalıtları olduklarının bilincine varmaydı.

En olumlu etkilerden birini de Yunanistan'ın AB'ne giriş sürecinde görmekteyiz. 1980 yılında, Yunanistan'ın Avrupa Topluluğu'na katılımının nasıl oylanacağı üzerine İngiliz parlamentosunda yapılan bir tartışmada, dışişleri bakanı, Yunanistan'ın üyeliğinin 'Avrupalıların yaklaşık üç bin yıllık Yunan mirasına olan kültürel ve siyasal borçlarının geri ödenmesi' olarak görüleceğini belirtmiştir. (Clogg, 1997, ss.11-12.)

Bu avantajların yanında antik Yunan kimliğinin dezavantajlarında olmuştur. Yunanistan'ın uygarlığın beşiği olduğu yolundaki ideolojik çarpıtma gerek komşu ülkelere gerekse "Avrupalılar" dışındaki tüm ülkelere karşı kibire ve kendini beğenmişliğe yol açmış, insanlığın en büyük uygarlığını yaratanların soyundan olmayı seçmekle, aynı boyuttaki Avrupa halkları yerine, en ileri uygarlıklarla kıyaslanmak kaçınılmaz olmuştur. Bunlar derin bir aşağılık duygusuna ve var oluşçu güvensizliğe neden olmakta, sonuç ise savunmacı milliyetçilik şeklinde tezahür etmektedir. Böylelikle Yunan tarihi devamlı bir risk altında kalmaktadır.

1.2.3.2. Türkiye ile İlişkilere Etkileri

Helenizm'in kucaklanmasından sonra bunun korunması bilinçdışı bir grup etkinliğini gerektiriyordu: Batı tarafından şarklı, bu yüzden alt düzeyde algılanan eski istenmeyen Bizanslı kimliğinin topyekûn projeksiyonu. Türkler, Yunanlıların kitlesel projeksiyonları için uygun bir rezervuar oluşturuyorlardı. Yunanlılar 'uygarlaşırken' Türkler 'uygarlaşmadan' kalmışlardı. 'Birlikteliklerinin ve 'çapraz özdeşimlerinin' uzun geçmişi yönünden Yunanlılar kendi içlerindeki Türkten kurtulmak zorundaydılar. Hiç kimse bunu Yunanlı büyük yazar Nikos Kazancakis'in 'El Greco'ya mektuplar' isimli kitabında

anlattığı kadar iyi dile getiremez.

Bu kitapta yazar Girit'te geçen çocukluk anılarını anlatırken şöyle der:” Her şeyden önce Türk'ten özgürleşmek, işte bu ilk adımdı, bundan sonra, yeni bir mücadele başladı: İçimizdeki Türk'ten kurtulmak –cehaletten, kötülük ve şerden, korku ve tembellikten, göz kamaştırıcı sahte ideallerden ve son olarak idollerden, hepsinden, en sayılan ve sevilenlerden bile... Girit ve Yunanistan'ın sınırlarından taşarak (mücadele) bütün çağlara ve bölgelere yayıldı ve insanoğlunun tarihini istila etti. Artık savaşın Girit ve Türkiye değil, iyi ve kötü ışık ve karanlık, tanrı ve şeytandır. Hep aynı savaştı, ebedi bir savaş, ve her zaman iyinin arkasında, ışığın ve tanrının arkasında Girit vardı; kötünün arkasında, karanlığın ve şeytanın arkasında ise Türkiye”.(Vamık ve Itzkowitz, 2003, s.223)

Yunan kimliğinin oluşum sürecinde Türklere atfedilen kötü imaj, Yunanistan'da Antik Yunan kimliğinin benimsenmesini kolaylaştırırken, iki ülkenin ilişkisinde ise günümüze kadar gelen sorunların sebeplerinden birini oluşturmuştur.

2. YUNANİSTAN'IN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ

2.1. Osmanlı Egemenliği Dönemi

İlişkilerdeki sorunların oluşumunu anlayabilmemiz için Osmanlı egemenliği altındaki dönemin ve bağımsızlık sürecinin etkilerini bilmemiz gerekmektedir.

Rum dünyasının Türk boyların yönetimi altına girmesi İstanbul'un alınmasından çok önce, 11. yy.da Türklerin Anadolu'ya girmesi ile başlamıştı. Rumların tarihi 11. yy.dan sonra doğrudan ve hemen hemen kesintisiz bir biçimde Türklerle ilişkilidir.

Osmanlı Devleti 1354 yılında Gelibolu'ya yerleşmiş, 1362'de Edirne'yi, kısa süre sonra da Gümölcine, Serez, Drama ve Kavala'yı topraklarına katmış. Bu tarihten itibaren Bizans'ı vergiye bağlamış, sonraki dönemlerde Teselya, Vardar ve Selanik'i alarak günümüz Yunanistan'ının büyük bir kısmını fethetmiştir. 1453 yılında gerçekleşen İstanbul'un fethi, Bizans'ın sonunu getirmiş, 1453'te İstanbul'un fethi ile Yunanlıların en büyük kalesini ele geçiren Osmanlılar, 1453'ten sonra Yunan dünyasının kalan kısımlarını da giderek denetimleri altına almıştır. Küçük Trabzon İmparatorluğu 1461 yılında, Rodos 1522'de, Sakız ve Naksos 1566'da, Kıbrıs 1571'de ve Girit 1669 yılında ele geçirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin 1453 yılında İstanbul'u sınırları içersine katmasından sonra, bu devletin toplumsal ve siyasal görünümünde önemli bir değişiklik gündeme gelmiştir. Fetihlerle genişleyen Osmanlı toprakları üzerinde yaşayan topluluklar arasında barış ve güvenin yanı sıra, her türden işbirliğinin sağlanabilmesi için, birbirlerinden farklı kültürel, dinsel/etnik kökenlere ve değerlere sahip toplulukların toplumsal statülerinin yeniden düzenlenmesi ve Devlet'in etkin garantisi, koruması altına alınması gerekmiştir. Osmanlı Devleti'nin Müslüman ve Müslüman olmayan halklarının aynı çatı altında yaşamaları için bu durum bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır.

Fetih esası üzerine kurulmuş olan Osmanlı sisteminde kazanılan yeni topraklar üzerinde yaşayan halklar, Müslüman olan ve olmayan ayrımına tabi tutularak sınıflandırılmış ve ayırmda din ögesi ön planda bulunmuştur. Osmanlı Devleti'nin bütün azınlıklara dinsel yönlerini ön plana çıkararak, bunlara kimi ayrıcalıklar tanımış olması ve Kilise yönetiminin almış olduğu kararların Osmanlı yönetiminin garantisi altında uygulanması, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve Avrupa'da sınırlarını genişletmeye başlamasına olanak tanırken, aynı zamanda Kiliselerin de etnik/dinsel azınlıklar üzerindeki etkinliğini, saygınlığını artırmasına yardımcı olmuştur. Özellikle Ortodoks Fener Kilisesi'nin etkinliği giderek artmış, Kilise, azınlıklar açısından dinsel olduğu kadar belki de daha fazla, siyasal lider durumuna gelmiştir. Ortodoks Fener Kilisesi'nin yetki ve haklarının genişlemesi, bunların Osmanlı Devleti tarafından garanti altına alınmış olması, bir yandan Kilise'nin etnik/dinsel azınlıklar üzerindeki denetimini güçlendirirken, diğeryandan da, ekonomik ve siyasal çıkarlar sağlamak üzere azınlıkların Kilise ile işbirliğine yöneltmiştir. Bu durum, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan, özellikle Fener Rumlarının, Osmanlı ekonomisi ve siyasal yaşamında önemli görevler üstlenmelerine ve ayrıcalıklara sahip olmalarına yol açmıştır.

Bunun yanında Osmanlı Devleti içerisindeki azınlıkların, Avrupa ile kurmuş oldukları ticari bağlar, Osmanlı ekonomik yaşamında etkin rol oynamalarına yol açmıştır. Bu bağlamda, Yunanlıların diğeryazınlıklar arasında sıvıldıklarını belirtmek gerek. Osmanlı Devleti'nde ticareti elinde bulunduran azınlıklar içinde Yunanlılar, giderek etkinliklerini artırmışlar, özellikle deniz ticareti ile uğraşmakta oluşları ve Avrupa'da yaşayan Yunanlıların sahip oldukları kapitülasyon haklarından faydalanabilmeleri, onlara önemli ayrıcalıklar kazandırmıştır.

Yunanistan Osmanlıdan bağımsızlığını kazanmak için 18.yy. sonlarına kadar hiç başkaldırmış mıydı? Bu soruya kolayca hayır cevabını verebiliriz. Yukarıda anlattığım gibi Osmanlı egemenliğinde Yunanlılar, Türklerden sonraki en önemli köken haline gelmişler ve devlet yönetiminde önemli noktalarda görev almışlardır.

2.2. Bağımsızlık Hareketinin Oluşumu

Yunanlılar için, 16. ve 17. yy.larda Osmanlı egemenliğinden kurtulma tasarısı uzak bir düşünüş gibi görünmekteydi. Yunanlılar arasında yaşatıldığı biçimiyle, ergeç taht varisi soylarının eski gücünü bulacağı ve İstanbul'u geri alacakları doğrultusundaki dilekler, kurtuluşun eninde sonunda insan eliyle değil, ilahi müdahaleyle olacağı umudunu taşıyan vahiy ve kehanetle gelen inançlara bel bağlamaya varıyordu.

18. yy.la beraber Yunan toplumunun yapısında bir dizi önemli değişiklik olmaya başladı. Bu değişim, Yunanlıları yüreklendirerek Türklere karşı bağımsızlık savaşını tasarlamada gözüpek davranmaya yöneltti. Ancak kendilerini kaderlerine bırakmış ya da içinde buldukları durumu, direnmeyi düşünmeyecek kadar kanıksamış olan kendi insanını buna inandırmada öyle büyük güçlüklerle karşılaştılar ki, tasarıları düşten öteye gidemedi. Ulusal hareketin ilk kıpırtıları ortaya çıktığında 18. yy.ın sonuna yaklaşıyordu. (Clogg, 1997, ss.31-32)

Bu dönemlere baktığımızda Yunan ulusçuluğu oluşumundaki bocalamalar göze çarpmaktadır. İlk aşamada ismi bile seçmede zorluk çekilmiş (Rum, Grek, Hellen), kimi Yunanlılar bağımsız bir devletten yana bir ayaklanmayı istememiş, kimileri Balkanların tüm halklarını içeren bir devletten yana olmuştu. Bir ara Yunan-Osmanlılığı adıyla da anılan ve Türk-Yunan uluslarının bir arada yaşayabileceklerini olanaklı gören politik eylemler farklı dönemlerde ve farklı biçimlerde dile getirilmişti.

Yunan ulusçuluğunun ilk işareti, şair Kosmos Etolios ile öğrencisi K.Rigas Fereos tarafından 1791 yılında Megali İdea'nın zikredilmesidir. 1797'de Rigas Viyana'da büyük Yunanistan haritasını dağıtmıştır. Bu harita Balkanları, Küçük Asya'yı, ve Adaları içine almaktadır. Megali İdea'yı gerçekleştirmek için 1814 yılında Odesa'da üç tüccar tarafından Etniki Eteryacı cemiyeti kurulmuştur.(Şahin, 1999, s.175)

Tepedelenli Ali Paşa'nın devlete isyan etmesini fırsat sayan Rumlar ilk olarak Eflak-Buğdan'da ayaklanmışlardır. Ancak burada başarısızlığa

uğrayan Rumlar, daha sonra 6 Nisan 1821'de Mora'da başka bir isyan çıkartmışlardır. Bu isyanda her ne kadar Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından bastırılmış ise de, gerek Avrupa kamuoyunun Yunanlılara karşı beslediği sempati ve bu sempatinin Avrupa hükümetleri üzerinde oluşturduğu baskı, gerek Rusya'nın kendi çıkarlarını da düşünerek Yunanlıları desteklemesi, gerekse İngiltere'nin kendisine bağlı bir Yunanistan'ın kurulmasını istemesi gibi nedenlerle Fransa'nın, Rusya ve İngiltere ile birlikte hareket etmesi sonunda 1828-1829 yılında Ruslarla yapılan savaşta yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, imzalamak zorunda kaldığı Edirne Antlaşması ile bağımsız bir Yunan Devleti'nin kurulmasını kabul etti. 3 Şubat 1830'da bir protokol hazırlayarak Yunan Devleti'nin sınırlarını belirleyen büyük devletler 13 Şubat 1830'da Londra'da, 3. Londra protokolünü imzaladılar. Bu protokol uyarınca; Yunanistan, Türk-Osmanlı devletinden ayrı bağımsız bir devlet oldu ve Yunanistan devletinin ulusal sınırları saptandı. 24 Nisan 1830'da Türk-Osmanlı devleti, bağımsız Yunanistan devletinin varlığını zorunlu olarak onadı ve böylece Yunan Devleti resmen kurulmuştur.

2.3. Bağımsızlık Hareketinin Nedenleri

- **Milli birliğin sağlanması:** Devleti ve ulusu doğuran üç farklı gelişme vardır. Birinci durumda egemen devlet ve ulus bir arada ve aynı hızla tarih sahnesinde ortaya çıkmışlardır. Örneğin İngiltere, Fransa. Bu devletler ulusal devletlerdir. Oysa Avrupa'da kimi devletler 'egemen' olmakla birlikte 'ulusal' değillerdi. İkinci tip gelişmede egemen devlet, ulusun oluşmasından önce ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmeyi Avrupa dışında görüyoruz. Ekonomik çıkarlardan kaynaklanan iç savaşlarla ortaya çıkan Amerika devletleri bu gelişmenin örnekleridir. Üçüncü gelişme ulusun devletten önce oluşmasıdır. Bu türün örneklerini Balkanlar'da görüyoruz. Yunanistan'da bunlardan biridir. (Millas, 2003, ss.153-154)

Osmanlıların, Yunanlıların yaşadıkları bölgelerin tümünü Osmanlı bayrağı altında toplamaları Helenizm'in (yani tüm Yunanlıların) siyasal birliğinin kurulmasına yol açtı. Türk hakimiyeti, çoktan kaybetmiş olduğu birliği esaret sayesinde Yunan ırkına vermiş oldu.

- **Rusya'da Katherina II'nin tahta çıkması:** Katherina II'nin tahta çıkışına kadar Osmanlı hâkimiyetine karşı herhangi genel bir ayaklanma olmuş değildi. Oysa böyle davranmak için özgürlük de vardı, fırsat da... Özellikle Venedikliler, bu ayaklanmaları körüklemeye kusur etmediler; ancak bütün çabaları boşa çıktı. Çünkü Latin idiler, Yunanlılar ise Türkleri tercih ediyordu. Gerçekte Yunanlı diye bir milletin varolduğu tam unutulmak üzereyken, Rusya dini uyuşma bahanesiyle himayesini teklif etti. (La Gorce, 1986, s.242)

Katherina II'nin tahta çıkmasıyla Rusya, Osmanlı Devleti'ni içeriden parçalayabilmek amacıyla, Rumları bağımsız bir devlet kurmaları konusunda kışkırtmaya başlamıştı. Örneğin: 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Ruslar işgal ettikleri Mora ve Adalarda bulunan Rumları devlet aleyhine kışkırtmak için faaliyetlerde bulunmuşlar, bu savaş sonunda imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması'na, buralardaki faaliyetlerini devam ettirebilecekleri hükümler koydurmuşlardır. Yine 1787- 1792 Osmanlı-Rus-Avusturya Savaşları başlamadan önce, Avusturya ile birlikte, Eski Bizans İmparatorluğu'nun kurulması amacını taşıyan Grek projesini eklediler. Çariçe Katerina'nın ürettiği bu projeye göre, Slavlar ve Rumlar Osmanlı yönetiminden kurtarılacaklar ve Bizans diriltilerek Katerina'nın oğlu Konstantin tarafından yönetilecekti.

- **Fransız İhtilalinin Etkileri:** 18. yüzyılın sonunda ve özellikle Fransız Devriminden sonra Avrupa'da 'özgürlük, eşitlik' gibi sloganlarla krallara, ruhban sınıfına ve aristokrasiye karşı olan yeni bir akım güç kazandı. Fransızların öncülüğünde yaygınlaşan bu sınıf içerikli ideolojik mücadele kısa zamanda halkları toplu eylemlere itti. Özgürlük ve parlamenter bir yönetim peşinde olan kitle eylemleri bir süre sonra 'ulusçu' denebilecek bir biçim aldı. Özgürlük, kişiler için değil 'ulus için' istenmeye başlandı.

Rumlar bu yeni gelişmelerin karşısında bocaladılar ve bölündüler. Bir kısım Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşamak isterken diğer kısım ise bağımsızlık istemeye başladı.

- **İngiltere, Rusya ve Fransa'nın desteği:**

Büyük devletlerin de Yunanistan'ın kurulmasında çıkarları bulunmaktadır. Yunan "başkaldırısı", Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Balkanlardan atılmasında çıkarlarının gerçekleştirilmesi açısından yarar gören İngiltere ve Rusya gibi diğer devletler tarafından da desteklenmiştir. Gerçekte Yunanistan'ın kurulması büyük devletlerin Osmanlı Devleti'ne karşı izledikleri bir politikanın ürünüdür. Yunanistan artık bundan böyle "Şark Meselesi"nin çözümünde büyük devletlerce Osmanlı Devleti'ne karşı kullanılacaktır.

- **Ekonomik ve yönetsel serbestliğe sahip olmaları:** Azınlıkların, Avrupa ile kurmuş oldukları ticari bağlar, bu azınlıkların kısa sürede, Osmanlı ekonomik yaşamında etkin rol oynamalarına yol açmıştır. Bu bağlamda, Yunanlıların diğer azınlıklar arasında sıvıldıklarını belirtmek gerekmektedir. Osmanlı merkezi yönetimi karşısında belirgin bir ekonomik ve yönetsel serbesti kazanmış bulunan Yunanlılar, bu özelliklerini kullanarak Osmanlı yönetimine karşı ulusal ayaklanma başlatmışlardır. Avrupa ile bağlarını geliştiren Yunan ticaret burjuvazisi, sınıfsal etkinliğini ve gücünü kullanarak, kurulacak Yunanistan devletinin yönetiminde söz sahibi olmanın arayışı içinde olmuştur.

2.4. Yunanistan'ın Bağımsızlığının Etkileri

- Yunan devletinin kuruluşundan sonra Yunanca konuşan Hıristiyan Ortodoks halk iki merkez arasında kalmış oldu. Atina bir ulusal merkezdi; İstanbul'daki patrikhane ise ruhani bir merkez. Ancak Patrik, millet başı sıfatıyla aynı zamanda bir cemaat başı konumunda da bulunuyordu. Yunan devletinin ilk eylemlerinden biri bu faktörün etkilerini engellemek amacıyla İstanbul patrikhanesinden bağımsız kendi özerk kilisesini kurmak oldu. 1918–1922 yılları arasında patrikhane de, geleneksel politikasından ayrılarak Yunan yayılcı politikasının yörüngesine girdi. 25 Ekim 1918'de göreve atanan Patrik Doroteos Yunan politikasını ve Megali İdea diye bilinen yayılcı politikayı destekledi.

- Yunan ihtilali, Osmanlı tarihi bakımından son derece önemli bir olgudur. Çünkü bu hareket hem diğer ulusal hareketlerin doğuşunu ve gelişmesini etkilemiş, hem de onlara başarılı bir örnek teşkil etmiştir. Ancak aynı hareket Osmanlı sınırları içinde kalan Rumların itibarını sarsmış ve yükseliş süreçlerini yavaşlatmış, hatta durdurmuştur. (...) Osmanlı Rumlarının önemli bir kısmı yeni kurulan küçük Yunan Devletine fazla bir güven duymamışlar, çıkarlarının Osmanlı İmparatorluk kadrosu içinde daha iyi korunduğu inancı ile Osmanlı Devletine sadık kalmışlardır. Fakat zamanla Rumlar, yabancı bir devletin, Yunan devletinin uzantısı, hatta beşinci kolu gibi algılanmaya başlanmıştır. 'Devlet' bu cemaate karşı kuşku ve güvensizlik duymuş, Rum cemaati de devlete karşı yabancılaşmaya başlamıştır..Rumlar kendilerini yeni Yunan devletine daha yakın hissetmeye başlamışlardır.
- Diğer taraftan Yunanistan sınırları içerisinde yaşamlarını sürdürmeye karar veren Müslüman halk, bir anda azınlık durumuna düşmüş ve bunların hak ve statülerinin güvenceye alınması sorunu ortaya çıkmıştı. Bu durum da daha sonra 1830 Londra Protokolü ile karara bağlanmıştır.

3. TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (1830-1974)

3.1. 1830–1923 Arası İlişkiler

Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması ile kurulan yeni devlet ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler gerginliğini korumuştur. Gerginliğin kaynağını ise, Yunanistan'da kurulan monarşinin dış politika çizgisinde bulmak mümkündür. N. Svoronos'a göre; "Tüm Avrupa halklarının ulusal mücadeleleriyle sarsılan bir dönemde Hellen topraklarının ancak bir bölümünün kurtarılmasıyla Hellenlerin ulusal istekleri yerine getirilmiş olamazdı. Böylece Hellen dış politikasının temel amacı, ülke dışında kalan Hellen topraklarının ele geçirilmesi oldu. Ne ki Hellenizmin sınırlarını saptamak ve de bir devletin isteklerini sınırlandırmak güçtü. Sonuçta, Bizans İmparatorluğu'nu yeniden canlandırmak fikri gelişmeye başladı. Bu, Yunanistan'ın uzun yıllar dış politikasına egemen olacak olan 'Megali İdea' dedikleri görüştü." (Svoronos, 1988, s.52)

Büyük Amaç, üç ayrı yönü kapsamıştı. Tam anlamıyla yorumlanınca Büyük Amaç, merkezi İstanbul'da olan Bizans-Yunan İmparatorluğunu canlandırmaya yönelik romantik bir düştü. Daha gevşek bir yorumla Büyük Amaç, Yunan ulusuyla Türk ulusu arasında çatışmaya olmayacak doğal bir yoldan yavaş yavaş içten yıkılmasını sağlayacak şekilde Osmanlı İmparatorluğu üzerinde Yunan kültürel ve ekonomik egemenliğini sağlamak hevesiydi. Üçüncü olarak da, Büyük Amaç, çağdaş devlet açısından yorumlandığında dışarıdaki Yunanlıların üzerinde yaşadıkları toprakları geri alarak Yunan krallığıyla birleştirmektir. Bütün bu düşünceler yaşamışsa da hepsini alt eden üçüncüsü olmuştur.

Yunanistan'ın 1830 yılında Osmanlı imparatorluğu'ndan bağımsızlığını kazanmasın sonra, 19. ve 20. yy. başlarında Yunan diplomatik tarihi Osmanlılarla savaşlarla doludur. 1897, 1912-1913, 1916-1918 ve 1919-1922 savaşları Yunanistan'ın şimdiki sınırlarını belirlemiş ve Türk-Yunan ilişkilerinin karışıklığını göstermiştir.

I. George'un döneminde İngilizler, 1815 yılından beri kullanıma hakkını bulundukları İyon Adaları'nı 1864 yılında Yunanistan'a devretti. Rusya ile Osmanlı Devleti'nin savaşta olduğu 1881 yılında karmaşadan yararlanan Yunanistan, Teselya'nın bir kısmı ile bir takım bölgelerde bazı topraklar aldı.

Etnik-i Eteryaya denilen cemiyetin 1895'te Girit'te başlattığı ayaklanma, arkasından Yunanistan'daki Deliyannis Hükümeti'nin olaya müdahale etmesi Türk tarihinde "313" harbi olarak adlandırılan 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nı başlatmıştır. Osmanlı Devleti ağır bir yenilgiye uğrattığı Yunanistan'la 4 Aralık 1897'de İstanbul Antlaşması'nı imzalamıştır. Osmanlı Devleti savaşı kazanmasına rağmen büyük devletlerinde olayda taraf olmaları nedeniyle bu antlaşmadan istediği ölçüde yararlanamamış, hatta savaş sırasında ele geçirdiği Teselya'yı, Yunanistan'a geri vermek durumunda kalmıştır.

1910 yılından itibaren, "Ben gençliğimden beri Ege ortasında bulunan Skyros adasını Helenizmin coğrafi merkezi itibar etmişimdir" diyen Yunan devlet adamı Venizelos ülkenin kaderine hakim olmuştur. 1912 – 1913 Balkan Savaşları ile birlikte, Osmanlı Devleti'nin toprak kayıplarından Yunanistan sürekli olarak genişleyen taraf olarak kazançlı çıkmıştır. Osmanlı Devleti Balkan Savaşları'nın sonunda 14 Kasım 1913'de Yunanistan'la imzaladığı Atina Antlaşması ile Girit'in Yunanistan'a ait olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca bu savaşla Makedonya, Selanik, Epir ve Onikiada dışında tüm Ege Adaları da Yunanistan'ın eline geçmiştir. Balkan Savaşları ile büyük toprak kaybedilmiş olması ve askeri yenilgilerin yanı sıra ekonomik ve siyasi dengesizliklerin yaratmış olduğu toplumsal huzursuzluklar, yeni yönetsel düzenlemelere gidilmesini gerektirirken, kaybedilen topraklar üzerinde kalan Türk/Müslüman halklara ilişkin hakların garanti altına alınması gereği ortaya çıkmıştır. İmzalanan Atina Antlaşması ile Yunanistan, sınırları içerisinde kalan Türk/Müslüman azınlıklar konusunda önemli yükümlülükler altına girmiştir.

1915'ten başlayarak, Başbakan Venizelos ve kralın uyuşmazlığıyla, Yunan orta sınıfında ülkenin gelecekteki yönü ile ilgili bölünmeler ortaya çıktı. (Tsarouhas and Duman, "Civilization in Greece versus Demilitarization in Turkey", 2003) Venizelos'un bu dönemdeki politikası iki yönlüydü: Olabildiği

kadar Yunan halkını içine alacak şekilde Yunan devletinin topraklarını genişletmek ve Yunanistan'ı Akdeniz'de önemli bir devlet haline getirmek. Bu iki amaç birbirini tamamlamaktaysa da, aynı değildi. Balkan savaşlarından sonra ikinci amaç öncelik kazanmıştı. Venizelos, Yunanistan'a ait sınırların beklenen genişleme olasılığını yaratacak bir barış ve kalkınma dönemini, böylece de Yunan kaynaklarının çoğalmasını ve Yunan yönetiminin gelişmesini ummaktaydı. Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasıyla birinci amaç öncelik kazanmıştı. Venizelos'un kafasında savaş, toprak genişletmek için savsaklanmayacak bir fırsat olarak yer alıyordu. Bu fırsattan faydalanılması durumunda, Yunanistan yeni ekonomi ve insan kaynaklarına sahip olacak, zamanla bunlar Yunanistan'ı bir hiç olmaktan çıkaracak ve önemi bulunan "ikinci sınıf bir devlet" durumuna sokacaktı. (Llwellyn, 2002, s.62)

3.1.1. Yunanistan'ın Anadolu'ya Saldırısı

Yunanistan'a ilk kez 1915'de İtilaf Devletleri ile birlikte I.Dünya Savaşı'na katılması karşılığında, Anadolu'nun Güneybatı bölgesini ilhak etmeleri önerilmiş, ancak o dönemde Yunan Kralı Konstantin Alman yanlısı olduğundan bu teklifi kabul etmemişti. Sonraki dönemde Kral Konstantin'in tahttan inmesini sağlayarak Yunanistan'ı İtilaf Devletleri yanında I. Dünya Savaşı'na sokmayı başaran Venizelos savaş sonunda İngiltere Başbakanı Lloyd George bir mektup yazarak Batı Anadolu kıyılarının kendisine verilmesini istemiştir.

I. Dünya Savaşı sonrasında 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti'ne kabul ettirilen barış, gerçekte bu devletin egemenliği altındaki toprakların İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan gibi emperyalist devletler tarafından parçalanmasını sağlamak üzere düzenlenmiş bir geçiş dönemi niteliğini taşımıştır. Gerçekten de kısa bir süre sonra 18 Ocak 1919'da Paris Barış Konferansı'nda A.B.D., İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcileri toplanmışlardır. 3 ve 4 Şubat 1919'da Paris Barış Konferansı'nda Büyük Devletlerin huzuruna çıkararak, Osmanlı Devleti üzerindeki Yunan iddia ve Amaçlarını listenin başında İzmir olmak üzere takdim edecek Venizelos, Yunan tezini Wilson prensiplerine ve self-determinasyon hakkına

dayandırmıştır.

Batı Anadolu'nun nüfus ve etnik nedenlerle Yunanistan'a verilmesi gerektiğini söyleyen Venizelos, Batı Anadolu'daki tüm Rum nüfusunun 1.700.000 olduğunu Venizelos, Rum nüfusunun Türk nüfusundan daha fazla olduğunu iddia etmiştir. Hâlbuki 30 Ekim 1918'de İbn-ül Cemal M.Ragıb'ın nüfus istatistiklerine göre örneğin İzmir Sancağında genel nüfusun 605.584 olduğu, bunlardan 414.995'inin Türk, 180.259'nun Rum olduğu anlaşılmaktadır. (Özgiray, 1989, s.557)

Bu rakamlarda da görüldüğü gibi, Yunanistan'ın işgal edeceği bölgelerde, Türkler kesinlikle çoğunlukta bulunuyordu. Bu gerçeğe rağmen, Paris Barış Konferansı'nda Yunan toprak isteklerini inceleyen kurul çalışmalarını Yunan isteklerinde bazı değişiklikler yaparak Mart 1919 sonunda bitirmiştir. Bu arada Yunan isteklerinin incelenmesi amacıyla oluşturulan A.B.D. temsilcisinin Rumların bölge ahalisinin ancak % 32'ni teşkil ettiğini belirtmesine, İngiltere'deki askerlerin uyarılarına, Lord Curzon'un 18 Nisan 1919 tarihli bir memorandum ile ikazına ve İtalya'nın muhalefetine rağmen, konferanstaki Lloyd George (Lloyd George'un desteğinin arkasında iki sebep vardır. Birincisi kendisi tam bir Yunan hayranıdır. İkincisi ise İtalyanların Paris Barış Konferansı sırasında yapılan kimi gizli anlaşmalarda Avrupa'da kendisine verilen yerleri daha sonra alamaması üzerine tepki olarak Anadolu'da hızlı bir işgal hareketine girişmesi, İngiltere'nin ise Anadolu'nun batı kıyısının ve özellikle İzmir ve çevresinin İtalya'nın eline geçmesini istememesidir. (Pallis, 1995, ss.31-32)) Clemenceau ve Venizelos'un çabaları ile Yunanlılara, Ayvalık, Soma, Kırkağaç, Alaşehir ve Kuşadası verilmiş, ayrıca bölgedeki Hıristiyan ahalinin can güvenliğini sağlamak gerekçesiyle İzmir'i işgallerine izin verilmiştir.

Hellenizm'i kültürel mirasları olarak kabul eden ve bu düşüncelerini Megali İdea ile aynı anlamda kullanan Yunanlıların, İzmir'i işgal etmelerini sağlayan büyük devletlerin bu düşüncesinin gerekçesi, sözde Anadolu'daki Türk zulmü ve İtalyanların İzmir'i işgalini önlemektir. Gerçekte ise bu devletler Yunanistan'ı, bir uydu devlet olarak kullanabileceklerini düşünerek bu olayda tercih etmişlerdir. İngiltere, bölgedeki çıkarlarının sağlama alınması ve

korunması için Yunanistan'ın Anadolu'ya saldırmasına destek verirken bu ülkenin insan gücünden ve stratejik olanaklarından yararlanmak istemiştir. Aldıkları izinle 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal ederek Anadolu'da bir maceraya atılmış olan Yunanlılar Batı Anadolu'yu işgale başlamışlardır.

Anadolu'ya saldırı hareketi ve Sevr Antlaşması ile uygulatılmak istenen paylaşım, İngiltere'nin desteklediği, ancak gerçekte, Türk ve Yunan halklarının karşılıklı olarak mücadele verdiği bir savaşım niteliğindedir. Yunanlılar için bu savaş "Megali İdea" ile vaat edilen topraklar üzerinde büyük Yunanistan'ın yeniden kurulması çabası iken, Türkler için -başlangıçta farklı bir nitelik taşısa da- bir ulusal kurtuluş savaşı niteliğindedir (Atatürk, Nutuk, 2005)

Yunanistan'ın bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkışı, Osmanlı Devleti'ne karşı yürütülen uzun savaşım sonucunda gerçekleşirken, bu kez, bağımsız bir Türkiye'nin kuruluşu, Yunanistan'a karşı verilen bir savaşımın sonucunda gerçekleşmiştir. Ancak bir farkla ki Yunanistan, bu savaşımı İngiltere, Fransa ve Rusya gibi ülkelerin desteğiyle başarırken Türkiye bu savaşta yalnızdır.

3.1.2. Saldırının Etkileri

1. Yunanistan'ın Anadolu'ya saldırması, **Türk ve Yunan ulusçuluğunun karşı karşıya geldiği ve düşmanlık duygularının kökleşmesine** neden olan önemli bir olay olarak değerlendirilebilir. Ulusal bağımsızlık savaşlarının halklar arasındaki ayrılıkları su yüzüne çıkardığı ve ayrımcılığı körükleyerek düşmanlıkları artırdığı, önce Yunan daha sonra Türk bağımsızlık savaşlarında da gözlenebilir.

2. Yunanistan'ın Anadolu'ya yönelik işgal hareketinin büyük bir yenilgiye dönüşmesi, Yunanistan açısından iç ve dış politikada yeni sorunlara ve önemli değişikliklere yol açarken büyük bir prestij kaybına neden olmuştur. Kurtuluş Savaşı sonrasında Yunan toplumu iki militan kampa bölünmüştür: Monarşi yanlısı güçler ve Venizelos yanlısı cumhuriyetçiler. Büyük bozgun bu kutuplaşma eksenleri arasındaki çatışmayı keskinleştirmiştir. (Aklan, 2002,

s.69) Anadolu'da yaşanan bozgun sonrasında Venizelos yanlısı askerlerin gerçekleştirdiği bir darbe ile I. Konstantin tahttan indirilmiş ve yerine II:Georgios getirilmiştir. 1924 yılında ülkede cumhuriyet ilan edilmiştir.

3. Yunanistan'a ve diğer emperyalist devletlere karşı vermiş olduğu bu savaşın sonunda Türkiye'de ulus bilinci yerleşmiş ve uluslar arası saygınlık kazanılmıştır.

4. Yunanistan'ın Anadolu'yu işgal hareketi, Anadolu toprakları üzerinde bir arada yaşayan farklı etnik/dinsel topluluklar arasında çatışmalar doğmasına neden olmuştur. Yunanistan'ın işgal hareketine destek veren Anadolu'daki Rum ve Ermeni toplulukları ile Türk halkı arasında dostluk ve dayanışma bir anda düşmanlığa dönüşmüştür.

5. Yunanistan'da can ve mal kayıplarını karşılayacak yeni bir çağ başlamıştır: Göçmenler tarafından getirilen yeni kan ve yetenek, yeni bir gerçekçilik ve yanılıcı Megalo İdea'dan çok Yakın Doğu dünyasını daha açıklıkla görebilme yeteneği. Bu çağ, 1923 Temmuzunda imzalanan Lozan Antlaşmasıyla başlamıştır.

6. Savaş sonrası dönemde, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde en önemli sorunu iki ülke arasında yapılacak olan nüfus değişimi sorunu oluşturmuştur. Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da toprak kayıplarına uğraması bir yandan kaybedilen topraklar üzerinde kalan Türk/Müslüman toplulukların azınlık statülerinin belirlenmesini ve garanti altına alınmasını gerektirirken, diğer yandan da her yeni toprak kaybı ile Anadolu sınırlarında son bulan bir kitlesel göç dalgasının sosyoekonomik olduğu kadar siyasal çalkantılara neden olabilecek gelişmelere yol açmadan özümsemesini zorunlu kılmıştır.

Bu sorun Ahali Mübadele Sözleşmesi ile çözülmeye çalışılmış fakat her iki tarafta da sorunlara neden olmuştur. Türkiye açısından sorun, daha çok değişim sonucunda Türkiye'ye göçmek zorunda kalan insanların Yunanistan'da kalan maddi varlıklarının tazmini ve Batı Trakya'da değişim dışı tutulan Müslüman/Türk azınlığın sahip olacağı statünün güvence altına alınmasına ilişkin olmuştur. Yunanistan açısından ise, sorun daha çok Türkiye sınırları içerisinde mümkün olabildiğince fazla oranda Rum nüfus

bırakmak ve değişim ile Yunanistan'a göçen toplulukların Yunanistan'da toplumsal, ekonomik ve siyasal düzeni sarsmayacak bir şekilde yerleştirilmesi konusu üzerinde toplanmıştır.

3.2. 1924-1974 Arası İlişkiler

Lozan Anlaşmasının imzalanması ile Türkiye ile Yunanistan'ın arasındaki siyasal sorunlar tamamen çözülememişti. Bilhassa Ocak 1923'te imzalanan ve Lozan anlaşmasının da bir parçası olan Ahali Mübadele Sözleşmesinin uygulanması sırasında karşılaşılan problemler, iki ülke arasında iyi komşuluk ilişkilerinin tesis edilmesini neredeyse imkansız hale getirmişti. Ayrıca, Yunan siyasal tarihinde "Küçük Asya Felaketi" olarak bilinen 1919–1922 Türk-Yunan savaşından sonra Yunanistan'da bir dizi siyasal karışıklık meydana gelmişti.

Bu siyasal istikrarsızlık yüzünden iktidara, imza edilmiş olan anlaşmaları yürürlüğe koyacak hükümetler gelememişti. Yunanistan'da kraliyet rejimi lağvedilmiş, yerine cumhuriyet ilan edilmişti. Bu cumhuriyetin ilk başbakanı da 1924 yılında bir zamanlar "Büyük Fikir"nin en büyük savunucularından olan ve Yunan ordularının 1919'da İzmir'e çıkarma yapmasının en ateşli destekçisi Venizelos olmuştu. Venizelos başbakanlık koltuğuna oturur oturmaz Türk başbakanı İsmet Paşa'ya bir mektup göndermiş ve Türkiye ile Yunanistan'ın imza edilmiş olan uluslararası anlaşmalara sadık kalarak iyi komşuluk ilişkileri tesis etmeleri ümidini ifade etmişti. Bu mektuba İsmet Paşa aynı ümitleri beslediğini belirten bir cevap yazmıştı. Ancak Venizelos başbakanlık koltuğuna oturduktan kısa bir süre sonra istifa etti.

Sonrasında Yunanistan'da siyasal istikrarsızlık devam etti ve 1925 yılında General Pangalos iktidarı ele geçirerek diktatörlüğünü ilan etti. General Pangalos'un Yunanistan'da iktidarı ele geçirmesi Türk-Yunan ilişkileri açısından olumsuz sonuçları da beraberinde getirdi. General Pangalos, Türkiye'ye karşı savaş ilan etme tehdidini savurmuştu. Aynı Pangalos 1925 yılında Atina ile Ankara arasında imza edilmiş olan ve

mübadeleden kaynaklanan bütün problemlerin halline ilişkin “Exindaris-Rüştü” anlaşmasını da onaylamayarak Türk-Yunan ilişkilerinin daha da gerilmesine sebep olmuştu.

1926 yılında Pangalos’un devrilmesinden sonra Yunanistan ile Türkiye bu sefer Atina’da Aralık ayında bir anlaşma imzalamışlar, ancak Yunan hükümetinin bu anlaşmanın bazı hükümlerini uygulamaması neticesinde Türk-Yunan ilişkileri yine bir çıkmaza girmişti. 1923-1927 yılları arasında üçüncü defadır Atina imzaladığı uluslararası bir anlaşmayı uygulamaya yanaşmamıştı.

Yunan hükümetlerinin 1923, 1925 ve 1926 anlaşmalarını bir türlü uygulamaya koyamamalarının başlıca sebeplerinden biri Yunanistan’daki kamuoyu baskısıydı. Yunanistan’da birçok insan “Küçük Asya Felaketi”nin intikamının alınmasını beklemekteydi. Hatta General Pangalos bunu gerçekleştireceğini birkaç kez vaat etmişti. Ayrıca mübadele neticesinde Yunanistan’a giden bir milyonun üzerinde mübadil ülkede demografiyi bir hayli değiştirmişti. Atina ile Ankara arasında varılacak bir anlaşma yüzünden zararlarının tazmin edilemeyeceğini düşünen mübadiller, hükümetler üzerinde kendi lehlerine olmayacak bir anlaşma yapılmaması için kayda değer bir baskı kurmuşlardı. Şunu da belirtmek gerekir ki mübadillerin birçoğu Venizelosçu idi ve bilhassa Venizelos Türkiye’ye karşı takip edeceği siyaseti belirlerken bu noktayı göz önünde tutmalıydı. (Bilgiç, “Karamanlis, Venizelos ve Türk-Yunan İlişkileri”, 1 Şubat 2006)

Bu arada Türkiye’nin Musul Sorunu ile uğraştığı bir sırada Yunanistan’ın Türkiye’ye karşı İtalya ile gizli bir ittifak yaparak Türkiye’ye saldıracağı söylentisinin yarattığı kuşklar ve 1927 yılında Hacı Sami adındaki birisinin Ege’deki Yunan adalarından Türkiye’ye geçerek isyan çıkartmaya çalışması iki ülke arasındaki güvensizliğin ve gerginliğin artmasına yol açan diğer gelişmeler olmuştur.

1928 yılının Ağustos ayında Yunanistan’da yapılan genel seçimleri Venizelos kazandı. Venizelos’un Eylül ayında yeniden başbakan olması Yunanistan’ın Türkiye’ye karşı takip ettiği siyaseti belki de radikal bir biçimde

değiştirmişti.

Venizelos iktidara gelir gelmez yine İsmet Paşa'ya ve Türk Dışışleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey'e mektuplar yazarak Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin normalleşmesi ve bilhassa mübadeleden kaynaklanan ekonomik sorunların halledilmesi arzusunu dile getirdi. Türk devlet adamları aynı şekilde iyi niyet dileklerini cevabi mektuplarında Venizelos'a dile getirdiler.

İlk Türk- Yunan yakınlaşması Venizelos'un başbakan olarak Ekim 1930'da Türkiye'ye gelmesiyle gerçekleşmiştir. Venizelos'un Türkiye'ye gelmesinden önce, 10 Haziran 1930'da Türkiye ile Yunanistan arasında mübadele sorununa çözümler getiren bir anlaşma imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre: "Doğum tarihi ve yeri ne olursa olsun Rumlar ve Türkler etabli deyiminin kapsamı içine alınmıştır. Ayrıca iki ülkenin azınlıklarına ait mallar konusunda düzenlemeler yapıldı. Böylece süregelen anlaşmazlık sona ermiştir."

Venizelos'un 30 Ekim 1930 tarihinde ziyareti sırasında bu defa Ankara'da iki devlet arasında, "Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması" imzalanmıştır. Bu antlaşmaya "Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılması Protokolü" eklenmiştir. Ayrıca bir de "Oturma, Ticaret ve Denizcilik Sözleşmesi" adıyla bir anlaşma imzalanmıştır. Bu imzalanan antlaşma, Ankara Adlaşması olarak anılır. (Soysal, 1989, s. 391)

Venizelos'un Türkiye ile ikili ilişkilere önem vermesinin altında yatan sebeplere baktığımızda:

1. Her iki ülkenin de iç işlerinde yaşadıkları gelişmeler dış politikada tansiyonun düşürülmesini gerekli kılıyordu. Çünkü Yunanistan'da Kralcılar ile Venizelos sürüşmesi yaşanırken, Türkiye'de yeniden yapılanma nedeniyle bir takım inkılaplar gerçekleştiriliyordu.
2. Bu dönemde göçlere ve savaşın sonucuna bağlı olarak Yunanistan da konut ve işsizlik sorununu ortaya çıkarmış, sonuç olarak siyasi istikrarsızlık Yunanistan'ı çöküntünün eşiğine getirmiştir. Göç dalgası Yunanistan'ın

demografik yapısını bozmuş, Lozan'dan sonra Türkiye'den Yunanistan'a göç edenlerin sayısı 1 milyon 100 bine ulaşmıştır. Yalnızca Atina'nın nüfusu 1920 ile 1928 yılları arasında iki katına ulaşmıştı. Yunanistan'ın nüfusu ise 1928 yılında 6 milyon 200 bin olmuştu. (Gürel, 1993, s.39)

3. Venizelos, Yunanistan'da ekonomik ve sosyal reformlar yapılabilmesi için dış politika problemlerinin süratle halledilmesi gerektiğine inanmaktaydı. Venizelos ayrıca Bu yüzden yoğun bir şekilde Yunan kamuoyunu Türkiye ile iyi komşuluk ilişkilerinin Yunanistan'ın milli çıkarları ile uyumlu olduğu konusunda ikna etmeye çalıştı.

4. Türkiye ile devam eden sorunlar yüzünden İstanbul'daki Rum azınlık ve yine bu şehirde ikamet eden ve iş gücü sahibi olan Yunan pasaportlu kişiler büyük zararlar görmekteydi. Bunların rahata erebilmeleri için Türkiye ile bir an önce ilişkilerin normalleştirilmesi gerekmektedir.

5. Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere dönemin Türk karar alıcılarının yürüttüğü olumlu politikalar ve her iki ulusal liderlerin iki ülke arasındaki düşmanlıkların sürmesinin iki tarafın da ulusal çıkarlarını sarsacağı inancını taşımaları.

6. 1930 yılında Türk-Yunan ilişkilerinde yakınlaşma döneminin başlamasında Bulgaristan'ın Balkanlardaki tutumu etkili olmuştur. Bu ülke Balkanlarda revizyonist tutum içerisine girmiş, Yunanistan ile Makedonya ve Batı Trakya sorununu gündeme getirmiştir. Bulgaristan'ın bu yıllarda revizyonist davranış içine girmesi Yunanistan'ı Türkiye'ye yaklaştırmıştır.

7. İtalya'nın Habeşistan'a saldırmasının Akdeniz'de yaratmış olduğu güvenlik kaygıları, Milletler Cemiyeti'nin İtalya'ya karşı aldığı önlemler, Nyon Konferansı'nda alınan kararların uygulanmasında karşılaşılan güçlükler, Akdeniz'e kıyıda ülkeler olarak Yunanistan ve Türkiye'nin İtalya ile olan sınırlarından dolayı güvenlik endişesi içerisinde olmalarını ve ittifak ilişkilerini sağlamlaştırmanın yollarını aramalarını gerektirmiştir.

Türklerle dostluk politikası yürüten Venizelos, asıl duygularını Yunanistan'ın 1930'da yüzüncü kuruluş yılı törenleri için Atina'ya gelen bir

Grek-Amerikan grubunu Başbakanlıkta kabulü esnasında dile getirmişti: "Türklerle dört yüz elli yıldır süren bir davamız var. Ancak biz bu davamız için temyiz hakkımızı kullanmaktan şimdilik vazgeçiyoruz" beyanatını vermesi dikkat çekicidir.

1930 ila 1940 yılları arası dönemde birçok temas ve işbirliği gerçekleşmiştir. Askerî erkan, hükümet mensupları, milletvekilleri, iş adamları, sporcular, meslek grupları, bazıları tıpkı 1999 sonrası kaynaşmayı aratmayacak şekilde kaynaşmışlardır.

İtalyan tehdidi karşısında ortak bir sorunu paylaşan bu iki devletin Akdeniz'de statükonun devamından yana bir politika izlemeleri onları birbirine yaklaştırmış ve bu yakınlaşma Balkan Antantı olarak anılan antlaşmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türkiye ve Yunanistan 1927'den itibaren söylenen Balkan Birliği düşüncesini aralarında yaptıkları toplantılarla somutlaştırmak istemişlerdir. 1930'da Atina'da 1931'de İstanbul'da toplantılar düzenlemişlerdir. Bu karşılıklı görüşmeler 14 Eylül 1933'te Türkiye ve Yunanistan "İçten Anlaşma Pakti" adı verilen bir anlaşma imzalamalarını sağlamıştır. (Gönlübol ve Sar, 1998, ss.106-114) İki devletin ortak sınırlarının dokunulmazlığını garanti altına alan bu anlaşmadan sonra, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye arasında başka ikili dostluk ve saldırmazlık antlaşması yapılmış ve sonunda Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye 9 Şubat 1934'te Atina'da Balkan Antantı'nı imzalayarak, bir Balkan devletine karşı özellikle de o dönemde revizyonist bir politika izleyen Bulgaristan'a karşı, karşılıklı olarak kendilerini güvence altına almışlardır.

Balkan Pakti'nin da imzalanmasından sonra iki ülke arasında adeta bir balayı dönemi yaşanmıştır. Yunanistan 1932'de Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne girmesine destek vermiştir. Yunanistan, aynı desteği Türkiye'nin Boğazlarda değişiklik yapmak için bir konferans toplanması isteğine de vermiştir. İki ülke temsilcileri sürekli olarak birbirlerine ziyaretlerde bulunmuşlardır. Hatta Pakt'ın imzalanmasından bir süre önce 12 Ocak 1934'te Venizelos, "Barışa yaptığı katkılar nedeniyle" Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermiştir.

Almanya ve İtalya'nın Balkanlar'daki nüfuz mücadelesinin Balkan Pakti'ni parçalamaya başlaması üzerine iki ülke arasında 27 Nisan 1938'de "Türk-Yunan Dostluk, Bitarafılık Uzlaşma ve Hakem Muahednamesi ile Samimi Anlaşma Misakına Munzam Muahedename" imzalanmıştır. Böylece iki ülke hem 1930 ve 1933 belgelerini teyit etmiş, hem de hükümleri güçlendirmişlerdir. (Hatipoğlu, 1997, ss.194-204)

Venizelos'un Türkiye ile yakınlaşma politikaları ve 1929 ekonomik bunalımının etkileri sonucu Yunanistan'da yaşanan rahatsızlıklar, 1935'te yaşanan bir askeri darbe ile monarşiyi tekrar geri getirmiştir. Mart 1935'te Venizelos'un kışkırtması ile yapılan darbe başarısızlığa uğramış ve Metaksas diktatörlüğü diye adlandırılan dönem başlamıştır. Metaxas başbakanlığa gelir gelmez parlamentoyu feshetmiş ve 1938'de ömür boyu başbakan ilan edilmiştir.

27 Nisan 1938 tarihinde ise, Türkiye ve Yunanistan arasında 30 Teşrinievvel 1930 Tarihli Türk - Yunan Dostluk, Bitarafılık, Uzlaşma ve Hakem Muahednamesi ile 14 Eylül 1933 Tarihli Samimi Anlaşma Misakına Munzaam Muahedename imzalanmış; bu anlaşma ile Akdeniz'de giderek daha fazla hissedilmeye başlayan İtalyan tehlikesi karşısında iki ülke arasındaki dayanışma kuvvetlendirilmeye, bir saldırı durumunda birbirlerine karşı tarafsızlıklarını korumaya, anlayış ve dayanışma içinde olacaklarına ve birbirlerine siyasal destek sağlamaya karar vermişlerdir.

3.2.1. II. Dünya Savaşı ve Yunanistan'da İç Savaş

1939 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler yeni bir sürece girmiştir. Yunanistan'ı ilk olarak işgâl etmeye kalkışan devlet İtalya'dır. Ekim 1940'da ülkeye saldıran İtalya Yunanistan'ın kontrol altına alamamıştır.

Türkiye II. Dünya Savaşı sırasında da İtalya'nın, Yunanistan'a saldırması karşısında, bir Balkan Devleti olan Bulgaristan'ın da bu ülkeye saldırabileceğini düşünerek, bu konuda Bulgaristan'ı uyarıp, Yunanistan'ın yanında yer alacağını belirtmiştir. Bu sayede Yunanlılar Bulgar sınırındaki

askerlerini çekerek İtalyanlara karşı kullanabilmiş, burada Türkiye'nin Yunanistan'a dolaylı bir yardımı olmuştur. Ayrıca Türkiye 1940 yılından itibaren Yunanistan'a sürekli olarak yardım etmiştir. Yunanistan'a 15 ton şeker, 1941'de Yunan ordusunun ihtiyacını karşılamak üzere 10.000 şişe tetanos serumu, Kızılay Cemiyeti tarafından yaklaşık 500.000 TL.lik yiyecek maddesi verilmiş, Kurtuluş ve Dumlupınar adlı gemilerle 1941 ve 1942 yılları arasında da çeşitli gıda maddeleri Yunanistan'a ulaştırılmıştır.

İtalya'nın Yunanistan'ı almada yaşadığı başarısızlığın ardından Alman lider Adolf Hitler Balkanlar'ı kontrol altına alabilmek için ordusunu doğrudan Yunanistan'a yönlendirmiştir. Hızlı bir "Yıldırım savaşı" taktiği ile 1941 Nisan'ında ülkeye girilmiştir.

Yunanlı yurtseverlerin II. Dünya Savaşı içinde Alman işgaline karşı kurdukları direniş örgütleri ("Ulusal Kurtuluş Ordusu" (ELAS) sol, "Hür Demokratik Yunan Ordusu" (EDES) ise sağ eğilimliydi) daha sonra birbirleriyle çatışmalara girmişler ve tam bağımsızlığın alındığı 1944 yılında krizde olan ülkede iç savaşın çıkmasına neden olmuşlardır. İç savaş 1948 yılının başlarında sona ermişse de ufak çaplı çatışmalar 1950'ye kadar devam etmiştir.

Yunanistan iç savaştan sonra iki yıl tam bir siyasi istikrarsızlık içine girmiş dört yıl içinde (1948-1952) Liberal ve Sosyal Demokratlar'ın üstünlüğünde 13 ayrı hükümet kurulmuş ve düşmüştür. Hemen iç savaş sonrasındaki yıllar (1950-1970), Yunanistan'da daha önce görülmedik bir sosyoekonomik değişme dönemidir. Bu dönem boyunca yalnızca Japonya'nın ve zaman zaman da İsrail'in büyüme oranının altında kalan yıllık ortalama %6,6'lık bir büyüme oranının sürüklediği Yunanistan kelimenin tam anlamıyla az gelişmiş bir ekonomi ve toplumdur, çok şey vaat eden, yeni sanayileşen bir ülkeye dönüşmüştür. (Allison and Kalipso, 1999, s.37)

1940'ların ikinci yarısından itibaren bölgede ABD'nin askeri, siyasi ve ekonomik etkinliği artmıştır. ABD, SSCB etrafında bir çevreleme politikası uygulamayı planlayınca, Türkiye ve Yunanistan, stratejik konumları açısından ABD'nin dikkatini çekmiş ve genelde Batı, özelde ise ABD ve İngiltere'nin

bölgedeki çıkarlarının korunması açısından Türkiye ve Yunanistan'ın Batı ile işbirliği içerisine alınması gerekmiştir. Böylece iki ülke de 1947 yılından başlayarak ABD'den, Truman Doktrini olarak adlandırılan bir program çerçevesinde ekonomik ve askeri yardım almaya başlamışlardır.

Türkiye ve Yunanistan'ın savaş sonrası dönemde Batı ve ABD yanlısı bir yönelim içerisinde olmaları, iç politikaları açısından da yeni düzenlemelere gidilmesini gerektirmiştir. Nitekim 1946'dan başlayarak Türkiye, siyasi rejim açısından çok partili demokratik sisteme geçiş için önemli adımlar atmıştır. Yunanistan'da da 1949'da iç savaşın sona ermesiyle birlikte Batı yanlısı, İngiltere/ABD yanlısı bir siyasi rejimin kurulması söz konusu olmuştur. Bu ülkelerde savaş sonrası dönemde ortaya çıkan "Komünizm Paranoyası", sol düşünceye kapalı ve alabildiğine ABD yanlısı bir yönetimin iktidara gelmesiyle sonuçlanmıştır. ABD ile kurulan bağlar, sonuçta Türkiye ve Yunanistan'ın 1952 yılında Batı bloğunun askeri örgütlenmesi olan NATO'ya kabul edilmelerine zemin hazırlamıştır. Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte aynı ittifak içerisinde yer almaları karşılıklı ilişkileri çok samimi hale getirmiş, hatta 9 Ağustos 1954'te Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında Bled'de Balkan İttifakı imzalanmıştır. Fakat 1955'te Kıbrıs Sorununun ortaya çıkması, iki ülkenin ilişkilerini bugünlere kadar sürecek anlaşmazlık içerisine sokmuştur. (Sönmezoğlu, 2001, ss.101-102)

1952 yılında Papagos'un seçimlerde başarı kazanarak iktidara gelmesinde Kıbrıs konusunun ilk kez bir partinin programında yer alması ve Papagos'un, İngiltere'ye karşı Yunan kamuoyunun isteklerini savunabilecek ulusal lider olarak görülmüş olmasının etkili olduğu söylenebilir. Gerçekten de, Papagos, 1954 yılında Kıbrıs konusunu uluslararası gündeme taşıırken büyük ölçüde Yunan kamuoyunun göstermiş olduğu duyarlılığa ve Yunan kamuoyunda uyandırmış olduğu saygınlığa dayanmıştır.

Savaş sonrası dönemde Yunanistan'da ve Kıbrıs'da özellikle Kilise tarafından uyarılan Enosis yönündeki ulusçu isteklerin gerçekleştirilebilmesini sağlamak için Yunanlı yöneticiler büyük ölçüde bir ikilem içerisine düşmüşlerdir. Bir yandan, 1949 yılına değin süren iç savaş sırasında sarsılan

ulusal dayanışmayı yeniden sağlamak için çaba gösterilirken, diğer yandan da Yunan ulusal birliğinin sağlanmasına koştur olarak, soğuk savaşın getirmiş olduğu ulusal güvenlik kaygılarını azaltacak uluslararası bağlantıların kurulması gereği, Yunan devlet adamlarının Kıbrıs konusunda kamuoyunda yaygınlaşan Enosis isteklerini uluslararası gündeme getirmelerini güçleştirmiştir. Dolayısıyla, Kıbrıs konusunda Yunanistan'da resmi bir politikanın oluşması büyük ölçüde iç politik sistemin ve ulusal dayanışmanın yerleşmesine koştur olarak yürümüştür. (Terlexis, 1968, ss.110-125)

Türkiye'nin Kıbrıs sorununda bir taraf olmasının kabul edildiği 1955 Londra görüşmelerine kadar Yunanistan ile Türkiye arasındaki dostluk ve işbirliği havası, 1950'lerin ikinci yarısından itibaren tamamen tersine dönmüş ve iki ülke arasındaki ilişkiler bozulmaya başlamıştır. Yunanistan'da özellikle 1960 sonrası dönem Türk-Yunan ilişkilerinin Yunan iç politikasındaki dalgalanmalardan etkilendiği dönem olmuştur. Yunan ve Rum kamuoyunun Enosis yönündeki istemlerinden bütünüyle vazgeçmediği ortaya çıkmıştır. Bu durum, Türkiye ve Yunanistan arasında ilişkilerin yeniden dostluk ve işbirliği çerçevesinde geliştirileceği ümitlerini suya düşürmüştür. Kısa süre sonra, Yunanistan'da bağımsız bir Kıbrıs'tan Enosis'e nasıl ulaşılabileceğinin olası planları yapılmaya başlanmıştır. 1960'ların ortalarından başlayarak, Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs konusu üzerinde yoğunlaşan ve ilişkileri sertleştiren gelişmeler, azınlıkların, karşılıklı olarak, yaşadıkları toplumdaki dışlanmasına yol açan kimi uygulamalarla karşılaşmalarına neden olmuştur. Her iki toplumda da azınlıklar diğer ülkenin ajanları olarak algılanmaya başlanmıştır. Kıbrıs sorununun kamuoylarında ulusal bir dava olarak propagandalara konu edilmesi, azınlıkların durumunu güçleştirmiştir. 1963–64 Kıbrıs olayları ise (Bkz 4. bölüm), Türk Hükümeti'nin, 1930 Sözleşmesine son vererek bu sözleşmeden yararlanarak İstanbul'da çalışmakta olan Yunanlıları ülkelerine geri göndermesine neden olmuştur.

Bir yandan iç politikada Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması isteklerinin kamuoyu önünde siyasi partilere yüklediği sorumluluk, diğer yandan, Türkiye'nin Yunan kamuoyunun isteklerinin gerçekleşmesi önünde oluşturduğu engel, Yunan hükümetlerinin rasyonel davranmalarını

güçleştirmiştir. İç çekişmelerin ötesinde, siyasi partiler, silahlı kuvvetler, kilise ve üniversitelerin Kıbrıs konusundaki duyarlılığı ve görüş birlikteliği, giderek, hükümetlerin Türkiye engelini iç politikada daha fazla gündeme getirmelerine ve Türkiye karşıtı ulusçu duyguların güçlenmesine yol açmıştır. Bir anlamda, hiçbir paylaşıma gitmeden ve adada yaşayan Türk toplumuna azınlık hakları dışında hiçbir eşitlikçi hak tanımadan gerçekleştirilecek Enosis'i; gerek diplomatik görüşmeler gerekse sıcak çatışmalarla elde edilememesinin Yunan kamuoyunda yarattığı düş kırıklığı, yönetime karşı güveni sarsan bir konu olmuş, iktidar/muhalefet ayrımı içerisinde hükümetin başarısızlığı Türkiye faktörü ile giderilmeye çalışılmıştır. (Aksu, 2001)

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde gerginliğe ve güvensizliğe yol açan sorunlardan biri de, Yunanistan'ın egemenliği altında yer alan, ancak, uluslararası antlaşmalarla silahsızlandırma yükümlülüğüne girmiş olduğu adaları, önce gizli daha sonra açıktan, silahlandırmaya başlaması oluşturmaktadır. Yunanistan'ın Ege'deki adaları silahlandırmaya başlamasına ilk tepkinin 29 Haziran 1964'te bu ülkeye verilen nota ile olduğu görülmektedir. Türkiye bu durumu ilk olarak 1964'te Yunanistan'ın dikkatine sunarak, 29 Haziran 1964'te, bu devlete bir nota vermiş ve Rodos ve İstanköy'de yapıldığı saptanan tahkimata antlaşmalara uyularak son verilmesini istemiştir. Yunanistan ise Temmuz 1964'te verdiği yanıtta antlaşmalara uyduğunu ve söz konusu adalarda tahkimat yapmadığını bildirmiştir.

3.2.2. Yunanistan'da Askeri Darbe ve İlişkilere Etkisi

21 Nisan 1967 tarihinde 12 ihtilalci subay, politikalarından rahatsızlık duydukları İhtiyar Papandreou'yu darbe ile devirdiler ve yönetime el koydular. 1967'ye kadar monarşik bir demokrasi olan Yunanistan, 21 Nisan 1967 Albaylar Darbesi üzerine Kral Konstantin'in ülkeyi terk etmesi ile fiilen askeri cunta tarafından yönetilmeye başlandı.

1967 Nisan ayında Yunanistan'da gerçekleştirilen askeri darbe sonrasında iktidara el koyan yöneticilerin Türk-Yunan ilişkilerine ve bu arada Kıbrıs sorununa yaklaşımları ilginçtir. Askeri yönetimin iç ve dış politika çıkarları bakımından başarılı sonuçlar elde edebilmesi için ilgilendiği konuların başında Yunan kamuoyunun hemen tümünün ortak ilgisini üzerinde toplayan ve sivil iktidarların bir türlü ilerleme kaydedemediği Enosis konusunda ciddi adımlar atmak gelmiştir. Cunta aleyhinde oluşan kamuoyu tepkisi, bir bakıma, Enosis yolunda atılacak adımlara bağlı olarak değerlendirilmiştir.

Yunan askeri cuntası, başlangıçta Enosis'e ulaşmak için Türkiye ile diplomatik görüşmelere gidilmesi yolunu denemiş ve bu amaçla 9-10 Eylül 1967 tarihinde Türk-Yunan temsilcileri Trakya sınırında bir araya gelerek görüşmelerde bulunmuşlardır. Ancak, bu görüşmelerde Türk tarafının Enosis fikrine mutlak karşıt olması bu yöndeki çabaları sonuçsuz bıraktığı gibi, görüşmeler Yunan kamuoyunda askeri cuntanın başarısızlığı, yenilgisi olarak değerlendirilmiştir. İzleyen dönemde, Kıbrıs'ta Türk toplumuna yönelik şiddet hareketlerinin -cunta desteğini arkasına alan Grivas tarafından- başlatılması ile askeri cuntanın Enosis'i gerçekleştirmek ve Yunan/Kıbrıs Rum kamuoyunda yerini sağlamlaştırmak isteği büyük yara almıştır. Gerçekten de 1967 bunalımı ile birlikte, Yunan askeri cuntası ile Kıbrıs Rum liderliği arasındaki yakınlaşmanın giderek daha da bozulduğu ve cunta saygınlığını yitirirken Makarios'un saygınlığının artmaya başladığı gözlenmiştir.

3.2.3. Kıta Sahaneliği Sorununun Oluşumu

1973 yılına gelindiğinde Türkiye ile Yunanistan arasında yeni bir sorun daha ortaya çıkmıştır: Kıta sahanlığı sorunu.

Ege denizi'nde 1960'ların başlarından itibaren Yunanistan'ın sismografik araştırmalar ve petrol arama faaliyetleri yürütmesine karşın, Türkiye'nin 1973 Petrol Krizi paralelinde, 1 Kasım 1973 tarihinde, Ege Denizi'nin 27 bölgesinde TPAO'ya petrol arama izni vermesi, Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir uyuşmazlığa yol açmıştır. Ancak bu sorunun başlangıcı,

1970'te Thasos adasında gerekleŖen araŖtırmalarla Yunan tarafına aittir. Bu dönemde kıta sahanlığı konusunda iki ülkeden karŖılıklı nota deđiŖimleri gerekleŖmiŖtir. İki lke arasındaki nota deđiŖimleri sürerken, taraflar arasında iliŖkileri gerginleŖtirecek baŖka olaylar yaŖanmıŖtır.

29 Mayıs 1974 tarihinde, Türkiye, TCG ÇANDARLI (Askeri AraŖtırma Gemisi) adlı araŖtırma gemisine Ege Denizi'nde manyetometrik araŖtırmalarda bulunmak için Ege'ye açılmasına izin vermiŖtir. Bu görevi sırasında ise, Çandarlı'ya Türk savaŖ gemileri eŖlik etmiŖtir. Durum iki ülke arasındaki iliŖkileri gerginleŖtirmiŖtir.

4. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KIBRIS

Kıbrıs, her olayda Türkiye'nin önüne şart olarak konan, sorun olarak her geçen gün daha da çözümü zorlaşan bir sorun. Bu sorunu incelediğimizde Megali İdea'nın boyutlarını, antlaşmaların nasıl geçersiz sayılmaya çalışıldığını, Rum yönetimi ve Yunanistan'ın dengeleri bir anda nasıl değiştirdiklerini, bizim için müthiş önemi bulunan bu ada için sloganların 'ya taksim ya ölüm'den nasıl 'ver kurtul' a döndüğünü anlamış olacağız.

4.1. Kıbrıs'ın Önemi

Kıbrıs, Akdeniz'in kuzeydoğusunda, 34° 33' ve 35° 41' kuzey enlemleri ile 32° 17' ve 34° 35' doğu boylamları arasında yer alan bir adadır. Akdeniz'in Sicilya ve Sardunya'dan sonra üçüncü büyük adasıdır. Kuzeyinde Türkiye, doğusunda Suriye, güneyinde Mısır, batısında Girit ve Rodos adalarıyla çevrilidir. Kıbrıs'ın en yakın olduğu ülke Türkiye'dir. Türkiye ile Kıbrıs arasında sadece 71 km (40 mil) mesafe bulunmaktadır. Açık havalarda Kıbrıs'ın kuzeyinden Türkiye'nin güney sahilleri çıplak gözle görülmektedir. Ada ; Suriye'ye 98 km, Lübnan'a 221 km, İsrail'e 290 km, Mısır'a 316 km ve Yunanistan'a 900 km mesafede bulunmaktadır.

(1) Kıbrıs Adası, tarih boyunca Orta Doğu'ya açılmak isteyen devletler için vazgeçilmez bir üs olarak görülmüştür. Kıbrıs Adası'nı elinde bulunduran güç, her zaman Türkiye'den Mısır'a, Lübnan'dan İran'a kadar olan bölgeyi kontrol edebilir. Adaya sahip olan, Ortadoğu devletleri üzerinde prestij sahibi olur. 20nci yüzyılda petrolün en önemli enerji kaynağı haline gelmesi, Orta Doğu ülkelerinin petrol açısından zenginliği ve bu bölgedeki etnik ve menfaat çatışmaları nedeniyle yaşanan istikrarsızlık Kıbrıs'ın stratejik ve jeopolitik önemini daha da artırmıştır.

(2) Ortadoğu devletlerinin deniz yolu ile Akdeniz'den yapacakları bütün ticari faaliyetler adanın etkisi altındadır. Ortadoğu'nun zengin petrol ürünü potansiyeli ve Hazar petrolü ile Türkmen gazını uluslararası pazara taşıyan Baku-Tiflis-Ceyhan boru hattının değeri göz önüne

alındığında adanın önemi biraz daha artmaktadır. Bu öneme paralel olarak Süveyş Kanalı ile bağlanan dünya deniz ticaret yolunun da Adanın etkisi ve kontrolündedir.

(3) Kıbrıs, uygun bir deniz ve hava üssü karakteri ile Doğu Akdeniz'de deniz ve hava üstünlüğü kurmak isteyen güçler için batmayan uçak gemisi özelliğine sahiptir. (Kaynak Mahir, 2005, s.169)

Adanın Yunanistan'ın eline geçmesi halinde Yunanistan'a sağlayacağı faydalar şöyle özetlenebilir:

(1) Yunan Megal-i İdea'sının gerçekleştirilmesi yönünde önemli bir adım atılmış olur,

(2) Yunanistan Türkiye'yi batı ve güneyden kuşatma imkanı elde eder ve tehdit altında bulundurur,

(3) Yunanistan'a Anadolu'nun güney sahillerine yöneltebileceği taarruzi bir hareket için yığınak bölgesi veya üs teşkil eder,

(4) Yunanistan'a adada üstlendireceği uçaklarla ve konuşlandıracağı füzelerle Anadolu derinliklerinde etkili olma imkanı sağlar,

(5) Yunanistan, Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'deki hava ve deniz yollarını kontrol altında bulundurmasından istifade ederek, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da her bakımdan söz sahibi bir ülke haline gelebilir,

(6) Yunanistan Kıbrıs ile birleşme ile Ege'de uyguladığı politika benzeri Girit ile Kıbrıs arasındaki deniz ve hava sahasını da kendi ülkesi gibi değerlendirerek, Doğu Akdeniz hakimiyetini pekiştirme düşüncesini taşımaktadır.

Türkiye açısından Kıbrıs, fevkalade büyük bir stratejik öneme sahiptir ve Ankara hükümeti bunun böyle olduğunu İkinci Dünya Savaşı sırasında çok iyi anlamıştır. Zira bu savaşta Türkiye'nin o zamanki müttefiki olan Yunanistan, Almanya tarafından işgal edilince, Ankara, Ege denizini hemen hemen hiç kullanamamıştı ve tek ikmal yolu olarak İngiltere'nin elindeki Kıbrıs Adası

kalmıştı. (Doç. Dr. Hasan ÜNAL, “Kıbrıs Sorunu: Annan Planı Ve Muhtemel Senaryolar”, www.stradigma.com)

Büyük önderimiz M. Kemal Atatürk bundan 80 yıl önce Kıbrıs'ın Türkiye için önemini çok güzel bir şekilde anlatmıştır. Güneyde, askeri bir tatbikat izleyen Atatürk etrafındaki subaylara “Türkiye'nin yeniden işgal edildiğini ve Türk Kuvvetlerinin sadece bu bölgede mukavemet ettiğini farz edelim, ikmal yollarımız ve imkanlarımız nelerdir?” diye sorar. Subaylar birçok görüş ve düşünceler ileri sürerler, Atatürk hepsini dikkatle ve sabırla dinler, sonra ellerini haritaya uzatır ve Kıbrıs'ı işaret ederek: “Efendiler, Kıbrıs düşman elinde olduğu sürece, bu bölgenin ikmal yolları tıkanmış demektir. Kıbrıs'a dikkat ediniz, bu ada bizim için önemlidir” der.(Çiloğlu, 2001, s.67)

4.2. Kıbrıs'ın Tarihi

15. yüzyılın sonlarında Venedikliler Kıbrıs'a hakim olmuş, yaklaşık bir asır boyunca adanın yönetimini ellerinde tutmuşlardır. Osmanlı Devleti, Doğu Akdeniz'de güvenliği sağlamak için adanın yönetimini üstlenmekten başka bir çare olmadığını görmüş, bu amaçla önce diplomatik girişimlerde bulunmuş, sonuç çıkmayınca da Kıbrıs'a sefer düzenleme kararı almıştır. Ağustos 1571'de Kıbrıs fethedilerek Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştır. 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilen Kıbrıs Adası 1878 yılına kadar Osmanlı idaresinde kalmıştır. Aynı yıl 1877-78 savaşında Rusya'ya yenilen ve bu savaşta İngiltere'den beklediği yardımı yeterince alamayan Osmanlı, kendisini yalnız ve zorda hissederken İngiltere'den gelen doksan dokuz yıllığına Kıbrıs Adası'nı İngiltere'ye verme teklifini değerlendirmek durumunda kaldı. Bu şekilde İngiliz yönetiminde kalan Kıbrıs, 1914 senesinde Osmanlı hükümeti, İngiltere'nin de içinde bulunduğu ülkeler grubuna karşı savaş ilan edince, İngilizler Kıbrıs'ı doğrudan ilhak etti ve bu ilhak kararı 1923 yılında imzalanan Lozan antlaşması ile yeni Türkiye Cumhuriyeti tarafından da tanındı.

İkinci Büyük Savaş'tan sonra Kıbrıslı Rumlar Enosis yönündeki eylemlerine ağırlık vermeye başlamışlardır. 15 Ocak 1950'de kiliselere konan defterlere “Enosise Evet” ya da “Enosise Hayır” şeklinde imza atılarak

gerçekleştirilen Plebisit sonucunda, Kıbrıslı Rumların %96'sının "Enosis'e Evet" dediği açıklanır. Bu eylemden sonra Makarios Başpiskopos seçilir ve adada Enosis faaliyetleri için yeni bir dönem başlar. 1955'de kurulan EOKA, silahlı eylemlere terör uygulamalarına hız kazandırır. EOKA, Kıbrıs'ta Türk halkını yok etmek ve adayı Yunanistan'a bağlamak amacıyla kurulan bir terör örgütüdür. 1 Nisan 1955'de ilk bombalı eylemini gerçekleştiren EOKA'nın siyasi amacı önce İngilizleri adadan çıkarmak daha sonra da bir imha hareketi ile Türk halkını yok etmek ve adayı Yunanistan'a bağlamaktır Ancak 21 Haziran 1955'den başlayarak, İngilizlerin adadan atılması amacı ikinci plana düşmüş ve saldırılar Türklere yönelmiştir.

1950 plebisitinden ve EOKA'nın eylemlerinin giderek tırmanmasından sonra adanın Türk halkı TAKSİM fikrini savunmaya başladı. Bunun en önemli nedeni, Kıbrıs Rum liderliğinin sorunu "self-determinasyon hakkı" gibi kimsenin karşı çıkamayacağı bir çerçevede uluslararası arenaya taşımak arzusunda olmasıydı. Oysa Kıbrıs'ta iki ayrı halk vardı ve self-determinasyon sadece tek tarafa ait olamazdı. Kıbrıslı Rumlar self-determinasyon haklarına dayanarak Enosis istiyorlarsa, Kıbrıslı Türkleri de gene aynı haklara dayanarak adanın taksimini ve kendilerine ait olan kısım Türkiye'ye bağlanmasını istemeye hakları olduğunu düşünmeye başladılar.

İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ı Kıbrıs sorununda resmen taraf yapmak amacıyla 29 Ağustos 1955'de Londra'da bir konferans düzenledi. Yunanistan bu konferans da "self determinasyon" adı altında Enosis'i savunurken, Türkiye, adada iki halk bulunduğunu ve her iki halkın da self-determinasyon hakkının varlığını savundu. Toplantıdan bir sonuç çıkmadı, ancak Londra Konferansı'nın tarihi önemi, Türkiye'nin ilk kez resmi olarak siyasi açıdan sorunun taraflarından birisi olarak resmen kabul edilmesiydi. . (Yrd. Doç. Dr. Yaşar ONAY, " İki Devletlilik Tezi Ve Kıbrıs Rum Kesimi Avrupa Birliği İlişkileri", www.stradigma.com)

Adalı Rumların savunduğu Enosis fikri ile Türklerin savunduğu taksim fikrinin bir biri ile çatışma halinde olması üzerine ara çözüm olarak adanın bağımsızlığı fikri ortaya atıldı. Bu fikrin, İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve ABD tarafından da benimsemesinden sonra 11 Şubat 1958'de Zürih Antlaşması

ve 19 Şubat 1959'da Londra Antlaşmaları imzalandı. Bu anlaşmaların altına İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve adadaki iki toplum eşit statüde kurucu olarak imza attılar. Böylece iki halkın ortak egemenliğinde ve yönetiminde iki toplumlu bir cumhuriyet olarak Kıbrıs devleti dünya devletleri arasına katılmış oluyordu. Zürih ve Londra anlaşmalarına ek olarak Kıbrıs, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında ayrıca Garanti Anlaşması imzalandı. Kıbrıs Cumhuriyeti 15 Ağustos 1960'da ilan edilmiş, böylece adada İngiliz hakimiyeti sona ermiştir.

Makarios bağımsızlığı, Enosis'e bir sıçrama tahtası olarak görüyordu. 28 Mart 1962'de Cyprus Mail gazetesine verdiği demeçte Makarios şöyle diyordu: "Beni bilen hiçbir Rum, bir Kıbrıs ulusu yaratmak için uğraşmayacağını çok iyi bilir. Anlaşmalar bir devlet yaratmıştır, fakat bir ulus değil." (Cyprus Mail, 28 Mart 1962) Nitekim Kıbrıs Devleti'nin tüm organlarına eski EOKA liderleri ve Enosis için mücadele eden EOKA'cılar getirilmekteydi. Bu kişiler daha bağımsızlığın ilk gününde başlayarak, anlaşmaların kendilerine zorla empoze ve ettirildiğini iddia ediyorlar ve "Zürih ve Londra'nın zincirlerini kıracağız" şeklinde sloganlar atıyorlardı. Böyle bir anlayış içinde Kıbrıs Cumhuriyeti için söylenecek tek söz vardı. Kıbrıs Cumhuriyeti ölü doğmuş bir bebektir.

Kıbrıs'ta antlaşmalarla kurulan denge, 1963 yılında Rum tarafının silaha sarılması ve devlet düzenini silah kullanmak suretiyle yıkması sonucu tamamen ortadan kaldırıldı. Türkler yönetimden silah zoruyla uzaklaştırıldı. Bu arada Türk halkı, bir yandan yeniden tesis edilen EOKA-B terör örgütü ve diğer taraftan da tamamen Rumların kontrolüne geçen resmi yönetimin unsurları tarafından katliamlara tabi tutuldular. (Doç. Dr. Hasan ÜNAL, "Kıbrıs Sorunu: Annan Planı Ve Muhtemel Senaryolar", www.stradigma.com)

24 Aralık 1963'te bir toplantı yapan Türkiye Hükümeti, saldırıların devam etmesi halinde, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ateş-kes sağlamak amacıyla adaya müdahale edeceği yönünde bir karar aldı, ancak saldırılar durmadı, aksine Yunan Alayı da saldırıları katıldı. Bunun üzerine 25 Aralık 1963'te Türk Savaş uçakları Lefkoşe üzerinde alçak uçuşlar yaptı. Türkiye'nin müdahale kararını başlangıçta pek ciddiye almaya Kıbrıslı Rumlar bu

müdahale karşısında İngiltere'nin arabuluculuğunda ateşkesi kabul ettiler. Bir İngiliz generalinin komutasında üç garantör ülkenin askerleri "Barış Koruma Kuvveti" adı altında göreve başladı. 30 Aralık günü İngiliz general tarafından Lefkoşe'nin Türk ve Rum kesimini ayıran ve Rum saldırılarının durdurulduğu hat çizildi. Bu hat harita üzerinde yeşil bir kalemle çizildiği için Yeşil Hat denildi.

Bütün bunlara rağmen 1 Ocak 1964'de Makarios 1960 anlaşmasını tek yanlı olarak feshettiğini açıkladı. Türkiye 13 Şubat 1964'te Güvenlik Konseyine başvurdu. Konseyde alınan karara göre adaya BM Barış Gücü'nün gönderilmesine karar verildi. Ancak adaya gönderilen BM Barış Gücü, saldırıya uğramaya devam eden Kıbrıs Türklerine yardım edeceğine, adadaki Rum liderliğe yardımcı bir tavır içine girmişti.

Bu arada, can güvenliklerinin garanti altında olmadığı ileri sürülerek Kıbrıslı Türk Milletvekilleri meclise alınmadılar. Bunun üzerine Türk milletvekilleri Lefkoşe'nin Türk kesiminde kendi aralarında toplanarak ikinci bir Yasama Meclisi meydana getirerek, Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Milletvekillerinin görev sürelerinin uzatan ayrı bir yasa hazırladılar. Bu yasa 26 Temmuz tarihinde Dr. Fazıl Küçük tarafından imzalanarak Resmi Gazete'de yayınlandı. "1"nolu Resmi Gazete bu kararın alındığı gazetedir ve bir anlamda Kıbrıs'ta resmen iki ayrı yasama meclisinin kurulduğu tarihi simgeler. Bu bir anlamda Kıbrıs'ın 1974'ten çok önce, resmi anlamda ilk bölünmesidir.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki görüşmelerden sonuç alınamaması ve Türk köylerinin işgal edilmesi üzerine, TBMM acilen toplanmış, 16 Kasım 1967'de Anayasa'nın savaş ilanına ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesine ilişkin 66. maddesine dayanarak Kıbrıs'a müdahale kararı alınmıştır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nin devreye girmesi ve Yunanistan'ın Türkiye'nin şartlarını kabul etmesiyle, Türk harekatı durdurulmuştur.

28 Aralık 1967'de Geçici Türk Yönetimi ilan edildi. 15 Temmuz 1974'e gelindiğinde adada Yunanistan destekli bir darbe gerçekleştirildi ve

Makarios'un yerine Nikos Samson Cumhurbaşkanlığı'na getirildi. Kurulan yeni hükümet bütünüyle EOKA-B yanlılarından oluşturulmuştu. Devrik Cumhurbaşkanı Makarios adadan uzaklaşmak zorunda kalmıştı. Makarios'un 19 Temmuz 1974'de Güvenlik Konseyinde yaptığı konuşma ülke tarafından işgal edildiğinin resmi kanıtıydı.

Darbe iç politikada sıkışmış durumda olan Yunan Cuntası'nın, dış politikada ulusal bir heyecan yaratarak, asırlardır devam eden Kıbrıs'ın ilhakını sonuçlandırmak ve adayı Yunanistan'a bağlamak için gerçekleştirilmişti. Ancak Türkiye'nin anlaşmalardan doğan müdahale hakkını kullanacağı hiç düşünülmemişti. Bu koşullar altında Türkiye'nin adaya müdahalesi gerçekleşti.

4.3. Kıbrıs Barış Harekatının Etkileri

Yunanistan'daki etkileri:

1. Demokratikleşme Süreci ve Cumhuriyet'in İlanı:

Yunanistan'ı demokrasiye kavuşturan 1974 Kıbrıs Müdahalesi ile ezeli düşmanı olarak gördüğü Türkiye olmuştur. 1974'teki Kıbrıs Barış hareketini müteakip, Aralık 1974'de yapılan referandum ile Krallık ortadan kaldırılmış, çok partili demokratik parlamenter sisteme bağlı cumhuriyet rejimi kabul edilmiştir.(Köse, 2005, s.37)

2. Batı Trakya Türklerine Yönelik politikaların Sertleşmesi:

Harekât sonrası, Batı Trakya Türkleri üzerinde oldukça yoğun baskı yaşanmaya başlanmıştır. İki ülke arasında bir savaş olasılığını arttıran olayların yaşanmakta oluşu, Yunanistan'ın Kıbrıs Rumlarına destek verme olanağı bulamaması ve ulusçu duyguların incinmiş olması Batı Trakya Türk/Müslüman topluluğuna yönelik politikaların sertleşmesine yol açarken, Yunan kamuoyu da azınlıkları ulusal bütünlükleri açısından tehlike olarak görmeye başlamıştır.

3. NATO'nun Askeri Kanadından Ayrılma:

Ege Denizi'ndeki gerilimden ulusal güvenliği ve toprak bütünlüğü açısından endişe duyan Yunanistan, buna bağlı olarak NATO'nun bir Türk-Yunan uyuşmazlığında yeterince kararlı ve tarafsız davranmadığını ileri sürmesinin yanı sıra askeri açıdan Türkiye'den kaynaklanan tehdidin giderilebilmesi için NATO'ya tahsis edilmiş silahlı kuvvetlerin çekilmesine neden olmuştur.

4. Siyasi Birlikteliğin Sağlanması:

Yunanistan 1974–1981 kilit döneminde kral ve ordu gibi hiçbir merciye sorumlu olmayan kurumların güç kaybetmesiyle, kitle partilerinin siyaset sahnesine girmesiyle ve hem sağın hem solun merkeze doğru hareketiyle birlikte tam tekmil bir demokratikleşme yaşadı. (Allison and Nikolaydis, 1999, s.15)

5. Ulusal Dayanışmanın Sağlanması:

Askeri cuntanın Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmasına yol açan darbe girişiminde bulunmasının ardından yaşanan olaylar Yunan iç politikasında köklü değişikliklere yol açmıştır. Türkiye'nin garantörlük sıfatına dayanarak bir dizi garantörler arası görüşmeden sonra Kıbrıs'taki Türk toplumunun hak ve statülerini korumak amacıyla askeri müdahalede bulunması dolaylı olarak Yunanistan'da askeri cuntanın iktidarı terk etmesine yol açarken Yunan ulusal dayanışmasının yeniden oluşturulması çabalarında sivil iktidarı ele alan yöneticilere büyük bir olanak sağlamıştır. Türkiye ile bir savaş olasılığı, sıklıkla vurgulanarak ulusal dayanışma korunmak istenmiştir.

6. Türk Dış Politikasına Hayranlık Besleme:

Yunanistan'ın Türk dış politikasına bakışında, özellikle Kıbrıs Barış Harekatının etkileri görülmektedir. Yanında hiçbir destekçisi olmadan, tek başına kalsa da, tek bir ses halinde konuşan, taktiği hareketleri belli ve yılmayan bir Türk dış politikası vardı Kıbrıs harekatında. Bu dönem o kadar etkilemişti Yunanlıları, Türk dış politikasını uzun süre bu olumlu haliyle yorumladılar.

Türkiye Kıbrıs'ta, Atatürk döneminden beri ilk defa, **inisiyatif kullanmış** ve kendi ulusal çıkarlarını korumayı başarmıştır.

7. Türk Karşıtlığının Yükselişi:

1974'ten bu yana ideolojik yönelimi ve dış politika anlayışı ne olursa olsun tüm Yunan hükümetleri 'Türk tehlikesi' karşısında geniş bir birliktelik sağlamıştır. Kıbrıs sorunu kendi öneminin dışında Yunanlılar için önemli bir simge haline gelmiş ve Türkiye'yle geniş çaplı bir çatışmanın simgesi olmuştur.(Mavroyiannis, 1989, s. 140)

8. Orduya Olan Güven Azalmıştır:

Kıbrıs fiyaskosu, orduyu toplumun gözünde küçük düşürmüş ve damgalamıştır.

9. Uluslararası Desteği Çeşitlendirme ve Türkiye'yi Kuşatma Politikası Ortaya Çıkmıştır:

Müdahale sonrası Yunanistan arkasındaki uluslar arası desteği çeşitlendirme siyaseti gütmeye başlamış; bu hedefe yönelik olarak AB üyeliği için girişimlerini hızlandırmış, çeşitli ülkelerle ilişkilerini güçlendirme yoluna gitmiş ve Türkiye'yi çevreleme politikasını yürürlüğe koymuştur.

10. Sorunların Artış Göstermesi:

1974 yılı, aslında Türk - Yunan ilişkilerinde bir dönüm noktası olarak karşımıza çıkmaktadır; bu tarihten itibaren, daha önce gündemde olmayan sorunlar bir anda uzlaşmazlığı arttıran konular olarak ilişkilere konu edilmiştir.

11. Güven Ortamının Yok Olması:

1974 yılında Kıbrıs'ta yaşanan olaylar, Ege Denizi'ne ilişkin uzlaşmazlıkların giderilebilmesi için gereken güven ortamını bütünüyle ortadan kaldırmıştır.

Türkiye'deki etkileri ise;

1. Türkiye'nin Hareket Serbestisini Kısıtlamıştır:

Türkiye açısından Kıbrıs konusu, uluslararası ilişkilerinde değişmez gündem maddesi haline gelirken, sorunun görüşmelerle adil ve kalıcı bir sonuca bağlanamaması ve ABD ile olan ilişkilerinde Kıbrıs nedeniyle silah ambargosunun yaratmış olduğu olumsuzluklar, Türkiye'nin dış politikada hareket serbestisini kısıtlamıştır.

2. ABD Tarafından Ambargo Konulmuştur:

1974 yazından sonra Amerika Birleşik Devletleri'ndeki güçlü Yunan lobisi Türkiye'ye askeri yardıma Amerikan ambargosu konmasını talep etti ve olumlu sonuç aldı. Karşılığında Türkiye, NATO Ortak Savunma Sisteminde bulunanlar hariç olmak üzere, Türkiye'deki Amerikan üslerini kapatarak misilleme yaptı. Ambargo Eylül 1978'e kadar sürdü.

3. Sorunların Artış Göstermesi:

1974 yılı, aslında Türk - Yunan ilişkilerinde bir dönüm noktası olarak karşımıza çıkmaktadır; bu tarihten itibaren, daha önce gündemde olmayan sorunlar bir anda uzlaşmazlığı arttıran konular olarak ilişkilere konu edilmiştir.

4. Güven Ortamının Yok Olması:

1974 yılında Kıbrıs'ta yaşanan olaylar, Ege Denizi'ne ilişkin uzlaşmazlıkların giderilebilmesi için gereken güven ortamını bütünüyle ortadan kaldırmıştır.

4.4. Harekat Sonrası Gelişmeler

Kıbrıs Barış Harekatı sonrası 13 Şubat 1975'de federe Devlet kuruldu. Federe Devletin kuruluşu kararında yer alan en önemli maddesi, "Nihai amacın iki bölgeyi bir federasyon çerçevesinde Kıbrıs Rum Toplumunu ile birleşmek" olduğu idi. Ancak Kıbrıs Rumları, Kıbrıs'ta sadece Kıbrıs halkının var olduğunu, adanın gerçekte bir Yunan adası olduğunu, adanın yerli halkının Rum halkı olduğunu, Türklerin ise Osmanlı işgalcilerin ardından adada kalan küçük bir azınlık ve etnik grup olduğunu ileri sürerek, Türklerin self determinasyon gibi bir hakları olamayacağını, uluslar arası alanda işlemeye başladı.

Rumların başka seçenek bırakmaması ve BM Güvenlik Konseyi'nin, 13 Mayıs 1983'te aldığı 37/253 sayılı karar (*Kıbrıs Cumhuriyetinin egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve birliği ile bağlantısızlığı destekleniyor, Kıbrıs Cumhuriyetinin bütün ada toprakları üzerindeki egemenlik ve kontrol yetkisi vurgulanıyor, bu hakları ihlal edici nitelikteki hareketler mahkum ediliyor, Kıbrıs cumhurbaşkanının adanın tüm yabancı askerden arındırılması teklifi memnuniyetle karşılanıyor, Kıbrıs Cumhuriyeti halkı deyimini kullanılıyor, adadan bütün işgal kuvvetlerinin çekilmesi isteniyor, 3212 sayılı Genel Kurul kararı ile Güvenlik Konseyi'nin 365 sayılı kararı çerçevesinde, her iki toplumun, Genel Sekreterin himayesinde anlamlı, neticeye yönelik ve yapıcı görüşmeler yapmaları ve aynı zamanda Güvenlik Konseyi'nin de meseleye el koyması isteniyordu.*) Kıbrıs Türkü'nün sabrını taşırıştır. Bu karar; Kıbrıs Türklerinin varlığı ve kurucu ortaklığını yok saymakta, eşitliğini reddetmekte, Türk Barış Harekatını bir istila olarak göstermekte ve Kıbrıs Rum yönetimine yardım çağrısında bulunmaktaydı. Ayrıca Türk Barış Kuvvetleri'nin adadan çekilmesi ve tüm göçmenlerin evlerine dönmelerini içeriyordu. Diğer taraftan Rum kesimi, hem silahlanma hem de Yunanistan'dan asker getirme çabaları içindeydi. (Bölükbaşı, 2001, s.295)

Böyle bir ortamda self-determinasyon hakkını kullanan Kıbrıs Türk Halkı, 15 Kasım 1983'te Federe Meclisten oybirliği ile aldığı karar ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ilan etti.

4.4.1. GKRY'nin Politikaları

○ **Yunanistan'dan Bağımsız Siyaset İzleme:** Kıbrıs Rumlarının ve Yunan tarafının aşırı maceracı milliyetçiliğinin neden olduğu felaket (1974 müdahalesi) sonraki on yıllık dönem için Kıbrıslılık'ın ciddi bir alternatif ideoloji olarak ortaya çıkmasının yolunu açtı. Atina'nın Kıbrıs Rumları'nı yalnız yanlış yola sürüklemeye kalmadığı, sonunda onları kendi kaderlerine terk ettiği duygusu da bunda rol oynadı. Bununla beraber Yunanistan siyasal hayatında yaşanan değişimler ve Yunanistan'ın içine kapanmasının da bunda etkisi olmuştur.

Bunun yanında Yunanistan da, Kıbrıs sorununun, taraflara bırakılması temeli üzerine kurulu yeni bir yol izlemeye başladı. Ayrıca, AB üyesi olarak daha güçlü duruma gelen ve Cumhuriyeti tek başlarına temsil eden Kıbrıslı Rumların artık Atina'nın doğrudan desteğine ihtiyaçları kalmadığı gerçeği de oluştu. (El-Ahram gazetesi, 20 Temmuz 2005)

○ **KKTC'yi İçten Çökertme:** 1989'dan sonra Rum tarafının stratejisinde önemli bir değişiklik olmuştur. Rumlar, antlaşma yolunun kendileri açısından çıkar yol olmadığı görmüşler ve KKTC'ni çökertme stratejisine başvurmuşlardır. Burada ilk hedef Denктаş'ın düşürülmesidir. Denктаş düşmesiyle, içeriden daha yumuşak birinin çıkarılması stratejinin temeliydi.

○ **Türkiye İçin Kıbrıs Sorununun Engel Olduğuna İnanırma Stratejisi:** Bu strateji Kıbrıs sorununun Türkiye için çok büyük engel olduğuna inandırıp, Türk basınında 'ver-kurtul' yazılarının yazılmasını sağlamak, KKTC halkının GKRY içinde azınlık olarak zenginlik ve refaha ulaşacağına inandırmaya dayanır. Bu politika özellikle Rum kesiminin AB üyeliği ile doruk noktasına ulaşmıştır.

○ **AB'ni Kullanma:** GKRY, AB üyeliği ile eline çok büyük bir koz elde etmiş, bir taraftan Türkiye'nin AB üyeliği sürecini kendi lehine kullanmaya başlamış, diğer taraftan da KKTC'ye yönelik izolasyonların ve yaptırımların süregelmesine çalışmıştır.

○ **Çözüm İster Gibi Gözüküp Sorunun Devamını Sağlama:** Bunu GKRY eski dışişleri bakanı Nikos Rolandis şöyle dile getirmektedir. "Kıbrıslıların çoğunluğunun sorunu, 1977'deki Denктаş-Makarios anlaşması döneminden sonra, uluslararası topluluğun belirlediği kriterler temelinde çözüme kavuşturma niyetinin olmamasıdır. O dönemden beri bütün girişimleri biz Kıbrıslı Rumlar reddettik. Şimdi, Ankara bizi belki tanır diye 10-15 yıl beklemeye koyulacağız. Ama bunu yapmayacaklar, Kuzey'i tanımayı iptal etmeden yapsa bile, Ankara'nın bu davranışı Kıbrıs'ta iki devletin tanınmasıyla eşdeğerli olacak, yani adanın taksimi gerçekleşecektir." (Cyprus Dialogue, 23 Ekim 2005)

Rolandis, Aralık 2005'te Alithia Gazete'sine verdiği demeçte de, "bugüne kadar masaya gelen tüm planları reddettiklerini ve Annan Planı'nı reddettikleri andan itibaren Kıbrıs sorununu çözüme niyetlerinin olmadığına ortaya çıktığını" ifade ediyor. Ayrıca, bu ifadelerini, "iki taraf da hata yaptı, ama 45 yıl içinde Kıbrıs sorununda Rum tarafının işlediği günahlar daha fazladır" diyerek keskinleştiriyor. (Alithia, 13 Aralık 2005)

Rolandis, Rum Simerini Gazetesi'ne Ağustos 2006'da verdiği mülakatlarda, Rum tarafının 1978 Temmuz ayından 2004 Nisan ayına kadar 7 kez Kıbrıs sorununun çözümlü yönündeki fırsatları reddettiğini açıklıyor. "Her defasında daha iyisini isteyerek iyiyi kaybettik"lerini belirtiyor. (Simerini, 10 Ağustos 2006)

Bu konuda Eski GKRY Cumhurbaşkanı Klerides 'My deposition' adlı kitabında "Kıbrıs Rumlarının amacı, Ada'yı Türklerin koruma altına alınacakları bir Rum Cumhuriyeti'ne dönüştürmektir. Türklerin tüm çabaları ise Antlaşmalarla kendilerine tanınan hakları müdafaa etmektir. Durum bugün de aynıdır ve değişen bir şey yoktur." demiştir. (Ülger ve Efeğil Ertan, 2002, s.9)

Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Tasos Papadopoulos ise, Kıbrıs sorunuyla ilgili bugüne kadar sunulan tüm planları, Yunanistan'ın onay ve desteği ile reddettiklerini ve başarılı sonuç aldıklarını söylemiştir. (Hürriyet, 15 Şubat 2007)

4.4.2. Rum Kesiminin AB Yolu

Adanın, AB ile ilk bir araya geldiği tarih 19 Aralık 1972'dir. Bu tarihte Kıbrıs-AET ortaklık anlaşması imzalanmış, ancak anlaşmanın 5. Maddesinde "AET'nin adadaki iki toplum arasında hiçbir ayırım yapmayacağı" açıkça belirtilmiştir.

Klerides, Avrupa Birliği üyeliği çerçevesinde bir çözümden yana olduğunu sürekli olarak dile getirmişti. Klerides'e göre, Rum-Yunan milli ölküsü olan, Ada'yı yönetim olarak tamamen ele geçirme düşüncesine en uygun çözümlü model AB üyeliğinden geçmekteydi. Klerides'in seçilmesinden sonra bir yandan Yunanistan bir yandan da Klerides, AB'yi Kıbrıs meselesinin

içerisine çekmek için hummalı bir gayrete giriştiler. Aslında AB başlangıçta Kıbrıs meselesine bulaşmak niyetinde görünmüyordu. Bu yüzden Rum tarafının 3 Temmuz 1990'da tüm Kıbrıs adına AB'ye tam üyelik başvurusuna pek sıcak bakmamıştı.

Rum Kesimi'nin AB'ye başvurusu uluslar arası hukuk açısından değerlendirildiğinde çıkan sonuçlar şunlardır.

1. Rum yönetimi 1960 anlaşmaları ile Kıbrıs Anayasası'nın öngördüğü meşru bir idare değildir. Tüm adayı temsil edemeyeceği gibi Türk halkı adına konuşma hak ve yetkisi de yoktur. Bu nedenle Kıbrıs adına AB'ye başvurmaya hakkı ve yetkisi de yoktur.

2. Kıbrıs Anayasası'nın geçerli olduğu kabul edilse bile, Rum yönetiminin tek başına AB'ye tam üye olarak başvurması mümkün değildir. Kıbrıs Anayasası'nın 50. maddesi, uluslar arası sözleşme ve anlaşmaların akdi konusunda Türk Cumhurbaşkanı yardımcısına veto hakkını tanımaktadır. Bu maddede Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte üye oldukları kuruluşlara Kıbrıs'ın katılmasının veto edilemeyeceği, ancak iki anavatanın birlikte üye olmadığı kuruluşlara Kıbrıs'ın üyeliğinin söz konusu olması halinde, denge bozulmasını diyerek veto hakkı tanınmıştır.

3. Garanti Antlaşması'na göre "Kıbrıs Cumhuriyeti, her hangi bir devlete tamamen veya kısmen herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahhüt eder.

4. Rum Yönetimi'nin başvurusunu AB'nin işleme koyması ve ardından üyelik müzakerelerine başlaması her şeyden önce tam üyeliğin ön koşullarına, yani Kopenhag Kriterlerine aykırılık teşkil etmektedir. Zira Kıbrıs Rum Kesimi'nin meşru bir anayasası bulunmamaktadır.

Ancak Türkiye'nin AB üyeliği konusunda çok istekli bir tutum sergilemesi zaman içerisinde AB'yi Türkiye'den Kıbrıs konusunda tavizler koparılacağı konusunda ümitlendirdi. Bu arada Doğu Avrupa'daki komünist rejimlerin devrilmesi ve AB ile entegrasyon arzusunun gösteren hükümetlerin iktidara gelmesiyle birlikte, AB tarihindeki en kapsamlı genişleme hamlesine de start

verildi. Almanya'nın teşvik ve gayretleriyle başlayan bu yeni ve kapsamlı genişleme dalgası Yunanistan'a AB içerisinde arzu ettiği manivela kabiliyetini vermiş oldu. Atina hükümeti, 'Kıbrıs Cumhuriyeti' adıyla hareket eden Rumların üyelik başvurusu AB tarafından dikkate alınmaz ve 'Kıbrıs', genişlemenin ilk dalgasına dahil edilmezse, o zaman, genişlemenin tamamını veto etme tehditlerini savurmaktaydı. 1991 ve 1992 yıllarında kendi milli meselesi olarak gördüğü Makedonya konusunda AB'nin diğer ülkelerinin hepsiyle ters düşmekten çekinmemiş olan Yunanistan'ın veto tehditleri AB tarafından ciddiye alınmak durumundaydı. Bundan daha da önemlisi, 1990'lı yılların ortalarından itibaren Türkiye'nin bir yandan bu genişleme dalgasına dahil olmak için gösterdiği gayret ve AB ile Gümrük Birliği'ne geçmek için ortaya koyduğu arzu da AB'yi şüphesiz cesaretlendirdi. 30 Haziran 1993'de Avrupa Komisyonu, Kıbrıs'ın başvurusunu uygun bulduğunu açıkladı.

6 Mart 1995 tarihinde Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliği Anlaşması imzalanırken diğer taraftan Kıbrıs'ın tam üyelik için hazır olduğu ve başvuruyu yapan Kıbrıs Rum Kesiminin "Kıbrıs Hükümeti" olarak muhatap kabul edileceği yönünde karar alındı. (Sönmezoğlu, 2000, s.304) O zamanki Ankara hükümeti Gümrük Birliği üyesi olmayı adeta AB üyesi olmak gibi kamuoyuna yansıttığı için AB'ye karşı yeterli direnişi gösteremedi. Türkiye'nin 1995 yılında Gümrük Birliği (GB) anlaşmasını imzalamak için KRY'nin başvurusuna tepki göstermemesi ve üyelik görüşmelerinin başlatılmasına karşı çıkmaması sonuçta Kıbrıs'ın tek meşru temsilcisi sıfatıyla AB'ye tam üye olmasına olanak sağlamıştır.

17 Ağustos 1997'de yayınlanan Gündem 2000'de de, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile tam üyelik müzakerelerinin Kıbrıs'ta siyasi bir anlaşma olsun ya da olmasın 1998 başlarında başlayacağı ilan edildi ve nihayet 12-13 Aralık 1997'de Lüksemburg'da yapılan zirve toplantısında "KIBRIS" ile tam üyelik görüşmelerini başlatma yönünde kesin karar alındı ve 30 Mart 1998'de tam üyelik görüşmeleri başlatıldı.

Türkiye ve KKTC sadece Kıbrıs'ın üye yapılmasına karşı çıkmaya dayanan bir siyaseti benimsemek ve sürdürmek yerine, konfederasyon tezini

benimsemişti. Konfederasyon tezi geleneksel Türk tezlerinden bir miktar geriye adım anlamına geliyordu; zira, buna göre Ada'da varolan iki devletin bir araya gelmesiyle bir konfederasyon oluşturulacak; sonra, AB'ye girilecekti. Bu arada 1960 garanti sistemi aynen sürdürülecek ve Kıbrıs'ın bir bütün olarak AB'ye girmesine garantör ülke Türkiye itiraz etmeyecekti. Buna karşılık Türkiye, Ada'nın üyeliğinden sonra Kıbrıs üzerinde her hangi bir AB ülkesinin elde edeceği haklar ve Ada'ya karşı üstleneceği sorumlulukların aynısını üstlenecekti. 2002 yılı boyunca Ada'da sürdürülen görüşmelerde Türk tarafı önce Nisan ayının sonunda sonra da Eylül ortalarında olmak üzere iki defa bu görüşler çerçevesinde ürettiği çözüm önerilerini Rum tarafının önüne koydu. Ancak her iki defasında da Rum tarafı bu önerileri reddetti. Rumlar açısından mesele oldukça basit görünüyordu: Rumlar AB'ye girişi her halükârda garanti etmiş durumdaydılar ve Türkiye'yi öfkelenmeden bu sürecin tamamlanması gerekiyordu. Ayrıca kendi açılarından en uygun AB çözümü ancak ve ancak Türkiye'nin bu sürecin içerisinde tutulması sayesinde elde edilebileceğini biliyorlardı.

16 Nisan 2003 tarihinde, Atina'daki AB Zirvesi'nde diğer 9 aday ülkeyle birlikte GKRY de AB ile katılım Antlaşması'nı imzalamıştır. Böylece, Türk tarafının uyarılarına rağmen, GKRY'ni çözüme teşvik edebilecek önemli bir unsur yitirilmiştir. 16 Nisan 2003'te imzalanan katılım antlaşması ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Avrupa Birliği üyeliğine yönelik son adımı, her ne kadar adanın tamamı adına antlaşmayı imzalamış olsa da, tek başına atmış oldu. Rum Yönetimi ile Avrupa Birliği arasında imzalanan anlaşmada "Kıbrıs'ın tamamı adına AB üyesi olduğu ancak siyasi sorun çözümleninceye kadar AB müktesebatının KKTC'de uygulanmayacağı" belirtildi.

4.4.3. Annan Planı

11 Kasım 2003 günü Türk ve Rum taraflarına verilen Annan Planı, hem Ada'nın AB'ye girişine onay veren hem de bunu büyük ölçüde Rum tezleri çerçevesinde gerçekleştiren bir yapı oluşturmaktadır. Buna göre Türk tarafı planın bazı bölümlerinde siyasi eşit olarak anılmakla birlikte, siyasi eşitliğin olmazsa olmazlarından olan veto hakkı sulandırılmaktadır. Ayrıca merkezi devlet büyük yetkilerle donatılmış olduğu ve bu merkezi devlette de Rum

hakimiyeti öngörülmektedir. Ayrıca, bu plana göre Türk tarafından istenilen toprak tavizleri kabul edilemez niteliktedir. Türk tarafının elinde bulundurduğu toprakların yaklaşık dörtte biri bu plana göre Rumlara verilirken, bu topraklar üzerinde yaşanan yaklaşık altmış bin kişi evlerini, işyerlerini, bahçelerini ve tarlalarını kaybetmektedirler. İşin daha da kötüsü ise Rum tarafının iç ve dış borçlarının Türkler tarafından paylaşılması mecburiyetidir. KKTC dünyada iç ve dış borcu bulunmayan belki de tek ülke iken, Rum tarafının yaklaşık on üç milyar dolarlık bir iç ve dış borcu olduğu anlaşılmaktadır. Bu borcun ortak devletin üzerine yazılması gerekeceğinden, bunun Türk tarafına getireceği yük, yaklaşık dört milyar dolar demektir. Bu da kişi başına yirmi bin dolarlık bir borç yükü (20.000) anlamına gelir ki, bu rakam, AB'nin kişi başına düşen milli gelir ortalamasından bile yüksektir.

Annan planı'nı Rum tarafının reddi ile birlikte Türkiye ve KKTC'nde umutlu bir bekleyiş başlamıştır. Sonuçta plana evet diyerek Türk tarafı barış yanlısı olduğunu göstermiş ve davranışlarının ödülünü almayı beklemeye başlamışlardır. Peki beklenen bunca gelişmeye rağmen neler olmuştur. Türkiye ve KKTC verilen sözleri ve vaatleri elde edebilmiştir. Tabiki hayır. Annan Planı'nın sonucunda;

- **Çözümün Önündeki Engelin Rum Kesimi Olduğu Anlaşılmıştır**

Türkiye ve KKTC, yıllardır verilen mücadelenin bir bakıma ürünlerini toplamaktadır. Kıbrıs'ta ortak çözümün ve Birleşik Kıbrıs'ın önündeki engelin KKTC değil, Rum kesimi olduğu bütün gerçekliğiyle sergilenmiştir.

- **AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi, KKTC'ye yönelik Doğrudan Ticaret ve Mali Yardım Tüzüklerini Oluşturmuştur.**

07 Temmuz 2004'te hazırlanan tüzük, GKRY'nin engellemeleriyle askıda kalmıştır.

- **Çözüm Önerileri BM'den AB'ne Geçmiştir.**

Baktığımızda en korkutucu, en tehlikeli sonuç budur. BM'in Annan Planından sonra, AB Finlandiya önerisi gibi kabul edilemeyecek bir planla

Türkiye'nin karşısına çıkmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken Türkiye'nin üye olmadığı, diğer taraf ülkelerin ise taraf olduğu bir birlik tarafından bu önerinin gelmesidir.

4.4.4. GKRY'nin AB Üyeliği

Annan Planı sonrasında 1 Mayıs 2004 tarihinde AB üyelerinin sayısı, yeni 10 üyenin katılımıyla 25'e yükselmiştir. Soğuk savaş sonrası en kritik genişleme kararını hayata geçiren birlik, GKRY'ni üyeliğe kabul etmiştir. GKRY, "Kıbrıs cumhuriyeti" adı altında AB'ne tam üye olmuştur. Aradaki antlaşmalara rağmen GKRY'nin, AB'ne üye olabilmesi düşündürücüdür. Mevcut hukuki duruma karşılık üyeliğin gerçekleşmesinin altında yatan sebepler şunlardır:

- **Yunanistan'ın Kararlı Politikası;** Yunanistan, Rum kesimi ile AB arasında katılma anlaşmasının dondurulması durumunda diğer aday ülkelerin katılımını engelleyeceğini çok açık bir dille beyan etmiştir.

Yunanistan, Rum Kesimi'nin üyeliğini sağlamak için AB'nin zaman zaman istediği girişimleri veto etti. Kimi zaman da Rum Kesimi'nin üyeliğinin engellenmesi halinde AB genişlemesine kesin vetosunu koyacağı tehdidini öne sürdü. Bu siyasetinde de başarılı oldu. (Işıklar, 2005, s.249)

- **Türkiye'nin İç Siyasete Yönelik Yanlış Politikaları;** Bu üyelik Türk dış politikasının ve dönemin karar alıcılarının yanlış stratejilerinden dolayı gerçekleşmiştir. Kıbrıs meselesi ile Gümrük Birliği arasında bir bağlantı kurulmasına izin vermiş olmak dahi Türkiye tarafından yapılan büyük bir yanlıştır.

- **Kıbrıs'ın AB İçin Önemi;** Kıbrıs, AB için Doğu Akdeniz'den Ortadoğu'ya güç projeksiyonu aracı ve Akdeniz ve Ege Denizi'nde bir deniz hâkimiyeti kurma amacına yönelik politikasının, büyüme ve genişleme stratejisinin bir gereğidir. AB, bu amaçla halen elinde sayılan Girit ve Malta adalarıyla Cebeli Tarık Boğazı'na ilaveten, Doğu Akdeniz'deki stratejik

mihverleri kontrol altında tutan Kıbrıs'ı AB'ye üye yapmak için büyük bir gayret içine girmişti.

AB için Kıbrıs'ın önemini 2001 Avrupa Parlamentosunun kararı çok iyi anlatmaktadır:

1) Kıbrıs iki toplum arasındaki sorunun çözümlenmesini dikkate almaksızın Rumların temsil ettiği bir statü içinde AB üyeliğine kabul edilmelidir.

2) Türkiye buna tepki göstererek Kuzey Kıbrıs ile çok sıkı işbirliği içerisine girer ve giderek bütünleşmeye kalkışırsa AB ile Türkiye arasındaki ilişkiler sona erecektir.

16-17 Aralık 2004'de AB Brüksel Zirvesi'nde Türkiye, 1963 Ankara Anlaşması'nı tüm AB üyelerine genişleten Uyum Protokolü'nü, gerekli müzakerelerin tamamlanmasından sonra 3 Ekim 2005 tarihinden önce imzalayacağını açıklamıştır. Nitekim, Türkiye, 29 Temmuz 2005 tarihinde AB dönem başkanı İngiltere ile yürüttüğü görüşmeler sonucunda protokolü onaylamış ve onaylarken de bunun KRY'ni tanıma anlamına gelmeyeceğini bir deklarasyon yayınlayarak ilan etmiştir.

Türkiye'nin Kıbrıs sorunu çözümlenmeden GB yükümlülüklerini KRY'ne uygulaması, bu zamana değin uygulamakta olduğu Kıbrıs politikasını tamamen ortadan kaldıracak bir etki yaratacaktır. Bunu ortadan kaldıracak çözüm ise Türkiye'nin bu konuda bir çekince koyarak Müzakere Çerçeve Belgesini uygulayacağını açıklaması ve bunu AB'ye de kabul ettirmesi olacaktır. Ancak bu konuda bir çekincenin ileri sürülmediği görülmektedir. Deklarasyonda söylenen yapılan işlemin KRY'ni tanıma anlamına gelmediğidir. Deklarasyon imzalanan metnin parçası değildir ve tek yanlı bir bildirme olduğu için sadece devletin kendi organlarını bağlar. Çekince ise, 2 tarafı da bağlar. (Cumhuriyet, 30 Mart 2005)

GKRY'nin AB'ye üye olmakla elde ettiği avantajları şu şekilde sıralayabiliriz:

a. Türkiye'yi AB Üyesi Bir Ülke Toprağını İşgal Eden Ülke Durumuna Düşürmek;

Üyelikteki öncelikli amaç Türkiye'yi AB üyesi bir ülke toprağını işgal eden işgalci bir güç olarak göstermek ve Türkiye ile AB'ni karşı karşıya getirmektir. Avrupa Parlamentosunun Kıbrıs'la ilgili aldığı kararlarda da Türkiye'den hep işgalci güç olarak söz etmektedir.

Avrupa Parlamentosu, 13 Aralık 1995 günü, Türkiye'nin Gümrük Birliği Protokolünü onayladı ve Kıbrıs konusunda oybirliğiyle şu kararı aldı: "Türk Hükümeti ve TBMM Kıbrıs'ın bölünmüşlüğüne son vermek için somut adımlar atmalı ve işgal altında tuttuğu Kıbrıs topraklarından çekilmelidir.

Avrupa Parlamentosunun, 19 Eylül 1996 günü aldığı karar: "Avrupa Parlamentosu, Türk hükümetinden özellikle işgalci askeri güçlerini geri çekmesini..."

b. Yunanistan'la Birlikte AB Üyeliği Sürecinde Türkiye'ye Karşı 2 Oya Sahip Olmak;

Mayıs 2004'te KRY'nin "Kıbrıs'ın tek meşru temsilcisi" olarak AB'ye kabulü Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerinde mücadele içerisinde olacağı bir aktör daha ortaya çıkarmıştır. KRY'nin elinde bulundurduğu veto yetkisi Türkiye açısından büyük sıkıntı yaratacak niteliktedir. KRY, AB üyeliği ile hem Türkiye'nin üyeliğine hem de Kıbrıs Türk toplumunun-KKTC'nin geleceğine ilişkin olarak belirgin bir avantaj kazanmış ve pazarlık gücüne erişmiştir. Nitekim Ocak 2006'da Türkiye'nin açıklamış olduğu eylem planının ardından KRY'nin AB çerçevesinde Türkiye'ye yönelik olarak veto tehdidini gündeme getirdiği görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin uluslararası örgütlerde KRY'ne yönelik olarak uyguladığı veto kararı ile AB tam üyelik müzakereleri sırasında ele alınacak 36 başlıktaki görüşmeler arasında bir paralellik kurulması dikkat çekicidir. KRY Dışişleri Bakanı Yorgo Yakovu'ya göre, "... Türkiye ile AB sürecinde açılacak 36 başlık bulunmaktadır ve her başlık için Kıbrıs Cumhuriyeti'nin onayı gereklidir. Kıbrıs Cumhuriyeti diğer üyeler gibi müzakerelerin hızını, içeriğini ve gidişatını kontrol edebilir. Belirli bir neden mevcutsa veto uygulanır. Örneğin, Türkiye uluslararası örgütlerde

Kıbrıs'a veto uygulamama yükümlülüğünü üstlenmiştir, ancak 3 kez veto uygulamıştır. Müzakereler başladığı anda bir başlıkta bizim de veto uygulamamızı mantıksız olarak göreceği biri var mıdır?" (Cumhuriyet gazetesi, 30 Ocak 2006)

Yunanistan Başbakanı Kostas Karamanlis'de Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde GKRY ve Yunanistan'ın izleyeceği yöntem hakkında bilgi vermektedir: "Türk-Yunan ilişkilerinin gelişmesi süreci bundan böyle Avrupa'nın kontrolünde olacaktır. Türkiye'nin kaydettiği gelişmeleri AB, tabii ki bu çerçevede Kıbrıs ve Yunanistan yakından izleyecektir".(Anadolu Ajansı, 17 Aralık 2004)

c. Gayri Meşru Statüsünü Meşru Bir Zeminde Pekiştirmek, İşgalinde Tuttuğu "Kıbrıs Hükümeti ve Devleti" Etiketini Güçlendirmek;

GKRY'yi AB'ne girerek "tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti" sıfatı ile Kıbrıs Türk halkını Kıbrıs Devleti içinde bir azınlık statüsüne düşürmek ve eşitlik ilkesini yok etmek amacındadırlar.

d. AB İlkeleri Temelinde Bir Çözüm İlkesi İle Hareket Ederek 1974 Öncesine Dönüşü Sağlamak;

Bu politikada ilk adım Finlandiya önerisi ile atılmıştır.

f. AB'den Alacağı Ekonomik Yardımlarla Ekonomisini Daha da Güçlendirerek, Ambargoların da Yardımıyla KKTC Ekonomisini Daha Ağır Bir Baskı Altına Almak ve Güney Kıbrıs'ı Bir Cazibe ve Çekim Merkezi Haline Getirmek;

GKRY'nin bir amacı da AB'den alınacak yardımlarla ekonomilerini daha da güçlendirmek, KKTC ekonomisini daha ağır bir baskı altına almak ve Güney Kıbrıs'ı bir çekim ve cazibe merkezi haline getirerek, Kıbrıslı Türklerin birlik ve beraberliklerini parçalamaktır. Bu politikanın devamı birlik ve beraberliği bozulan Kıbrıs Türklerini, AB üyeliği vaadiyle azınlık statüsüne düşürmektir.

g. Garanti ve İttifak Antlaşmalarını Geçersiz Hale Getirerek Lozan'da Türkiye ile Yunanistan Arasında Kurulan ve 1960 Antlaşmaları İle Kıbrıs da Yansıtılan Dengeleri Bozmak;

AB üyesi olan bir Kıbrıs üzerinde, AB üyesi olmayan bir Türkiye'nin garantörlüğünün, 1960 sisteminde olduğu gibi aynen uygulanabilmesi imkansızdır. Garantörlük aynen kalsa bile, Türkiye AB dışında kaldığı sürece, Ankara'nın, bu garantileri 1960 sisteminde olduğu gibi yorumlaması pek kolay olmayacaktır. GKRY gazeteleri de bu konuyu işlemişlerdir:

2–3 yılın içinde AB'ne üye olmamız halinde, Türkiye'nin AB'ne üye bir ülkeye müdahale etmesi, aklın almayacağı bir hareket olacaktır.” (25.4.1994,Fileleftheros)

Kıbrıs'ın AB'ye girmesi Türkiye'nin Garanti Antlaşmasından kaynaklanan tek yanlı müdahale hakkını ortadan kaldıracaktır. (18.7.1995,Agon)

h. Yunanistan'la Dolaylı Enosis'i Gerçekleştirmek;

Kıbrıslı Rumların ve Yunanistan'ın Enosis'i gerçekleştirme politikaları, 1974 Barış harekâtıyla farklı bir yön almıştır. Bu hareket ile Enosis'in savaş ile yapılmasının zor olduğu anlaşılmıştır. Kıbrıs sorunuyla 1956'dan 1963'e kadar Yunanistan Dışişleri Bakanı olarak aralıksız ilgilenen ve bunu en önemli görevi sayan Averof'un vardığı sonuç, Enosis ile ifade edilen milli isteğin gerçekleşmesinin hem olanak dışı hem de tehlikeli olduğu yolundaydı. Averof'un isabetli olarak dile getirdiği gibi Enosis birkaç nedenden dolayı ulaşılamaz bir hedefti: ada Yunanistan'a çok uzaktı oysa Türkiye bir nefeslik mesafedeydi; konu Türkiye için bir ölüm kalım konusu haline gelmişti; ayrıca uluslar arası alanda Enosis, adaletli bir kendi kaderine sahip çıkma olarak algılanmamakta, kabul edilemeyecek bir ilhak olarak görülmekteydi. Bu yüzden de Enosis'i AB şemsiyesi altında gerçekleştirmeye öncelik verilmiştir.

Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB üyeliği Kıbrıs'ın Yunanistan ile Avrupa Birliği içinde ENOSİS'i gerçekleştirmesine yol açan son derece büyük bir ödündür. (Özkan, 1996, s.205)

4.4.5. GKRY'nin AB Üyeliği Sonrası Gelişmeler

1999 yılında Yunanistan, Ege ve Kıbrıs konularını Helsinki Bildirgesi içine dahil ederek Türkiye ile AB'ni taraf haline getirmiştir. Türkiye'ye Helsinki'de Kıbrıs sorunu çözüme ulaşmasa da AB'ye üyelik gerçekleşecektir diye söz verilmiştir. 2003 yılına gelindiğinde ise Kıbrıs sorunu artık bir ön koşuldur. Kopenhag'da, AB'nin 2003 İlerleme raporunda Kıbrıs ilk kez bir koşul niteliğiyle zikredilmiştir. (Cem, 2004, s.267)

17 Aralık 2004 Brüksel zirvesinde ise Türkiye görüşmelere başlanması için AB'den vize almış fakat bugünü gölgeleyen bir belgeyi kabul etmiştir: "Ankara Anlaşması gereğince, Türkiye uyum protokolünü Güney Kıbrıs ile gerçekleştirme kararındadır." Bu belge ile Türkiye gümrük anlaşmasını Güney Kıbrıs'a uygulama sözünü vermiştir. 29 Temmuz 2005 tarihinde ise Ek Protokol imzalanmış bu protokole, 17 Aralık 2004 tarihli belgeye gönderme yapılmış, gümrük birliğinin AB'ye katılan on ülkeye uygulanacağını tekrarlanmıştır. Ek protokolle Türkiye AB karşısında hukuki yükümlülük altına girmiştir.

4.4.5.1. Finlandiya Önerisi

2006 yılına gelindiğinde artık AB sorunun tamamen bir parçası olmuştu. Sorunun çözümü için BM'ler nezdinde yapılan görüşmeler, "Finlandiya Önerisi" ile rotasını tamamen değiştirmişti. AB artık arabulucu rolüne soyunmuştu.

Avrupa Birliği (AB) Dönem Başkanı Finlandiya, hedefini "Türkiye ile AB arasında olası bir krizin önlenmesi için Kıbrıs Türklerine uygulanan izolasyonun kalkması ve aynı zamanda Rumları da tatmin edecek bir planın benimsenmesi" olarak açıkladığı bir girişim başlatmıştır.

Finlandiya önerisi her iki ülke tarafından kabul edilmemiştir. Ama bu öneri ile AB, Kıbrıs sorunu içinde arabuluculuk rolünü BM'den almış, Türkiye için Kıbrıs sorunuyla ilgili tehlikeli saatler başlamıştır.

4.4.6. Yunanistan'ın Kıbrıs Politikası

1974'de Karamanlis'in liderliğinde Yunanistan'ın yeniden demokrasiye geçmesinden sonra Yunanistan ve Kıbrıs Rum liderliği arasındaki ilişkilerde belirgin bir çekimserlik yaşanmıştır. Bu dönemde Yunanistan'ın Kıbrıs konusundaki temel yaklaşımı, "Kıbrıs karar verir Yunanistan destekler" şeklinde özetlenebilir.

1981 seçimlerinde Papandreu liderliğindeki PASOK' un iktidara gelmesiyle, Yunanistan'ın Kıbrıs sorununa ilişkin politikasında belirgin bir değişiklik gözlenmiştir. Eskisinden farklı olarak, yeni Yunan hükümeti, Türk-Yunan ilişkilerinde Kıbrıs sorununu Ege sorunundan öncelikli olarak ele alırken, sorunun toplumlaraarası görüşmeler yoluyla değil, uluslar arası konferans yoluyla çözümlenebileceği görüşünü ortaya atmıştır. Bu bağlamda Papandreu hükümeti, Türkiye ile ilişkilerin düzeltilmesi ve Kıbrıs sorununa çözüm sağlanabilmesi için, Kıbrıs'ta işgalci olarak nitelendirdiği Türk askeri varlığının geri çekilmesini, bütün mültecilerin yurtlarına geri dönmelerine izin verilmesini, adaya yerleştirilen göçmenlerin Türkiye'ye geri gönderilmelerini, bütün Kıbrıslıların serbestçe dolaşımının sağlanmasını ve Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünün, egemenliğinin garanti altına alınmasını önkoşul olarak ileri sürmüştür.

Daha sonraki dönemlerde Yunanistan'ın politikası GKRY'nin AB üyeliğini gerçekleştirme ve bu süreçte çözümsüzlük olarak devam etmiştir. Yunanistan, GKRY'ni AB üyesi yaparak 60 ve 70li yıllarda yapmaya çalıştığı Enosis'i hiç savaşmadan yapmış, Türkiye'ye karşı Kıbrıs sorununda elini güçlendirmiştir. Türkiye'nin karşısında artık sadece Yunanistan ve GKRY değil bütün AB vardır.

Günümüzde politikası ise çözümsüzlüktür. Çünkü Yunanistan çözümsüzlüğün kendileri lehine olduğunu iyi bilmektedir. GKRY, bir AB üyesidir ve ekonomik ve siyasi olarak gün geçtikçe daha da güçlenmektedir.

4.5. Çözüm Önerileri

GKRY'nin AB üyesi olması ve son dönemde AB üyeliği yolunda verilen

tavizlerle Kıbrıs'ta dengeler Yunanistan ve GKRY lehine değişmiştir. Kıbrıs sorununa günümüze kadar çözümünün sağlanamamasını Türkiye ve Yunanistan'ın politikalarından ziyade birden çok farklı unsurun etkisi yol açmaktadır.

- **Kıbrıs'ın konumu dolayısıyla büyük güçlerin dikkatinin hep üzerinde olması:** KKTC eski Cumhurbaşkanı R. Denктаş'ın belirttiği gibi: "Kıbrıs meselesinde 38 yıldır bir uzlaşma sağlanamamasının başlıca nedeni, 'uluslar arası camia' diye tabir edilen ABD ve İngiltere gibi güçlü ve etkili devletlerin, kendi ulusal çıkarları nedeniyle, Kıbrıs konusuna doğru bir teşhis koymaktan bugüne kadar kaçınmış olmalarıdır." (Ülger ve Efegil, 2002, , s.9)

Unutulmamalıdır ki İngiltere Kıbrıs üzerindeki haklarından günümüze kadar vazgeçmemiştir. Halen Kıbrıs'ta 2 adet üssü bulunmaktadır.

- **Rumların, Türklere karşı bakışları:** Atina Penteion Üniversitesi öğretim üyesi Aleksis İralidis'in tespiti son derece önemlidir. İraklidis : "Kıbrıslı Rumların çoğunda Türklere karşı antipati ve küçümseme duygularının hakim olduğunu ve bu antipati ve küçümsemenin aslında Kıbrıs'ın 1948'den sonra sorun teşkil etmesinin derininde yatan sebep" olduğunu belirtmektedir.(Ta Nea, 22 Mayıs 2003)

Kıbrıs'ın geleceğinde beş olasılık gözükmektedir. Bunların hepsinin uygulanabilirliğini inceleyelim.

- **Federasyon:** Federasyon, siyasi anlamda, egemenliklerini merkezi hükümetle paylaşmış hükümetlerin meydana getirdiği bir topluluktur. Birleşen devletler dışa karşı bağımsızlıklarını kaybetmektedir. Birleşme sonucunda meydana gelen devletler birliği (federal devlet) dışa karşı temsil yetkisine sahip olur. Federal devleti oluşturan devletlerin her birine federe devlet denilir. Federal devlet, genellikle ülkeleri birbirine bitişik, halkları etkin, geleneksel, ırki veya dini birlik, beraberlikler arz eden, ortak bir tarihleri bulunan, milli birlik ve beraberlik istemekle beraber hüviyetlerini ve bağımsızlıklarını da korumak isteyen, dış askeri tehdit veya sanayi rekabetine dayanacak güçte olmayan devletlerin başvurdukları bir devlet şeklidir.

Bu çözümün olma olasılık yüksek gözükmemekle birlikte GKRY'nin AB üyeliğinden sonra değişen dengelerde KKTC halkının ekonomik refah amaçlı olarak böyle bir çözümü kabul edebileceği değerlendirilmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken konular yönetime Türk tarafının katılımının şekli ve Kıbrıs'ta güvenliğin sağlanmasıdır. Yönetimde Türkler ve Rumlar eşit haklarla temsil edilebilirse ve Kıbrıs'ın güvenliğini BM ya da Rumlar ve Türklerden eşit sayıda gücün sağlayacağı bir federasyon kabul edilebilir gözükmektedir. Unutulmamalıdır ki her iki halkın da geçmişten gelen korkuları vardır.

- **Konfederasyon:** Her iki halkın beraber yaşamayı beceremedikleri unutulmamalıdır. Kıbrıs'ta iki halkın iç içe yaşadığı 113 yerleşim yerinde toplam 400 yıl yaşanmış ama sadece iki halk arasında 5 tane evlilik olmuş. Demek ki kültürler birbirinden son derece ayrıdır. (Işıklar, 2005, s.220)

Bu yüzden konfederasyon akla en yakın çözümlerden biri olarak gözükmektedir. Konfederasyon, iç işleriyle ilgili muhtariyetlerini ve dış işleriyle ilgili bağımsızlıklarını muhafaza ederek ayrı ayrı kişilikler halinde hareket eden ve bu hareketlerindeki hürriyetleri, ancak aralarındaki sözleşme hükümleriyle sınırlanan devletlerin meydana getirdiği siyasi topluluktur. Konfederasyonu oluşturan devletler milletlerarası kişiliğini saklı tutarlar ve dış ilişkilerini kendi başlarına yürütmeye devam ederler. Belli bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelirler.

- **Türkiye'ye Entegrasyon:** Entegrasyon (bütünleşme), devletlerin ekonomik ve/veya siyasal birimlerin bir araya gelerek kendilerinden daha büyük ve kapsamlı yeni bir ekonomik ve/veya siyasal birlik oluşturmalarıdır.

Günümüz şartlarında uygulanmasının çok zor ve yarardan çok zarar getireceğini düşündüğüm olasılıktır. GKRY'nin AB üyesi olması ile birlikte ekonomik olarak Türk ve Rumlar arasındaki refah farkının artması, AB'nin Türkiye'yi üye olarak almaması, KKTC üzerindeki izolasyonların kaldırılmaması gibi faktörlerin olması halinde yapılabilecek bir yöntem olmakla beraber Türkiye'yi uluslar arası arenada çok zor duruma düşürecektir.

▪ **Durumun Muhafazası:** Kıbrıs sorununun pek çok özelliğinden biri, çözümsüzlüğün Türk müdahalesinden sonra yeni silahlı çatışmalara ya da sıcak olaylara yol açmamış olmasıdır. Bu tuhaf ateşkes çeyrek yüzyıldan fazla kendini korumakta ve çağdaş dönemde etnik çatışmalarda eşi olmayan bir durum oluşturmaktadır. Kıbrıs Rumları tarafından sıkça fısıldandığı gibi “çözümsüzlük çözümdür”. Başka türlü söylendiğinde, çözüm sağlanmıştır ancak taraflar, her biri değişik nedenlerden bunu kabul etmemekten kaçınmaktadır. Bu açıdan bakıldığında görüşmeler karşılıklı olarak kabul görececek bir çözümün bulunması için değil, tarafların uzlaşmaz olarak görünmemesi, sorumluluğu karşı tarafa yüklemesi, vakit kazanması ve başka nedenlerle, uluslar arası baskı altında yapılmaktadır.

▪ **Konfederasyon → Federasyon:** Kıbrıs'ta her iki halk arasında karşılıklı güvensizlik ve düşmanlık duyguları devam etmektedir. Bu nedenle iki halkın hemen bir federasyon çatısı altında zoraki bir araya gelmeleri yerine, başlangıçta gevşek bir konfederasyon içinde yer almaları, zaman içinde karşılıklı güven oluşmasına bağlı olarak, egemen devletlerin bazı yetkilerini merkeze devretmeleri ve aşama aşama federasyonu geçilmesi doğru gözükmektedir. Bilindiği gibi İsviçre ve ABD'de konfederasyonla yola çıkmış daha sonra merkezi federasyonlar haline gelmişlerdir. Bu amaca ulaşmak için:

Güney Kıbrıs Devlet televizyonu tarafından Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nde gerçekleştirilen kamuoyu anketinin sonuçları bize Rum tarafının gelecekle ilgili düşüncelerini anlatmaktadır:

- Kıbrıslı Rumların yüzde 48'i Kıbrıslı Türklerden ayrı yaşamaya, yüzde 45'i ise beraber yaşamaya olumlu bakmaktadır.
- Rumların yüzde 56'sı adada birleşmenin gerçekleşmesinin yakın zamanda olamayacağına düşünmektedir
- Yüzde 50'si yeni bir plan isterken, yüzde 34'ü Annan Planında büyük değişiklikler yapılmasını savunmaktadır. Ankete katılanların sadece %1'i Annan Planı'nın değişikliğe ihtiyaç duymadığını belirtmiştir.

Bu sonuçlara göre Kıbrıslı Rumların genel eğilimleriyle Papadopoulos'un siyaseti arasında büyük bir ayrılık yoktur, hatta halk genel anlamda bu siyasetten memnuniyet duymaktadır. Bu şartlar altında Kıbrıs sorununun yakın gelecekte bir çözüme kavuşması oldukça zor gözükmemektedir.

Son olarak çözüm aslında çok kolaydır. ABD kongresinde bu Cumhuriyetçi Dan Burton tarafından dile getirilmiştir. Temsilciler Meclisi Uluslararası İlişkiler Komisyonuna bağlı Avrupa Alt Komisyonundaki toplantıda; Cumhuriyetçi Dan Burton, Kongre komisyona yazılı olarak sunduğu konuşmasında, soruna çözüm bulunması için yıllardır Türk tarafına baskı yapıldığını, belki artık karşı tarafa baskı yapma zamanının geldiğini söylemiştir. (Taclan Suerdem, "ABD Kongresi'nde Türkiye-Yunanistan İlişkileri", 14/06/2001, www.voanews.com)

5. TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (1974-1999)

5.1. 1974-1981 Arası İlişkiler

Yunanistan 1974-1981 kilit döneminde kral ve ordu gibi hiçbir merciye sorumlu olmayan kurumların güç kaybetmesiyle, kitle partilerinin siyaset sahnesine girmesiyle ve hem sağın hem de solun merkeze doğru hareketiyle birlikte tam tekmil bir demokratikleşme yaşadı. 1974-1981 arası dönemin en önemli gelişmesi ise, Yunan tarihinde ilk kez, taraftarlarını belirli politikalar veya hedeflerin lehinde veya aleyhinde etkili bir biçimde örgütmeye ve seferber etmeye muktedir kitlesel siyasi partilerin ortaya çıkmasıdır.

5.1.1. FIR Hattı Sorununun Ortaya Çıkışı

Kıbrıs bunalımının ertesinde ortaya başka sorunlarda çıkmıştı. Bu dönemde ortaya çıkan sorunlar 10 millik hava sahası ve FIR hattı sorunudur. Öncelikle FIR hattı sorununun ne olduğuna ve nasıl ortaya çıktığına bakalım.

İkinci Dünya savaşıdan sonra kurulan Sivil Havacılık Teşkilatı, yeryüzünü uçuş bilgisi bölgeleri'ne (FIR) ayırmaktadır. Bu uluslar arası işlem çerçevesinde Atina kontrol merkezine Batı'da İtalyan FIR'ıyla, Güneyde Libya, Mısır ve Kıbrıs'la, Doğu'da Ege'deki Türk kıyısıyla Doğu Ege'deki Yunan adaları arasındaki Türk FIR'ıyla buluşma noktalarına kadar, yani hemen hemen tüm Ege'nin kontrolü verilmiştir. Bu yetki ICAO tarafından 1952'de verilmiştir.

Yunanistan 1974 yılından sonra FIR teknik görevini egemenlik yetkisi gibi kullanmaya başlamıştır. Yunanistan, Ege denizinin milletlerarası hava sahasını Türk savaş uçaklarına kapatmak için tümü milletlerarası hukuka aykırı uygulamalara başlamıştır. (Bilge, 2000, s.232)

Bunu dönemin Atina Büyükelçisi Kamuran Gürün, 'Bükreş-Paris-Atina Büyükelçilik Anıları' kitabında şöyle anlatmaktadır: "FIR sorumluluk bölgeleri ve hava sahasına ilişkin anlaşmazlığın ortaya çıkışı 15 Mart 1974 tarihinden önce Türk Hava Kuvvetleri'nin Midilli açıklarında yapılacak bir manevra için Yunanistan'dan notam yapmasını istemesi, ancak Yunanistan'ın bu notamı

yayınlanmaması sonucu ortaya çıkmıştır.(Gürün, 1994, ss. 358-360)

Kıta sahanlığı sorunuyla ilgili karşılıklı notaların devam ettiği, FIR hattı sorununun ortaya çıktığı bu yılda Yunanistan karışıklıktan yararlanarak, 1974 yılının Haziran ayında ICAO'ya başvuruda bulunarak 1931 yılında Krallık kararnamesi ile genişlettiği hava sahasının 10 mil olarak belirlenmesi istemiştir.

Türkiye, Yunanistan'ın 1974 Haziran ayında ICAO'ya başvuruda bulunarak ulusal hava sahasının 10 mil olarak belirlenmesi istemi karşısında, 1975 Nisan ayında göndermiş olduğu bir teleks mesajı ile ICAO'ya, Yunanistan tarafından ilan edilen 10 millik hava sahası uygulamasını kabul etmediğini açıklamıştır. Ayrıca, Türkiye bununla yetinmeyerek, 5 Mayıs 1975 tarihinde Yunanistan'a göndermiş olduğu bir teleks mesajı ile ilan edilen 10 millik hava sahasını kabul etmediğini bildirmiştir.

Bu dönemde, Yunanistan, Türkiye'den kaynaklanan güvenlik endişesini gidermek amacıyla ve bu ülke tarafından adalara karşı yönlendirilecek bir işgal hareketine karşı önceden hazırlıklı olmak için Türk kıyılarını çevreleyen Yunan adalarını hızla silahlandırma yoluna gitmiştir. Türkiye de, bu durum karşısında sessiz kalmamış ve Ege Denizi'ndeki stratejik güç dengesini koruyabilmek ve caydırıcı bir rol oynamak üzere "Ege Ordusu" olarak adlandırılan Dördüncü Ordu'yu 1975 yılında kurmuştur. Adaların silahlandırılmasına hız verilmesi ve anlaşmalara aykırı olarak bunların tahkim edilmesi ve bununla bağlantılı olarak Ege Ordusu'nun kurulmuş olması, hem Yunanistan'da hem de Türkiye'de karşılıklı güvensizliği artırmakla kalmamış, çözümsüzlüğü de keskinleştirmiştir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki kıta sahanlığı konusundaki nota değişimleri sonrasında, iki ülke arasında konuya ilişkin görüşmelere başlanması konusunda görüş birliği sağlanmış ve Bakanlar düzeyindeki ilk toplantı, 17 - 19 Mayıs 1975 tarihinde Roma'da gerçekleşmiştir. Yunanistan, bu toplantıya iki ülkenin Uluslararası Adalet Divanı'na birlikte başvuruda bulunmasını öngören bir tahkimname taslağı sunmuş, ancak Türk temsilciler bu taslağı tartışmaya hazır olmadıklarını ve görüşmelerle soruna çözüm

aranmasının ilk aşama olduğunu, bunun henüz denenmediğini ileri sürmüşlerdir. Yapılan ortak açıklamada, tarafların uzmanlar düzeyinde yakın bir zamanda görüşmelere başlayacakları açıklanmış ve iki ülke Dışişleri Bakanlarının Brüksel'de tekrar bir araya gelmeleri kararlaştırılmıştır. 31 Mayıs 1975 tarihinde Brüksel'de bir araya gelen Türk ve Yunan Başbakanları, görüşmeler sonrasında açıkladıkları ortak bildiriyle, iki ülke arasındaki sorunların barışçıl yöntemler kullanılarak yapılacak olan görüşmelerle çözümlenmesi ve kıta sahanlığı sorununun da Uluslararası Adalet Divanı tarafından çözümlenmesi gerektiği üzerinde karara vardıkları, bu bağlamda, Ege Denizi kıta sahanlığı sorunuyla ilgili uzmanlar toplantısının ve hava sahasına ilişkin uzmanlar toplantısının toplantı tarihlerini öne almayı kararlaştırdıkları açıklanmıştır. Brüksel Ortak Bildirisi, ilerleyen dönemlerde iki ülke arasında farklı yorumlanmıştır. Yunanistan, Brüksel Bildirisiyle iki ülkenin Ege Denizi kıta sahanlığı sorununu Uluslararası Adalet Divanı'na götürmek için görüş birliğine vardıklarını ileri sürerken Türkiye, konunun görüşmeler yoluyla çözümlenmesi için gereken adımların atılmadığında ısrarlı olmuştur. Yunanistan ise, Türkiye'nin ısrarlı olduğu görüşmeler konusunu, iki ülkenin sorunu Uluslararası Adalet Divanı'na götürmeleri için gereken hazırlıklara ilişkin olarak değerlendirmiştir. 31 Ocak 1976 tarihinde Bern'de uzmanlar düzeyinde yeniden bir araya gelen iki ülke temsilcileri ortak bir sonuca ulaşamamışlardır.

1976 yılında Türkiye-ABD Ortak Savunma Anlaşması imzalanmış, bu anlaşma Yunanistan'da yoğun tepkilere neden olurken, anlaşma çerçevesinde Türkiye'ye yapılacak yardımın Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan arasındaki güç dengesini Yunanistan aleyhine bozacağını ileri süren basın ve resmi çevreler, dengenin korunması için eşit oranda bir yardımın Yunanistan'a da yapılması gerektiğini ileri sürdükten sonra tek taraflı olarak yapılan bu yardımın Türkiye'nin Kıbrıs ve Ege Denizi'nde izlemiş olduğu uzlaşmaz yaklaşımı daha da sertleştireceğini belirtmişlerdir.

1976 yılından itibaren Kıbrıs sorununa ilişkin olarak yürütülen toplumlararası görüşmelerin yılından itibaren çıkmaza girmesinden sonra, Yunanistan açısından Ege Denizi'ndeki sorunlar daha önemli görülmeye

başlanmıştır. Ege Denizi'ndeki uzlaşmazlık çerçevesinde, Türkiye'nin Yunan egemenlik hakları aleyhine genişleme isteğinde olduğundan endişe duyan Yunanistan, 1976 Nisan ayı başlarında, Türkiye'ye bir saldırmazlık paktı önerisinde bulunmuştur.

Karamanlis'in bu önerisi Türkiye tarafından olumlu karşılanmış, yapılan açıklamada; "iyi niyetimizi ortaya koymak amacıyla, ilişkilerimize hakim olan güvensizlik havasını en kesin şekilde ortadan kaldırmak ve birbiriyle müttefik iki komşu arasında mevcut olması gereken düzeye yükseltmek için her türlü gayreti göstermeye hazır bulunuyoruz," denilmiştir. (Birand, 1985, s.185)

Saldırmazlık paktı imzalanması önerisine karşı, Türkiye'nin görüşlerini açıklayan Demirel; Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların, iki ülke arasında sağlanacak karşılıklı güven ve yakın işbirliği ortamı içerisinde, görüşmeler yoluyla çözüme kavuşturulabileceğine değinmiş ve NATO müttefiki olan iki ülke arasında yapılacak bir saldırmazlık paktının, ittifakın ilkeleriyle ne ölçüde uyuşacağını tartışılabilir bulmuştur.

Saldırmazlık Paktının tepkisi Yunan basınında: "Türkiye'nin maskesi tamamen düşmüştür. Karamanlis tarafından saldırmazlık paktı hakkında yapılan teklif reddedilmektedir. Bu jest için Başbakan Demirel'e teşekkür ederiz, zira, bu şekilde ikiyüzlülüğü ortaya çıkıyor ve Türkiye'nin suç dosyası daha da kabarıyor... Türkiye eğer bu fırsatı benimsemiş olsaydı, içinde bulunduğu politik çıkmazdan sıyrılabilirdi. Ancak, şovenizmin hırsı içinde bu jestin anlamını kavrayamamıştır. Ve adi bir şantajcı olarak karşılık veriyor; adalar için özel statü istiyor... Türkiye Yunanistan'ın müttefiki değildir ki; Türkiye, Yunanistan'ın düşmanıdır." Yazısıyla tepki görmüştür. (Ethnikos Kiriks, 21 Mayıs 1976)

Karamanlis tarafından önerilen saldırmazlık paktı gerçekte Türkiye açısından gerçekçi bulunmamakla birlikte, Türkiye'nin dış politikada izlemiş olduğu strateji ve taktik girişimleri de engeller nitelikte bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Türkiye'nin görüşüne göre, saldırmazlık paktının imzalanmasında Yunanistan'ın amacı, Ege Denizi'nde egemenlik hakları ve çıkarlar açısından statükonun olduğu gibi korunmasıdır. Türkiye açısından,

bu tür bir yaklaşımın geçerli olması, bu denizde, Türkiye'nin de hak ve çıkarlarının bulunduğunu göstermesi açısından oldukça önemli olan, fiili durumlar yaratılmasını engelleyecek ve Yunanistan'ın ikili görüşmelerden kaçınmasına olanak sağlayabilecektir.

6 Ağustos 1976 tarihlerinde Sismik-1 gemisinin Ege'de sismik araştırmalara başlaması, Yunanistan'ın şiddetli tepkisine neden olmuştur. Karşılıklı verilen notalardan sonra Yunanistan, Türkiye'yi kıta sahanlığını ihlal etti diye Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine şikayet etmiş ve Uluslararası Adalet Divanı'na tek tarafı olarak başvurarak sınırların çizilmesi için karar verilmesini ve Sismik-1'in araştırmalarının durdurulması için geçici tedbirler alınmasını istemiştir.

5.1.2. Yunanistan'ın Kıta Sahanlığı Sorununu BM Güvenlik Konseyine ve Adalet Divanına Götürmesi

10 Ağustos 1976 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'ni acil olarak toplantıya çağıran Yunanistan, Türkiye'nin Ege Denizi'nde kıta sahanlığına ilişkin olarak sürdürmekte olduğu araştırmaların Yunanistan'ın egemenlik haklarını sürekli olarak ihlal etmekte olduğunu ileri sürerek, Güvenlik Konseyi'nden Türkiye'ye çağrıda bulunarak Ege Denizi'ndeki tahrik edici girişimlerine son vermesinin sağlanmasını ve iki ülke arasında gerginliğe konu olan sorunu, Uluslararası Adalet Divanı'na götürülerek çözümlenmesi gerektiği konusunda, Türkiye'nin ikna edilmesini istemiş ve Türkiye'yi, Divan'a başvurmak için gerekli olan tahkimnamenin hazırlanması çalışmalarında sert tutum izlemekle suçlamıştır.

BM Güvenlik Konseyi'nin 12 Ağustos tarihli oturumunda Yunanistan temsilcisi Bitsios, kıta sahanlığı üzerindeki egemenlik konusunun tartışılmasını istemediklerini vurgulayarak, sorunun Uluslararası Adalet Divanı'na götürülerek çözümlenmesini ileri sürmüştür.

Güvenlik Konseyi, 24 Ağustos 1976 tarihinde ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın sunmuş olduğu bir karar tasarısını kabul ederek, Türkiye ve Yunanistan'ı aralarındaki uyuşmazlığı BM ilkelerine uygun yöntemleri dikkate alarak, doğrudan görüşmelerle çözümlendirmeleri tavsiyesinde bulunmuş, iki

ülke arasında görüşmeler sürecini kolaylaştırmak amacıyla, mevcut gerginliğin azaltılması yönünde tarafların ellerinden gelen bütün çabayı göstermelerini istemiştir. Güvenlik Konseyi, kabul ettiği karar tasarısı ile uyuşmazlığa taraf olan Türkiye ve Yunanistan arasında bir tercih yapmaktan kaçınmış, bir yandan tarafların uyuşmazlığı doğrudan görüşmeler yoluyla çözmeleri önerilirken, diğer taraftan da, uyuşmazlığın giderilebilmesinde Uluslararası Adalet Divanı'nın olası katkılarını dikkate almaya davet etmiştir. Dikkatli ve iyi tartılmış bir karar abidesi sayılacak Güvenlik Kurulu kararı, gerek görüşme yöntemini gerekse mahkeme yolunu meşrulaştırmakta olduğundan, her iki tarafın da başarıdan söz etmesine olanak sağlamıştır.

Yunanistan Güvenlik Konseyi'ne başvurusunun yanı sıra, aynı gün Uluslararası Adalet Divanı'na da başvurarak, Divan'dan;

a) Diğer hükümetin izni olmadan ve bu davada Divan'ın kesin kararı olmaksızın, Türkiye'nin araştırma ruhsat ve ayrıcalıkları vermiş olduğu adalara bitişik bölgelerde veya anlaşmazlık konusu olan kıta sahanlığı bölgesinde her türden bilimsel araştırma ve arama işlemlerinden kaçınılması,

b) Taraflar arasındaki barışçıl ilişkileri tehlikeye düşürebilecek daha ileri askeri önlem ve davranışlardan kaçınmalarını öngören ihtiyati tedbir kararı alınmasını istemiştir.

Geçici (ihtiyati) önlemlerin alınması konusundaki istemlerinin yanı sıra, Yunanistan, ayrıca Divan'a yapmış olduğu başvuru sırasında,

a) Uluslararası hukukun uygulanabilir ilke ve kurallarına uygun olarak, Yunanistan topraklarının bir parçası olan Yunan adalarının kendilerine özgü kıta sahanlığı haklarının var olduğu,

b) Ege Denizi'nin adı geçen bölgelerinde, Divan tarafından belirlenecek olan uygulanabilir uluslararası hukuk ilke ve kurallarına uygun olarak, Türkiye ve Yunanistan arasında kıta sahanlığı sınır veya sınırlarının yönlerinin ne olacağını,

c) Yunanistan'ın, kıta sahanlığı üzerinde doğal kaynaklarını araştırma ve işletmek üzere egemen ve münhasır haklara sahip olduğunu,

d) Türkiye'nin, Yunanistan'ın izni olmaksızın, Yunan kıta sahanlığı üzerinde hiç bir araştırma veya işletme vb. faaliyetleri üstlenme hakkına sahip olmadığını,

e) Türkiye'nin söz konusu faaliyetlerinin, Yunanistan'ın kıta sahanlığı ile ilgili araştırma yapma, işletme ve bilimsel araştırma yapılmasına izin vermek konularındaki egemenlik ve münhasır haklarını tehdit etmekte olduğunu,

f) Divan'ın Yunanistan'a ait olduğunu kararlaştıracağı kıta sahanlığı üzerinde, Türkiye'nin bu faaliyetleri sürdürmeyeceğine ilişkin saptamalarda bulunmasını istemiştir.

Uluslararası Adalet Divanı, Yunanistan'ın geçici önlemler alınmasına ilişkin istemini öncelikli olarak ele almış ve 11 Eylül 1976 tarihli kararında; tartışma konusu olan alanlarda girişilecek araştırma işlemlerinin tarafların haiz olmadıkları hakların doğumuna veya haiz oldukları hakların yitirilmesine yol açmayacağını belirttikten sonra, Türkiye tarafından yapılan sismik araştırmaların deniz yatağı ve toprak altına ve doğal kaynaklarına zarar verebilecek nitelikte olmadığını, kaynakların kullanılması ve tahsisi gibi bir işlemin yapılmadığını dikkate alarak, olayda, Statünün 41. maddesi anlamında dava konusu olan haklara giderilmesi olanaksız olan bir zararın verilmesi tehlikesinin bulunmadığına karar vermiştir. Uluslararası Adalet Divanı'nın 11 Eylül 1976'da geçici önlemlere ilişkin olarak alınan kararı açıklamasının ardından 19 Aralık 1978 tarihinde, Ege Denizi kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin davada kendini yargılama yetkisine sahip görmediğinden, davayı 12 oya karşı 2 oyla reddetmiştir. Yunanistan ve Türkiye arasında ortaya çıkan bu gerginlik, BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı karar sonrasında ve Uluslararası Adalet Divanı'nın geçici önlemler alınmasını gerektirecek bir durumun olmadığına karar vermesinden sonra, yeni bir boyut kazanmış ve gerginliğin sürmesine koşut olarak, taraflar arasında görüşmeler yeniden başlatılmıştır.

5.1.3. Bern ve Montreux Görüşmeleri

Divan'ın 11 Eylül 1976 tarihinde ihtiyati tedbirlerin alınmasını gerektirecek ölçüde bir tehdidin olmadığını görerek kendini yetkisiz saymasından sonra Yunanistan'ın tutum değiştirdiği gözlenmiştir. Bu çerçevede 1 Ekim 1976 tarihinde New York'ta bir araya gelen dönemin dışişleri bakanları (Çağlayangil ve Bitsios) Ege kıta sahanlığı sorunun karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüme ulaştırılabilmesi için iki devlet arasında yürütülecek görüşmelerde ele alınması konusunda anlaşmışlardır. Bunun sonucunda 2 Kasım 1976'da Bern'de yapılan müzakereler sonucunda iki ülke Bern Deklarasyonu'nu kabul etmiştir. Bu antlaşma ile kıta sahanlığının sınırlandırılmasında karşılıklı rızalara dayanarak oluşturulacak bir anlaşmanın sağlanabilmesi için samimi, ayrıntılı ve güven içerisinde bir yaklaşım izlemeyi, yapılacak olan görüşmelerin içeriğinden dolayı gizli tutulmasını kararlaştırmışlardır. Sözleşmeye göre, iki ülke de, bu konudaki siyasi ve hukuki görüşlerini koruyarak, bu sözleşmenin ayrıntıları ve görüşmeler sırasında yapılan önerileri, herhangi bir dış ortamda kullanmama yükümlülüğüne girmiş, ortaklaşa yapılmasına karar vermedikçe, görüşmelerin özüne ilişkin olarak basına açıklama yapmamayı ve bilgi sızdırmamayı kararlaştırmışlardır. Bunun yanı sıra, taraflar Ege Denizi kıta sahanlığı ile ilgili olarak görüşmelere zarar verebilecek girişimlerden kaçınmayı yükümlenmiş, ikili ilişkilerle ilgili olduğu kadar, diğer tarafı güvensizliğe itebilecek herhangi bir inisiyatif ya da davranıştan kaçınmayı kararlaştırmışlardır. Ayrıca, iki ülke arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması sırasında uygulanabilecek pratik kriter ve temel ilkelere ulaşabilmek amacıyla, bu konuya ilişkin uluslararası hukuk kurallarını ve yapılageliş durumunu araştırmayı kararlaştırmış ve bu amaçla, ulusal temsilcilerden oluşturulacak bir karma komisyonun kurulmasında anlaşmışlardır.

1978 yılında, Türkiye ve Yunanistan arasında iki ülkenin Başbakanları düzeyinde yapılan Montreux Zirvesi, iki ülke arasındaki güvensizliğin giderilmesinde önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan bu zirve, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde yeni bir dönemin başlangıcını oluştururken, aynı zamanda iki ülke

arasındaki ilişkilerde diğer devletlerin etki ve beklentilerini değiştirmek açısından oldukça önemli bir yakınlaşma sağlamıştır. Gerçekten de Karamanlis ve Ecevit arasında sürdürülen görüşmelerde taraflar karşılıklı olarak birbirleri hakkında görüşmelere olumlu katkılarda bulunacak bir güven havasını sağlayabilmişlerdir.

Montreux görüşmeleri, özellikle ABD tarafından Türkiye'ye uygulanmakta olan ambargonun kaldırılması için gerekli olan Türk-Yunan ilişkilerindeki yumuşamaya doğru gidişi başlattığı için Yunanistan'da bazı eleştirilere neden olmuştur. Bu nedenle, basın ve muhalefet Karamanlis'e bu konuda eleştiriler yöneltmiş ve ambargonun Kıbrıs sorununa bağlı olarak değerlendirilmesi gerektiğini, diğer yandan, Türk-Yunan güç dengesi açısından Türkiye'ye uygulanan askeri ambargonun Yunanistan'a Türkiye karşısında kaybetmiş olduğu silah dengesini yeniden kazanma olanağı verdiğini, oysa ambargonun kalkması ile Türkiye'nin yeniden Yunanistan aleyhine sonuçlar doğuracak bir silahlanma hareketine girişeceğini ileri sürmüşlerdir. (Akropolis, 29 Mart 1978)

Türkiye ve Yunanistan arasında Montreux ile başlayan diyalog süreci, kısa bir süre sonra, ABD ambargosunun kaldırılmasına ilişkin çabaların gündeme geldiği dönem içerisinde, yeniden sert tartışmalara sahne olmuştur. Ambargonun kaldırılması durumunda, Türkiye'nin Ege Denizi'nde güç dengesini Yunanistan aleyhine değiştirebileceğinden ve Yunanistan'a karşı ileri sürmüş olduğu isteklerini güçlendirerek, Kıbrıs sorunundaki uzlaşmazlığı daha da derinleştirebileceğinden kuşkulanan Yunan kamuoyunun yoğun baskısı altında kalan Karamanlis, Montreux görüşmelerinde dile getirdiğinden farklı bir yol izlemeye yönelmiştir.

Ambargonun kaldırılmamasının Türkiye'yi savunması açısından yeni seçenekler aramaya iteceği endişesini dile getiren Türkiye, bununla bağlantılı olarak, bölgede ve uluslararası sistemdeki denge değişikliklerine değinerek, süper güçler arasındaki ilişkilerde yumuşamaya doğru bir gidişin gözlenmekte olduğuna işaret etmiş; eskisinden farklı olarak, Türkiye'nin savunma planlarını yaparken SSCB'den kaynaklanan güvenlik kaygılarını ve tehdit algılamalarını daha az göz önünde bulunduracağını; buna karşın,

Türkiye ve Yunanistan arasındaki uzlaşmazlığın sürmekte oluşu göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından nasıl önemli tehditin Yunanistan'ın izlemekte olduğu uzlaşmaz tutumundan kaynaklanmakta olduğu sıklıkla dile getirilmeye başlanmıştır. Türkiye'nin Yunanistan'dan duyduğu tehdit algılamalarını SSCB'den duyulandan daha öncelikli görmesi, kısa süre içerisinde Yunanistan'da sert tepkilerin yapılmasına neden olmuştur.

Yunan Dışişleri Bakanı, konuya ilişkin olarak Yunanistan'ın tepkisini dile getirirken; "Türk Başbakanı'nın ülkesine tehditin Rusya'dan (SSCB'den) değil de Yunanistan'dan geldiğini söylemesini hayretle karşılıyorum. Türkiye, ambargoyu NATO düşmanlarına karşı savunmak için değil de, Yunanistan'a karşı silahlanmak için kaldırmak istiyor," demiştir. (Birand, 1985, s.305)

Ambargonun kaldırılması konusunda görüş ayrılıkları, tartışmalar sürerken, Ege Denizi'ndeki Türk-Yunan uzlaşmazlıkları açısından önemli bir başka konu gündeme gelmiştir; İzmir'deki NATO karargahlarının Türk komutasına devredilmesi. NATO askeri kanadından ayrılmasından sonra Yunan subayları İzmir'deki karargâhtan ayrılmış ve sorumluluklar Türk ve ABD subayları tarafından yürütülmüştür. Ancak, yapılan yeni düzenlemeler sonucunda bu bölgedeki sorumluluklar İzmir karargahındaki Türk subaylarına devredilmiştir. Bu durum Yunanistan'da yoğun tartışmalara neden olmuş ve Türkiye'nin Ege Denizi'ndeki yayılcı isteklerini gerçekleştirmesine olanak sağlayabilecek bir gelişme olarak yorumlanmıştır.

Türkiye'ye uygulanan ABD ambargosunun kalkması Yunan kamuoyunda bir yandan ABD aleyhtarı görüşlerin yoğunlaşmasına ve Yunan hükümetini yetersiz kalmakla suçlayan eleştirilere neden olurken diğer yandan, ambargonun kalkması ile yeniden başlayan askeri yardımların, Türkiye'nin Ege Denizi'ndeki güç dengesini yeniden lehine çevirmesine olanak vereceğinden duyulan kaygı, Yunanistan'ı Türk-Yunan ilişkileri açısından yeni bir yaklaşım benimsemeye yöneltmiştir. Bu çerçevede, Yunanistan, bir yandan Türkiye ile diyalog yollarını kullanarak fiili gerginliğin azaltılmasına çalışırken, diğer yandan da, AET ile siyasi ve ekonomik bütünleşmesini kolaylaştıracak atılımlar içerisinde olmuştur. NATO askeri

kanadına yeniden dönülmesine ilişkin olarak başlatılan görüşmeler ise, Türkiye ve Yunanistan arasındaki görüş ayrılıklarını gündeme getirmekle kalmamış; aynı zamanda Karamanlis Hükümetine sert eleştirilerin yapılmasına yol açmıştır. Karamanlis Hükümeti'ne bu konuda yöneltilen eleştiriler özellikle, Yunanistan'ın NATO'dan çıkarken gerekçe olarak göstermiş olduğu Kıbrıs ve Ege konularında, Yunanistan'ın geri dönmesini kolaylaştıracak yeni gelişmelerin henüz elde edilmemiş olduğu noktasında toplanmıştır.

Bu bağlamda, Türkiye'nin ilke olarak Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönmesini olumlu karşılamakla birlikte, dönüşün 1974 öncesi koşullarla olmamasında direnmesi ve Ege Denizi'ndeki NATO deniz ve hava komuta kontrol sorumluluk bölgelerinin yeniden paylaşılmasında ısrar etmesi; Yunanistan'da Türkiye'nin yayılcı isteklerini yeniden gündeme getirdiğine ilişkin kuşkuları ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede içerisinde, Yunanistan'ın NATO askeri kanadına geri dönmesine ilişkin görüşmeler; NATO çerçevesinde yürütülen görüşmeler ve arabuluculuk çalışmaları, hem Yunanistan'ın hem de Türkiye'nin görüşlerinde ısrarlı olmalarından dolayı 1980 sonlarına kadar çözümlenememiştir.

5.1.4. Rogers Planı ve Yunanistan'ın NATO'ya Dönüşü

1977 seçimleri sonunda Karamanlis Hükümeti'nin yeniden iktidara gelmesiyle, Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönüş çabaları belirgin bir hız kazanmıştır. Bir yandan NATO'ya üye olan Türkiye'nin, Yunanistan karşısında elde etmiş olduğu stratejik avantajların etkisini azaltmak, diğer yandan, Yunanistan'ın AET'e (AB) katılmasını kolaylaştıracak olan Avrupa ile askeri yönden de bütünleşme çabalarını sonuçlandırmak isteği, Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönüş isteklerinde belirgin rol oynamıştır. Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönmek için Larissa'da yeni bir kara kuvvetleri karargahı ile hava kuvvetleri karargahı kurulmasını ve bunların yönetiminin Yunan komutanlarına bırakılmasını istemiş ve 1974 öncesi hareket komuta kontrol sorumluluklarının aynen korunması gerektiğini ileri sürmüştür. Ancak, Yunan istekleri NATO üyesi ülkeler tarafından olumlu karşılanırken, Türkiye, bunlara tepki göstermiştir.

Türkiye, ilke olarak, Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönmesine karşı olmadığını açıklamış, ancak, bu dönüşün 1974 öncesi statüye göre olmasına karşı çıkmıştır. Yapılan görüşmelerde Türkiye'nin en fazla ısrarlı olduğu nokta, Ege Denizi'ndeki operasyonel sorumluluk bölgelerinin yeniden belirlenmesi konusu olmuştur. (Güldemir, 1985, s.104)

Türkiye'nin kararlı karşı çıkışları sonucunda, Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönüşü 1980 Eylülüne değin sürdürülen görüşmelerde sonuca bağlanamamıştır. Türkiye'deki 12 Eylül askeri darbesi sonucunda iktidara ordunun el koyması, Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönmesi için gereken "olumlu" ortamı sağlamıştır. Önceden NATO Başkomutanı A. Haig aracılığı ile yürütülen Yunanistan'ın askeri kanada dönüş çabaları, 1979'da göreve gelen B. Rogers tarafından sürdürülmüş ve bu çabalar, Türkiye'de ordunun iktidara el koymasından sonra ses getirmeye başlamıştır. İhtilalden bir ay sonra, Yunanistan'ın askeri kanada dönüşü için gerekli görüş birliği sağlanmış ve Türkiye, bu konudaki vetosunu kaldırarak Yunanistan'ın dönüşünü kabullenmiştir.

1980'lerin başında, Türk - Yunan ilişkilerinde belirgin bir duraklama yaşanmaya başlamıştır. Türkiye'de 12 Eylül askeri darbesinin yaratmış olduğu antidemokratik ortamda dikkatlerin bir anda iç politika sorunları üzerinde toplanması, dış politika sorunları üzerinde siyasilerin olduğu kadar basın ve kamuoyunun da yeterince etkin olmalarını önlemiştir. Darbe sonrasında kurulan Milli Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu kararların alınış şekli ve bunların iç ve dış politika ilişkilerine yansımaları, sonradan oldukça yoğun eleştirilerin yapılmasına kaynaklık etmiştir. Türk - Yunan ilişkileri açısından eleştirilen en önemli konu ise, Türkiye'nin ani bir kararla, Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönmesine engel oluşturan ve Türk dış politikası açısından önemli bir koz olarak değerlendirilen vetosunu geri alması olmuştur. Türk Dışişleri Bakanlığı kadrolarının bile haberi olmaksızın alınan kararla Yunanistan'ın NATO'ya dönüşünün gerçekleşmesi ve Yunanistan ile Türkiye arasındaki dengeyi sağlayacağı düşünülmüş olan "Rogers Anlaşması"na Yunanistan'ın daha sonra karşı

çıkması, ilerleyen dönemlerde Türk dış politikasını güç durumlara düşürmüştür.

Rogers Planı olarak adlandırılan bir plan çerçevesinde Yunanistan'ın askeri kanada dönüşü gerçekleşirken, kısa bir süre sonra, bu dönüşün, iki ülke arasındaki uzlaşmazlık noktalarını bütünüyle gidermemiş olduğu ortaya çıkmıştır. Öncelikle, Yunanistan'ın NATO askeri kanadına koşulsuz olarak dönebilmesini, daha sonra, iki ülke arasındaki uzlaşmazlık noktalarının giderilmesini amaçlayarak hazırlanmış olan Rogers Anlaşması, uygulanmadığı takdirde taraflara herhangi bir yaptırım getirmediği ve sadece "asker sözü"ne dayanılarak imzalandığı için, Yunanistan'da PASOK iktidarı ile başlayan yeni süreçte bu anlaşma uygulanmamış ve Yunanistan, NATO askeri kanadına dönüşünü "Türkiye'ye karşı kazanılmış bir diplomatik zafer" olarak değerlendirmiştir.

5.2. 1981-1999 Arası İlişkiler

5.2.1. Yunanistan'ın AB Üyeliği

Kıbrıs meselesi, 1976'da daha çok taze iken Yunanistan'ın Türkiye siyasetinde o sonbahar birdenbire bir sükunet ve işbirliği gayreti ortaya çıkmıştır. O kadar ki, 1974'ten hemen sonra yaşanan 1976 Ağustos'unda Ege krizi ile yine dibe vuran ilişkiler çok kısa bir süre içinde yeniden bir "müzakere" dönemi başlatmış ve Ege konusunda çeşitli uzlaşmalar sağlanmıştır. 1976 Kasım'ında Ege gibi çok hassas ve karmaşık bir konuda önemli bir belge niteliğini bizce teşkil eden Bern protokolü imzalanabilmiştir. 1977 I.Paris ve 1978 II.Paris görüşmeleri Ege konusunda müspet devam etmiş ve yine 1978 Martında Montreux'de Ecevit-Karamanlis görüşmesi diyalogu devam ettiren bir süreç olmuştur. Bütün bunlar 1 Ocak 1981'e doğru Yunanistan'ın AET yolunda bir kazaya uğramama siyasetinde önemli bir ağırlık teşkil etmiştir. Nitekim 1981 yılı seçimleri ile iktidara gelen Pasok hükümeti ve Andreas Papandreu Ege konusunda tüm diyalog kapılarını kapatmış ve 1980'li yıllarda Özal gibi yaklaşımları olmuş bir lidere rağmen Türk-Yunan ilişkilerine Yunan tarafının pek mukabil faydası olmamıştır. Ancak 1 Ocak 1981 tarihi ve Yunanistan'ın AB üyeliği Türk-Yunan ilişkileri

için bir milattır.

Soğuk Savaş dönemi koşullarında Türkiye ve Yunanistan arasındaki uyuşmazlıkların büyük ölçüde ittifak içerisindeki güç dengesine göre şekillendiğinden söz edilebilir. Bu dönemde Türkiye'nin genelde Batı bloğu ve NATO, özelde ABD ile olan ilişkilerindeki stratejik yeri Yunanistan ile olan uyuşmazlıklarına yaklaşım bakımından görece bir serbesti sağlamıştır. Her iki ülkenin de ittifak ve işbirliği içerisinde olduğu ülke ve örgütlerin Türk-Yunan uyuşmazlıklarını ve Kıbrıs sorununu ele alırken taraflara karşı "ölçülü" bir tavır takındıkları, uyuşmazlıkların barışçıl yöntemler kullanılarak çözülmesi gerektiği yönünde açıklamalarda buldukları görülür. Bu yaklaşımın değişmeye başlaması ise Yunanistan'ın ABD'den daha fazla kendini Avrupa'ya yakın bulmaya başlamasıyla koşut gelişmiş ve 1981 yılında AB'ye üye olarak katılmasıyla bugünkü çizgisine ulaşmıştır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde, "pazarlık-dayatma" ilişkisini başlatan ve Türk-Yunan ilişkisinde stratejik dengeyi değiştiren gelişme Yunanistan'ın AB entegrasyonuna tam üye olarak katılması olmuştur. (Çelik ve Rumelili, "The Impact of EU Enlargement From A Conflict Resolution Framework: A Comparative Analysis of Internal And External Conflicts" <http://www.sgir.org>, 2005)

5.2.2. Andreas Papandreu'nun Politikaları

1981'den sonra Türkiye ile kötü ilişkiler, dışişlerinde ağırlığını sürdürmekte ve tıpkı 1974 yılında cuntanın düşüşünden sonraki yedi yıllık muhafazakar iktidar dönemimde olduğu gibi, savunma politikaları PASOK yönetiminde de belirleyiciliğini sürdürmekteydi. Papandreu muhalefette olduğu sırada, kendinden önceki sağ hükümetin üyelerini şiddetle eleştirmiş, onları ülkenin Ege'deki egemenlik haklarını pazarlık masasında bırakmaya istekli davranmakla suçlamıştı. Türkiye ile yapılan görüşmelerin aslında gereksiz olduğunu, çünkü ortada görüşülecek bir şey olmadığını ileri sürmüştü.

Karamanlis ve Rallis hükümetleri gibi, PASOK'un da Türkiye'yi Yunanistan'ın egemenlik hakları ve toprak bütünlüğü açısından potansiyel bir tehlike ve tehdit kaynağı olarak gördüğü söylenebilir. Bununla birlikte,

PASOK hükümetleri, kendinden önceki muhafazakâr hükümetlerden uygulanacak dış politika ilke ve yöntemleri açısından farklı olduğu iddiasını taşımıştır. Gerçekten de, 1974–1981 sürecinde Yunan kamuoyunun ulusçu yaklaşımlarını, beklentilerini dile getiren radikal politikalar izlenmesi gereği üzerinde durulmuş, özellikle Türkiye ile ilişkiler açısından muhafazakâr hükümetlerin Türkiye ile ikili görüşmelerde bulunmaları, Yunanistan'ın egemenlik hakları ve toprak bütünlüğünün pazarlık konusu yapıldığı suçlamalarına neden olmuş ve eleştirilmiştir. Bu durum, Yunanistan'da diğer etkenlerle birlikte, PASOK'un seçimlerde oy oranının artmasına katkıda bulunmuş, ABD ve NATO'nun Türkiye'yi stratejik konumu nedeniyle Yunanistan'a karşı eylemlerinde tercih ettiği, desteklediği kanısı ile birlikte, bunlara karşı duyulan tepki, belirgin oranda Türk karşıtlığını da içermiştir. Yunanistan'da PASOK'un iktidara gelmesiyle başlayan süreç, Türk - Yunan ilişkilerinin gerginleşmesine neden olan bir gelişimi de beraberinde getirmiştir.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlar, PASOK hükümetinin ilk dönemlerinde PASOK'un genel dış politikası çerçevesinde değerlendirilmiş ve bu durum iç politikada kamuoyunun ulusçu duygularını okşadığı ve beklentilerine uygun düştüğü için uzun süre sürdürülmüştür. Türkiye'nin iki ülke arasındaki sorunlara ilişkin hemen her açıklaması, bu dönemde Papandreu'nun katı pragmatik yaklaşımı ile değerlendirilmiştir. Bu dönemim göze çarpan iki önemli politikası;

- Yunanistan, Türkiye'den kaynaklandığını iddia ettiği ulusal güvenliğine ve toprak bütünlüğüne yönelik tehdit algılamalarını karşılamak için uluslararası çabalarını yoğunlaştırmıştır. Özellikle NATO, AET ve ABD çerçevesinde yürütülen ilişkilerde Yunanistan sıklıkla Türkiye ile olan sorunlarını dile getirmiş ve bu ülkeden kaynaklanan güvensizliğin giderilmesi için gereken baskı ve çabaların gösterilmesini istemiştir.

Yunanistan'da Papandreu'nun iktidara gelmesinden sonra yapılan ilk NATO Savunma Planlama Komitesi Toplantısında Papandreu, Yunanistan'ın ittifakın öngörmüş olduğu kuvvet yükümlülüğünü yerine getireceğini ancak, bunun gerçekleşebilmesi için, Yunanistan'ın ülkesel sınırlarının Türkiye'den kaynaklanan saldırgan eylemlere karşı garanti altına alınması gerektiğini ileri

sürmüştür. Yunanistan'da Papandreu'nun iktidara gelmesinden sonra yapılan ilk NATO Savunma Planlama Komitesi Toplantısında Papandreu, Yunanistan'ın ittifakın öngörmüş olduğu kuvvet yükümlülüğünü yerine getireceğini ancak, bunun gerçekleşebilmesi için, Yunanistan'ın ülkesel sınırlarının Türkiye'den kaynaklanan saldırgan eylemlere karşı garanti altına alınması gerektiğini ileri sürmüştür. (Cumhuriyet, 9 Aralık 1981)

- "Türk tehditi" iddiaları, Türkiye'nin Yunanistan'a karşı saldırgan ve yayılcı emeller beslediği iddiaları.

Yunanistan'a yönelik tehditin kuzeyden, Sovyetler Birliği'nden değil doğudan, Türkiye'den geldiğine olan inanış Yunanistan'ın savunma stratejisine de yansımıştır.

Türkiye'nin iç ve dış politik ortamda, "Yunanistan'a yönelik bir tehdit" oluşturduğuna ilişkin algılamalar, Yunanistan'da, Papandreu yönetiminin bu tehlikeye karşı etkin güvence arayışlarına hız vermiştir. Gerçekten de, Papandreu Hükümeti, "Türk tehditi" iddiasına dayanarak NATO çerçevesinde sağlamaya çalıştığı baskı ve garanti arayışlarını sağlamada başarısız kalınca, bu kez, yönünü ABD'ye çevirmiş ve bu ülke ile gerçekleştirilmeye çalışılan üsler anlaşması ve savunma işbirliği anlaşmasının imzalanması karşılığında, Türkiye ile olan sınırlarının garanti edilmesi koşulunu ileri sürmüştür. Bu konuda yapmış olduğu açıklamada, "Yunanistan'ın toprak bütünlüğüne yönelik Türkiye'den gelen gerçek bir tehdit bulunduğu kuşumuz yok" demiştir.

- Türkiye ve Yunanistan arasında, Yunan egemenlik haklarını ilgilendiren hiç bir konuda görüşmelerin yapılamayacağı, iki ülke arasında uyuşmazlık yaratan konuların görüşmeler yoluyla değil, ancak Uluslararası Adalet Divanı'na gidilerek çözümlenebileceği söylemi başlamıştır.

1980'li yıllarda egemen olan görüşmeyi reddetme tutumu Andreas Papandreu'nun damgasını taşır. Ortada çözümlenmesi gereken herhangi bir sorunun bulunmadığı tezine dayanır. Kullanılan mantık, herhangi bir çözüm arama prosedürünün, hatta mahkeme yolunun bile, zararlı olacaktır.

Yunanistan Başbakanı A. Papandreu tarafından 1981 yılında yapılan bir konuşmada yer aldığı gibi, “Haklarımız tartışma konusu olamaz; Türkiye, Ege’deki tüm taleplerimizi aynen kabul etmeden diyalog kurmayacağız.” (Özkan, 1996, s.116)

- Papandreu liderliğindeki PASOK’un iktidara gelmesiyle, Yunanistan’ın Kıbrıs sorununa ilişkin politikasında belirgin bir değişiklik gözlenmiştir. Eskisinden farklı olarak, yeni Yunan hükümeti, Türk - Yunan ilişkilerinde Kıbrıs konusunu Ege sorunundan öncelikli olarak ele alırken, sorunun toplumlararası görüşmeler yoluyla değil, uluslararası konferans yoluyla çözümlenebileceği görüşünü ortaya atmıştır.

İki ülke arasındaki gerginlik ve karşılıklı suçlamalara koşut olarak Yunan basın ve kamuoyunu duygusal davranmaya ve "Türk tehditi" suçlamalarına yönelten kimi yanlış algılamalar da yaşanmıştır. Bunlardan bazıları özellikle dikkat çekicidir; 1982 yılı Ocak ayı başlarında bir Yunanlı avcının Türk-Yunan sınır bölgesinde Meriç ırmağı kıyısında Türk avcılarla olan kişisel bir paylaşım sırasında çıkan kavga sonucunda ölmesi, Yunan basın ve kamuoyunda bu kişinin bölgede devriye görevi yapan Türk askerleri tarafından öldürüldüğü şeklinde yer almış ve konu bir anda, ulusal boyut kazanmış ve "Türk saldırganlığı" olarak propagandize edilmiştir.

“Türk askerlerinin sınır bölgesinde bir Yunanlı avcıyı öldürmeleri civar köylerde yaşayanları üzüntüye boğmuştur... Türk nöbetçiler Meriç’te arkadaşı ile birlikte balık avlayan bir balıkçıyı öldürdüler...” (Ta Nea, 7 Ocak 1982)

“Ördek avlayan bir Yunanlı balıkçının Türk devriye erleri tarafından vurulup öldürülmesi, Meriç bölgesinde şaşkınlık yaratmıştır.” (Eleftherotipia, 7 Ocak 1982)

Bu olaydan kısa bir süre sonra, bir Yunan gazetesinde Kıbrıs’a ilişkin olarak yayınlanan bir yazıda; “Türkler, Kıbrıs’da Yunan-Türk ilişkilerindeki krizi daha da artıracak olaylar hazırlamaktadır” denildikten sonra, Türkiye’nin adaya bir tümen göndermiş olduğu, Türk kuvvetlerinin alarm durumunda oldukları, Larnaka ve Lefkoşe’ye askeri üslerin havaya uçurulmasını, Kıbrıslı Rumlardan savaş malzemesi çalınmasını, Yunanistan’ın Kıbrıs’a asker

gönderdiğini ispatlayabilmek için Yunan subaylarının kaçırılmasını amaçlayan saldırılar düzenledikleri iddia edilmiştir. (Kiryakatiki Eleftherotipia, 10 Ocak 1982)

Bu haber daha sonra Kıbrıs Dışişleri Bakanı ve Savunma Bakanı tarafından yapılan açıklamalarla yalanlanmış ve halk sükunete çağrılmıştır. (Fileleftheros, 12 Ocak 1982)

Bir kaç gün sonra ise, bir Türk savaş gemisinin Ege Denizi'nde Yunan adaları etrafından geçmesi basının yoğun ilgisini çekmiş ve basın, bu olayı, "Yunan karasularının ihlali" ve "Türk tahriği" olarak değerlendirmiştir. (To Vima, 15 Ocak 1982)

Türkiye, Ege'deki tahriklerini artırmaktadır... Türk emelleriyle ilgili olan bu tahrik endişe verici bir olay olarak kabul edilmektedir..." (Kathimerini, 15 Ocak 1982)

1983 yılı sonlarında, Kıbrıs Türk toplumunun bağımsızlık kararı olarak KKTC'yi ilan etmesi ve kurulan devleti, Türkiye'nin tanıması, Yunanistan'ın şiddetli tepki göstermesine neden olmuştur. Yunan Hükümet Sözcüsünün yapmış olduğu açıklamada, "Türkiye KKTC'yi tanıdığı sürece Yunanistan, Türkiye ile ne ikili ne de Kıbrıs sorunu üzerinde herhangi bir konuyu görüşmeyecektir. Türkiye, Kıbrıs'daki kuvvetlerini geri çekmediği sürece, Yunan Hükümeti Kıbrıs konusunda Ankara ile müzakereye girişmeyecektir" denilmiştir.

Bu dönemde ortaya çıkan bir diğer sorun ise Pontus meselesidir. Pontus meselesi Lozan Anlaşması ile beraber tarihe mal olmuş olmasına rağmen, Yunanistan tarafından suni olarak tekrar yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede Yunanistan'da sözde "Pontus Soykırımı" iddiaları 1985 yılından itibaren artmıştır. (Sarınyay ve Pehlivanlı, 1999, s.53)

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler, 1986 yılından itibaren dalgalanma göstermeye başlamıştır. Bir yandan, Yunanistan'ın Türkiye'den duymuş olduğu tehdit algılamalarına ilişkin suçlamaları devam ederken iki ülke arasındaki diyalog sürecinin ilk adımları atılmaya başlanmıştır. Bununla

birlikte, özellikle, Türkiye'nin AET'le bütünleşme çabaları açısından Yunanistan, Türkiye ile olan uzlaşmazlıkların giderilmesi gerektiğini vurgulamaya başlamış ve Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile ilişkilerini canlandırmasına Yunanistan'ın karşı olduğu dile getirilmiş; "Yunanistan'ın, Türkiye'nin tehditi altında olduğu" ve "Türkiye'de demokrasi ve insan haklarının Avrupa ile ilişkilerin normalleşmesini sağlayacak düzeyde olmadığı" savunulmuştur.

İki ülke arasındaki ilişkiler 1976 Sismik bunalımından bu yana ilk kez 1987 yılının Mart ayında yeniden en gergin dönemine girmiştir. 1987 yılında apansız alevlenen öfke, Yunanlıların Ege'deki tartışmalı sularda petrol arama girişimlerine dayanmaktadır. Yunanistan'da, ülkenin de ortağı bulunduğu Kuzey Ege Petrol Şirketi'nin Taşoz Adası'nın 10 mil doğusundaki bir bölgede petrol arama ve sondaj yapmayı planlamasının ardından, Yunanistan'ın bu şirketi ulusallaştırmak istemesi, ulusal karasuları sınırları dışında petrol arama ve sondaj çalışmalarına gidilmesini yasaklayan 1976 Bern Anlaşması'na aykırı bir davranış oluşturmuştur. Türkiye, bu duruma karşı çıkmış ve Bern Anlaşması'na aykırı düşen bu gibi davranışlara izin vermeyeceğini açıklamıştır.

Yunan Hükümet sözcüsü tarafından yapılan açıklamada Karamanlis ve Ecevit tarafından kabul edilmiş olan Bern Anlaşması'nın, "defalarca dile getirildiği gibi, görüşmeler dönemi için imzalandığından şu anda yürürlükte olmadığı" belirtilmiştir. İlişkilerin savaşa giden bir tırmanmaya geçmesiyle Yunanistan, "Bern Anlaşması'nın artık geçersiz olduğunu" iddia etmiştir.

Türkiye ve Yunanistan arasında çıkan gerginlik, karşılıklı suçlamalarla tırmanma gösterirken, Türkiye, Yunanistan'ın tartışmalı bölgelerde petrol aramasını önlemek için harekete geçeceğini açıklamış ve Piri Reis araştırma gemisini Ege Denizi'ne göndermiştir. Gerginliğin artmasına koşturarak, her iki ülkede de silahlı kuvvetler alarma geçirilmiş ve sonunda bunalımın giderilebilmesi için NATO, AET ülkeleri ve ABD'nin yoğun çabası gerekmiştir.

26 Mart 1987 tarihinde Türkiye'nin Ege'deki tartışmalı bölgede TPAO'ya petrol arama ruhsatı vermesi, iki ülke arasında bunalımın artmasına yol

açmış, Yunanistan Başbakanı Papandreu, Yunanistan'a ait olduğunu iddia ettiği kıta sahanlığı içerisinde Türk petrol arama gemisinin araştırma yapmasının engelleneceği ve "söz değil, fiille" karşılık verileceği uyarısında bulunmuştur. (Financial Times, 25 Mart 1987)

Yunanistan'ın açıklamaları karşısında Londra'da bulunan Başbakan Özal, "(Yunanlılar) uluslararası sularda petrol aramak için harekete geçerlerse, bizim de aynı yerde olmasa da, uluslararası sulara açılıp petrol aramak son derece tabii hakkımız olacaktır. Fakat onlar, uluslararası sular bizim diyerek gelir ve gemimize dokunurlarsa, bu bir savaş nedeni olur" demiştir.

Karşılıklı olarak yapılan bu açıklamalardan sonra, iki ülke arasında diplomatik girişimler hızlanmış ve NATO Genel Sekreteri Carrington ve ABD diplomatik çevrelerinin çabalarıyla bunalım hafifletilmiştir. Bunalımın azaltılmasında Yunanistan'ın tartışmalı sularda petrol aramaktan vazgeçtiğini diplomatik yollardan Türkiye'ye bildirmesi ve Kuzey Ege Petrol Şirketi'nin "28 Mart tarihine kadar Taşoz Adası Doğusunda petrol çıkarmaya başlayacağına ilişkin planlarını askıya aldığı" açıklaması etkili olmuştur.

Kıta sahanlığı sorununda 1987 Martında ortaya çıkan gerginlik, iki ülke ilişkilerinin yönelimi açısından oldukça önemli noktaları ortaya çıkarmıştır. Bir kez, Yunanistan'ın sıklıkla vurgulamakta olduğu Bern Anlaşması'nın geçersiz olduğuna ilişkin yaklaşım, her iki ülkenin ulusal karasuları dışında, tartışmalı bölgelerde, petrol arama faaliyetlerine girişmeyeceklerini açıklamasıyla, yerini Bern Anlaşması'nın geçerli olduğu yaklaşımına bırakmıştır. Bunalımın ortaya çıkarmış olduğu bir diğer sonuç ise; Yunanistan, bu bunalım sırasında AET ve NATO üyesi ülkeler ve ABD'ye karşı suçlayıcı bir yaklaşım sergilemiş ve özellikle, Türkiye'nin ilişkilerinin soğuk olduğu Bulgaristan ile yoğun diplomatik iletişim sergilemiş, Varşova Pakti'nin gelişmelerden haberdar etmiştir. Ayrıca, gerginliğin artmasıyla birlikte Yunanistan, ülkesinde bulunan Nea Makri Amerikan üssünü geçici olarak kapatma kararı alarak, ABD'nin iki ülke arasındaki bunalım sırasındaki tutumuna sert tepki göstermiştir.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki bu bunalım, iki ülke arasındaki ilişkilerin kolaylıkla savaşa yönelik tırmanışa geçebileceğini gösteren ilginç bir deneyim olmuştur; tarafların izledikleri dış politika ve yaklaşımlar bakımından, karşı tarafa yeterli ve doğru bilgi akışını verememeleri ya da, bu bilgilerin karşı tarafça, gerektiği şekilde algılanamaması, yanlış algılanması durumu, iki ülkeyi bir savaş riski ile karşı karşıya getirmiştir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak gerginliğin giderilmesine yol açan gelişmeler hem Yunanistan'da hem de Türkiye'de "karşı tarafın gerilediği" şeklinde spekülasyonlara konu olmuştur.

Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan 1987 bunalımı, Yunanistan'da PASOK hükümetinin dış politikasında stratejik değişikliklerin ulusal kamuoyuna daha kolaylıkla kabul ettirilebilmesine olanak sağlamıştır. Gerek Türkiye ile bir diyalogun başlatılmasına ortam hazırlaması, gerekse ABD ile olan ilişkilerin yeni bir temele oturtularak Savunma ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması'nın imzalanmasını ve bu çerçevede; Yunanistan'daki ABD üslerinin kaldırılması isteklerini geçici olarak gündemden kaldırılmasını ulusal kamuoyuna daha kolaylıkla kabul ettirmek mümkün olmuştur.

1987 Mart ayındaki bunalım, iki ülke arasındaki ilişkilerin diyalog süreci içerisinde ele alınmasının zorunlu olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla, iki ülke arasında bir diyalog sürecine girilmiş, sonuçta DAVOS süreci ile ilişkilerde bir yumuşamaya doğru gidiş gözlenmiştir. Bu süreç içerisinde iki ülke arasında diyalog çabaları gerginliğin azaltılması açısından olumlu etki yaratmakla birlikte, sorunların özüne ilişkin çözümlerin sağlanabilmesi açısından yeterli olmamıştır.

5.2.3. Yunanistan'da Politika Değişikliği

Yunanistan'ın bu politikaları sonucunda;

1981 sonrası dönem, her iki ülkede de ulusal ve uluslararası koşullar göz önünde bulundurulduğunda, Türk-Yunan ilişkileri açısından sertlik yönünde tırmanışların yaşandığı bir dönem olmuştur. Gerçektende, Yunanistan'da özellikle Türkiye, ABD ve NATO ile ilişkiler konusunda radikal sayılabilecek görüşlerle iktidara gelen Papandreu'nun kendi ulusal kamuoyu

önünde güçlü bir hükümet imajı yaratmaya çalışması ve bu durumu sarsmamak için Türkiye ile doğrudan görüşmelere girmekten kaçınması ve görüşmelere başlanması için önkoşullar ileri sürmesi, uluslararası ilişkileri açısından Avrupa'dan dışlanma tehlikesi içerisinde olan Türkiye'nin, bu ülke ile olan ilişkilerdeki yaklaşımını da etkilemiş ve karşılıklı olarak, iki taraf da görüşmelerin kesilmesinden ve gerginliğin artmasından diğer tarafı suçlamaya başlamıştır. Bu yapılaşma içerisinde, Türk-Yunan diyalog süreci büyük bir sarsıntı geçirmiş ve sonuçta, iki ülke arasındaki güvensizliklerin keskinleştiği bir dönem yaşanmaya başlamıştır. Papandreu'nun bu yaklaşımı, iki ülke arasındaki sorunların çözümlenmesini güçleştirmekle kalmamış, aynı zamanda güvensizlikleri daha da artırmıştır. 1983 yılına kadar Türkiye'de askeri yönetimin iktidarı elinde tutmakta oluşu ve bunun Türk dış politikası üzerindeki olumsuz etkilerinden yararlanarak Papandreu liderliğindeki PASOK hükümeti, Türkiye'ye baskı uygulamaya çalışmıştır. Özellikle, Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönüşünde olduğu gibi, ABD ve NATO üyesi ülkelerin Türkiye üzerinde uygulayacakları baskı ve telkinlerin iki ülke arasındaki uyuşmazlıkların Yunanistan'ın istediği şekilde çözümlenmesine yarayacağı düşünülmüştür.

Andreas Papandreu'nun görüşmeyi reddetme tutumu, ne iki ülke arasındaki havanın düzelmesine neden olabilmiş ne de sorunların mucize kabulünden ortadan kalkmasına yaramıştır. Üstelik Yunanistan'ı olumsuz ve uzlaşmaz gibi göstermiş ve aynı zamanda Atina'nın Ege konusundaki tezinin haklılığından pek de emin olmadığı izlenimi yaratmıştır.

Seçimler sırasında dile getirilen Batı karşıtı, en azından Batıya fazla bağlı olmayan, çok yönlü, kişilikli bir dış politika izleneceği ve ekonomik kalkınmaya ağırlık verileceği görüşünün tam olarak gerçekleştirilmesi sırasında Türkiye ile olan ilişkilerin belirleyici rol oynadığı görülmüş özellikle ABD, NATO, AET ile olan ilişkiler çerçevesinde Yunanistan'ın Türkiye ile ilişkilerindeki katı tutumdan vazgeçerek diyaloga ortam hazırlamasını gerektirmiştir. Uluslararası sistem çerçevesinde Türk-Yunan uyuşmazlığının giderilebilmesi için iki ülke arasında bir diyalog ortamının yaratılması gereğinin giderek daha fazla dile getirilmesi, Türkiye'nin uzun süreden beri

Yunanistan'la karşılıklı bir diyalog arayışı içerisinde olması, Papandreu liderliğindeki PASOK'u güç durumda bırakmıştır.

5.2.3.1. DAVOS SÜRECİ

Ocak 1988'de zamanın Türkiye Başbakanı Turgut Özal ve zamanın Yunanistan Başbakanı Yorgo Papandreu, İsviçre'nin Davos kentinde buluştular. Mart 1988'de ikinci bir buluşma daha oldu. PASOK'un özellikle "savaşmama anlaşması" diye adlandırdığı Davos uzlaşmasından sonraki ilk aylarda küçümsenemeyecek bir ilerleme kaydedildiği görüldü. Türk hükümeti Yunan yurttaşlarının Türkiye'deki mal ve mülk haklarını kısıtlayan 1964 kararnamesini kaldırırken, Yunanistan buna, Ankara ile Avrupa Topluluğu arasında 1980 askeri darbesiyle dondurulmuş bulunan 1964 üyelik anlaşmasının yeniden işletilmesini engelleyici tutumunu değiştirerek karşılık verdi.

Gerçekte, DAVOS süreci, iki ülke arasında bir diyalog kurulmasına yardımcı olmakla birlikte hem Yunanistan'da hem de Türkiye'de karşılıklı güvensizlikleri ortadan kaldırması bakımından eksik olarak görülmüş ve eleştirilmiştir. İki ülke arasında gerçekleştirilen diyalogun, yumuşamaya yol açarak olası savaş riskini azalttığı da söylenebilir.

Davos Zirvesi'nin ardından, diyalog sürecinde ilişkilerin geliştirilebilmesi kolay olmamıştır. Başlatılan sürecin sonuçları ancak 1999-2000 döneminde görülebilmiştir.

27 Mayıs 1988 tarihli Atina Mutabakatı ile taraflar; birbirlerinin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne ve Ege'nin açık deniz alanlarını ve uluslararası hava sahasını kullanma haklarına saygı gösterilmesi yükümlülüğünü dile getirmişlerdir. 8 Eylül 1988 tarihli İstanbul Mutabakatı ile de taraflar, Ege Denizi'nde uluslararası sularda ve hava sahasında yapacakları askeri ve diğer faaliyetler sırasında uluslararası hukuk ve uygulamalara, kurallara, düzenlemelere uygun davranma yükümlülüğü altına girmeyi kararlaştırmış ve bu çerçevede, ulusal deniz ve hava kuvvetlerinin yürütecekleri faaliyetler sırasında tehlike yaratabilecek ve tahrike yol

açabilecek hareketlerden kaçınacaklarını karara bağlamışlardır. Bununla birlikte, iki ülke arasında özellikle hava sahası ihlallerine ilişkin iddialar gündemde yerini korumuştur. (Aksu, 2003, ss.242-275.)

Ne var ki eski gerginliklerin yeniden su yüzüne çıkması çok uzun sürmemiştir. Kasım ayında Türkiye, iki ülke arasında çözüme ulaşmamış tek sorunun Ege'deki kıta sahanlıklarının belirlenmesi olduğu yolunda Yunanistan'ın ileri sürdüğü sava karşı, Yunan hava sahasının sınırlarının, Ege adalarının silahsızlandırılmasının ve Batı Trakya'daki Türk azınlıklarının durumunun da tartışmalı olduğunu açıklamıştır. 1989 yılında ortaya çıkan bu siyasi tıkanıklık Türk-Yunan ilişkilerinde yapılacak diğer girişimleri engellemiştir.

Özellikle 1990'ların başından itibaren Batı Trakya Türk/Müslüman azınlığı konusunda Yunanistan'da bir dizi baskı ve şiddetin gündeme gelmesi iki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan diyalog sürecini aksatmış ve gerginliği yeniden tırmandırmıştır. Türkiye'nin Batı Trakya Türk/Müslüman azınlığın antlaşmalardan doğan haklarını korumada duyarlı davranması ve Yunanistan'ı bu konuda hem ikili diplomatik ilişkilerinde hem de uluslararası kamuoyu önünde uyarması, Yunanistan'da Türkiye'ye yönelik kuşkların yeniden gündeme gelmesine yol açmıştır.

1990 Sonrası dönem Türk-Yunan ilişkilerinde de tarafların dış politika stratejilerini değiştirmeleri gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Tarafların caydırma stratejileri çerçevesinde uygulamakta oldukları politikaların yetersizliği ortaya çıkmış ve yeni yönelimler ve uzlaşma zemini yaratmak gereği tartışılmaya başlanmıştır. Türk-Yunan ilişkilerinin seyri içerisinde 1980 sonrası dönem iki ülke arasında diplomasi sıklıkla kesintiye uğradığı, tarafların zaman zaman uyuşmazlıkları tırmandırdıkları bir dönem olmakla birlikte, nadir diyalog süreçlerine de girilmiştir. Özellikle 1984 ve 1987 bunalımlarının iki ülkeyi sıcak bir çatışmanın eşiğine getirmesinin ardından –biraz da üçüncü tarafların baskılarıyla- yaratılmak istenen diyalog ortamı, 1988 yılında iki önemli mutabakatın imzalanması ile gelişmiştir. Atina (27 Mayıs 1988) ve İstanbul Mutabakatları (8 Eylül 1988) iki ülke arasında bugüne de zemin oluşturan bir güvenlik-güven ortamı kurgulamıştır.

5.2.4. Soğuk Savaş'ın Sona Ermesi İle Değişen Dengeler

1989 yılından itibaren Sovyetler Birliği'ndeki değişime bağlı olarak Doğu Avrupa ve Balkanlar'da ortaya çıkan gelişmeler ve 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması, uluslararası sistemde köklü değişikliklere yol açmıştır.

Soğuk Savaşın hemen ertesinde Türkiye ve Yunan ilişkilerine bakıldığında en dikkat çekici unsur, iki ülkenin uluslararası politikaya genel yaklaşımlarının birbirlerinden önemli farklılıklar içermekte olduğudur. Türkiye, güç algılaması açısından bugüne ilişkin olduğu kadar geleceğe yönelik olarak da olumlu beklentiler içinde olan bir ülke iken, Yunanistan sadece bugüne yönelik olarak Türkiye karşısında imkan ve kabiliyetlerinin yetersizliğini hissetmekle kalmayıp, aynı zamanda iki ülke arasındaki güç farkının Türkiye lehine giderek açılacağından da derin endişe duyan bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye açısından bu iyimser havanın en temel nedeni, kendisine kazananın (ABD'nin) yanında bir yer vaat edildiğini yolundaki algılamadır. "Amerika'nın Dünya üzerindeki iktidarı açısından en fazla önem verilen Avrasya'ya bir köprü olma" rolünün cazibesine kapılan Türkiye'nin, zenginliğin ve küresel iktidarın coğrafi merkezinde yer alan eski akrabalarını yeniden keşfetmenin coşkusunu yaşadığı görülmektedir. Yunanistan ise, Soğuk Savaş'ın bitişinin ardından Türkiye'nin tam tersi bir ruh hali içindedir çünkü Türkiye'nin her olası kazancını doğrudan kendi kaybı olarak yorumlamaktadır. Yunanistan, uluslararası gelişmelerin, bunlar içinde özellikle de ABD'nin Avrasya üzerindeki mücadelesinin Türkiye'ye vaat ettiği kazanımlar üzerinde Türkiye'den bile fazla kafa yormuş ve kendi adına büyük bir telaşa kapılmıştır. Yunanistan'da egemen olan bu kötümser havada aslında bir ölçüde Türk iç siyasetin bir malzemesi olarak ortaya atılan Adriyatik'ten Çin Seddine kadar uzanan bir Türk Dünyasının varlığı konusunun etkisi de bulunmaktadır.

Soğuk Savaş sonrası Türkiye'nin gücünün artacağını düşündüren gelişmeleri doğrudan kendisine yönelik bir tehdit olarak algılayan Yunanistan'ın stratejisinin temel çıkış noktası, Türkiye'yi elde edebileceği bu avantajlardan mahrum etmek için neler yapılabileceği, Türkiye'nin gücünün nasıl çevrelenebileceği olmuştur. Yunanistan, Türkiye'nin güç artışını

dengelemek için hem iç çabalara yönelmiş yani kendi kaynaklarını seferber etmiş hem de dış çabalar yoluyla (ittifaklar ve diplomasi yoluyla) Türkiye'yi frenlemeye ve kendisini güçlendirmeye gayret etmiştir. Soğuk Savaş sonrasında Türkiye'nin gücünü dengeleme ihtiyacının Yunanistan'ı Türkiye aleyhine gruplaşmaların itici gücü olmaya ittiği görülmektedir.

Nispeten güçlü ekonomisi ve sağlam siyasi sistemiyle Yunanistan, Balkanlar'daki komşularında komünist sistemin yıkılmasıyla bölgedeki geleneksel ekonomik düzenin tekrar işlerlik kazanmasından en çok fayda görme konumunda olan ülke idi.

1990 ilkbaharında Yeni Demokrasi Partisi'nin seçimi kazanmasından ve Mitsotakis'in Yunanistan Başbakanı olmasından sonra pek çok gözlemci Türk-Yunan ilişkilerinde olumlu adımlar beklemeye başlamıştı. Mitsotakis, Türkiye ile ciddi bir diyalog istediğini belirterek ve bu amaçla –Papandreu'nun Davos'tan ve Özal 'ın Atina ziyaretinden sonra bir türlü gelemediği- Ankara'yı ziyaret etmek istediğini söyleyerek gözlemcileri umutlandırıyordu. Nisan 1990'da Konstantin Mitsotakis tarafından yeni hükümet kuruldu. İlk önce Mitsotakis, Türkiye ile bütün sorunları masaya yatırmaya hazır olduklarını bildirdi, Kıbrıs sorunu öncelikli olacaktı. Daha sonraları Yunanlıların tutumu iyice değişti ve Kıbrıs diyalog için bir ön koşul haline geldi. Bu arada Mitsotakis, Kıbrıs sorunundaki gelişmeleri Türkiye'nin AB'ye girme meselesiyle de bağlantılandırmayı başarmıştı. Kademe kademe Türkiye ile Yunanistan arasındaki diyalogun gündemi bu tek soruna indirgendi. Tepki olarak Türkiye de Batı Trakya'daki Türk azınlığın içinde bulunduğu koşullara aktif ilgi göstermeye başladı.

1990 Temmuz sonlarından itibaren Irak ve Kuveyt arasında ortaya çıkan gerginliğin uluslararası dikkatleri üzerine çekmesi, Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhak etmesi, ardından, Türkiye'nin bölgedeki stratejik önemini tekrar gündeme getirmiştir. Türkiye'nin Batı/Avrupa ve ABD çıkarlarının korunması bakımından bölgede stratejik öneme sahip olması, Türk-Yunan diyalogunun gündemde olduğu bir sırada, Yunanistan'da Mitsotakis hükümetinin seçeneklerini kısıtlamıştır. Bir yandan iki ülke arasında bir diyalog ortamı söz konusu iken bu diyalogdan kaçınan taraf olmama durumu; diğer yandan da

diyalogda inisiyatifi Türkiye'ye kaptırma endişesi, Mitsotakis hükümetine zor anlar yaşatmıştır.

Yunanistan, özellikle iki açıdan endişe duymuştur; bunlardan ilki, ABD ve Batı çıkarları açısından Türkiye'nin stratejik öneminin artmış olmasının bu ülkeye Yunanistan karşısında pazarlık olanağı verecek bazı avantajlar sağlayabileceği konusudur. Özellikle Türkiye'nin AET'e tam üyeliğinin Yunanistan'ın vetosu ile engellenmekte oluşu ve Yunanistan'ın bu vetoyu kullanarak Türkiye ile görüşmelerinde pazarlık unsuru olarak kullanmakta oluşu, Yunanistan'da bu avantajın yitirilebileceği endişesi yaratmıştır. Diğerisi ise, kriz dönemi boyunca bölgedeki stratejik konumunun gereği olarak ABD ve Batı çıkarları açısından önemli roller üstlenecek olan Türkiye'ye yapılacak olan ekonomik ve askeri yardımların, bu arada Türkiye ve Yunanistan arasındaki stratejik dengeyi bozabileceğinden endişe duyan Yunanistan, bu konudaki endişelerini sıklıkla dile getirmiştir. Bütün bunların yanı sıra; Körfez bunalımı sırasında Türkiye'de özellikle T. Özal'ın kişisel etkinliği çerçevesinde yürütülen dış politika, bazı açılardan Yunanistan'da kaygı ile karşılanmıştır. Özellikle ulusal egemenlik hakları ve toprak bütünlüğü konusunda duyarlı davranan ve Türkiye'nin tehditi altında olduğu inancını taşıyan Yunanistan'da T. Özal'ın; Ortadoğu'da sınırların değişeceği ve Türkiye'nin aktif bir dış politika izleyerek bölgede denge ve lider rolünü üstleneceği yolunda yapmış olduğu açıklamalar, Türkiye'nin, giderek daha fazla yayılmacı bir çizgiye oturduğunun işareti olarak görülmüştür. Nitekim, bu sırada Batı Trakya Türk/Müslüman azınlığın Yunanistan'da baskı altında tutulduğu konusunda tartışmaların gündemde olması ve Türkiye'nin Yunanistan'a bu konuda suçlamalar yöneltmekte oluşu, bu konudaki kanıları pekiştirmiştir.

1990'larda da ilişkileri gerginleştiren olaylar yaşanmıştır. Bunların büyük bir kısmı Türk savaş uçaklarının Yunanistan'ın iddia ettiği 10 millik hava sahasını tanımadığını göstermek için yapmış olduğu uçuşlardan kaynaklanırken, özellikle iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştiren konu, Yunanistan'ın ulusal karasuları sınırını 12 mile genişletebileceği iddiaları

olmuştur. Nitekim, 1994 yılı Ocak ayından itibaren bu konudaki tartışmaların yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Ocak 1994'de Yunanistan Başbakanı Papandreu, yaptığı bir radyo konuşmasında Ege Denizi kıta sahanlığı sınırının belirlenmesi konusunu iki ülkenin Lahey Uluslararası Adalet Divanı'na götürerek çözebileceği önerisini dile getirmiştir. Mayıs 1994'de Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü F. Ataman, Atina'nın ulusal karasuları sınırını 12 mile genişletmeyi arzulamasının kabul edilemez olduğunu dile getirerek böylesi bir kararın iki ülke arasında bir savaşa yol açacağını tekrarlamıştır. Buna karşılık olarak, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü K. Bikas da yapmış olduğu açıklamada, Yunanistan'ın ulusal karasuları sınırını 12 mile genişletmesinin egemenlik hakkı olduğunu dile getirmiştir. Bu arada gündeme getirilen bir başka konu ise, PKK terör örgütüne verilen destek konusu olmuş ve Yunanistan'ın bu örgüte vermiş olduğu destek sert bir dille kınanmıştır. Yunanistan, Temmuz ayında yapmış olduğu bir açıklama ile bu iddiayı reddetmiştir.

Ekim 1994 tarihinde TBMM Başkanı Cindoruk, Yunanistan'ın ulusal karasuları sınırını 12 mile çıkarması kararının Türkiye'yi askeri hareketle karşılık verme durumuna getireceğini belirtmiştir. Savunma Bakanı M. Gölhan, Türkiye'nin Ege Denizi'nin barış gölü olmasını istediğini, Yunanistan'ın ulusal karasularını 12 mile genişletme yönünde çabaladığını bunun ise Türkiye tarafından kabul edilemez olduğunu açıklamıştır. Dışişleri Bakanı M. Soysal da Türkiye'nin Yunanistan ile olan sorunları barışçıl yöntemlerle çözmekten yana olduğunu, ancak Yunanistan'ın karasularını 12 mile genişletmesi gerçekleşirse, bunun savaş nedeni olacağını, 6 millik karasular sınırının her iki ülkenin de çıkarlarına en uygun sınırlandırma olduğunu açıklamıştır. Kasım ayında yapmış olduğu bir açıklamada Başbakan T. Çiller, Türkiye'nin Yunanistan'ın Ege Denizi'nde yaratacağı bir oldu bittiye asla izin verilmeyeceğini belirtmiştir.

Yunanistan, 19 Mayıs gününü sözde "Pontus Soykırımını Anma Günü" olarak kabul eden bir yasa çıkarmıştır. 24 Şubat 1994 tarihinde Yunan Parlamentosunda oybirliği ile kabul edilen bu yasa 7 Mart 1994 tarihinde

Yunanistan Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. (Sarinay ve Pehlivanlı,1999, s.57)

Özellikle Türkiye ile olan uyuşmazlıklarının bu ülkenin dış politika sürecini olumsuz etkilemeye başlaması ve izlenen politikaların somut bir çözüme ulaşmakta yetersiz kalmış olması 1994'ten sonra PASOK hükümetinin politikasında değişikliğe gitmesine yol açmıştır. Aslında bu değişim sürecinin daha önce başladığını söylemek olasıdır; Nitekim Larrabee, Yunanistan'ın dış politikasındaki duyarlılığı Balkanlardaki yeni yapılanmaya ilişkin ulusal güvenlik kaygılarıyla bağlantılandırarak şu yorumu yapmaktadır; "... 1991'den 1994'e Yunan siyasetini vasıflandıran milliyetçi dalganın geri çekildiğine dair işaretler var. 1994'ün sonundan beri, Atina'da yeni, daha gerçekçi bir politika doğmaya başladı. Bu yeni pragmatik politika özellikle Yunanistan'ın Balkan politikasında yansımasını buldu. 1995 başlarından beri, Yunanistan Arnavutluk'la olan görüş ayrılıklarını düzeltti, Türkiye'yle yapılan gümrük birliği anlaşmasına koyduğu vetoyu kaldırdı. Bunun sonucunda, Yunanistan şimdi Balkanlar'da istikrar sağlayıcı rolünü oynayabilecek bir konuma geldi." (Larrabee, 1999, ss.133-139)

1994 yılının en önemli gelişmesi Yunanistan ve Kıbrıs arasındaki Ortak Savunma Alanı Doktrini anlaşmasıdır. Bu doktrin çerçevesinde Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesimi Türkiye'nin adadaki askeri varlığına karşılık olarak işbirliği düzeyini arttıracaktır. Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yönelik herhangi bir saldırı Yunanistan tarafından "casus belli" savaş nedeni sayılacaktır. Bu çerçevede, savunma amaçlı olarak Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi silahlı kuvvetleri arasında işbirliği ve ortak eğitimin geliştirilmesi sağlanacaktır.

1995 yılı ise karasuları sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorunun başlamasına Yunanistan Parlamentosunun 31 Mayıs 1995'te aldığı bir karar vesile olmuştur. Yunanistan Parlamentosu, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin ve Sözleşme'nin 11'nci bölümünün uygulanmasıyla ilgili anlaşmanın onaylanması hakkında kanun" çıkararak sözleşmeyi onaylama işlemini tamamlamıştır. Bu kanuna göre; Yunanistan'ın, herhangi bir zamanda karasularını 12 deniz mili mesafeye kadar genişletme hakkına

sahip olduğu belirtilmektedir. (Sönmezoğlu, 2000, s.321)

Bu karar karşısında TBMM'de Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarmasını 'casus belli' saymıştır. Türkiye 8 Haziran 1995 tarihindeki TBMM 19. Dönem 4. Yasama yılı 121. Birleşimine ait Meclis tutanağında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yunanistan Hükümetinin Lozan'la kurulmuş dengeyi bozacak biçimde Ege'deki karasularını 6 milin ötesine çıkarma kararını almayacağını ümit etmekle birlikte, böyle bir olasılık durumunda, ülkemizin hayati menfaatlerini muhafaza ve müdafaa için, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, askeri bakımdan gerekli görülecek olanlar da dahil olmak üzere, tüm yetkilerin verilmesine ve bu durumun Yunan ve dünya kamuoyuna dostane duygularla duyurulmasına karar vermiştir.(TBMM Tutanak dergisi dönem:19 Yasama yılı:4, 121. birleşim).

5.2.5. 'Casus Belli' Kararı

Ege'yle ilgili ilk casus belli meselesi, 1970'li yılların ortasında gerilen Türk-Yunan ilişkileri sırasında ve ilk defa İhsan Sabri Çağlayangil'in Dışışleri Bakanı olarak ABD Dışışleri Bakanı Henry Kissinger'e 15 Nisan 1976'da yazdığı mektupta açıkça şu şekilde ifade edilmiştir; "Şurası açıktır ki, Yunan hükümetinin esas emeli karasularının sınırlarını 12 mile çıkarmak suretiyle bir oldu-bitti yaratmak ve bu suretle, Türkiye üzerinde siyasi bir zafer kazanmaktır. Böyle bir hareket Ege Denizi'ni Yunan gölü haline getirebilecek ve netice itibariyle, Türkiye'nin bu denizdeki tabii ve yerleşmiş ananevi haklarını ortadan kaldıracaktır. Bu durum Türkiye'ye böyle bir gelişmeyi harp sebebi olarak telakki etmekten gayri bir opsiyon imkanı bırakmayacaktır. (Sabah gazetesi, 09.04.2005)

İlgili hukuksal prensipler temelinde bir değerlendirme yapıldığında Türkiye'nin tutumunun bazı sorunlara yol açtığı ifade edilmelidir. BM Şartı'nın 2. maddesinde üye ülkelerin "kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanmaya başvurmaktan" kaçınmaları gerektiği öngörülmektedir. Türkiye, Yunanistan'ın muhtemel bir eylemini önlemek için bu ülkeye karşı silahlı kuvvet kullanabileceğini ifade ederek, Uluslararası Hukuk'un belirtilen bu temel prensibine aykırı davranmaktadır. (<http://www.usak.org.uk>)

Casus Belli kararının doğru olup olmadığına karar verebilmek için öncelikle bu kararın ertesinde bugüne kadar gelişen olaylara göz atmak lazımdır. TBMM bu kararı Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkartma teşebbüsünü önlemek için almıştı. Karar alındıktan sonra geçen 14 yıllık süreçte Yunanistan karasularını 12 mile çıkartmamıştır. İşte burada akla başka bir soru gelmektedir. 12 mile çıkartmamasında Casus Belli kararının etkisi ne kadardır. Casus Belli için Yunan tarafının tek korkusu, Kıbrıs Barış Harekatı örneği olmuştur. Bu örneği göz önüne alan Yunan hükümetleri karasularını 12 mile genişletmemiştir. Yunanistan, 1982 yılından beri PASOK dahil milliyetçiliği ile tanınan hükümetler ve politikacıların da yönetimde bulunmuştur. Şayet Türkiye muhtemel 12 mil karşısındaki itirazını sert bir tutumla ifade etmemiş olsaydı, Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarmış olma ihtimali yüksekti.

Ancak, sadece Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarmamış olmasına bakarak, Türkiye'nin bu tutumuna doğrudur denilebilir mi? Türkiye'nin askeri tedbirlere dayalı caydırma politikası bir yandan Yunanistan'ı günümüze dek caydırmış gözükürken öbür yandan sorunun kalıcı bir biçimde çözümlenmesinde Türkiye'yi zor bir duruma sokmaktadır. Yunanistan Türkiye'nin bu tutumunu uluslararası ortamda çok iyi kullanarak Türkiye'yi "hukuken hakkı olmayanları zorla ve silahlı kuvvet yolu ile almaya çalışan zorba bir ülke" olarak lanse etmeye çalışmaktadır. Gerçekten de özellikle Batılı devletler ve Batı kamuoyu, zaten belirli bir önyargı ile yaklaştıkları Türkiye'nin Ege'de "zorba taraf" olduğuna inanma eğilimi göstermektedir. Oysa Türkiye'nin hem uluslararası sorunlarının kendi lehine çözümünde hem de dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde uluslararası ortamdaki imajı önemli bir katkı sağlayacaktır

Öte yandan, Türkiye'nin karasuları genişliği konusundaki tehditkar görünümü, Yunanistan'daki aşırı milliyetçiler tarafından ılımlı Yunan hükümetlerine karşı bir koz olarak kullanılarak Ege sorunlarında kısmen dahi olsa tavizkar tutum sergilemeye meyleden Yunan hükümetlerini baskı altına almaktadırlar. Oysa Türkiye, Yunanistan ile ve Yunan kamuoyu ile ilişkileri yumuşak tutarak Ege sorunlarının çözümünde Yunanistan'ı klasik

tutumundan taviz vermeye ve sonuçta bir çözüme ulaşmaya daha kolay ikna etme şansına sahip olacaktır. Ayriyeten, AB üyeliği süreci nedeni ile Türkiye, Yunanistan ile hiç olmadığı kadar yakın ilişkiler kurma ihtiyacı içerisindedir. Bu ihtiyacın gereği Türkiye, Yunanistan ile ilişkilerin yumuşatılması inisiyatifi ele almak durumundadır.

Ege'de "savaş nedeni" politikasının çok daha etkili alternatifleri olduğu unutulmamalıdır. Yunanistan'ın karşısına sert bir tutum ile çıkılmasının faydalı olduğu düşünülüyor ise, bunun daha etkili ve hukuka uygun yöntemi, silahlı kuvvet kullanımına atıfta bulunmayan sert ve kararlı açıklamalar yapmak olacaktır. Yunanistan'ın Ege'de karasularını 12 mile çıkarmasının tanınmayacağı ve 6 milin ötesindeki deniz alanlarının açık deniz alanları olarak değerlendirileceğinin sıkça açıklanması, Yunanistan'ı caydırmak için yeterli olacaktır. Yunanistan, uygulamada Türkiye'nin tanımayacağı genişlikte bir karasuları ilan etmeyi seçemez. Zira Yunanistan, Ege'de 1931'den beri 10 mil ulusal hava sahası uygulamasına rağmen bunu Türkiye'ye karşı uygulamayı başaramayarak bir nevi ulusal itibarını her gün zedeler duruma düşmüştür. Türkiye hemen her gün fazlalık kabul ettiği 4 millik kısmı uluslararası hava sahası olarak görerek askeri uçuşlar için kullanmaya devam etmektedir. Yunanistan, benzeri bir uygulamanın karasuları için tekrar edilmesinin başına daha sıkıntılı sonuçlar açacağını bilmek durumundadır. Bu durum aynı zamanda şunu da göstermektedir ki, Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarması, sanıldığı aksine Türkiye için bir oldu-bitti yaratacak değildir. Yunanistan, Türkiye'nin tanımadığı bir karasuları genişliğini Türkiye'ye karşı uygulayamaz.

Sayın İnal Batu'nun değerlendirmesinde bu yöndedir: "Caus belli kararı yıllarca caydırıcı rol oynadı. Ancak sonrasında iki ülke arasında olumlu gelişmeler yaşandı. Meclis kararının kaldırılmasında sakınca yok. Zaten BM ilkelerine göre, böyle savaş açıyorum denmez. BM yasası da böyle doğrudan doğruya savaş ilan etmeyi uygun bulmadığı için değişiklik yapılarak onun yerine şu adımın atılmasını öneriyor; Yunanistan'dan karasularını tek taraflı 12 mile çıkarmayacağı konusunda güvence istenmeli, böyle tek taraflı uygulamaya geçilmesi durumunda ise, Türkiye'nin emrivakiyi kabul

etmeyeceği bunu da fiili tedbirlerle gösterme kararlılığında olduğu bildirilmelidir. Fiili tedbirle kastım, balıkçı tekneleri ya da diğer sivil gemileri göndererek o bölgenin onlara ait olduğu tezini tanımadığımızı göstermektir. Eğer Yunan tarafı bu durumda askeri tacizde bulunursa, bizim de gerekeni yapma kararlılığımız bilinmelidir. (Milliyet, 09.04.2005)

Bu kararda irdelenmesi gereken asıl konu Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarması halinde Türkiye casus belli kararı gereğince Yunanistan'a savaş ilan edebilir mi. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'a saldırabilir mi? Günümüz şartlarında bu oldukça zor gözükmektedir. Yukarıda yazdığım yorumlar doğrultusunda hareket etmek Türkiye dış siyaseti için en uygun yöntem olarak gözükmektedir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus şudur. Dış politikada Türkiye tek bir ses olmalıdır. Bunun yanında tutarlı bir politika izlemelidir. Böyle tutarsızlıkların olduğu dış politikada casus belli kararı kaldırıldığı anda Yunanistan bir oldu-bitti ile karasularını 12 mile genişletir ve bunu da Türkiye'ye kabul ettirir.

5.2.6. Kardak Bunalımı

Papandreu'nun görevden çekilmesi ve yerini Kostas Simitis'e bırakması sadece PASOK taraftarıyla sınırlı kalmayan geniş çaplı iyimser bir ortam yarattı. Çünkü Yunanlılar'ın, ihtiyar iktidar sınıfına pek de sıcak bakmadıklarından, eskiden beri "dinozorlar" devri olarak addettikleri dönemin nihayet sona erdiği ve artık yeni nesil politikacıların ülkenin modernize edilmesinde söz sahibi olma şansına kavuştukları izlenimi doğdu.

Simitis'in dizinleri ele geçirmesinden hemen sonra Yunanistan 1974'teki Kıbrıs işgalinden beri Türk-Yunan ilişkilerinin en ciddi kriziyle sarsıldı. Kriz, 1995 Aralık'ının sonunda Kardak adasına bir Türk gemisinin oturmasıyla gündeme geldi. 1996'daki Türk-Yunan ilişkileri krizinin (Kardak) asıl kötü yanı bu krizle birlikte ilk defa kıta sahanlığı, kara suları veya hava sahanlığı gibi problemlerle değil de bir toprak parçası üzerinde hak iddiası ile karşı karşıya kalınmasıydı. Bu, bölgede her an düşmanlığa sebep verebilecek ve sonucu tahmin edilemeyecek kaypak durumun bariz bir göstergesiydi.

Ege denizi'ndeki, egemenliği antlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş ada, adacık ve kayalıklarının egemenlik sorununun ortaya çıkışı, çoğunluğu Doğu Ege adaları bölgesinde ve Anadolu sahillerine yakın, 11 küçük ve ıssız adacığın iskana açılacağına ilişkin haberlerin Kasım 1995 ayından itibaren Yunan basınında yer almasıyla başlamıştır. Kardak bunalımı ile bu ada ve adacıklar yeniden gündeme girmiştir. (Oran, 2002, s.470)

25 Aralık 1995 tarihinde Ege Denizi'nde yaşanan bir deniz kazası, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde yeni bir bunalıma yol açmış; Figen Akat isimli bu Türk yük gemisinin Kardak kayalıklarında karaya oturmasının ardından kendi olanaklarıyla kurtulmaya çalışırken yaklaşan Yunanistan'a ait bir muhrip ve üç hücumbotu bölgenin Yunanistan'ın karasuları içerisinde kalmış olduğunu ileri sürmüş ve yardım teklifinde bulunmuştur. Buna karşılık, geminin kaptanı bölgenin Türk karasularına dahil olduğunu belirtmiş ve kurtarma teklifini geri çevirmiştir. Geminin kurtarılması ise Türk sigorta şirketi aracılığı ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Yunanistan, 26 Aralık 1995 tarihinde Türkiye'ye bir nota vererek söz konusu geminin Yunanistan'ın karasularında bulunduğunu belirterek kurtarma işleminin durdurulmasını istemiştir. Türkiye, aynı gün Yunanistan'a vermiş olduğu bir nota ile iddiaları reddetmiştir. Gemide yürütölen kurtarma çalışmaları sürerken Yunanistan'a ait hücumbotları gemiye yanaşarak kurtarma işlemlerini durdurmuş ve Yunanistan'a ait bir romörkor gemiyi karaya oturduğu yerden çekerek kurtarmaya çalışmıştır. Bu arada kurtarma halatının romörkorün fırdöndüsüne sıkışması Türk gemisinin bu halatı keserek Türk karasularına girmesi ile sonuçlanmıştır. Gemi daha sonra Güllük limanına çekilmiştir.

Yunanistan 10 Ocak 1996 tarihinde Türkiye'ye yeni bir nota daha vererek Türkiye'nin iddiaları reddedilmiş, Türkiye ve İtalya arasında 1932 yılında imzalanmış bulunan ikili anlaşmadan dolayı Kardak (İmia) Adasının İtalya'ya ait olduğu, sonradan 1947 Paris Barış Antlaşması'yla Yunanistan'a bırakılan Oniki Adalar zinciri içinde yer aldığı dile getirilmiştir.

İki ülke arasında diplomatik görüş alış verişi sürerken egemenlik iddialarının fiili olarak sergilenmesi konunun bir anda iki ülke medyası, kamuoyu ve siyasileri arasında "ulusal dava" olarak algılanmasına yol açmıştır. Bu süreci başlatan ise, Yunanistan'a ait Kalimnos Adası belediye başkanının yanında adanın papazı, aileleri ve Antenna adlı Yunan televizyon kanalı çekim ekibini alarak 26 Ocak 1996 tarihinde Kardak kayalıklarına çıkarak bir şenlik havasında kayalıklara Yunan bayrağını dikmesi olmuştur. Bayrak dikme girişiminin televizyonda yayınlanmasının ardından, ertesi gün Türk medyası konuya ilgi göstermiş ve Hürriyet Gazetesi'nin iki muhabiri helikopter ile Kardak kayalıklarına giderek Yunanlıların dikmiş oldukları bayrağı indirmiş, yerine Türk bayrağını dikmiştir. Bu bayrak mücadelesinin Türk televizyonlarında yayınlanmasının ardından iki ülke arasında kamuoylarının siyasiler üzerindeki baskıları yoğunlaşmış ve diplomatik alanda sürdürülen mücadelenin giderek sertleştiği görülmüştür.

28 Ocak 1996 tarihinde Yunanistan'da hükümet baskılara dayanamayıp Kardak kayalıklarına askeri bir birliği göndererek Türk bayrağını indirtmiş ve ağır silahlarla takviye edilen birlik kayalıklardan büyük olanına konuşlanmıştır. Aynı gün Atina'daki Türk Büyükelçisi Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'na çağrılarak kayalıkların Yunanistan'a ait olduğu ve yaklaşanlara ateşle karşılık verileceği uyarısında bulunmuştur.

Türkiye 29 Ocak tarihli notasında belirtmiş olduğu görüşlere göre; 4 Ocak 1932 Tarihli Türk - İtalyan Sözleşmesi İkinci Dünya Savaşı öncesi koşullar çerçevesinde müzakere edilmiş ve Kardak Kayalıklarına ilişkin herhangi bir hüküm içermemektedir. Kardak Kayalıklarına ilişkin gönderme 28 Aralık 1932 Protokolü'nde yer almaktadır. Bu protokol ise, geçerlilik kazanabilmesi için gereken hukuki süreç tamamlanmadığından hukuki geçerliliğe sahip değildir. Diğer yandan; Yunanistan 1947 Paris Barış Antlaşması'na ilişkin görüşmeler sırasında Oniki Adaların Yunanistan'a devredilmesi tartışılırken anılan metinlerin kendisi açısından da geçerli olmasını sağlayacak göndermelerin antlaşmada yer almasını önermiş fakat bu öneri kabul edilmemiştir. Dolayısıyla, 1947 Paris Barış Antlaşması'nda Kardak Kayalıkları'nın statüsüne ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır.

Kardak Kayalıkları'nın Oniki Adalar'ı Yunanistan'a devreden Paris Barış Antlaşması'nın 14/1. Maddesinde "bitişik adacık" (adjacent islets) olarak değerlendirilmesi de mümkün değildir. Kardak Kayalıkları en yakın Yunan adasından 5.5 deniz mili uzaklıktadır. Bu bakımdan ne "bitişik" ne de "adacık" olarak kabul edilebilir. Oysa söz konusu kayalıklar Türk topraklarına 3.8 deniz mili uzaklıktadır ve Türkiye'ye aittir.

Durum Türkiye'de tepkinin hangi düzeyde ve nasıl gösterileceği tartışmalarını başlatırken siyasilere ve askeri kadronun üzerinde oydaştığı nokta, Yunan askeri varlığının ve bayrağının kayalıklardan uzaklaştırılması olmuştur. Gösterilecek tepkinin iki ülke arasında silahlı bir çatışmaya dönüşmemesi için duyarlılıkla hareket etmek ve çok yönlü düşünmek gerekmiştir. Sonuçta İnal Batu'nun önerisi dikkate alınarak Kardak kayalıklarından üzerinde Yunan bayrağı dikilmiş olmakla birlikte asker bulunmayan küçük olanına Türk komandolarının çıkmasına karar verilmiş ve bu plan 31 Ocak 1996 tarihinde başarıyla uygulanarak Türk SAT komandoları ikinci kayalığa çıkmışlardır.

Türkiye'nin bu müdahalesi, esasta iki ülkenin soruna ilişkin inisiyatifinin eşitlenmesi anlamını taşımakla birlikte, beraberinde sıcak bir çatışma riskini ve sorumluluğunu da taşımaktadır. Nitekim, kriz sırasında devreye giren ABD, iki ülke arasında yürütmüş olduğu diplomatik arabuluculuk ile sorunun yumuşatılmasını, en azından, statüko öncesi duruma (status quo ante) dönülmesini sağlamaya çalışmış ve bu çabaları başarılı olmuştur. 31 Ocak 1996 tarihinde her iki ülke silahlı güçleri aynı anda Kardak kayalıklarından çekilerek statüko öncesi duruma dönmüştür.

Bu arada Avrupa Parlamentosu, 15 Şubat 1996 tarihinde almış olduğu karar ile "1923, 1932 ve 1947 antlaşmalarına uygun olarak Kardak / İmia adacıklarının Oniki Adalar grubuna dahil olduğunu" belirtmiş, "Türkiye'nin Yunanistan'ın egemenlik haklarına yönelik tehlikeli tehditlerini" kınamış ve Türkiye'yi uluslararası antlaşmalara saygı göstermeye çağırmıştır. Gerçekte Avrupa Parlamentosu'nun almış olduğu bu karar Kardak bunalımına bir anda Yunanistan - Türkiye arasında bir sorun olmaktan çıkarıp Türkiye ile Avrupa Birliği arasında bir sorun haline getirebilecek bir nitelik kazandırmıştır. Alınan

kararda Yunanistan'ın Avrupa Birliği üyesi olduğu, Ege Denizi'nde askeri gerilimin Türkiye tarafından tırmandırıldığı ve Yunanistan'ın sınırlarının AB'nin dış sınırları olduğu vurgulandıktan sonra, AB üyelerinin, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin düzeltilmesinde etkin rol oynamaları, Türkiye'nin AGİT çerçevesindeki yükümlölüklerine sadık olması çağrısında bulunulmuştur.

Kardak bunalımı, Ege Denizi'nde yeni bir sorunu ortaya çıkarmakla birlikte, Ege'de statüleri henüz saptanmamış bulunan pek çok adacık ve kayalığın bulunduğunu ve iki ülke arasında bu konuda bir hukuki düzenleme yapılmasının zorunlu olduğunu göstermesi bakımından önemli bir gelişme olmuştur. Nitekim kısa bir süre sonra Türkiye henüz hukuki olarak statüsü kararlaştırılmamış olan bu tür adacık ve kayalıkları "gri bölgeler" olarak nitelendirmiştir.

Bu tartışmalar Türkiye ve Yunanistan arasında yeni bir gerginliği daha ortaya çıkarmıştır, Yunanistan Ege'de egemenliğinde olmakla birlikte üzerinde insan yaşamayan ada, adacıkları iskana açma politikası izlemeye başlamıştır. Bu durum ise Ege'deki dengeleri özellikle ulusal karasuları sınırı bakımından ilgilendirmektedir. İskana açık olmayan ada ve adacıkların kendilerine has karasuları sınırını olmayışı Yunanistan'ın bu ada ve adacıkları iskana açarak karasuları sınırını genişletme çabalarının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Kardak bunalımının Türkiye'nin Ege Denizi'ne ilişkin politikasında önemli bir değişikliği yansıttığı da söylenebilir; "Kardak krizi önemlidir, çünkü Kardak vesilesiyle Türkiye tüm Ege'de adasal statükoyu Lozan'dan bu yana ilk kez açıkça sorgulamış ve gene ilk kez bu krizin ardından Türkiye üçüncü taraflı çözümleri dışlamayacağını ilan etmiştir." (Kut, 1998, s. 256)

5.2.7. Madrid Uzlaşması

Amerika Birleşik Devletleri, iki müttefikinin arasındaki ilişkilerin düzelmesi için iki tarafla danışmalarını sürdürdü. Amerika'nın önerileri Madrid'de 8–9 Temmuz 1997 günlerinde NATO doruğunda Türkiye ve Yunanistan'a sunuldu.

1996 yılındaki Kardak bunalımının ardından yaşama geçirilen 8 Temmuz 1997 tarihli Madrid Deklarasyonu, taraflar arasında güvene dayalı bir ilişkinin kurulabilmesi için gerekli olan statükoyu pekiştirmeye dönük bir uzlaşma çabası olarak değerlendirilebilir. *Anlaşmazlıkların ortak rızaya dayanarak ve kuvvet kullanımı veya tehditi olmaksızın barışçıl yollardan çözümlenmesi taahhüdü* konularında anlaşmaya varmışlardır. Anlaşmanın en önemli yanı, Yunanistan'a tek yanlı bir eylemde bulunmama yükümlülüğü, Türkiye'ye de askeri kuvvet kullanma tehdidinde bulunmama yükümlülüğü getirmekte oluşudur. Bu durum özellikle karasularının 12 mile genişletilmesi ve bunun karşılığında Türkiye'nin bu hareketi *casus belli* olarak değerlendirmesi ile ilgili olarak tarafların esasa ilişkin görüşlerinde bir değişikliğin olup olmadığı tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. (Stratejik Araştırmalar Dergisi, ss.261-286)

Madrid Uzlaşmasının amacı, tarafların Kardak misali 'kazaen' çatışmaya sürüklenebileceği durumları kontrol altına almaktır. Üzerine yeni gelişmelerin bina edilebileceği sağlam bir anlayış zemini oluşturmak istiyordu.

Madrid mutabakatının, diplomatik dilden, siyaset diline tercümesi şuydu: '...Yunan tarafı Ege'de tek başına karar alıp girişimde bulunmayacaktı...' Yani, karasularını gönlünce 'uzatıp' bunu uygulamaya sokmayacaktı. Türkiye ise, '...tehdit etmeyecekti'. Bundan kastedilen 'causus[casus] belli' yaklaşımımızdı; Yunanistan'ın karasularını genişletmesi durumunu Türkiye'nin savaş nedeni sayacağını belirtmiş olmasıydı. kendi başına girişim yapmamasıydı.

Türkiye açısından Madrid, önemli bir diplomatik başarı oldu. Bir defa, her zaman sahip çıkabileceğimiz, atıfta bulunabileceğimiz resmi bir mutabakatı bize sağladı. Yunanistan, imzaladığı metne sadık kalmadı, Madrid uzlaşması beklediğimiz siyasal anlayış ortamını getirmedi ama Türkiye'nin aleyhine Batı'da sürdürülen Yunan çıkışlı propagandaların etkisini bir ölçüde kırdı; Türkiye'nin yapıcı ve barışçı tavrı dünya basınında ve televizyonlarında büyük yankı buldu.

Madrid Deklarasyonu sonrası, Türkiye Başbakanı M. Yılmaz, Yunanistan Başbakanı C. Simitis ile Girit adasında Balkan devletleri başkanları toplantısı yanında 3 Kasım 1997 akşamı buluştu. İki Başbakan Ege denizi ve Kıbrıs adasında yapılan manevralar ve tacizler yüzünden yaşanan gerilimi düşürüp diyalog başlamasını kararlaştırdılar.

1997-1998 dönemi ise, NATO Genel Sekreteri Javier Solana tarafından yürütülen Güven Arttırıcı Önlemler'in iki ülke arasında sağlanmasına yönelik girişimlere sahne olmuştur. **Atina ve İstanbul Mutabakatları** doğrultusunda iki ülke arasında gerilimi azaltıcı önlemlerin saptanarak yürürlüğe konulmasına çalışılmış; bu doğrultuda, Yunanistan'ın Genel Sekreterin önerilerini reddetmesine rağmen Türkiye, tek taraflı olarak, bu önerileri uygulamaya koymuştur.

1998 yılı içindeki uzlaşma girişimlerinin biri de , Türkiye'nin 12 Şubat'ta nota ile resmen Yunanistan'a bildirdiği barış önerileri oldu. Ne yazık ki, Yunan tarafı 24.02.1998 tarihli notasıyla, Türkiye'nin gerçekçi ve iyi niyetli önerilerini tümünden reddetmiştir. Böylece, resmi Yunan dış politikasının, Ege'de gerilimi sürekli kılmak ve Türkiye'yle sorunlarını çözümsüz bırakmak olduğu iyice ortaya çıkmıştır.

1998–1999 dönemi, Türk - Yunan ilişkilerinde tartışılan bir diğer konu ise, Yunanistan'ın Türkiye'nin AB'ye tam üyelik başvurusuna çıkarmış olduğu engellemeler ve bu ülke ile Kıbrıs Rum kesimi arasında imzalanmış bulunan Ortak Savunma Doktrini çerçevesinde yürütülen Kıbrıs'ın silahlandırılması faaliyetleri olmuştur. Kıbrıs Rum yönetimi tarafından adaya Rus yapımı S-300 füze sistemlerinin konuşlandırılacağına açıklanması, adadaki dengeyi bozacağından ve Türk toplumunun güvenliğinden endişe duyan Türkiye'nin sert tepkisine neden olmuştur. Türkiye, güvenliğine yönelik bir tehdit olarak algıladığı açıkladığı bu girişimin yarattığı sakıncaları ortadan kaldırmak için askeri önlemler de dahil olmak üzere gereken her türlü önlemi alma konusunda kararlılığını ifade etmiş ve füzelerin adadaki Türk askeri varlığı ile bir bağ kurularak pazarlık konusu yapılmasına izin vermemiştir.

Yunanistan, Kıbrıs'ın güneyinde Baf'da yapılan hava üssünü S-300

füzeleriyle donatarak, Türkiye'ye karşı direkt bir askeri tehdit oluşturacaktır. Bu durumda, Türkiye'nin Kıbrıs bölgesinde bugüne kadar mutlak hava hareket üstünlüğü ile KKTC'ye ve adadaki Türk kolordusuna sağladığı hava örtüsü olumsuz şekilde etkilenecektir. İncirlik üssü ve bölgedeki diğer askeri hedefler, Baf'da konuşlanacak veya buradan yakıt ikmali yapacak Yunan uçaklarının menzili içine girecektir. Yunanistan'ın, Girit'te bir deniz üssü ile uzun menzilli A-7 uçaklarının konuşlandığı bir hava üssü, Rodos'ta bir askeri havaalanı mevcuttur. Bunlara ilaveten, Güney Kıbrıs'ta da hava ve deniz üsleri kurması halinde (hala Terazi-Limasol mevkiinde bir deniz üssü inşa ediliyor), Yunanistan, 'Girit-Rodos-Kıbrıs' adalar zinciriyle Türkiye'yi İyon Denizi'nden İskenderun Körfezi'ne kadar uzanan stratejik bir kontrol kuşağıyla çevreleyecek ve Anadolu'nun tüm deniz ulaşım yollarını kapatma olanağına sahip olacaktır. (Milliyet, 22 Haziran 1998, s. 19)

Adadaki ve giderek Akdeniz'deki Rus etkinliğinin artmasına zemin hazırlayabilecek böylesi bir girişim, Türkiye bakımından olduğu denli ABD ve diğer NATO üyesi ülkelerinin de tepkisini çekmiştir. Sonuçta, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, bu füzelerin Yunanistan ile imzalamış oldukları Ortak Savunma Doktrini çerçevesinde Kıbrıs adasının dışında, bir Yunan adasında -Girit'te- konuşlandırılabilirliğini belirtmesi ile tartışmanın odak noktası Kıbrıs'tan Ege Denizi'ne kaymıştır.

1999 yılında Türk - Yunan ilişkilerinde gerginliğe yol açan bir diğer sorun ise, bu ülkenin PKK ve lider kadrosuna vermiş olduğu desteğin açığa çıkması olmuştur. PKK lideri A. Öcalan'ın Suriye'den çıkarılmasına yol açan Türkiye'nin baskılarının ardından, Öcalan'ın Rusya, Yunanistan, İtalya ve Kenya arasında süren yerleşke arayışları sırasında Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin sağlamış olduğu destek, Öcalan'ın Kenya'da Türk istihbarat timlerinin düzenlemiş olduğu operasyonla ele geçirilmesinin ardından bütün gerçekleriyle açığa çıkmıştır. Öcalan'ın kullanmış olduğu pasaport Kuzey Kıbrıs Rum Cumhuriyeti tarafından verilirken, Kenya'da kalmış olduğu yer ise, Yunanistan'ın bu ülkedeki Nairobi Büyükelçiliği olmuştur. Ayrıca Öcalan'ın İtalya'dan çıkarılmasının ardından Yunanistan'a yapmış olduğu ziyaret ve ardından Kenya'ya geçişi sırasında da Yunan istihbarat servisi ve

siyasi yetkilileri Öcalan'ın yanında bulunmuşlardır. Bütün bu gelişmeler sırasında Yunanistan'ın PKK'ye vermiş olduğu destek bütün açıklığıyla gözler önüne serilmiş ve Yunanistan'da siyasi bunalıma yol açmış, olaya karışan yetkililer hakkında soruşturma açılırken Dışişleri Bakanı Pangalos istifa etmek zorunda kalmıştır.

Türkiye, 1999 Mayıs ayında, PKK'nın başı Abdullah Öcalan'ın Kenya'daki Yunan Büyükelçiliğinde bulunmasını müteakip yakalanmasından sonra bir süre için ihtiyatlı bekleme politikası izlemiş, ancak bu politika, Türkiye'ye karşı husumet ve 'kontrollü gerginlik' politikası izleyen Yunan hükümetinin savunduğu Kürt politikasını ülke içinde ve dışındaki eleştirilere karşı haklı göstermek için Türkiye'nin insan hakları konusunu istismar ederek sömürmeye kalkışmasıyla değişmiştir; Türkiye, Yunanistan'a, PKK ile ilişkisini ve Türkiye'nin Avrupa Birliği perspektiflerine karşı veto kullanmaması kaydıyla, iki ülke arasında terörizmle mücadele konusunda bir anlaşma imzalanması önerisinde bulunmuş, dünya kamuoyu gözünde teröre destek veren, insanlık suçu işleyen, güvenilirmez bir ülke durumuna düşen ve kendisini temize çıkarma çabasında olan Yunanistan öneriyi kabul etmiş, böylelikle taraflar arasında mevcut işbirliği ve diyalog sürecinin başlatılmasının yolu açılmıştır. (Bayramoğlu, 2006, s.5)

6. TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ (1999–2007)

17 Ağustos 1999 tarihinde Türkiye'de yaşanan deprem afeti sırasında ve sonrasında Yunanistan ve Türkiye arasında özellikle halkların birbirlerine olan yaklaşımlarını insani boyutta değerlendiren gelişmeler yaşanmıştır. Karşılıklı yardım ve dayanışmanın örnekleri yaşanırken, iki halk arasında kişiliklere ve niyetlere ilişkin olumsuz algılamaların nedenleri ve etkisi üzerinde bir tartışma yaşanmış; medya, iki halk arasındaki bu dostluk ve dayanışmanın siyasi düzeyde de sürdürülmesi gerektiğine işaret eden haberler vermeye başlamıştır. Bu bağlamda, siyasilerin de dış politikada ulusal çıkarları göz ardı etmeyen ve iki ülke arasındaki diyalog sürecini olumlu yönde geliştiren açıklamalarda buldukları gözlenmiştir.

Gerçekten sismik hareketler, iki ülkeyi ayırdığı gibi yakınlaştırmış mıdır? Bir zamanlar [SİSMİK I] gemisinin Çanakkale Boğazı'ndan çıkması bile iki ülkenin sallanmaya başlamasına neden olurken şimdiki sismik hareketler Ege'de gerginliğe yol açmak bir yana, yumuşama ve dostluk ortamına mı yol açmıştır?

Yıllardır Türkiye'nin Yunanistan'dan bir araya gelip beraberce mevcut sorunları tartışarak, çözüme ulaştırma şeklinde bir talebi mevcuttur. Bu yaklaşım, Türkiye'de gelmiş geçmiş bütün hükümetlerce, herhangi bir parti ayrımı olmaksızın, kimilerince daha fazla ısrarcı kimilerince daha az ısrarcı olmak üzere destek bulmuştur. Bu anlamda Yunanistan'la 1999'un ikinci yarısından itibaren başlayan yakınlaşma aslında Türk tarafı için çok yeni bir tavır değildir, zaten Türkiye'nin istediği bir durumdur. Ancak ilişkilerdeki bu yakınlaşma değerlendirilirken hem Türkiye'nin hem de Yunanistan'ın içinde bulunduğu uluslararası siyasi ortam göz önünde bulundurulmalıdır.

1999 sonrasında gelişen yeni Yunanistan politikası ile ilişkilerde iyimser hava ortaya çıkmış, barış rüzgarları Ege'nin her iki yakasından esmeye başlamış, Yunanistan tarafından Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediği yönündeki açıklamalar gelmeye başlamıştır. Yunanistan'ın 'iyimser' gözükken bu politikasının nedenlerini irdeleyerek bu politikanın sebeplerini bulmaya çalışalım.

6.1. Yunanistan'ın Yeni Politikasının Nedenleri ve Yunanistan İçin Avantajları

Yunanistan'ın bu politikasının sebepleri:

1. Yunanistan'ın turizmden elde ettiği kaynak yıllık dış girdilerinin %40'ı düzeyindedir. Bu nedenle son dönemde Ege'de gerilim yerine itidal yanlısı bir tutum içerisine girmiştir. Turizm, Yunanistan ekonomisinde gerçekten çok önemli bir yer almasına rağmen, 'iyimser' havanın oluşmasındaki etkisinin az olduğunu düşünmekteyim.
2. Yunanistan bu yıllarda EURO'ya girmeyi amaçlamaktaydı. Bunun için Yunanistan'ın ekonomisini EURO'ya girebilecek düzeye çıkarması gerekmedi. Yunanistan, Türkiye'ye karşıt bir politika izlemeye devam ederse ekonomisi zayıflamaktan kurtulamayacaktı. Çıkmazdan kurtulmak için Türkiye ile olan ekonomik ilişkilerini geliştirmesi, iç politikaya öncelik verilmesi gerekmekteydi. Bu da ancak Türkiye'ye karşı izlediği dış politikayı değiştirmesi ile mümkün olabilirdi.
3. 1990 başlarında Yunanistan'ın Makedonya'daki bağımsızlığını yeni elde etmiş komşu devletlerle olan ilişkisi esas sorunu teşkil etmekteydi. Ancak komünizm sonrası Makedonya ve Arnavutluk ile ilişkiler başından beri zayıftı. Gerçekte Makedonya meselesi Yunanistan'ın önünde Türkiye ile olan uzun süreli olan anlaşmazlıktan bile daha büyük bir dış politika meselesi haline geldi. Yunanistan'ın Balkan ülkeleri ile olan ikili ilişkileri göz önüne alındığında (özellikle Arnavutluk ve Makedonya) ülke güvenliği için yeni bir takım şartların şekillenmesine neden olmuştur. Böylece, doğu kaynaklı geleneksel tehdidin dışında tarihinde ilk kez olmak üzere Yunanistan, kuzey sınırlarındaki istikrarsızlık kaynaklarını da ikinci bir tehdit olarak algılamaya başlamıştır.
4. Bu dönemde Yunanistan dış siyasetinde 'ekonomik diplomasi' yani Yunan ulusal çıkarlarının savunulmasında ülkeler arası ekonomik bağların kullanılması siyasetinin yükselişe geçmesi. Bu siyasetin icrasında çevre ülkelerde önemli yer oynamaktadır. Bu politikanın etkileri Türkiye'de bankacılık yatırımları ve Balkanlar'daki yoğun Yunan yatırımlarıdır. Bu

yatırımlar, 'iyimser hava' ile birlikte yabancı sermaye adı altında Türkiye'de faaliyete başlamışlardır.

5. Yunanistan'da hemen her iktidar değişikliğine rağmen sürdürülen temel çizgi Türkiye ile olan ilişkilerde yaşanan gerilim olmasına karşın özellikle 1999 bunalımı çerçevesinde iki ülke arasında yaşanan ılımlı diyalog çabalarında PASOK hükümetinin belirgin bir dış politika değişikliğine girmiş olduğu gözlenmiştir. Özellikle Türkiye ile olan uyuşmazlıklarının bu ülkenin dış politika sürecini olumsuz etkilemeye başlaması (PASOK hükümetinin dış politikada Öcalan olayı ile düşmüş olduğu saygınlık kaybı) ve izlenen politikaların somut bir çözüme ulaşmakta yetersiz kalmış olması PASOK hükümetinin politikasında değişikliğe gitmesine yol açmıştır. Öcalan skandalı ile birlikte Yunanistan'ın açıktan açığa kriz politikası iflas etmiştir. Yunanistan politikasını değiştirme ihtiyacı duymuş, kamuoyunda teröre destek veren, düşmanca davranışlar sergileyen ülke imajından kurtulmayı amaçlamıştır.

6. Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik politikasını değiştirmesi, Atina'nın, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin (GKRY) Avrupa Birliğine bir an önce üye olmasını istemesinden kaynaklanmıştır. Almanya, Fransa, Hollanda ve İtalya Kıbrıs sorununa çözüm bulunmadan GKRY ile AB arasında tam üyelik müzakerelerinin başlamasına karşı çıkıyorlardı. Bu durum Atina ile Ankara arasında bir çıkar takası yapılmasına imkan verdi; Atina, Türkiye'nin AB'ye adaylık statüsünü veto etmedi; Ankara'da, AB'nin GKRY ile üyelik müzakerelerine başlama kararı alabilmesi için gerekli koşulların yaratılmasına yardımcı oldu.

7. Türkiye'de yaşanan deprem sonrası insani duyguların ön plana çıkması ve halkların daha sonrada karar alıcıların olumlu düşüncelerle birbirlerine yönelmesinde etkisi olmakla beraber az olduğunu değerlendirmekteyim.

8. Hükümetlerin meseleye bakışı ve özellikle kişisel liderlik anlamında da İsmail Cem ve Yorgo Papandreu gibi ılımlı siyasetçilerin üst düzey makamlarda yer almasının da yeni politikanın oluşmasında az da olsa etkisi vardır.

Yunanistan'ın politikasının değişmesinde olası nedenleri

incelediğimizde, basında yayılan iyi niyetli yaklaşımın etkisinin sınırlı olduğu gözükmemektedir. Yunanistan bu politikası ile 1999 yılından itibaren kazanımlarını gün geçtikçe arttırırken, Türkiye 1999 öncesi durumla aynı çizgide olmakla beraber, sorunların çözümünde (Kıbrıs gibi) dezavantajlı duruma düşmüştür. Yunanistan'ın "psikolojik savaş ve yumuşatma politikası"nın Yunanistan'a yararları:

- 2000 yılının başında "aldatıcı bir iyimserlik havası" özellikle yaratılmış bulunmaktadır. Yunanistan'ın dostluk adı altında Kıbrıs'ta ve Ege'de üstünlüğü AB desteği ile elde etme çabaları sürmektedir. Türk kamuoyuna enjekte edilmeye çalışılan ortam, Yunanistan'ın bu üstünlük sağlama politikasına yardımcı olmaktadır. Türkiye'nin AB'ye adaylığı formülü altında, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını koruma direncinin kırılabileceği varsayımına dayandırılan bu politika, zaman geçtikçe yerini gerçeklere bırakacak ve bu gerçeklerin, gösterilmek istenenden çok farklı olduğu anlaşılacaktır.
- Yunanistan'ın Avrupa Birliği ve ABD ekseninden gelen özellikle terörizm konusundaki eleştiriler karşısında daha güçlü durmasını sağlamıştır.
- Uygun şartlar, genel bütçe içindeki savunma harcamalarının sınırlandırılmasına olanak vermiştir.
- Yunanistan bu politikası ile Öcalan hadisesinin hemen ardından oldukça gerginleşmiş olan Türk-Yunan ilişkilerini yumuşatmayı başarmıştır.
- Öcalan'ın yakalanması ve teröre verdiği desteğin ortaya çıkması ile uluslararası alanda uğradığı büyük prestij kaybını gidermiştir.
- Türkiye'yi AB yörüngesine sokarak sorunların bir tarafını da AB yapmayı başarmıştır.

6.2. Politikanın Şekillenmesi ve Türkiye'nin AB Süreci

Bu yeni yönelimde Türkiye ile olan uyuşmazlıkların esasına ilişkin boyutu ön plana çıkarılmadan iki ülke arasında diyalog sürecini hızlandırarak işbirliğini arttıracak girişimler ağırlıklı olarak uygulamaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, gözlenen bir başka özellik ise, Türkiye ile sıfır

toplamlı bir dış politika m¼cadelesi içerisinde olan Yunanistan'ın bu yeni s¼rete bu politikasında değişikliğe gitmiş olması uzlaşma ağırlıklı bir politika izlemeye başlamasıdır. T¼rkiye'nin AB'ye tam üyelik y¼n¼nde isteklerini dile getirmekte oluşu ve bu y¼nde AB ve Yunanistan tarafından uygulanan stratejinin T¼rkiye'yi birlik dışındaki ilişkilerini g¼lendirmeye y¼nelmiř olması, Yunanistan'ın, T¼rkiye'ye ilişkin pazarlık s¼recinde AB baskısını elinden kaçırmasına yol açabilecek bir girişim olarak algılanmiş ve Helsinki Zirvesi sırasında T¼rkiye'ye tam üyelik / aday üyelik konusunda olumlu sinyaller verilmiştir.

Bu politika sonucunda, T¼rkiye ile kurulan ılımlı diyalog, Yunanistan ile T¼rkiye arasında yeni bir s¼recin başlamasına katkıda bulunmakla kalmayacak, aynı zamanda, PASOK h¼k¼metinin 9 Nisan 2000 seçimlerinden g¼lenerek çıkmasına olanak verecek bir seçenek olarak değerlendirilmiştir. Bu seçimler sırasında T¼rk - Yunan ilişkileri bakımından en ¼nemli değişiklik, iki ¼lke arasındaki uyumsuzluğın eskisinden farklı olarak, siyasi partiler arasında bir çekişme, propaganda konusu edilmemesi olmuştur.

Dış Politika Vakfı Başkanı Theodore Kouloumbis'in dediği gibi :”Kıbrıs'ın AB'ye ¼yelięine karşılık Yunanistan'ın vetosunu kaldırdığı Aralık 1999 Helsinki zirvesini iyi biçimde bitirmek amacıyla birçok ikili anlaşma yapılmış, Atina bir taşla iki kuş vurmυřtur. Bir tarafta T¼rk-Yunan sorunları, T¼rk-Avrupa sorunları haline gelmiş, diğer tarafta Kuzey Kıbrıs için bağımsızlıktan başka bir şey istemeyen Kıbrıslı T¼rk y¼netici Rauf Denктаř'ın uzlaşmazlığından kaçınılmıştır. T¼rkiye'yi Br¼ksel'e doğru bir yolda tutmanın Yunanistan'ın yararına olduğu dikkate alınmalıdır. T¼rkiye, Avrupa Birliği'ne ¼ye olacağına inandiğı s¼rece Kıbrıs ve Ege denizi konusundaki tutumu ılımlı olacaktır. ¼midi kalmadığını d¼ř¼nd¼ę¼ g¼n tutumu sertleşecek ve bunun bedelini ¼deyecek olan Yunanistan ve Kıbrıs'tır" (La Libre Belgique gazetesi, 3 Ekim 2005)

Eskiden vetolarıyla, T¼rkiye'nin AB s¼recinde yenilmez engel olarak g¼z¼ken Yunanistan yeni politikalarıyla T¼rkiye-AB ilişkileri engellemenin maliyetini tek başına almaktan kurtulmuştur. (Ioannis, The Changing Role of

the EU Factor in Greek-Turkish Relations, 21 Haziran 2003)

Yunanistan Dışişleri Bakanı G. Papandreou'nun 19 – 22 Ocak 2000 tarihleri arasında Ankara'ya yapmış olduğu ziyaret sırasında Türkiye ve Yunanistan arasında; a) Turizm, Organize Suçlar, Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve yasadışı Göçle Mücadele Anlaşması, b) Yatırımların karşılıklı Korunması ve Teşviki Anlaşması, c) Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması, d) Çevre Alanında İşbirliği Mutabakat Muhtırası imzalanmıştır. Dışişleri Bakanı İ. Cem'in 3-5 Şubat 2000 tarihleri arasında Atina'ya yapmış olduğu ziyaret sırasında da a) Ekonomik İşbirliği Anlaşması, b) Deniz Ulaştırması Anlaşması, c) Gümrük İdareleri Arasında Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması, d) Bilim ve Teknoloji Alanında İşbirliği Anlaşması, e) Kültürel İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması ile Bilim ve Teknoloji Alanında İşbirliği Anlaşması'nın onay süreçleri tamamlanmış olup her iki anlaşma da 4 Mayıs 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Gümrük İdareleri Arasında Karşılıklı Yardımlaşma ve İşbirliği Anlaşması ise 3 Haziran 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Stratejik Araştırmalar Dergisi, Şubat 2004, ss. 103-132)

23-24 Haziran 2001 tarihlerinde Sisam ve Kuşadası'nda, Kuşadası Deklarasyonu adı altında 5 iş birliği kararı (iki ülke arasında deniz ve hava ulaşım alanlarıyla ilgili Bakanlıklar arasında bir danışma mekanizması kurulması; iki ülkenin karşılaştığı doğal afetler konusunda Ege'de sismik araştırmaların ortaklaşa yapılması; Akdeniz bölgesinde yaygın olan Akdeniz anemisine karşı ortak mücadele; 2004 yılında Yunanistan'da yapılacak olimpiyatların kültürel boyutuna Türkiye'nin katkısının getirilmesi; acil durumlarda kullanılmak üzere iki Dışişleri Bakanı arasında doğrudan telefon hattı kurulması) alınmıştır.

"Türk - Yunan Ekonomik Karma Komisyonu (KEK) I. Dönem Toplantısı" 12-13 Şubat 2002 tarihlerinde Atina'da yapılmış, iki ülke arasında bir Mutabakat Muhtırası imzalanmıştır. Yunan Parlamentosu, "Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti Arasında Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ile Yunanistan Cumhuriyeti Kamu Düzeni Bakanlığı Suç ile, özellikle, Terörizm, Örgütlü Suçlar, Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Yasadışı Göç

ile Mücadelede İş Birliği Anlaşmasının 8'nci Maddesinin Uygulanmasına Dair Protokol'ü (Geri Kabul Protokolü, 8 Kasım 2001 Atina) 20 Haziran 2002 tarihinde onaylamıştır. (<http://www.bilimarastirmavakfi.org>)

Türkiye ile Yunanistan arasında **2004 yılındaki** ilişkiler, yılsonuna doğru AB zirvesinin yarattığı gerginliğe rağmen, son birkaç yıla damgasını vuran yakınlaşma çerçevesinde gelişimini sürdürmüştür. Yıla genel seçim havasında giren Yunanistan'daki siyasi partiler, 7 Martta yapılan seçimlere kadarki yoğun kampanya döneminde, uzun bir dönemin alışkanlığı halindeki Türk-Yunan ilişkilerini iç politika gerekçeleriyle kullanma yöntemine, Kıbrıs konusunda bir dönüm noktasına yaklaşılmasına rağmen başvurmadılar. Seçim sonuçlarının alındığı 8 Mart gününün erken saatlerinde Yunan seçmenin, son 11 yıldır ülkeyi kesintisiz yöneten Yorgo Papandreu başkanlığında PASOK'u muhalefete, Kostas Karamanlis başkanlığındaki Yeni Demokrasi Partisi'ni (YDP) ise iktidara layık gördüğü ortaya çıktı.

Seçimlerin hemen ardından Annan planı çerçevesinde Kıbrıs sorununun Ada'da yapılacak referandumlarla çözülmesi girişimiyle karşı karşıya kalan yeni iktidar, gerek görüşme sürecinde gerekse referandumlar sırasında ortaya net bir tavır koymaktan kaçındı. Muhalefetteki PASOK ise Annan planına "Evet" denilmesi gerektiği yönündeki görüşünü net bir biçimde açıkladı. Referandumlardan sonra da "Halkın sesine saygı göstermek gerekir" diyen Atina, sessizce Kıbrıs Rum yönetimi lideri Tasos Papadopoulos'un arkasında yer alarak, Rumların 24 Nisanda "Hayır" demesinden sonra kopan fırtınanın en az zararla atlatılması için büyük çaba harcadı.

1999 yılı itibariyle yeni Yunan politikası çok güzel bir şekilde işlenmiş, yumuşatma sonrasında sorunları dondurma işlemeye başlamıştır. Yunanistan'ın Ethnos gazetesinde 2005 yılında Thodoros Tsikas'ın "Yunanistan-Türkiye ilişkileri duraklama aşamasında" başlığı altında yazdığı gibi "Bugünkü YDP hükümeti, önceki hükümetin Türk-Yunan sorunlarının çözümlenmesi için öne sürdüğü Helsinki stratejisini reddeden çeşitli hareketlerde bulunmasına rağmen, farklı bir strateji dile getirmemiş bulunuyor. Hükümet, durumun böylece uzun zaman süreceği yönünde

hayallere yol açan "sorunlarımızla yaşamaya devam edelim" görüşünü sergilediği belirtileri veriyor. Öte yandan, Erdoğan hükümeti, birkaç yıl önce seçildiğinde ikili ilişkilerin düzene sokulmasına bir süre katkıda bulunduktan sonra, şimdi o da, bugünkü durumla yetindiği belirtileri veriyor. İki hükümet de, esaslı sorunların çözümlenmesinin yaratacağı zorunlu uzlaşmaların siyasi maliyetinden korkarak, daha fazla ilerlemek niyetinde olmadıkları belirtisi veriyorlar. İkisi de, ikili ilişkilerdeki sorunların Lahey Adalet Divanı, ya da müzakereler veya bu ikisi vasıtasıyla elde edilecek çözümlenmelerin, bir ya da öteki tarafı tamamıyla haklı bulmayacağını biliyor, her iki tarafın kabul edeceği çözümlere yol açacağı gerçeğini resmen kabul etmeyi reddediyorlar. Bunun bir örneğini 2004 yılının Mart ayında Yunanistan'daki genel seçimlere kadar iyi bir noktaya varmış olan iki Dışişleri Bakanlığı uzmanları arasındaki görüşmelerin, bugün gerekli siyasi irade eksikliğinden dolayı yengeç gibi ağır gitmesi oluşturuyor. (Ethnos gazetesi, 27 Mayıs 2005)

6.2.1. Yunanistan'ın Türkiye'nin AB Üyelik Sürecine Bakışı

AB üyeliği. Türkiye'nin yıllardır süregelen rüyası. Ve onun önünde en büyük engel olarak gösterilen Yunanistan. Peki Yunanistan gerçekten Türkiye'nin önünde engel mi?. Türkiye'nin AB üyeliğini istemiyor mu?. Yunan lider Karamanlis'in, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini hararetle desteklediğini ve Rum Yönetiminin de bu desteğin arkasında olması için elinden geleni yapacağını ayrıca "Geleceğe bakma zamanı gelmiştir. Kalkınma, ilerleme ve refaha yatırım yapmalıyız. Bu bizim stratejik seçimimizdir" açıklamaları ne kadar doğruyu yansıtmaktadır?. Unutulmamalıdır ki Karamanlis'in yapmış olduğubir başka açıklamada Yunanistan'ın, Türkiye'nin AB perspektifini desteklediğini ancak bu tutumun ne yeniden değerlendirmeye kapalı olduğunu ne de kayıtsız şartsız destek olduğunu belirtmiştir. (Yorgo Kırbaği, "Desteğimiz Şartsız Değil", Radikal, 12 Eylül 2005, s. 9.)

Üyeliği Destekleyenler: Türkiye'nin demokratikleşmesi ve AB üyeliği yolunda desteklenmesi, Yunanistan'ın milli çıkarlarının yararınadır. Aksine Yunanistan'ın, Türkiye'nin Avrupalılaşıma yolunu engellemesi, Türkiye kaynaklı tehlikeyi güçlendirecek ciddi bir yanıltır düşüncesiyle Türkiye'nin AB sürecini desteklemektedirler.

Üyeliği destekleyenlere göre Türkiye Avrupa Birliği üyesi olursa, aynı birliğe üye olan Yunanistan'a saldıramaz. Bu durumda Yunanistan'ın savunma harcamaları bugünkü yüksek düzeyde kalmaz ekonomik dengeler refahı yönünden daha iyiye gider, iki ülke arasında ticaret artar, Yunan ekonomisi iyileşir, yaşam seviyesi yükselir. Aynı zamanda Türkiye AB üyeliği sürecinde, biraz daha kontrol edilebilir kalacaktır.

Üyeliğe Destek Veren Görünenler: Türkiye'nin Avrupa'dan tamamıyla dışlanması Yunanistan'ın işine gelmemektedir. Yani, Türkiye-AB ilişkileri bağlamında bugünkü durumun devamı Yunanistan için idealdir. Türkiye tamamıyla Avrupa'dan koparsa Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı kullanacağı çok önemli bir koz elinden gitmiş olacaktır. Aktif Yunan siyasi desteğiyle de olsa, aşılması gereken iktisadi ve toplumsal sorunlar Türkiye'nin AB üyeliğinin kademeli ve yavaş olacağını garanti etmektedir. Yunanistan'ın şimdiki tutumu basitçe diğer AB üyelerinin kendi itirazlarını onun gerisinde saklamalarına imkan vermektedir.

Üyeliği İstemeyenler: Yunanistan'da Türkiye'nin AB üyeliğinden çok endişe duyanlar bulunmaktadır. Çünkü Türkiye tam bir AB üyesi olduğunda, Türk-Yunan sınırı Fransa-Almanya sınırı gibi olursa Türkiye ile Batı Trakya Türkleri arasında çok yakın işbirliği olacağından, Türkiye'nin gidip oralarda yatırım yapacağından, Ege adalarında Türklerin serbestçe yatırım yapacağından, ekonomiye hakim olacağından ve Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin gerçekleşmesi ile bir büyük ülke gibi kendisine ait nüfus alanı kurmaya çalışan Yunanistan'ın özellikle de Balkanlar'daki etkinliğini kısıtlayacağından çekinmektedirler.

Bu konuda son olarak Yunanistan'da yapılan ankete baktığımızda;

"Türkiye-AB arasındaki müzakereler sürecinde, Yunanistan'ın tutumunun ne olması gerektiğine inanıyorsunuz?"

Yüzde 79,5'i : Avrupa kanunlarının tamamen uygulanmasını istemeli ve buna uymaması durumunda da müzakerelerin ilerlemesini engellemeli

Yüzde 16,9'u : Avrupa kanunlarının tamamen uygulanmasını istemeli ve

buna uymaması durumunda da müzakerelerin ilerlemesini engellememeli

Yüzde 2,6'sı : Hiç karşılıksız Türkiye'nin Avrupa sürecini desteklemeli

"Türkiye'nin Avrupa sürecinin geleceğinin ne olacağına inanıyorsunuz?"

Yüzde 25'i : AB üyeliği

Yüzde 28,6'sı : AB ile özel ilişki

Yüzde 43'ü : İlerleme olmadan kesilecek

Yüzde 3,4'ü : Bilmiyorum/yanıt yok (To Vima, 11 Haziran 2006)

7. TÜRKİYE İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ SORUNLAR

Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar gün geçtikçe çoğalmakta fakat bu sorunların çözümü yolunda hiçbir adım atılmamaktadır. Bu bölümde bütün sorunları tek tek ele alacağım. Kıta sahanlığı, karasuları, FIR hattı, Yunanistan'ın teröre verdiği destek, adaların silahsızlandırılması, Gri bölgeler, Ruhban okulu, Hava sahası, Patrikhane, Kıbrıs, Batı Trakya Türkleri ve Pontus meselesi... Bu konular arasında özellikle Pontus meselesinin üzerinde uzun durmak gerekmektedir. Sözde Ermeni soykırımının Türkiye'nin başına açtığı sorunlardan sonra bu konularda daha dikkatli olmamız gerektiğini düşünmekteyim. Sorunlara bakışta özellikle Yunan tarafında bu konuda yazılanlara ve tezlerine yer ayırmaya çalıştım. Objektif olarak her iki tarafın tezlerini anlatıp sorunları yorumlamaya ve birer çözüm yolu bulmaya çalışacağım.

7.1. Lozan İle Oluşan Dengenin Bozulması

1923 Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasında Ege Denizi'nde karşılıklı dengelerin kurulmuş olmasına karşın, bu denge 1930'ların ikinci yarısından itibaren, özellikle Avrupa ve Balkanlarda bazı ülkelerin revizyonist istemlerle ortaya çıkmalarından sonra, hem Türkiye hem de Yunanistan açısından, bazı değişikliklere uğramıştır. Yunanistan, ulusal karasuları sınırını 3 milden 6 mile genişleterek İtalya'dan gelebilecek olası bir saldırıya hazırlanırken, Türkiye ise Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar üzerinde egemenliğine yeniden kavuşmuş ve bu bölgelerin silahsızlandırılması yükümlülüğünden kurtularak ulusal güvenliği açısından önemli bir boşluğu kapatmıştır. Ege Denizi'nin coğrafi yapısı ve bu denizde ulusal egemenlik sınırlarının belirlenişi de, uluslararası deniz hukukuna ilişkin gelişmelere bağlı olarak, bu devletlerarasında statükoyu yeniden belirleme gereğini ortaya çıkarmıştır.

1923 yılında oluşturulan bu siyasi ve askeri dengeye yönelik, Yunanistan'ın geçmişten günümüze süregelen girişimleri incelendiğinde ise, tespit edilen hususlar tarihi akış sırası ile şu şekilde sıralanabilir;

- Yunanistan, 1931 yılında, o tarihte 3 deniz mili olan hava sahasını, sivil havacılık ve hava polisliği amacıyla 10 deniz miline çıkararak ulusal bir düzenleme (Kraliyet Kararnamesi) yayınlamıştır.

- 1936 yılında karasularını 6 deniz miline genişletmiştir.

- 1947 yılında Paris İtalyan Barış Andlaşması ile Mentеше Adaları bölgesinde 14 ada ve bitişik adacıkların egemenliğini elde etmiştir.

- 1952 yılında Ege hava sahasında uçuş malumat bölgesi sorumluluğunu elde etmiş ve bu sorumluluğu iki devlet arasında bir sınır olarak ve hükümlerlik hakkı gibi kullanma gayretine girişmiştir.

- 1960'lı yıllardan itibaren Ege Adaları'nı artan bir hızla silahlandırmaya başlamıştır.

- 1974 yılında Kıbrıs'ı ilhak etmeye teşebbüs etmiştir.

- 1982 yılından bu yana Ege'de karasularını 12 mile genişletme hakkını saklı tuttuğunu belirtmektedir.

- Ege Denizi'nde Atina Fır hattının batısındaki alanda arama-kurtarma sorumluluğunun kendisine ait olduğunu 1987 yılında (IMO)'ya bildirmiştir.

- En son 1996 yılında uluslararası andlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş Kardak Kayalıkları'nı işgal etmeye kalkmış, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin zamanında müdahalesi ve Amerika Birleşik Devletleri'nin araya girmesiyle, Yunan işgalinden önceki duruma, bir başka ifadeyle "statüko ante"ye dönmüştür.

Lozan Antlaşması ile iki ülke arasında kurulmuş olan denge, günümüzde hukuksal olmasa bile, fiili olarak bozulmuş bulunmaktadır. Lozan Antlaşması'nın iki ülke arasındaki statüyü belirleyen ilgili hükümleri uygulamada ne Türkiye'nin ne de Yunanistan'ın endişelerini giderebilmektedir. Her iki ülke de Lozan'da kurulmuş olan dengeyi korumak istediklerini belirtmiş olmalarına karşın, gerginlikler, bu dengenin sürdürülmesine olanak tanımamaktadır. Bu konuda hem Türkiye hem de

Yunanistan kendileri açısından haklılık taşıyan gerekçelere sahiptirler. Dolayısıyla, temelde iki ülke arasındaki uzlaşmazlıkların giderilebilmesi için anlaşmalarla kurulmuş olan dengelerin gözetilerek yeni bir statünün belirlenmesi gerekmektedir. Bu durumun gerçekleşmesi ve uygulanabilir olması, tarafların egemenlik haklarına, toprak bütünlüklerine ve yaşamsal çıkarlarına saygı gösterilmesine bağlıdır.

7.2. Sorunların Genel Değerlendirmesi

A-)Kıta Sahanlığı

1982 Deniz Hukuku Sözleşmesine göre; kıta sahanlığı kıyı devletlerin, karasuları ötesinde kıta kenarına kadar uzanan veya bu kenar daha dar ise iki yüz mile kadar giden doğal uzantı olarak tanımlanır. İşletme olanakları bakımından farklılıkları ortadan kaldırmak ve devletlerin yeni isteklerine yanıt verebilmek için kıta sahanlığının dış sınırı 200 mille sınırlandırılmıştır. Yine aynı sözleşmeye göre kıyıları yan yana veya karşı karşıya olan devletlerarasında kıta sahanlıkları, Uluslar arası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. maddesinde gösterilen uluslar arası hukuka uygun ve hakça bir sonuca varacak anlaşmalar ile sınırlanır.

Yunanistan'ın kıta sahanlığı konusundaki tezleri şöyledir:

- Türkiye'nin karşısında bulunan adalar Yunan ülkesinin ayrılmaz bir parçasıdır ve bu adaları kıta ülkesinden ayırmadan, Yunan ülkesini bir bütün olarak ele almak gerekir.
- Kıta sahanlığı konusunda uluslar arası hukukun ilgili genel kuralları geçerlidir-(Türkiye'nin taraf devlet olmadığı deniz hukukunu ilgilendiren diğer antlaşmalar kıta sahanlığı konusunda 1958 Cenevre Antlaşması ve Deniz Hukuku konusunda 1982 Montego Bay sözleşmesi)
- Adaların da kıta sahanlığı vardır. Böyle olduğu Deniz Hukuku Sözleşmesi(1982) ile de belirtilmiştir. Bu yüzden, kıta sahanlığı sınırlandırması yapılırken adaların da kıta ülkesiyle eşit koşullarda ele alınması gerekmektedir.

Türkiye'nin karşı tezi ise:

- Kıta sahanlığının sınırlandırılmasında doğal uzantı esastır. Ege'de bu ilke uygulandığı zaman, buradaki deniz yatağının önemli bir bölümünün Anadolu yarımadasının doğal uzantısı olduğu ve adaların kendi başlarına bir kıta sahanlığı alanına sahip olmadığı görülmektedir.
- Kıta sahanlığının sınırlandırılmasında hakça çözüm esastır ve bu yüzden Ege kıta sahanlığının sınırlandırılmasında da hakça ilkeler uygulanmalıdır. Uluslararası yargı ve hakemlik kararlarında kabul edilen bu ilke 1982 Sözleşmesinin 82. maddesinde de ifadesini bulmuştur.
- Bir bölgede adaların bulunması, kıta sahanlığının sınırlandırılması için özel durumlar oluşturur ve adalar coğrafi konumları ve öteki özelliklerine bağlı olarak değerlendirilmelidir. Bu yüzden Ege'de eşit uzaklık ilkesi uygulanamaz.
- Ege bir "yarı-kapalı" (semi-enclosed) denizdir. 1982 Sözleşmesinin 122. maddesinde yer alan bu kavram da Türkiye tarafından tıpkı adaların yarattığına benzer bir özel durum olarak hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasını gerektirir bir koşul olarak yorumlanmaktadır.
- Lozan Antlaşması Ege Denizinde Türkiye ile Yunanistan arasında bir denge kurmuştur ve kıta sahanlığının sınırlandırılması sırasında da bu denge gözetilmelidir.
- Türkiye ilgili uluslar arası sözleşmeleri imzalayan devletlerden olmadığından, kıta sahanlığını ilgilendiren kurallar Türkiye için geçerli değildir.

Yunanistan, Anadolu yakasındaki adaların Türkiye'nin kıta sahanlığı ile çevrilmesini istememekte, Türkiye'de Yunanistan'a verilecek kıta sahanlığı ile Ege açık denizi ve Akdeniz'le bağlarının günün birinde kesilmesini istememektedir. Yani Ege Denizi'nin açık deniz bölgesi her iki devletin hayati çıkarlarının çatıştığı bir alandır.

Her iki devletin çıkarlarını uzlaştırmak için belki karma bir sınırlama kabul edilecektir. Yani iki milli kıta sahanlığı ile ortada ortak bir kıta sahanlığı kabul edilecektir. Bölge bölge bir çok sınır çizgisi çizmek gerekebilir. Böyle bir çaba herhangi bir mahkemenin işi değildir. Çünkü bir kuralın yorumlanması veya uygulanması değil, iki devletin çeşitli çıkarlarını uzlaştıracak bir çabaya yeni bir kurala ihtiyaç vardır. Bunun içinde çıkarların asıl sahipleri olan iki devletin görüşmeleri gerekmektedir.

Çözüm için en uygun olan diyalog yoluyla, Ege deniz'inin özel statüsünü ve her iki ülkenin endişelerini dikkate alan karma bir sınırlama yoluna gidilmesidir. Yunan yazar Alexis Heraclides'in dediği gibi: "Muhakkak olan, soruna çözüm bulmadıkça ne bir tarafın ne de ötekinin kıta sahanlığından yararlanamayacağıdır".(Heraclides, 2003, s.239)

B-) Karasuları

Denizlerle karaların birleştiği yerlerdeki kıyı kuşaklarına "kara suları" denmektedir. Bir ülkenin kıyıları boyunca uzanan ve bu ülke sahibinin üzerinde haklarının bulunduğu deniz bölgesidir. 1982 Deniz Hukuku sözleşmesi, karasularını şöyle tanımlar: 1- Kıyı devletinin egemenliği ülke ve iç sularının, adalar devletlerinde adalar sularının, önünde karasuları denen bitişik deniz bölgesine uzanır. 2- Bu egemenlik, karasularının üzerindeki hava tabakasına, dibine ve dip altına uzanır. Yani görüldüğü gibi devletlerin karasuları üzerinde kullandığı yetkilerin niteliği egemenlik hakkıdır.

Karasuyu genişletildiği zaman onunla birlikte otomatik olarak kıta sahanlığı ve hava sahası da genişler. Karasuyunun, egemenlik açısından, karayla bir tek farkı vardır: Yabancı gemiler, karasularından, o devletin güvenliğine ve ekonomik çıkarlarına zarar vermemek şartıyla geçebilirler ("zararsız geçiş").

Lozan Antlaşması'na göre Ege'de kara suları üç deniz miliydi. Altı mile çıkarılması 1936 yılında Yunanistan tarafından Montreux antlaşması'nın imzalanmasından sonra olmuş ve Türkiye itirazda bulunmamıştı; hatta Yunanistan'ı o zaman izlememiş, kendi karasularını otuz yıldan sonra, 1964'te genişletmiştir. Bu sorunun başlamasına Yunanistan

Parlamentosunun 31 Mayıs 1995'te aldığı karar vesile olmuştur. Bu kanuna göre; Yunanistan'ın, herhangi bir zamanda karasularını 12 deniz mili mesafeye kadar genişletme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu karar karşısında, TBMM 8 Haziran 1995 tarihinde aldığı kararla Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarmasını 'casus belli' saymıştır.

Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarması halinde;

- Yunanistan, Ege sularındaki egemenlik alanını hemen hemen iki misline çıkarmaktadır; bugünkü (altı mille) %35, %63.9'a ulaşmaktadır. Türkiye için ise aynı genişletme %8.8'den %10'a yani önemsiz bir artışa neden olmaktadır. Genişleme ile uluslar arası sularda %56'dan %26.1'e düşmektedir. Ege hemen hemen kapalı bir Yunan denizi durumuna gelecektir. (Heraclides, 2003, ss.207-211)
- Türkiye için, açık denize doğru yalnız iki dar boğaz kalacaktır; bunlar da kendisine yalnız kısa bir geçiş sağlayacak, hemen sonra Akdeniz ya da Marmara yönünde seyretmek istemesi durumunda, yeniden Yunan karasuları içinden geçmek zorunda kalacaktır. Boğazlara ulaşmak için tek yol, kısa düz çizgi yerine, devamlı manevralarla kıyı çizgisini izlemesidir. Yani Türkiye, her durumda, zararsız geçişte (o devletin güvenliğine ve ekonomik çıkarlarına zarar vermemek) bulunmak zorundadır.
- Ege'yi sadece bir Yunan gölü yapmakla kalmayacak, buna ek olarak tüm kıta sahanlığı ve FIR hattı meselelerini tamamen Yunanistan lehine neticelendirecektir.
- Ege denizi'nin ulusal hava sahası da buna bağlı olarak genişleyeceğinden Türkiye'nin Ege üzerindeki askeri uçuşları ve tatbikatları gerçekleşemeyecektir. Ulusal karasularının 12 mil olarak saptanmasıyla Türkiye, Ege Denizi balıkçılığında ekonomik, ticari kayıplara uğrayacaktır.

Karasuları sorununda Yunanistan'ın tezleri:

- Karasularının 12 mil genişliği olması uygulanan uluslar arası hukukun bir genel kuralı olarak kabul edilmiştir. Özetle, BM Deniz Hukuku

Sözleşmesinin 3. Maddesi devletlere karasularını 12 mile kadar genişletme hakkı vermektedir. Yunanistan da sözleşmeyi imzaladığına göre, bu hakka sahiptir.

- 12 millik karasuları genişliği, Ege'deki adalara da herhangi bir kural dışılığına yer verilmeden uygulanabilmelidir. Bu alanda da ülkesel bütünlük ilkesi geçerlidir.
- Karasuları genişliğinin saptanması, kıyı devletinin egemenlik yetkisinde olduğu için, Yunanistan istediği zaman bu kuralı uygulama hakkına sahiptir.
- Yunan karasularının Türkiye'yi "hapsetmesi" diye birşey yoktur, çünkü Türk gemileri her zaman "zararsız geçiş" yapabileceklerdir.

Türkiye'nin tezleri:

- Karasularının genişliği konusunda genel olarak kabul edilen ve dünyanın her bölgesinde uygulanacak tek düze bir kural yoktur. 1982 Sözleşmesi her ne kadar azami olarak 12 mili kabul etmişse de, Türkiye bu sözleşmeye taraf değildir.
- Karasuları genişliği saptanırken coğrafi özellikleri olan denizlerin bu durumları göz önünde bulundurulmalıdır. Ege, özellikleri olan ve genel nitelikli kuralların dışında bazı özel kuralların uygulanmasını gerektiren bir denizdir.
- Deniz Hukuku Sözleşmesi'nden doğan hakların kullanılması, 300. maddesinde belirtildiği gibi "hakkın kötüye kullanılması" şeklinde olmamalıdır.
- Türkiye'nin Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin karasularının genişliği konusundaki hükümlerine baştan itibaren ısrarlı itirazlarda bulunması, bu kuralı kendine karşı uygulanamaz hale getirmektedir.
- Karasuyu genişliği saptama konusunda kıyı devletinin yetkili olduğu görüşü, ancak buna başka devletlerin itiraz etmemesi durumunda geçerlidir.

Bu konuyu diğer sorunlardan ayıran özelliklerden biri de Yunanistan'ın karasularını 12 mile genişletmesi sadece Türkiye'yi etkilememektedir. 12 mil genişliği ile Ege Denizi'nin büyük bir bölümünün Yunan ulusal karasularını

oluşturacak olması ve uluslar arası sular sayılabilecek bölgelerin Yunan karasuları ile çevrili olması, Türkiye'nin olduğu kadar bu sulardan yararlanan diğer devletlerinde uluslar arası sulardan yararlanma haklarını "zararsız geçiş" hakkına dönüştürecektir. Genişletme Karadeniz yöresi ülkelerinin (en başta Rusya), ABD'nin, Avrupa ülkelerini ve bölgede yoğun denizcilik faaliyeti olan diğer ülkelerin şiddetli itirazına da neden olmaktadır ve gelecekte de devam etmesi beklenmektedir. Türkiye'nin bu konuda hassasiyetini bildiklerinden diğer ülkeler şimdiye kadar bu soruna taraf olmamışlardır.

Bu sorunun çözümünde de diyalog birinci önceliktir. Yunanistan'ın karasularını 12 mile genişletme çabasının, bu denizi kullanan diğer ülkeleri de etkileyeceği göz önünde bulundurularak, bu ülkelerin de diyalogda yer alması sağlanmalıdır. Karasuyu genişletildiği zaman onunla birlikte otomatik olarak kıta sahanlığı ve hava sahasının da genişleyeceği unutulmamalıdır.

C-) Fır Hattı

İkinci Dünya savaşından sonra kurulan Sivil Havacılık Teşkilatı, yeryüzünü uçuş bilgisi bölgeleri'ne (FIR) ayırmaktadır. Bu uluslar arası işlem çerçevesinde Atina kontrol merkezine Batı'da İtalyan FIR'ıyla, Güneyde Libya, Mısır ve Kıbrıs'la, Doğu'da Ege'deki Türk kıyısıyla Doğu ege'deki Yunan adaları arasındaki Türk Fır'ıyla buluşma noktalarına kadar, yani hemen hemen tüm Ege'nin kontrolü verilmiştir.

Yunanistan 1974 yılından sonra sivil havacılık için genişlettiği hava ülkesine askeri havacılığı da katmış ve FIR teknik görevini egemenlik yetkisi gibi kullanmaya başlamıştır. Bu konuda Yunan basınında da yazılar yazılmış ve FIR hattının Yunanistan egemenliğindeki bir bölge olmadığı işlenmiştir. Kosmas Tou Ependiti gazetesinde Manos İlyadis'in yazısında "Yunan Sivil Havacılık Teşkilatının aptalca bir şekilde davranarak A133/1999 sayılı NOTAM'la Atina FIR'ını Yunan egemenliği altında olan bölge olarak ilan ettiğini oysa FIR hattının hem ulusal hem de uluslar arası hava sahasından oluştuğu dolayısıyla Atina'nın sorumluluğuluğunun FIR hattında sadece uçak seferlerini kontrol etme yetkisi olduğunu belirtmektedir.(Kosmos Tou Ependiti, Manos Ilyadis, "Ankara'dan Yeni Talepler",23.08.2003)

Türkiye'nin Görüşü:

- 1952'de Türkiye'nin kabul ettiği çözüm tamamen tekniktir. Ama Yunanistan bunu Ege hava sahası üzerinde fiili egemenlik kurmak için kullanmıştır.
- Türkiye, iki tarafın da askeri alanlarına karşılıklı olarak erken uyarı görevi yapacak dengeli bir sistem istemektedir.

Yunanistan'ın görüşü:

- Yunanistan hiçbir zaman hava trajik sorumluluklarını uluslararası hava trafiğinin güvenlik ve kolaylığını sağlamak dışında bir amaçla kullanmamıştır.

Uçuş planı doldurulması mecburiyeti sadece ticari sivil uçaklar içindir. Devlet uçuşlarında ve askeri uçuşlarda, eğer bir başka ülkenin hava sahasına girilirse, uçuş planı verilir. Türkiye askeri ve devlet uçuşlarında FIR hattından geçerken uçuş planı verirse, Ege'de FIR hattının batısındaki bütün alanın Yunan egemenliğinde, Yunan hava sahası olduğunu kabul etmiş olacaktır. Yunanistan'ın amacı budur. (Erkaya ve Baytok, 2001, s.155)

Türkiye bu konudaki tutumunu sonuna kadar sürdürmeli, Yunanistan'ın kontrol maksadını egemenlik hakkı gibi kullanmasına izin vermemeli, Ege'de trafiği rahatlatarak yeni koridorların açılmasında söz sahibi olmalıdır.

D-) Pontus Meselesi

Pontus meselesi Lozan Anlaşması ile beraber tarihe mal olmuş olmasına rağmen, Yunanistan tarafından suni olarak tekrar yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede Yunanistan'da sözde "Pontus Soykırımı" iddiaları 1985 yılından itibaren artmıştır. Yunanistan tarihi gerçekleri çarpıtarak önce 'sorun' olarak ortaya attığı konuyu, iç kamuoyu ile uluslar arası camiadan destek gördüğü ve Türkiye'nin tepkilerinin yetersiz kaldığı ölçüde soykırım iddialarına dönüştürmektedir. Ermeni soykırımı iddialarının uluslar arası alanda destek bulması, Yunanistan'ı 1985 yılından itibaren başka soykırımlar icat ederek, Türkiye aleyhinde kullanma yönünde cesaretlendirmiştir. Bu bağlamda, Yunanistan parlamentosu, 1994'te Pontus

Soykırımı, 1996'ta Ermeni Soykırımı ve 1998'de Küçük Asya Soykırımı kararlarını almıştır.

Yunanistan, yurt içi ve yurt dışında 176 adet Pontus derneği kurmuş, Türkiye'nin Pontus soykırımını tanımadığı sürece AB'ne kabul edilmemesi için ropaganda yapmakta, uluslararası kuruluşlar nezdinde gündeme getirmektedir. Yapılan kongrelerde, yayınlanan kitap, makale ve bildirimlerde Türklerin 350 bin Pontuslu'ya soykırım uyguladığı iddia edilmektedir. Justin Mc Charty'e göre o dönemde Doğu Karadeniz de toplam **260 bin 313** Rum yaşamaktaydı. (MC.Carthy, 1998, s.95) Yunanlı tarihçi Stefanos Yerasimos, 1890'lara doğru Rumlara bölgede toplam nüfusun yaklaşık beşte birini (800 bin Müslüman, 200 bin Rum) oluşturduklarını söylemektedir. (Yerasimos, 1995, s.353) Ayrıca Pontus Soykırımı ve Helenizm'in Yönelimi" adlı ders, 1996 yılında lise müfredatına alınmıştır.

Özellikle Trabzon ve çevresindeki üniversite çağındaki gençlere ekonomik ve sosyal imkânlar sağlanarak, eğitim amacıyla Yunanistan'a gitmeleri teşvik edilmiştir. Savvas Kalenderidis adlı Yunan istihbarat mensubunun, Karadeniz bölgesinde bu tür faaliyetleri örgütlediği ortaya çıkmıştır. Atina'daki Pandio Üniversitesi Siyaset Bilimleri Bölümünde okuyan Fethi Gültepe adlı şahıs, Ekim 2002'de Türkiye'ye giriş yaparken Rum Pontus Devleti kurmak amacıyla faaliyetlerde bulunduğu iddiasıyla tutuklanmıştır. Gültepe, polisteki sorgusunda, "Trabzon'un Tonya ilçesinde yaşarken, 1998'de Yunanistan'a götürüldüğünü, kendilerini Atina'da, Abdullah Öcalan'ın Yunanistan'dan Kenya'ya kaçırılma olayından dolayı ordudaki görevinden uzaklaştırılan ve halen Yunanistan Gizli Servisi'nde görev yaptığı belirtilen Savvas Kalenderidis'in karşıladığını söylemiştir. Üniversiteye girdikten sonra her ay 500 dolar maaş aldığını ve aynı durumda 8 öğrencinin daha olduğunu belirten Gültepe, Sinop, Samsun, Trabzon, Ordu, Giresun, Gümüşhane, Bayburt ile Amasya'nın Merzifon ilçesi ve Sivas'ın Suşehri ilçesini kapsayan bölgede sözde Rum Pontus Devleti'ni kurmak için eğitim aldığını kabul etmiştir. (Radikal Gazetesi, "İstanbul'da Pontus Operasyonu" ,15.10.2002)

A. Yunanlılar uluslar arası platformlarda esası olsun veya olmasın bir konu daha ortaya atarak Türk imajını yıpratmaya çalışmaktadır. Yunanlıların her yaptığını dikkate almalı ve gerekli karşılıklar verilmelidir. Türkiye, Yunanistan'ın iddiaları karşısında sürekli savunmada kalmıştır. Bunun yerine Yunanistan'ın Türklere yaptıkları araştırılarak karşı iddialarda bulunulmalıdır. Bu hususta; Girit'te, Rodos'ta, bütün Yunanistan'da, Ege bölgesinde katledilen Türklerin sayısı çıkarılmalıdır.

B. Bu ve benzeri olaylar karşısında milli bir başarının sağlanabilmesi için Türk dış politikasının daha ileriye dönük, uzun vadeli, reaksiyoner olmaktan ziyade daha dinamik ve inisiyatifli ele alacak bir politika izlemelidir.

C. Özellikle Rum soykırımı safsatalarına karşı –Ermeni soykırım iddialarının almış olduğu biçimden ders çıkarılarak- Türkiye bilimsel gerçeklere dayalı argümanlarla uluslar arası ortamda gerçekleri gözler önüne sermek için yoğun faaliyetler icra etmelidir.

D. Yunanistan'ın ulusal hedeflerini gerçekleştirme yolunda kamuoyunun desteğini alması ve Megali İdea hedefini canlı tutma adına Pontus derneklerini örgütlemesi gayet normal bir davranıştır. Burada anormal olan Türkiye'nin kendisine yönelik bu girişimlerin karşısında aktif bir politika izlememesidir.

E-) Adalarının Silahsızlandırılması ve Ege Ordusu

Boğazönü Adaları İle İlgili İddialar

Boğazönü adaları; Yunan adaları Limni ve Semadirek ile Türk adaları İmroz ve Bozcaada'dır. Bu adalar Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin 4. maddesiyle askerden arındırılmışlardır. Bu iki Yunan adası ayrıca bir de Lozan Barış Antlaşması'nın 12. maddesiyle de askerden arındırılmışlardır.

İddia-1- Boğazları silahtan arındıran Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin yerine 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesinin geçerek buraları yeniden silahlanmaya izin vermesinden yola çıkan Yunan yazarları, Limni ve Semadirek adalarının da tekrar silahlandırılabilceği kanısına varmaktadırlar. Buna göre, 1923 Lozan Boğazlar Sözleşmesi tamamen sona ermiştir.

Boğazlar silahlandırıldığı için, bu sistemin bir parçası olan iki Yunan adası da silahlandırılabilir.

Cevap- Montrö'nün başlangıç bölümünde, Sözleşme'nin iki amaca yönelik bulunduğu ve bu amaçların da Boğazlardan geçiş rejimini düzenlemek ve Türkiye'nin güvenliğini sağlamak olduğu söylenmektedir. Oysa sözü edilen iki Yunan adasının silahlandırılması Türkiye'nin güvenliğiyle değil, tehdit edilmesiyle ilgilidir. Kaldı ki, Sözleşme'ye ekli protokol, yalnızca Türkiye'nin Boğazlar bölgesini hemen yeniden silahlandırabileceğini söylemektedir.

İddia-2- Zamanın Türk Dışişleri Bakanı T.R. Aras Montrö'nün hemen ardından TBMM'de bir konuşma yaparak şöyle demiştir: "1923 Lozan Mukavelesini ile gayri askeri hale ifrağ edilmiş olan komşumuz ve dostumuz Yunanistan'a ait Limni ve Samatra adalarına dair olan hüküm de Montrö mukavelesi ile kalkmış oluyor demektir ki, bundan da ayrıca memnunuz".

Cevap- Bir dışişleri bakanının konuşması, onaylama gibi ek işlemler olmadan devleti bağlayıcı sonuçlar doğurmaz. Bu ancak bir yorumdur. Bir antlaşmanın yorumunun bütün tarafları bağlaması için bu antlaşmanın imzacılarının hepsi tarafından kabul edilmesi gerekir. Oysa böyle bir durum yoktur. Ayrıca, böyle bir açıklamanın hukuksal etki doğurması için, her haliyle öteki tarafça kabul edilmiş olması lazımdır. Üstelik Yunanistan, anılan adaların silahlandırıldığından yakınan 2 Nisan 1969 tarihli Türk notasına. yapılan çalışmaların sivil havacılık ihtiyaçları için yapıldığı yanıtını vermiştir. Öte yandan, Türkiye'ye göre, Montrö Sözleşmesi Lozan Boğazlar Sözleşmesi'ni tümüyle sona erdirmiş olsa bile, hala yürürlükte olduğundan kuşku bulunmayan Lozan Barış Antlaşması'nın 12. maddesi vardır.

İddia-3- Yunanistan 1937'de yayınladığı bir Krallık Kararnamesiyle Limni ve Semadirek'i "Tahkim Edilmiş Gözetim Altında Bölge" ilan etmiş, bu konuda Türkiye herhangi bir itiraz yükseltmemiş, böylece askerden arındırılmış statünün kalktığını kabul etmiştir.

Cevap- Yunanistan 1969'da bu adaların tahkim edilmediğini resmen söylemiştir. Bu, Yunanistan'ın bu adaları askerileştirmeye hakkı olmadığını

üstü kapalı olarak kabul ettiğinin göstergesidir. Ayrıca Yunanistan 1937'den bu yana istikrarlı ve tutarlı bir tutum içinde olsaydı bile diğer taraflar kabul etmedikçe antlaşma böyle yorumlanamaz.

Yunanistan adaları silahlandırmasına meşruiyet kazandırabilmek için Limni Adasına özel bir önem vermektedir. Limni bir Boğaz-önü adası olarak Yunanistan ve Türkiye için ötekilere göre daha da önemli bir stratejik konuma sahiptir. Dolayısıyla Yunanistan bu ada ile ilgili olarak NATO içinde kendisine uygun adımlar atmanın mümkün olacağını hesaplayıp ittifak içinde bu adanın silahlandırılmasını meşrulaştırarak öteki adalar için de bir örnek oluşturmayı amaçlamıştır. Bu amaçla Yunanistan, şimdiye kadar, hukuka aykırı olarak Limni'ye konuşlandığı kuvvetlerini ve buradaki tesislerini NATO'ya tahsis ettiğini açıklayarak bu kuvvet ve tesislerini NATO'ya tescil ettirmek peşindedir. Ayrıca bu devlet, adanın NATO planlarına alınmasını sağlayarak buraya NATO aracılığıyla yeni tesisler yapmayı planlamaktadır. Bu amaçla da Limni Adası NATO askeri tatbikatlarına alınmadıkça, Yunanistan da bunlara katılmamaktadır.(Gürel, 1993, s.71)

Kuzeydoğu Ve Merkezi Ege Adaları İle İlgili İddialar

Kuzeydoğu ve Merkezi Ege adaları Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adlı Yunan adalarıdır. Bunlar, Lozan Barış Antlaşması'nın 13. maddesi gereğince üzerlerinde ancak polis ve jandarma kuvveti bulunabilecek, deniz üssü ve istihkam kurmanın yasak olduğu adalardır.

Bu adalarla ilgili olarak bugüne kadar, Lozan Antlaşması'nın sınırlı silahsızlandırmayı öngören 13. maddesi geçerlidir. Yunanistan 1960'lı yılların ortalarında, adaları izin verilen oranın üstünde silahlandırarak bu maddeyi ihlal etmeye başlamıştır. Bu konudaki Yunan argümanı, Türk tarafının Kıbrıs'taki müdahale, tehdit edici casus belli'si ve kesin olarak Yunanistan'a yönelik ve tehdit edici 4. Ordu'nun (Ege Ordusu) kurulmasıyla, yani bir tehdit karşısında, temel bir hakkı olan öz savunma hakkını kullandığıdır.

Onikiada İle İlgili İddialar

1947 Paris antlaşmasında taraf-devletler Yunanistan ve İtalya dışında,

İkinci Dünya Savaşı'nın temel galipleridir ve savaşa katılmamış olan Türkiye aralarında yoktur. 1947 Paris barış Konferansı'nın Menteşe adaları için kabul ettiği 14. madde şöyledir: 1- İtalya, adları sayılan Oniki adanın tam egemenliğini Yunanistan'a bırakır. Bunlar Astampalya, Rodos, Klaki, Skarponto, Kazos, Piskopis, Misiros, Kalimnos, Leros, Patnos, Lipsos, Sömbeki, İstanköy ve Meis adaları ve yakın adacıklardır. 2- Bu adalar askerden arındırılacaktır ve böylece kalacaklardır. 3- Bu adaların Yunanistan'a devri yöntemi ve teknik koşulları, İngiltere ve Yunanistan hükümetlerinin aralarında yapacakları anlaşma ile saptanacaktır ve bunlar yabancı birliklerin bu antlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren en geç 90 günde geri çekilmelerini öngörecektir. (Bilge A. Suat, 2000, s.219)

İddia-1- İtalya 1950'lerde kendi ülkesini silahlandırmıştır. Yunanistan da Onikiada'yı silahlandırabilir.

Cevap- İtalya ülkesinin askerden arındırılmasının nedeni, bu eski düşman devleti cezalandırmaktır. Oysa Onikiada'nın silahsızlandırılmasının nedeni Türkiye'nin güvenliğini sağlamaktır.

İddia-2- Türkiye 1947 Paris Barış Antlaşmasına taraf değildir. Bir antlaşma üçüncü devlet (imzalamamış devlet) için hak ve yükümlülük doğurmaz.

Cevap- Türkiye bu konuda, bu genel nitelikli ilkenin iki istisnası olduğunu söyleyerek itiraz etmektedir. Birinci istisna, "objektif statü" durumudur. Uluslararası bir su yolu üzerinde olduğundan, Onikiada'nın statüsü birçok yazar tarafından objektif statü sayılmakta, yani imzacı olmayan devletleri de bağlamaktadır. İkinci istisna, bir antlaşmada kabul edilen hak ve yükümlülükler sonucu bir üçüncü devletin başka bir antlaşmayla bağlanması durumudur. Lozan Barış Antlaşması'nın 16. maddesi şöyle demektedir:

"Türkiye, işbu Antlaşmada belirtilen sınırlar dışında bulunan topraklar üzerindeki ya da bu topraklara ilişkin olarak, her türlü haklarıyla sıfatlarından ve egemenliği işbu Antlaşmada tanınmış adalardan başka bütün öteki adalar üzerindeki her türlü haklarından ve sıfatlarından vazgeçmiş olduğunu bildirir; bu toprakların ve adaların geleceği, ilgililerce düzenlenmiştir ya da düzenlenecektir. İşbu maddenin hükümleri, Türkiye ile sınırdaş olan ülkeler

arasında komşuluk durumları yüzünden kararlaştırılmış ya da kararlaştırılacak olan özel hükümlere hâlel vermez.”

Sonuç ve Çözüm Önerileri

Yunanistan'ın son dönemde bu konuda yaptığı diplomatik manevradan bahsetmek gerekir. Hiçbir hukuk kuralına, antlaşmaya dayanmayan bu manevra ile Yunanistan konunun üzerinden zaman geçmesini ve unutulmasını sağlamaya çalıştığını düşünmekteyim. Savunma Bakanı Tsohatsopoulos Ta Nea Gazetesi'ne verdiği özel demeçte diplomatik bir manevra yaptı ve Ankara'nın Ege'deki mevcut durumu gözden geçirme çabalarının, boğazların statüsünün de gözden geçirilmesine yol açabileceği konusunda Atina'yı uyardı. (Eksusia, Stavros Ligeros, “Ege'den Sonra Boğazlar Konusu da Uluslar arası Platforma Getirilecek”, 27.05.1997)

Ege adalarının silahlandırılmasıyla ilgili iki temel çözüm düşünülebilir. Birincisi, karşılıklı caydırıcılık mantığı çerçevesinde varolan durumun korunması. Ancak caydırıcılık özünde hassastır ve soğuk savaş ve silahlanma yarışı mantığına dayandığından durumu gerginleştirebilir. Diğer çözüm geri çekilmedir. Yani tüm adaların silahsızlandırılması ve bunun karşılığında, güven artırıcı önlemlerin imzalanması.

Peki Yunanistan adaları silahlandırmaya devam ederse Türkiye ne yapabilir? Türkiye sırası ile Lozan ve İtalyan Barış antlaşmalarına taraf olan devletleri uyarabilir ve bu devletlerden adaların silahtan arındırılmasını kontrol edecek komisyonların kurulmasını isteyebilir. Bu girişimler makul bir süre içerisinde sonuç vermezse Türkiye güvenliğinin ve barışın tehdit edildiğini ileri sürerek Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine başvurabilir. Konseyden bir milletlerarası soruşturma komisyonunun kurulmasını isteyebilir. Uyarı ve girişimler sonuç vermez ise Türkiye artık kendi başına gerekli gördüğü kararları alabilir. Türkiye, Lozan'a dayanarak silahlandırılmış Doğu Ege Adaları'nı işgal bile edebilir. Türkiye'nin kendi güvenliği açısından gayri yasal olarak silahlandırılmış adaları işgal etme hakkı bulunmaktadır.

F-) Kardak Bunalımı ve Sorunun Oluşumu

Menteşe adalarının adacıkları 1923 Lozan Barış Antlaşması ile 1947 İtalyan Barış Antlaşmasından farklı tanımlamalar ile belirtilmiştir. Adacıkların kime ait olduğu Lozan'ın 15. maddesinde **tabi (bağlı)**, İtalyan barış antlaşması 14. madde **yakın(bitişik)** sözcükleri ile belirtilmiştir. Paris Antlaşması'nın ilginç bir özelliği; başka ülkelerle ilgili bölümlerinde haritalar olmasına karşı Ege ile ilgili yoktur. O bakımdan Paris Antlaşması, İtalyan işgali altındaki adaların Yunanistan'a verildiğini harita ile tespit etmemiştir. Bu nedenle Türkiye ile Yunanistan arasında bir deniz sınırı çizilememiştir.

Yunanistan, Egemenliği Uluslararası Anlaşmalar ile Yunanistan'a Devredilmemiş ada, adacık ve kayalıklar(EGAYDAAK) konusunda dayanağını uluslar arası hukuk ve antlaşmalardan almayan devlet uygulamalarına başvurmaktadır. Ancak diğer yandan, Yunanistan'ın söz konusu adalar üzerindeki devlet uygulamaları ve 1996 yılına kadar Türkiye'nin de bu faaliyetlere herhangi bir itirazının olmaması aleyhimize bir durum oluşturmaktadır.

Yunanistan ise bu ada ve adacıkların kendisine ait olduğunu iddia etmektedir. Dayandıkları temel tez ise Lozan Antlaşmasının 12. maddesidir. Lozan Antlaşması madde 12: "İşbu antlaşmada aykırı bir hüküm bulunmadıkça, Asya kıyısından 3 milinden az uzaklıkta bulunan adalar Türk egemenliği altında kalacaktır. Bu teze cevap şöyledir. Lozan Antlaşması Yunanistan'a verilen adaları ismen zikrediyor, adaların verilmesine ilişkin eski antlaşmalara atıfta bulunuyor, Türkiye'ye 3 milin içindeki adaların verileceğini söylüyor, fakat kaderi tespit edilmemiş adaların ve adacıkların ileri de ilgili taraflar arasında çözüme bağlanacağını söylüyor. Asya sahillerinden itibaren 3 milin içinde kalan adaların Türk hâkimiyetinde kalacağı öngörülmüştür. Bu hükmün tersinden hareketle Anadolu sahillerinden itibaren 3 milin dışında kalan adaların Yunanistan'a verildiğini düşünmek, uluslararası hukuka göre açıkça yanlıştır.

Türkiye'nin bu ada ve adacıklar için 'egemenliği belirsiz' politikası zamanla değişmiş ve bu adaların kendi egemenliği altında olduğunu

savunmaya başlamıştır. Bu konuda kitaplar ve makaleler yayınlanmaya başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu geçmişte bütün Ege coğrafyasında egemenlik kurduğu için bugün Yunanistan'ın Ege'de sahip olduğu adalar, doğrudan ya da dolaylı olarak Osmanlı İmparatorluğu ile onun halefi olan Türkiye Cumhuriyeti'nden hukuka uygun olarak aldığı adalardan ibarettir. Yunanistan'ın kendisine ait olduğunu söylediği 150 kadar ada, adacık ve kayalık Yunanistan'a hiçbir zaman devredilmemiş. Bu adalar Osmanlı İmparatorluğu'ndan halefiyet yoluyla Türkiye Cumhuriyeti'ne intikal etmiş ve halen Türkiye'nin egemenliği altında bulunmaktadır.

Egemenliği devredilmemiş adaların karasuları Ege'nin yaklaşık yüzde beşini oluşturuyor. Başeren ve Kurumahmut'un kitabında, Eritre ile Yemen arasında 1995`de oniki kişinin ölümüne neden olan silahlı çatışmaların yaşandığı benzer bir ada ve adacıklar krizini (Haniş-Zukar Adaları) çözen mahkeme kararında yer verilen Lozan Barış Andlaşmasınının 16. maddesi ile ilgili yorum ele alınıyor. Mahkemenin bu yorumuyla Osmanlı İmparatorluğu'nun eski topraklarından oluşan adaları "egemenliği belirlenmemiş toprak" statüsüne soktuğu kaydediliyor. Yapılan tespitlere göre, bu yorum Yunan tezlerinin aksine egemenliği belirlenmemiş toprak statüsüyle uyumsuzluk konusu ada, adacık ve kayalıkların Yunanistan`a ait olmadığı gerçeğini uluslararası hukuk dilinde de alenileştiriyor. Mahkeme kararınının 165. paragrafı, "Türkiye`nin eski Osmanlı toprakları ve adalarındaki tüm hak ve yetkilerinden geleceklerinin ilgili taraflarca belirlenmesi kaydıyla feragat ettiğini" hüküm altına alır. Sonuçta Lozan Antlaşması'nın 12. maddesi gereğince Yunanistan'a verilen adaların dışında kalan Zürafa, Koyun Adaları, Hurşit ve Girit civarında bulunan Bergitsi, Sıgri, Tokmakia, Kasonisi gibi ada ve adacıklar üzerinde Türkiye'nin egemenliği hukuken devam etmektedir. Aynı madde uyarınca Lozan Antlaşması'nın aksine bir hüküm bulunmadıkça 13 Şubat 1914 tarihinde Yunan işgali altında bulunmuş olsa dahi, Anadolu'nun 3 mili içinde bulunan bütün ada, adacık ve kayalıklar, Türkiye'nin egemenliği altındadır. Antlaşmada yer alan 3 millik mesafe, dönemin karasuyu mesafesi olduğuna göre, bugün de aksine bir hüküm

bulunmadıkça 6 mil olan karasuyu dahilinde bulunan ada, adacık ve kayalıklar Türkiye'nin egemenliğindedir.

G-) Ruhban Okulu

Ruhban Okulu, açılışından 1923 yılına kadar Yüksek Ortodoks Teoloji Okulu adını taşıdı. Yedi sınıfı bulunan okulun ilk dört sınıfında liselerde okutulan bütün Fen dersleri, son üç sınıfında da Ortodoks Teoloji Bilimleri okutuldu. İhtisas sınıflarında, 1937 yılına kadar yalnız Türkçe dersi okutulurken bu tarihten itibaren Maarif Vekilliği'nin onayıyla kültür derslerinden Tarih, Coğrafya, Sosyoloji dersleri de okutulmaya başlandı. (Ergin, 1977, s.744)

127 yıl Patrikhane'nin kendisine tahsis ettiği ödenekle yaşatılan Heybeliada Ruhban Okulu, Anayasa Mahkemesi'nin "Özel Yüksek Okulların Devletleştirilmesi" hakkındaki 12 Ocak 1971 tarih ve 1971-3 sayılı kararından sonra kapanmıştır. (Vahapoğlu, 1990, s.66)

Bu karardan sonra, Heybeliada Ruhban Okulu da "özel yüksek okul" statüsünde değerlendirilmiş, okulun varlığını sürdürebilmesinin ancak Türk üniversitelerinden birisine veya bir ilahiyat fakültesine bağlanarak mümkün olabileceği belirtilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yüksek okulların kuruluş koşullarını belirleyen Anayasa'nın 130. ve 132. maddeleri de, Ruhban Okulu'nun yüksek okul statüsünde eğitim yapmasını engellemektedir. Anayasa'nın 130. maddesi, bilimsel özerkliğe sahip üniversitelerin devlet tarafından kanunlarla kurulmasını emretmektedir. Dinî özerkliğe sahip bir okulun kurulması, ancak bu maddenin değiştirilmesi ile mümkündür. 132. madde ise, *sadece Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Teşkilâtına* bağlı özel yüksek öğretim kurumları açılabilir demektedir. Bir Hukuk Devleti olduğu hususunda kimsenin şüphesinin olmadığı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde, Anayasa'nın bu maddeleri çerçevesinde Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılması mümkün değildir.

İstanbul'daki Rumların şu anda orta düzeyde dini eğitim okulları bulunmaktadır. şu anda açılması istenen yüksek okuldur. Yabancı bir vakfa veya özel bir kuruma bu hakkı tanıdığınız zaman Türkiye'deki bir tarikatın, bir özel dini kuruluşun özel bir Yüksek İslam İlahiyat fakültesi açmasına nasıl mani olunacaktır? Rumlara tanıdığınız bir hakkı nasıl Türklerden esirgeyeceksiniz ve bu, Türkiye'de laiklik üzerine ne gibi etkiler yapacak? (Işıklar, 2005, s.189)

Bunun dışında Ruhban Okulu, Patrikhane'nin din adamı yetiştirdiği tek kaynak değildir. Fener Patrikhanesi başta Selanik Teoloji Fakültesi olmak üzere ilahiyat eğitimi veren birçok okulda, elemanlarına gerekli dini eğitimi aldılmaktadır. Dünyanın her yerinde bu tür okullar açma imkanı da vardır

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki Türkiye'de bir üniversiteye bağlı olarak Hıristiyan Teoloji Bölümü'nün açılması hem ekonomik, hem de siyasi açıdan Türkiye'nin faydasına olacaktır. Ekonomik açıdan bakıldığında eğitim için yurtdışına giden azınlık, din adamlarına yapılan bunca masraf nedeniyle dışarıya giden para yurt içinde kalacaktır. Siyasi olarak ise bu din adamları Türkiye'nin etkisinde eğitim alacakları için dışarıda karşılaşacakları Türk düşmanı propaganda ve faaliyetlerin yıkıcı etkisinden kurtulmuş olacaklardır. Türkiye'nin bu problemi kendi kendine çözmek suretiyle yabancı güçlerin bu konuya müdahale etmelerine izin vermemesi çok önemlidir. Zira, tarih, Osmanlı Devleti'nin bu tür dış müdahaleler sebebiyle yıpratıldığına birçok kez şahit olmuştur.

H-) 10 Mil Hava Sahası ve 'İt Dalaşı'

İt dalaşlarının meydana gelmesinin en büyük sebebi, hava sahası konusunda Türk ve Yunan tarafları arasındaki anlaşmazlıktır. Yunanistan hava sahasının 10 mil olduğunu belirtmekte, Türkiye ise Yunanistan'ın hava sahasının 6 mil olduğunu. Bunun sonucunda tanınmayan 4 milde it dalaşları meydana gelmektedir.

Yunanistan'ın hava sahasını 10 mile çıkarması konusunda iki farklı yorum vardır. Yunanistan, Türkiye'nin 10 mile başta karşı çıkmadığını savunurken (*Hava sahasının on mile çıkarılması 1931'de olmuş ve iki ülke*

ilişkilerinde dostluğun egemen olduğu, ancak askeri ve sivil hava trafiğinin de çok sınırlı olduğu o dönemde, Türkiye tarafından kabul görmüştü. Türkiye tarafından ilk karşı çıkılmalar 1975 yılında dile getirilmiş ve daha sonra Türk savaş uçaklarının ek dört millik alanın üstünden uçmasıyla eylemede dönüştürülmüştür) Türkiye ise Yunanistan'ın bunu Yunanistan 10 mil hava sahasını Sivil Havacılık Kuruluşuna bildirdiğinden beri karşı çıktığını savunmaktadır. (6 Eylül 1931 tarihli hava ülkesinin, sivil havacılık ve hava polisi konularında 10 mile genişlettiği Krallık Kararnamesi, 1974 Kıbrıs bunalımına kadar pek göze çarpmadı. Kimsenin haberi de olmadı. Yunanistan, kararnameyi ancak 2 Haziran 1974 günü Milletlerarası Sivil Havacılık Kuruluşuna bildirdi. Yunanistan'ın uluslar arası alanda ilk kez bu konuda bir istemini dile getirmiş olması karşısında Türkiye, 1975 Nisan ayında göndermiş olduğu bir teleks mesajı ile ICAO'ya, Yunanistan tarafından ilan edilen 10 millik hava sahası uygulamasını kabul etmediğini açıklamıştır. Ayrıca, Türkiye bununla yetinmeyerek, 5 Mayıs 1975 tarihinde Yunanistan'a göndermiş olduğu bir teleks mesajı ile ilan edilen 10 millik hava sahasını kabul etmediğini bildirmiştir.

1944 Şikago Sözleşmesi, ülkeyi basit bir ifade ile "kara parçaları ve buna bitişik karasuları" olarak tarif etmektedir. Bu ifadeyi biraz açmak gerekirse bir ülkenin egemenlik alanı, sahip olduğu kara parçası (adalar dahil) onun etrafındaki karasuları ve onun üzerindeki hava sahası olarak kabul edilmektedir. Kara parçaları ve buna bitişik karasuları üzerindeki hava sahası ise "milli ve hükümrân" hava sahası olarak kabul edilmektedir. Bu tarifi ve limitin dışında kalan açık deniz alanları üzerindeki hava sahasları ise "uluslararası" hava sahaslarıdır. Hükümrân hava sahaslarında ülkeler tam ve münhasır egemenliğe sahiptirler. Yunanistan'ın Ege'de 6-10 mil uygulaması uluslararası anlaşmalara aykırı olduğu gibi uluslararası hukukun temel prensiplerine de aykırıdır. Başta ABD olmak üzere dünyada hiçbir ülke bu uygulamayı kabul etmemektedir. Yunanistan haksız olduğunu bildiği için NATO, BM ve ICAO gibi uluslararası kuruluşlara başvurmaya da yanaşmamaktadır.

10 millik hava sahası ve 6 millik karasuları uygulamasının hukuksal

geçersizliğine ilişkin olarak sıklıkla dile getirilen bir örneğe göre, Yunanistan'ın uygulamakta olduğu 6 millik karasularının dışında fakat 10 millik hava sahası içerisinde bulunan bir askeri geminin varlığı karasuları bakımından bir egemenlik ihlali oluşturmaz iken aynı gemiden havalanacak bir helikopter ulusal hava sahasının ihlal edildiği suçlamasına hedef olabilmektedir. Oysa devletlerin egemenlik sınırlarını belirlemede hareket noktası hava sahası değil kara sınırları ve bunlara bitişik karasulardır.

Yunanistan'ın 10 millik hava sahası konusunda tek tepki Türkiye'den gelmemektedir. ABD'de karasuları ötesinde kalan 4 millik sahayı Yunanistan'ın hava sahası olarak kabul etmemektedir. Bu konuda 01.12.1996 tarihinde Elefteros Tipos gazetesinde I.Papandoniou'nun yazısında: "Gazetemiz bugün ABD'nin Yunan Hava Sahasının 10 milini kabul etmediğini kanıtlayan bir yazılı doküman yayımlıyor. Bu dokümana göre, ABD tatbikat sırasında savaş uçaklarının uçuşu konusunda Yunan makamlarına bilgi vermiyor. Daha önce görülmemiş nitelikte olan bu ABD tahriki, 6-10 mil arasında kaydedilen Türk ihlallerini uluslar arası alanda yasallaştırmış oluyor. Simitis Hükümeti, sessizce Yunan hava sahasının, 10 milden 6 mile indirilmesini kabul etmiş gibi görünüyor". (Elefteros Tipos, Harvalias ve I. Papandoniou , "ABD, İmia'dan Sonra Yunan Hava Sahası'nın 10 Milini de Tartışmalı Olarak niteliyor", 01.12.1996)

I-) Patrikhane ve Ekümenlik

İlk önce Patrikhane konusundaki temel kavramlara göz atalım. Lozan Barış Konferansı sırasında Patrikhane'nin Türkiye sınırları dışına çıkarılması konusunda yaşanan sert tartışmaların sonunda İstanbul'da kalmasına ve fakat Türkiye'nin iç hukukuna bağlı olmasına karar verilmiştir. Fener Rum Patrikhanesi İstanbul'daki Rumlar'ın özel kilisesinden ibarettir. Bu ve buna benzer kiliselerle kurumlar ve içindeki personelin çalışması Türk kanunlarına bağlıdır.

Fener Patrikleri idari açıdan Eyüp kaymakamlığına, Fatih savcılığına ve İstanbul valiliğine bağlıdırlar. Patriğin Türkiye Cumhuriyeti devleti içindeki en yüksek dereceli muhatabı İstanbul valisidir. (Altındal, 1995, s.89)

Patrikhane, milletlerarası bir kilise olarak tanınma peşindedir. Böyle bir statü kazanması halinde **Türkiye'ye karşı bağımsızlığını** gerçekleştirecektir. Türkiye, Fener Rum Patrikhanesinin Lozan Konferansında yapılan sözlü anlaşmaya saygı göstermesini istemektedir. Bu anlaşmaya göre Fener Rum Patrikhanesi Türkiye'de kalan Rum azınlığın dini hizmetlerini yerine getirmekle yetinecektir. Patrikhane ise tarihten gelen bir alışkanlıkla halen de ekümenik olduğunu iddia etmektedir.

Patrikhane'nin ekümenlik istemesinin delilleri ise;

- Patrik; yetkisi ve gücü olmamasına karşın, TÜRK kanunlarını hiçe sayarak, Moskova ve Gürcü Kiliselerine yetki vermiştir.
- Patrikhane, sesini ve görüntüsünü dışarıya ulaştırmak için, "Cross TV" isimli bir televizyon kurma peşindedir.
- Patrikhane, civarındaki araziye yüksek fiyatlarla satın alarak, kurulacak "Fener Devletinin toprağını hazırlamaktadır.
- izans amblemi olan çift başlı kartalı patrik göğsünde taşımaktadır. Bu Bizans ambleminin, Fener'in bayrağını oluşturması amaçlanmaktadır.(Köse Ertan, "Yunanistan ve Bitmeyen Kin", s.242)

Yunanistan'ın ekümenik bir patrikhaneden şu avantajları olacaktır:

- Patrikhane vasıtasıyla, tüm Ortodoks Devletler üzerinde etkinlik sağlayacaktır.
- Megali İdea'nın canlı tutulması sağlanacak ve Bizans'ın mirasçısı olarak, patrikhaneyi daima ön plana çıkaracaktır.
- Ortodoksluk maskesi kullanılarak, milli davalarda Türkiye baskı altına alınacaktır.
- Fener Patrikhanesi ile Vatikan arasında meydana gelecek yakınlık kullanılarak, Hıristiyan Devletler üzerinde etkinlik sağlanabilecektir.

Patrikhane, Vatikan olmaya hazırlanmakta ve başta Amerika ve Rusya

olmak üzere, birçok Hıristiyan devlet de bu konuyu çıkarları gereği desteklemektedir. Yunanistan'da iktidarda iken PASOK'un Merkez komitesi üyesi Mihalis Haralambidis 1989 yılında yaptığı açıklamada: "Bizans Ortodoks kültürü, Avrupa kültürünün temel taşlarından biridir. Bizans kültürünün temellerinden sayılan, İstanbul Patrikhanesi ve Ayasofya kaderine terk edilmiş bir durumda esaret altında bırakılamaz. Patrikhane binasına izin verilmesi Türkiye'nin bir hediyesi değildir. AB'ye girmek için verdiği tavizlerden birisidir. Türkiye'nin AB'ye kabul edilebilmesi için İstanbul Patrikhanesi'ni, Vatikan ve San Marino gibi otonom bir devlet olarak tanıması şartı AB tarafından istenecektir" demiştir.(Türkiye Gazetesi,27 Nisan 1999)

Büyük önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün konuşmalarında bu konuda :“Azınlıklar sorununda mübadele keyfiyeti esas olarak kabul edilmiştir. Fakat İstanbul Rumları'nı ve Patrikhaneyi çıkartamadık_ Yalnız Patrikhanenin siyasi sorunlarla uğraşmamasını şart koyduk. Patrikhane sorununu bir Hıristiyanlık sorunu yapmak istediler”. Diyerek o günlerden sorunu tespit etmiştir. (Mustafa Kemal Eskişehir ve İzmit Konuşmaları,1999,s.93.) Buna bugün de devam etmektedirler.

İ-) Terör ve Yunanistan

Yunanistan'ın terörle bağlantısı Kıbrıs'la başlamıştır. Türkiye'ye yönelik terör Kıbrıs'la başlamıştır. O sırada Yunanların, Kıbrıslı Rumların Türkiye'ye yönelik bu terör faaliyetlerine kuvvetle destek verdiklerinin emareleri çoktur. Son olarak Yunanistan PKK terör örgütüne açıkça destek vermiştir. Terörist Abdullah Öcalan'ın yakalanması ile her şey su yüzüne çıkmıştır.

Yunanistan terör örgütü PKK'yı desteklemeyi o kadar aleni yapmıştır ki, Andreas Papandreu'nun partisi PASOK seçimlerde şu sloganı kullanmıştır: “Ege savaşı Kürdistan dağlarından başlar”. (Megolammatis A. ,Sabah Gazetesi, 18 Mart 1995)

Interpol tarafından kırmızı bültenle aranan bir kaçağı, Yunanistan, yasal olarak 'Yunan toprağı' statüsündeki bir elçiliğinde saklamaktadır; Yunanistan adına başka ülkelerle bir terörist için müzakere etmektedir, aynı terörist için uzlaştırıcı ve arabulucu olmaktadır. Ayrıca, Yunan Dışişleri Bakanı, bir

teröriste danışmanlık yaparak ona nasihat vermektedir. Yunan hükümeti başlangıçta bu iddiaları yalanlamıştır. Buna en güzel örnek Eski Yunanistan Cumhurbaşkanı Konstantin Stefanopoulos'un söyledikleridir: “ Yunanistan, Türkiye'ye karşı hiçbir hasmane eylem içerisinde değildir. Ülkemizin PKK üyelerini aktif biçimde desteklediği ve eğittiği iddiası tümüyle yanlıştır ve bu nedenle de Türkiye iddiasını destekleyecek en ufak bir kanıt dahi bulamamıştır. Yunanistan'ın Türkiye'yle sürekli bir kavga içinde olmak veya onun meşru siyasi amaçlarına karşı çıkmak gibi bir niyeti yada politikası yoktur. (Allison and Nikolaydis, 1999, s.175)

Yunanistan, yıllardır, PKK'yı her anlamda, silah sağlamaktan tutun, Atina'da büro olanağı sağlamaya, militan kamplarına eğitmen subay göndermeye dek desteklemiştir. Hatta Milkis Theodorakis, bakanlığı sırasında yaptığı yardımları, Abdullah Öcalan'ı Atina günlerinde açıklamıştır. (Yıldırım, 2005, s.197)

Terörist başı Abdullah Öcalan'ın, Türkiye'deki yargılanma süresinde verdiği ifadelerden Yunanistan'la ilgili olarak; “1998 yılında Yunanistan'ın eski generallerinden Nega Zakis ile görüşmelerimiz oldu. Ayrıca emekli Albay Mastaski 7 kişilik heyetle Bekaa'da yanıma geldi. Kendilerinden siyasi ve askeri yardımda bulunmalarını istedim. Bu görüşmede Lavrion kampı'nın kullanılmasını ve Yunanistan'da ERNK temsilciliklerinin kurulmasını kararlaştırdık. Yunanistan bunun karşılığında bizden Türkiye'de metropollerde eylemlere ağırlık verilmesini istedi. Biz de eylemlerimizi şehirlere kaydirdik. Ayrıca sabotaj ve orman yangınları eğitimi konusunda Yunanistan'daki kamplarda örgüt üyelerine eğitim verildi. Yunanistan'dan Türkiye'deki turizm gibi ekonomik hedeflere yönelmemiz konusunda da istek geldi. Yunanistan'ın amacı, Türkiye'yi çatıştırıp, zayıflayan bir Türkiye'den istifade etmektir. Yunanistan Şemdin Sakık'ı bana alternatif olarak kullanmak istiyordu. Şemdin Sakık'ı yargılarken bize “şayet onu vuracaksanız bize gönderin” diye teklif geldi. Yunanistan'ın beni Türkiye'ye vermesi diplomatik başarısızlıktır. Bu durum Kürt nüfus ve kadroları tarafından değerlendirilecektir. Beni ülkelerine kabul etmeyen Yunan yetkililere, Türk-Kürt savaşının Kürt-Yunan savaşına dönüşebileceğini belirttim.”

demistir.(Sabah gazetesi, 04.07.1999)

Yunanistan'ın PKK terör örgütüne desteğinin altında şü nedenler yatmaktadır.

- A. Türk ordusunun gücünden korkmaları,
- B. Türkiye'yi PKK terör örgütüyle uğraştırarak, Ege ve Kıbrıs gibi sorunlarda karşısında güçsüz bir Türkiye görmek,
- C. Turizm gibi Türkiye'de gelişen sektörlerle darbe vurmak,
- D. PKK'yı ezilen ve bugün hürriyet ile katliam arasında bulunan tarihi bir halkın temsilcisi olarak göstererek Türkiye'yi içeriden bölmek.

7.3. Sorunlara Yaklaşım

Ege'deki anlaşmazlıkların ele alınışında Yunan dış politikası 1974'ten bu yana hükümet düzeyinde özellikle iki politika izlemiştir: bu konularda herhangi bir görüşmeyi reddetmek ve sorunları mahkeme yoluyla barışçı yoldan çözümlenmek.

1980'li yıllarda egemen olan görüşmeyi reddetme tutumu Andreas Papandreu'nun damgasını taşır. Ortada çözümlenmesi gereken herhangi bir sorunun bulunmadığı tezine dayanır. Kullanılan mantık, herhangi bir çözüm arama prosedürünün, hatta mahkeme yolunun bile, zararlı olacağıdır, çünkü Yunanistan Ege'de Türkiye'den herhangi bir talepte bulunmamaktadır; Türkiye'nin aksine, revizyonist değildir. Papandreu'ya göre, Türkiye'ye ödün verilmesi bu devleti durdurmaya yetmeyecek, Türkler, daha fazlasını istemeye devam edeceklerdi. Bunun için, Türkiye ile her konuyu bir "diyalog" konusu yapmak mümkün değildi, Yunanistan'ın egemenlik hakları görüşme konusu yapılamazdı.

1970'li ve 1990'li yıllarda, Yeni Demokrasi Partisi'nin ve daha sonra Simitis hükümetleri döneminde egemen olan hukuksal yaklaşım, Ege'deki anlaşmazlıkların hukuksal bir karakterde olduğunu ve özellikle kıta sahanlığını ilgilendirdiğini savunur. Buradaki düşünce, varolan hukuksal

yolların, yani geçerli olan uluslar arası hukukun ve Lahey Adalet divanı prosedürünün Ege'deki Yunan çıkarlarıyla egemenlik haklarını en iyi biçimde koruduğu yolundadır.

Diyalog ise her dönemde ikinci planda kalmıştır. Bunu 1996 yılında Yunanistan Başbakanı Simitis şöyle dile getirmektedir: “bağımsızlık ve milli çıkarlar hususunda bir Türk-Yunan diyalogu akla uygun değildir”.(AP,10.10.1996)

Son dönemde ise Yunanistan'ın sorunlara yaklaşımda dondurma politikasının izleri görülmektedir. Ta Nea gazetesinden İrini Karanasopulu : “Ankara, Ege konusunun paket halinde -kita sahanlığından gri bölgelere, kara sularından hava sahasına ve Adaların silahsızlandırılmasına kadar-Lahey Adalet Divanı'na sevk edilmesini istemektedir. Yunan tarafı, uluslar arası mahkemenin konuları sadece hukuki açıdan değil, siyasi açıdan da ele almasından dolayı böyle bir yaklaşımı benimsemiyor. Başka bir ifadeyle, böyle bir durumda mahkeme, Yunanistan'ın kaybetmesine yol açacak bir uzlaşma temelinde karar alacak. Buna ilaveten, Lahey Adalet Divanı'nın kararları bağlayıcı olduğundan, Yunan tarafı bazı şeyler vermek zorunda kalacaktır; hükümet ise bunun siyasi bedelinin çok ağır olacağını bildiğinden buna yanaşmıyor. Üst düzey bir yetkilinin gazetemize yaptığı açıklamada, ‘bu olumlu ortamda anlaşmadan sonsuza dek görüşebiliriz. Türkiye ile ilişkilerimiz iyi ve dostane olursa, Ege sorunları ile yaşayabiliriz”. (Ta Nea, İrini Karanasopulu, “Türk-Yunan İlişkileri Öncelikli”, 29.03.2003)

Türkiye'nin AB üyeliği sürecine girmesi ile birlikte AB'nin de sorunlara taraf olmasını sağlayan Yunanistan dondurma politikası ile birlikte, Türkiye'nin AB sürecinde kazanımlarını artırma yoluna gitmektedir. Bu konuda Yunanistan'ın politikasındaki gelişmeleri YDP milletvekili Yorgos Dimitrakopulos'un makalesi çok güzel bir şekilde anlatmaktadır;

Yunanistan'ın sorunlara yaklaşımında kullandığı bir argümanda elinde pazarlık marjı tutmaktır. Pazarlık marjı diye 3 konuyu elinde tutuyor (hava sahası\ FIR hattı ve adaların silahsızlandırılması) üçü de hukuka uygun değil. Böylece pazarlıklar sürece ne kurtarırsa kar olduğunu düşünmektedir.

Yunanistan'da Türkiye ile adil bir anlaşmaya varma iradesi henüz oluşmamıştır. Türkiye'den daima daha fazlasını alabilecekleri inancı olmuştur. Türkiye'nin zayıf dönemlerini bekleyip bu zayıf dönemlerde daha fazla mesafe kat edebileceklerini düşünmüşlerdir. Antlaşmalarla kendilerini bu hassas konularda bağlamayı kabul etmemişleridir ve pek çok konunun da mevcudiyetini kabul etmemişlerdir.

Türkiye açısından, Ege Denizi'ne ilişkin uyuşmazlıklarda "ulusal çıkar" öncelikleri bu denizde var olan egemenlik hak ve çıkarlarının korunması ve iki ülke arasındaki dengeye sadık kalınması noktasında toplanmaktadır. Bu çıkarların korunması için başvurulmuş yöntemler ise tüm barışçıl yöntemlerden askeri güç kullanımına değin geniş bir yelpazeye dağılmaktadır. Yunanistan açısından ise durum daha karmaşıktır ve iki ülke arasında güç dengesi bakımından önemli bir farklılık bulunmaktadır. Bu güç asimetrisi Yunanistan'ın Türkiye ile müzakere süreci içerisine girmesini engellemekte ve Yunanistan'ı Türkiye karşısında daha sağlam ittifaklar kurmaya yönlendirmektedir.

7.4. ADALET DİVANI MESELESİ

Yunanistan ile ilgili sorunlarda en çok rastlanan sorular Adalet Divanı ile ilgilidir. Adalet Divanına gidilmeli mi? Gidilirse bütün sorunlarla beraber mi gitmeli? Adalet Divanı gerçekten bağımsız bir karar organı mı?.

Yargı yolunun avantajları şunlardır:

- ✓ Varolan ve anlaşmazlığı kesin bir biçimde çözümleyen belli ve uygulanması zorunlu karara ulaşılması.
- ✓ (Prensip olarak) tarafsız ve dürüst olan yargı ve genellikle kabul edilen hukuksal kural ve ilkelerin uygulanması. Yargıç kararını uluslar arası hukuk ve adalet temelinde vermekte, devletlerin güç oranından yada tercihlerden ve önyargılardan etkilenmemektedir.

✓ Büyük saygınlığa sahip-özellikle Uluslar arası Mahkeme söz konusuysa- bir karar, bu durum ileride de karara saygı duyulmasına katkıda bulunur.

✓ Sorumluluğun başkasına aktarılması. Kesin kararı üçüncü bir tarafın almakta olması, hoşça gitmeyecek bir sonuç durumunda taraf devletlerin ülke içinde kamuoyu tarafından kolayca suçlanması yolunu engellemektedir.

Yargı yolunun dezavantajları ise şunlardır:

✓ Tarafların kendi istekleriyle vardıkları bir antlaşmanın aksine, mahkemede çözüm başkası tarafından kabul ettirilmektedir. Bu egemen bir devletin çok zor hazmedebileceği bir durumdur.

✓ Mahkemede yenilgiye uğrama olasılığı her zaman vardır; birçok devlet bu riski almak istemez. Bütün yargılamalar öngörülemeyecek yönlere sahiptir. Pek çok kural açık değildir ve aralarında çelişkilidir.

✓ Yargı kendiliğinden iki taraf arasında bir karşıtlık biçimi olup genellikle kazananı ve kaybedeni vardır. Yani "sıfır toplam" çerçevesinde harekete eder ve karşılıklı çıkarlara dayalı bir çözümün bulunmasına pek yardımcı olamaz.

✓ Karar haksız ve taraflı sayılırsa krizin geçiştirilmesine yada anlaşmazlığın çözümlenmesine katkıda bulunmayacaktır.

Adalet Divanı konusunda her iki ülkenin de çekinceleri mevcuttur. Yunanistan'ın çekincelerine baktığımızda;

- Mahkeme kararının Yunanistan aleyhinde olması durumundaki siyasi bedelin ağır olmasının etkileri;
- Adalet Divanı'nın vereceği kararın Türkiye tarafından uygulanmayacağı şeklindeki çekince;
- Adalet Divanı'nın büyük güçlerden etkilenip aleyhte karar alması;
- Türkiye'nin tezlerinin güçlülüğü;

Türkiye'nin çekinceleri ise;

- Mahkemenin 'Avrupa'nın şımarık çocuğu' Yunanistan lehine kararlar vermesi, Türkiye'nin isteklerini dikkate bile almayacağı düşüncesi;
- Yunanistan'ın sadece kıta sahanlığı için başvuruda bulunulması için ısrar etmesi;
- Yıllarca verilen hukuki mücadelelerden sonra Deniz Hukuku Sözleşmesinin haksız olduğu kanaatine varıp bu nedenle de sözleşmeyi imzalamama;
- Mahkemenin Yunanistan karasularınının 10 yada 12 mile olası genişletilmesi kararını vermesi çünkü bunun gerçekleşmesi durumunda Türkiye, adeta denize çıkışı olmayan kapalı bir ülkeye dönüşmektedir.

Sonuç olarak iki tarafın da Lahey Adalet Divanı konusunda çekinceleri vardır. O zaman uygulanabilecek en güzel yöntem iki ülke arasındaki diyalog ve görüşmeler sonucunda sorunların çözüme ulaştırılmasını sağlamaktır. ,Birleşmiş Milletler tüzüğü'nün 33. maddesi: "uluslar arası barışı ve güvenliği tehlikeye düşürebilecek bir anlaşmazlığın tarafları, öncelikle, görüşme, araştırma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik, mahkeme, bölgesel kurumlar ve tercih edecekleri başka barışçı yöntemlerle, sorunlarını çözeceklerdir".

Türkiye'nin benimsediği yaklaşım, "bütün konuların, bütün yöntemler kullanılarak çözümlenmesine çalışılmalıdır" şeklinde. Bütün yöntemler dendiğinde, içine tabii ki Uluslar arası Adalet Divanı da giriyor. Ama Uluslar arası Adalet Divanı'na gitmeden önce çok ciddi bir müzakere süreci var. Eğer müzakere olmuyorsa, hakemlik ve arabuluculuk gibi yöntemler var. Ondan sonra gidilir Uluslar arası Adalet Divanı'na. Ancak burada iki önemli nokta var. Birincisi çok ciddi ve uzun bir çalışma gerektiren tahkimname hazırlanması süreci. İkincisi ise Yunanistan Uluslar arası Adalet Divanı'na gider mi? Zira Yunanistan'ın Uluslar arası Adalet Divanı konusunda koyduğu şerh bulunmaktadır. Yunanistan bu çekincesine göre, Uluslar arası Adalet Divanı'nda egemenliğimi tartışmam demektedir. Kıta sahanlığı konusu dışındaki bütün konular Yunanistan'a göre egemenlik konusudur.

Ta Nea gazetesinin Sn.İsmet Sezginle yaptığı mülakat bu konu açıkça ortaya konmaktadır: “Sizin komşunuzla bir sorunuz olduğunda, komşunuzla görüşmeden doğrudan doğruya mahkemeye mi gidersiniz? Önce aranızdaki sorun için karşılıklı görüşür, olmazsa mahkemeye başvurursunuz. Yani ilk önce, bir araya gelip görüşmemiz ve sonra da mahkemeye gitmemiz gerekir.”(Ta Nea, “Türk savunma bakanı'nın demeci: Türkiye ege'de pazarlık istiyor” ,12.05.1998)

Yunanistan'da yapılan bir kamuoyu araştırmasından çıkan sonuçlar ise şöyle; "Türk ve Yunan sorunlarının hangi şekilde çözülmesi gerektiğine inanıyorsunuz?"

Yüzde 51,5'i : İki ülke arasındaki müzakerelerle

Yüzde 43,7'si : Uluslararası mahkemelerle

Yüzde 3,1'i : Askeri yöntemlerle

Yüzde 1,8'i : Bilmiyorum/yanıt yok(11 Haziran 2006, To Vima gazetesi)

7.5. SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

İsrarla diyalog arayışlarını sürdürme, Türkiye'nin son dönemde uyguladığı politikadır. Bu politika sonunda hiçbir sonuç elde edilememiş tersine daha başka sorunlar da ortaya çıkmıştır. Türkiye, ısrarla diyalog arayışlarını sürdürüp ve Yunanistan'da bundan çekinir gözükmele sanki Türkiye'nin böyle bir diyalogdan daha çok yararı olacakmış gibi bir yanlış izlenim yaratılmaktadır. Bu politikanın faydası ise kamuoyunda çözüm yanlısı olarak gözükmele, karşı tarafı da çözüm bulunamaması konusunda suçlu duruma düşürmesidir. Ne yazık ki Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde bu politika sonuç vermemiştir.

Diyalog arayışlarını sürdürürken tezlerini geliştirip diğer ülkelere anlatmak, Türk-Yunan ilişkilerinde sonuca varmanın en kolay ve faydalı yolu olarak gözükmektedir. Türkiye, uzlaşma yanlısı tavrını sürdürmeli ve uluslararası arenada, Ege'nin özel durumunu anlatan, Ege'ye ilişkin

sorunların iki ülke arasında yapılacak müzakereler yoluyla çözümlenebileceği yönündeki tezlerini savunmaya devam etmelidir. Bunun yanında Türkiye'nin Ege'deki pozisyonunu güçlendirmek maksadıyla; Türk tezleri uluslar arası alanda yoğun bir şekilde tanıtılmalı, bu yöndeki faaliyetler, Türk tezlerini savunan uluslar arası akademik yayın ve konferanslarla desteklenmelidir.

Sorunların çözümü için gerekli politika seçildikten sonra bu politikanın yanında yapılması gereken bazı anahtar hamleler vardır.

- **Sorunlara iyi niyetle ve ön yargısız yaklaşmalı;**

Kamuoylarından korkarak yapılan hiçbir politikanın başarı şansı yoktur. Kamuoyu korkusu bahanesinin taktik olarak kullanıldığı politikalar, karşı tarafa kabul ettirme şansının olmadığı gibi. İki taraf arasındaki müzakerelere geçilmeden önce, Türk-Yunan ilişkilerinin kendi içimizde, önyargıdan uzak olarak, bir genel değerlendirmesi yapılmalı, sorunların tümü masaya koyularak bunlara çözüm yolları ortaya koyulmalı ve bunlar iyi niyet esası üzerinden iki ülke temsilcilerince görüşülmelidir. Sorunlar çözülemez meseleler değildir. Ancak iyiniyet, samimiyet ve karşılıklı güven ister. Bir taraf elini cebine sokunca diğer taraf tabanca çıkaracak diye düşünmemelidir.

- **AB'yi sorunların dışına çıkarabilmeli;**

Türkiye, Ege sorunlarının çözümünde Yunanistan'ın yanında siyasi yönden oldukça güçlü bir rakiple karşı karşıyadır. Bu nedenle hukuksal dayanaklarının hiçbir boşluğa yer vermeyecek şekilde tam anlamıyla ikna edici olması uluslar arası alanda da taraftar bulması gerekmektedir. Tabii ki, Türkiye için en uygun durum, AB'nin mümkün olduğu kadar Ege sorunları dışında tutulması veya pasif durumda bırakılmasıdır.

- **Yunanistan'ın iddialarına karşı iddialarla cevap vermeli;**

Yunanlılar uluslar arası platformlarda esaslı olsun veya olmasın bir konu daha ortaya atarak Türk imajını yıpratmaya çalışmaktadır. Yunanlıların her yaptığını dikkate almalı ve gerekli karşılıklar verilmelidir. Türkiye Yunanistan'ın iddiaları karşısında sürekli savunmada kalmıştır. Bunun yerine

Yunanistan'ın Türkler yaptıkları araştırılarak karşı iddialarda bulunulmalıdır.

- **Tutarlı, kararlı, ileriye dönük, uzun vadeli, dinamik ve insiyatifi elinde tutan bir politika izlemeli;**

Bu husus milli beraberlik, ekonomik bağımsızlık, uluslar arası arenada güçlü ittifaklar içinde olma, dış politika yöneticilerinin uzun vadeli düşünmesi gibi etkenleri içine almaktadır.

- **Karşı taraf taviz vermeden taviz vermemeli;**

Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde her zaman taviz istenen taraf Türkiye olmuştur. Bundaki amaç her şeyden mümkün olduğunca taviz koparmaktır.

- **Ekonomik olarak güçlü ve tam bağımsız olmalı;**

Günümüz şartlarında ülkeler ekonomik olarak kolayca çökertilebilmekte, başkaları tarafından istemedikleri yaptırılabilir. Ekonomisi güçlü olamayan bir devlet kararlı bir dış politikayı zor izlemektedir.

Yunanistan'ın yapması gerekenlere göz atarsak;

- **Yunanistan dayatmacılıktan vazgeçmeli ve diyalog yoluyla çözüme yanaşmalıdır;**

Türkiye, yıllardan beri, Yunanistan'a 'Aramızdaki bütün sorunları, bir araya gelerek konuşalım, ortak çözüm arayalım. Kendi aramızda halledemezsek, Uluslar arası Adalet Divanı'na gitmek dahil, hakemlik müessesini de öngörebiliriz' demektedir. Yunanistan ise, 'sadece kıta sahanlığı sorunu ve sadece Uluslar arası Adalet Divanı yolu' diye direktmekte. Bunun dışında hiçbir şeyi hiçbir yöntemle görüşmeyeceğini açıklamaktadır. Mesafe alınabilmesi için, Yunanistan'ın bu dayatmacılıktan vazgeçmesi gerekir.

- **Yunanistan, Türkiye'ye düşmanlık siyasetinden vazgeçmelidir;**

İç politikasında Türkiye karşıtlığını kullanma, dış politikada Türkiye'yi yayılcı gösterme gibi politikalar, sorunun çözümünde en büyük engel

olarak durmaktadır.

▪ **Ege Denizi'ni Yunan gölü olarak görmemelidir;**

Yunanistan'ın Ege'nin büyük bir kısmında adaları olduğu doğrudur fakat unutulmaması gereken bu denizin etrafında tek bir ülke yoktur. Ege'nin diğer kıyısı Türkiye'yi unutmamak gerekir.

Türkiye ve Yunanistan arasında yakınlaşma/yumuşama yaratabilecek, bunun ötesinde "bir arada yaşama"ya, "bütünleşmeye" dönüşebilecek bir süreci başlatmak ve işleyebilir olmasını sağlamak, pek çok koşula bağlı olmakla beraber, 3 aşamayı gerektirmektedir.

- İlk aşama, tarafların kendilerini güvenlikte hissedecekleri ortamı sağlamaya dönük önlemleri yaşama geçirecek olan güvenlik artırıcı önlemler aşamasıdır.
- İkinci aşama, tarafların uyuşmazlık konularında geçmişten günümüze kadarki süreçte dile getirmiş oldukları ulusal tezlerini karşılıklı olarak korudukları ve fakat tırmandırmaya yol açabilecek herhangi bir durum alıştan özellikle kaçındıkları, empati yeteneklerini geliştirdikleri bir ortamda, işbirliği ve karşılıklı güveni güçlendirecekleri güven artırıcı önlemler aşamasıdır.
- Üçüncü aşama ise, tarafların güvenlik ve güvene dayalı işbirliğinin oluşturduğu ortamda uyuşmazlık konularını uzlaşma temelinde ele aldıkları doğrudan sorun çözümüne dönük müzakere sürecidir.

Sonuç olarak Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde uzlaşmazlık konularına ilişkin değerlendirmelerde göz önünde bulundurulması gereken nokta uluslararası ilişkilerin sistematığı içinde sorunlara çözüm bulunabilmesinin ancak tarafların hak ve çıkarlarının dengelendiği, sıfır toplamlı olmayan bir yöntemle çözümlenebileceğidir. Eğer taraflardan herhangi biri tek yanlı bir çözüme ulaşmak arzusunda ise, bu durumda çatışma kaçınılmazdır.

Her iki ülkede bu coğrafyada bulunmaktadır ve bu coğrafyayı değiştirecek halleri yoktur. O zaman bu anlaşmazlıkların çözümlenmesini

sağlamalıdır. Türk-Yunan anlaşmazlığı gibi büyük anlaşmazlıkların çözümü üç yöntemle sağlanır: anlaşmayla sonuçlanan savaşla, taraflardan birinin diğer tarafın tezini benimseyerek geri adım atmasıyla ve barışçı düzenlemeyle. Günümüzde savaş; hukuk, etik ve pratik açıdan çözüm oluşturmamaktadır. Muhtemel bir ödüne gelince, böyle bir şey hayati önemi olan milli çıkarlarla ilgili konularda, gerek Yunan gerekse Türk tarafı için düşünülemez. Barışçı düzenleme tarafların doğrudan görüşmeleri, veya üçüncü bir tarafın araya girmesi ile olabilir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkta üçüncü taraf AB, ABD veya Adalet Divanı olabilir. AB, bu anlaşmazlıkta Yunanistan üye ülke olduğu için taraftır; ABD, çözümden çok olayların sınır noktasına geldiği noktada ülkeleri durdurma noktasında devreye girmiştir; Adalet Divanı konusunda ise her iki ülkenin de çekinceleri vardır. O zaman kullanılacak tek yöntem tarafların doğrudan görüşmeleridir. Bu yöntem tercihin ana nedeni tarafların sonucu denetim altında tutabilmeleridir. Hukuksal yöntemlerin aksine siyasal/diplomatik yöntemlerde taraflar çözüm yollarının arandığı dönemde, başından sonuna dek, başrolde kalmaktadır. Tarafların her biri, her an diyalogu kesebilir yada görüşmelerde sağlanan gelişmeleri kabul etmeyebilir. Bu yaklaşım; sorunu zor, aşılmaz engellerini, sorunun boyutlarını çizer ve gözler önüne serer. Hatta, eğer bu sözlü çatışma sırasında küfürlere ve aşırılıklara varılmazsa, taraflar arasında kendine özgü karşılıklı bir saygı ve hürmetin de gelişmesi olanak dışı olmadığı da görülmüştür; ve bu durum ileride perde arkasında daha rahat gayri resmi buluşmaların yol açabilir.

8. İLİŞKİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ VE YUNANİSTAN'IN POLİTİKALARI

8.1. Türkiye-Yunanistan İlişkileri

Türk-Yunan ilişkilerinde bugünün gerçekleri yalnızca hukuk, politik, ekonomik ve askeri arenalardaki reel dünya sorunlarını odaklanarak anlaşılabilir. Bir grubun tarihinin nasıl olup da, komşu ülkelerin 'görünmez bir güç' halini alan bilinçli ve belki daha da önemlisi bilinç dışı psikolojik fenomenlere yol açtığını anlamak zorundayız.

Etnik ilişkiler psikolojisinin temeli büyük grup komşuların psikolojisine dayanır. Yüzyıllardır birbirine çok yakın yaşayan kabilelerin, doğal sınırlar, nüfus azlığı ve teknoloji eksikliğinin yarattığı sınırlıklar yüzünden birbirlerinden başka etkileşecek kimseleri olmamıştır. Komşu gruplar, sağlamak için yiyecek ve fiziksel nesnelere için birbirleriyle yarışmak zorunda kalmışlardır. Modern dünyada fiziksel olarak komşu olmasak bile, bütün etnik gruplar en azından mecazi olarak, telekomünikasyon ve diğer ileri teknolojik araçlarla birbirimize bağlıyız. Demek ki, dünya bu şekilde küçüldükçe, coğrafi olarak yakın olmayan gruplarda bile komşuluk psikolojisine dayalı davranış türlerini saptamak olanaklıdır. Bununla birlikte, etnik çatışmaların prototipi iki grubun fiziksel olarak komşu olduğu bölgelerde görülür, örneğin Ermeniler ve Azeriler (Azerbaycan Azerileri), Hırvatlar ve Sırp ve İsraililer ve Filistinliler. Bunların hepsi de aynı toprakları paylaşan, veya aynı toprak parçası üzerinde hak iddia eden etnik gruplardır. Türk-Yunan yüzleşmesi ise başka bir paradigmadır. Türk-Yunan ilişkisi diğer etnik çatışmalara belli ortak unsurlara sahip olsa da, kendine özgü bazı unsurları vardır.

Türkiye'nin Yunanistan'la siyasi ilişkileri yaklaşık 500 yıl öncesine kadar gitmektedir. Osmanlılar yaklaşık 400 yıl Yunanistan'a egemen olmuşlardır. Balkan savaşları başlangıç alınırsa Türk-Yunan ilişkileri yaklaşık olarak 60 yıl mücadele, 30 yıl işbirliği devresi olarak sürmüştür.

8.1.1. İLİŞKİNİN ÖZELLİKLERİ

▪ Türkiye ve Yunanistan, ancak ortaklaşa bir tehdit algıladıkları ve aynı zamanda da bölgede etkili bir bölge-dışı güç tarafından bu tehdide karşı işbirliğine özendirildikleri zaman, ilişkilerini uyum içinde geliştirebilmişlerdir. Buna örnek olarak, Venizelos'un Türkiye ile yumuşama politikasını gösterebiliriz. Bu yakınlaşmanın arkasında Mussolini İtalya'sından gelen tehdidin büyümesinin rolü vardır.

▪ Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerde dikkat çeken noktalardan bir diğeri ise, özellikle Yunanistan'ın kendisini güvende hissetmediği, dışarıdan herhangi bir tehdit altında bulunduğu durumlarda Türkiye'yle normal ilişkiler kurarken, kendini güvencede ve rahat hissettiği anlarda ise Türkiye'ye karşı yayılcı bir politika izlemesidir.

▪ Türk–Yunan ilişkilerinin süreçsel gelişiminde tarafları diplomasiden çatışmaya sürükleyen tırmanma aşamalarında ve sonrasında ilişkilerin yeniden yumuşamaya dönüşmesinde bir tür kanıksamadan söz etmek mümkündür. Fiili bir uyuşmazlığın ortaya çıkışı, diplomatik görüş alışverişi, medyanın ilgilenmeye başlaması, karşılıklı görüşlerin kamuoyu desteğini sağlamaya yönlendirilmesi, üçüncü ülkelerin itidal çağrıları, diplomasinin askeri güç ile desteklenmeye çalışılması, güçlerin bayrak/kararlılık gösterileri, tırmanmanın üst evresi, çatışma durumu. (Hauss, 2001, ss.25-31) Tırmanmanın en üst evresinde ise bir tür *win-lost* durumu söz konusudur. Taraflardan herhangi birinin gücü kullanacak olması sıcak bir çatışmayı ortaya çıkaracağından bir tür “tavuk oyunu” yaşanmaktadır. Ancak, eğer üçüncü tarafların müdahaleleri/arabuluculukları çatışmanın bu evresinde etkin bir şekilde tarafları yatıştırmaya yetersen yeniden kontrollü bir yumuşamaya geçiş mümkün olabilmektedir. Bunun en son örneği 1996 Kardak krizi sırasında yaşanmıştır.

▪ Bu komşuların zıt özellikleri ilişkilerini karmaşıklştırmış ve sıklıkla üçüncü tarafları şaşırtmıştır. Bir çatışmada genellikle daha büyük ve güçlü olan taraf daha atılcı ve diğerk taraf daha çekinik ve içe dönüktür. Türk-Yunan çatışmasında öyle görünüyor ki çoğunlukla inisiyatif alan Yunanistan olmuş; buna karşın Türkiye savunmada kalmıştır. Bu olağandışı durum

Türkiye'nin Yunanistan'ı kışkırttığı izlenimi uyandırır. Daha küçük olan taraf olmasına karşın Yunanistan korkusunu üzerinden atıp bir kahramanlık yolunu seçmeye zorlanıyormuş gibi bir görünüm yaratmaktadır.

8.1.2. İLİŞKİYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

➤ **Sorunları tek taraflı değerlendirme:** Bu iki devletin halkları, sorunları tek taraflı değerlendirmeye alışmıştır. Kafalarındaki düşünce, Kıbrıs sorununun, Ege ili ilgili meselelerin ve azınlık konularının diğer tarafın uluslar arası hukuku da çiğneyen haddini bilmez tavırdan kaynaklanmakta olduğudur. Politikacılar da halkla aynı görüşü paylaşmakta ve sorunları çok boyutlu bir zeminde değerlendirememektedirler. Böylece, bu iki devlet arasındaki huzursuzluk yıllardır bir kısır döngü şeklinde sürüp gitmektedirler. (Kona, 2003, s.383)

➤ **Gücün jeopolitik determinizmi:** Siyaset filozofu Panayitios Kondilis'in 1990'lı yıllarda Türk- Yunan ilişkilerini etkileyen faktörler hakkındaki tezinde belirttiği gibi "Nüfus patlaması" gösteren ülke jeopolitik açıdan güçlü algılanmaktadır. Bu nüfus patlaması ekonomik bir take off'a ve jeopolitik potansiyelin yayılcılığa geçmek üzere toparlanmasına yol açmaktadır. Bu kaçınılmaz olup, jeopolitik açıdan küçülen, düşük nüfus artışı gösteren ve ekonomisi daralan milletler aleyhine işlemektedir. Yunanistan'da bu konu uzun süredir tartışılmaktadır.

Azalan doğum oranı ve uzayan yaşam süresi dikkate alındığında Dünya Sağlık Örgütü'nün tahminlerine göre, Yunanistan 2020 yılında Dünyanın en çok yaşlıya sahip üçüncü ülkesi olacaktır. Eğer bu eğilim devam ederse 2050 yılında Yunanistan'ın nüfusunun 8.500.000 olacağını, bunun da yüzde 40'ının 60 yaşın üstündeki kişilerden oluşacaktır.

1927-1928 'de Yunanistan'ın yaklaşık 2 katı nüfusa sahip olan Türkiye bugün bu farkı 6 katına çıkartmıştır. Türkiye'nin nüfusunun 2020 yılında 85,6 milyona, 2050 yılında ise 103,6 milyona ulaşması tahmin edilmektedir. AB içinde yer alan Yunanistan'ın nüfusu ise 2050 yılında 8,3 milyona düşecektir. (Öymen, 1998, s.41)

➤ **Önyargılar ve kötü deneyimler:** Politikacıların ve her iki ülke halkının Türk-Yunan ilişkileri konusunda karşılıklı beslediği önyargıların etkisinden başka, devletlerin geçmişte yaşamış oldukları olumsuz deneyimlerin de bu ilişkiler üzerinde etkili olduğunu belirtmek gerekir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlar, kökleşmiş tarihi sorunlardır ve yine ortaya çıkan sorunlarla aynı kefeye konulamazlar. Sorunların kaynağı modern Yunanistan'ın ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar uzanır. Türk-Yunan ilişkileri ile ilgili olarak önyargıların ve geçmişteki kötü deneyimlerin etkilerini göz önünde bulundurarak, günümüzde Türkiye ve Yunanistan'ın karşı karşıya olduğu sorunların kısmen bu saydığımız iki nedenin toplamı olduğunu söyleyebiliriz.

Önyargılar karşımıza sabit fikirler olarak da gelmektedir. Türk ve Yunan halklarının zihinlerinde yerleşmiş bulunan sabit fikirlere, sadece halk arasında değil, politikacılar ve karar verici konumda olan yetkililer arasında da rastlamak mümkündür. Bu sabit fikirler diğer ülkeye karşı benimsenmiş olan dış politika davranışı üzerinde de etkili olmaktadır. Bir yandan temel eğitim sırasında, karşı ülke ve halklarına ilişkin olarak öğretilen ve kişilerin bilinçaltında yer eden değer yargıları ve imajlar, diğer yandan bunların örtük etkisi altında oluşan algılamalar, özellikle iki ülke arasında hükümetler düzeyinde de desteklenen dostluk, barış ve işbirliği dönemlerinde, kişilerin günlük yaşamında doğrudan etkili sonuçlar doğurmaktan uzak kaldığı için, fazla dikkat çekmemektedir; buna karşın, iki ülke arasında uzlaşmazlıkların ortaya çıktığı ve ulusal hükümetlerin bu uzlaşmazlıkları çözüme çabalarında başarısız kaldığı dönemlerde, iki taraf arasında doğrudan bir çatışma riski ortaya çıkmaktadır.

➤ **Türkiye korkusu:** Yunanlılar, Türk devletini, Mustafa Kemal'in önderliğinde Kurtuluş Savaşı vermiş ve savaşı kazanmış, Cumhuriyeti kurmuş ve devrimlerin yerleştirilmesinde rol oynamış olan Türk ordusuna eşit görmektedir. Onlara göre demokratik ve bireyci ruhtan yoksun olan Türk halkı, yine onların düşüncesine göre zalimce Kıbrıs'ı işgal etmiş olan bu yayılcı saldırgan gücü denetim altında tutamazdı. Bu yüzden Yunanlılar arasında bir Türkiye korkusu vardır.

➤ **Yanlış algılamalar:** Her iki devletin de kendi ulus-devlet kimliklerini, birbirlerine karşı verdiği uzun ve yorucu savaşlardan ya da diplomatik faaliyetlerden sonra geliştirebildikleri anlaşılmaktadır. Bu ulusal kurtuluş mücadelelerinin sonunda, bu iki ulus arasındaki karşılıklı yanlış anlamaların daha da belirgin hale geldiği söylenebilir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin genel yönelimi içerisinde sürekli bir gerilimin var olması ulusal kişiliklere ilişkin kimi önyargı, imaj ve yanlış algılamaları gündemde tutmaktadır. Tarafların hemen her davranışı bu olumsuz imaj ve algılamaların etkisi altında değerlendirilmekte, bu ise sonuçta, çözümsüzlüğü giderek artıran ve karşılıklı güvensizliği derinleştiren bir yapılaşmaya yol açmaktadır.

➤ **Milliyetçi yaklaşım:** Karşılıklı ilişkilerinde Türkiye ve Yunanistan, 'milliyetçilik'i siyasal yarar sağlamak için kullanmaktadır. Türk ve Yunan dış politikasına yön verenler, birbirlerine karşı sert milliyetçi söylemler geliştirerek ait oldukları siyasal partilerin oy potansiyellerini artırmayı ve siyasal partilerin durumlarını güçlendirmeyi düşünmektedirler. İkinci olarak, milliyetçilik, her iki devlet yönetimleri tarafından devletin uluslararası ilişkilerinde bir ayrıcalık vesilesi olarak sunulmaktadır.

➤ **Güven eksikliği:** Türkiye ve Yunanistan arasında kolayca göze çarpan karşılıklı güven ve güvenilirlik eksikliğinin, günümüzde Türk-Yunan ilişkilerini belirleyen olumsuz bir faktör olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Türkiye ve Yunanistan arasındaki güven eksikliği ikili ilişkilerde güven bunalımına yol açmakta ve bu iki ülkenin iyi komşuluk ilişkileri geliştirmesini engellemektedir. Bir yanda Yunanistan, Pantürkist emelleri olduğunu ileri sürerek Türkiye'yi coğrafi ve tarihi bir tehdit olarak algılamakta diğeryandan Türkiye, Yunanistan'ı Megali İdea'yı gerçekleştirmek için çeşitli politikalar geliştiren bir devlet olarak görmektedir.

İki ülke arasındaki ilişkilerin tarihsel süreci dikkate alındığında bu kuşku ve güvensizliğin temelinde iki ülkenin etnik/dinsel kimlik arayışları ve kurmaya çalıştıkları ulus devlet anlayışı yatmaktadır. Bu ulus yaratma çabası beraberinde "biz" ve "öteki" sorununu ve bir tür grup/toplum önyargısını ortaya çıkarmıştır. (Tekeli, 1998, s.88)

➤ **Ege denizinin konumu:** Türkiye ve Yunanistan arasındaki pek çok soruna kaynaklık eden Ege Denizi'nin konumunda ilişkilerdeki uzlaşmazlığın sebeplerindendir. Uluslararası hukukun 1940'ların ikinci yarısından itibaren güç dengesindeki değişimler ve teknolojik gelişmeleri ve diğer pek çok etkeni dikkate alarak, devletlerin egemenlik haklarına getirmiş olduğu genişletici yorumlar, Ege Denizi'nin coğrafik konumu ve bu denizde kurulan egemenlik dağılımı dikkate alındığında, kıyıdar ülkeler arasında uzlaşmazlığa neden olabilecek bir görünüm ortaya çıkarmıştır.

➤ **Güvenlik Paradoksu:** Güvenlik alanında Yunan paradoksu Yunanistan'ın askeri performansı ile askeri potansiyeli arasında değil, askeri performansı ile diplomatik ve iktisadi potansiyeli arasındadır. Aristoteles surlarla çevrili bir kenti savunanların strateji seçenekleri bulunduğunu yazmıştır. Kenti ister surların içinde ister surların dışında savunabilirler. Ama surlarla çevrili olmayan bir kenti savunanların seçenekleri yoktur. Kentin dışında bir savunma onların tek yapılabilir seçenekleridir. Yunanistan'ın bugünkü stratejik durumu da kabaca böyledir. Yunanistan yalnızca Yunan anakarası ve Peloponnesos'u değil, Arnavutluk körfezinden Türkiye sahillerine dek İyonya ve Ege denizlerinde saçılmış vaziyetteki 1500 Yunan adasının da savunmasını sağlamak zorundadır. Atina'nın Rum kesimiyle birlikte kendini bağladığı ortak savunma politikası altında, Yunanistan'ın savunma alanı bugün KKRY'ne kadar uzanmaktadır. Bu güvenlik paradoksu da ilişkileri etkilemektedir.

➤ **Karşılıklı Bilgi Yetersizliği:** Türkiye'de Yunan hem bilinmemekte hem de daha kötüsü bilindiği sanılmaktadır. Yunanistan konusunda bilgileri Türkiye'den kaynaklanmakta, en azından Yunan kaynaklarından kaynaklanmamaktadır. Yani yetersiz bilgi hep yeniden üretilmektedir. Aynı hususlar Yunanlılar içinde geçerlidir. Yeniden üretilen ve önyargılarla yoğrulan yetersiz bilgiler Yunanistan'daki Türk imajını tıpkı Türkiye'de olduğu gibi gerçekten farklı göstermekte ve ikili ilişkilerde süregelen sorunlar yumağını beslemektedir.

➤ **Tarihsel Nedenler:** Günümüz Türk - Yunan ilişkileri incelenirken, göze çarpan önemli noktalardan birini, iki ülkenin ortak bir tarihsel geçmişi paylaşmalarına karşın, bu geçmişin bıraktığı izlerin hiç de olumlu yanlarıyla ilişkilere yansımadağı, dolayısıyla, iki ülke ulusçuluğunun sürekli bir çatışma içerisinde bulunduğu gerçeğı oluşturmaktadır. Türk - Yunan uyuşmazlığındaki etkileri açısından yaşanan ortak tarihin olumsuz etkileri, ilişkilerin genel yönelimini belirlemektedir. Bu bağlamda, Türkler için Yunanlılar birlikte yaşadıkları halklara ve devlete "ihane" etmiştir. Yunanlılar için ise, bu savaşım 400 yıl süren bir esaretten, yabancı egemenliğinden kurtuluş, sömürüye başkaldırıdır. Böylesi bir tarih bilinciyle yetişen insanlar, Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların nitelikleri ne olursa olsun karşı tarafa sürekli bir kuşku ile baktıklarından sorunların niteliklerini tam olarak değerlendirememekte ve önyargılarla, bağınaz bir ulusçulukla tek taraflı bir çözüm yoluna ulaşmaya çalışmakta, dolayısıyla, ulusçuluk anlayışı yeniden sahneye çıkmaktadır.

8.2. Yunanistan'ın Türkiye Politikaları

Yunanistan'ın Türkiye politikasını anlayabilmek için öncelikle siyasetinin özelliklerini bilmemiz gerekmektedir.

1) Milliyetçi Siyasetin Ağırlığı: Yunan tarihinin son elli yıllık döneminde, milliyetçilik ve milliyetçi analizler dış politikayla birbirine karıştırılmıştır. Yunan davranışının tipik bir özelliğı her an önünde "milli konular" görmesi, onları yoktan var etmesidir.(Heraclides, 2003, s.72)

2) Nüfus Siyaseti: Yunanistan'da Yunan asıllıların yanında çok sayıda Türk, Arnavut, Makedon, Pomak, Ulah ve Çigene soyundan gelen etnik azınlık yaşamaktadır. Bu nüfus yapısından ötürü Atina, ülkede asimilasyon veya göçe zorlama esaslarına dayanan katı bir nüfus siyaseti izlemektedir. Buna mukabil, komşu ülke veya müşterek sınırı bulunmayan ülke ayrımı yapmaksızın, toprakları haricinde yaşayan bütün Yunan asıllılara, hatta bütün Ortodokslara, "Yunanistan'ın Dünya Helenizm'inin merkezi" olduğu iddiasıyla sahip çıkmayı dış siyasetinin milli hedeflerinden biri haline getirmiştir.

3) Ekonomik Diplomasi: Ekonomik diplomasi, Yunan ulusal çıkarlarının savunulmasında ülkeler arası ekonomik bağların kullanılması anlamındadır. 1995 yılından beri sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle enerji, telekomünikasyon, ulaşım, inşaat ve denizcilik faaliyetleri üzerinde durduğu görülmektedir.

4) Diasporanın Yunan Devleti İle Olan İlişkinin Merkezi Bir Yapılanmaya Kavuşturulması: Yunanistan'ın Türkiye karşısında sürüklendiği azınlık psikolojisinden kurtulmak için geliştirdiği formül, dış ülkelerde yaşayan Yunan asıllı nüfusun Yunanistan ile olan bağlarının arttırılması ve Yunanistan'ın ulusal çıkarlarını savunma konusunda seferber edilmesidir. Amaç diasporanın tüm derneklerini ortak bir çatı altında toplayıp, bu çatının temsilcilerini Yunan Dışişleri Bakanlığı ile devamlı doğrudan temas kuracak şekilde yeniden yapılandırılmasıdır. Bu yapılanma çerçevesinde, Türk Dünyasına karşılık Atlantikten Urallara varolduğu ileri sürülen 'Helenler' birleşmeye çağrılmaktadır.

5) Dinin Dış Politikayı Destekleyici Yönde ve Çağdaş Stratejik Vizyonlarla Örtüşür Bir Şekilde Kullanılması: Yunanistan'ın birçok ülke ile geliştirdiği ilişkilerin yapısal benzerliği siyasi ilişkilerin dini ve kültürel bağlarla ve ekonomik işbirliği imkanlarıyla birlikte yürütülmesidir. Siyasi bağların pekiştirici olan dinin, bir tek nüfusunun çoğunluğu Ortodoks ülkelerle ilişkiler bağlamında kullanıldığı da düşünülmemelidir. Bu bağlar, Yunanistan'ın az da olsa Ortodoks nüfusa sahip başka ülkelerle ilişkiler kurmasının da ilk adımları içinde yer almaktadır. Bunun en ilginç örneklerinden biri, Türk-İsrail yakınlaşması karşısında Ortadoğu'daki dengeleri daha sıkı kollamaya çalışan Yunan resmi makamları ile Yunan işadamları ve Mısır'daki İskenderiye Patrikhanesi ile kurulan ilişkidir.

Yunanistan'ın geçmişten günümüze Türkiye'ye karşı izlediği politikalara göz attığımızda;

1. Açık kriz politikası: Yunanistan, 1999 yılının ortalarına kadar Türkiye'ye karşı "açık kriz politikası" izlemiştir. Açık kriz politikasında Atina "Türkiye'ye karşı düşmanlığını gizlemeden" ortaya koymuştur. Bu politika

1974 yılındaki Kıbrıs Barış harekâtıyla ortaya çıkmış, 1981 yılındaki AB üyeliği ve A. Papandreu dönemi ile etkinliğini arttırmıştır. 1984 sonlarında ülkenin toprak bütünlüğüne asıl tehlikenin Varşova Paktından değil, Yunanistan'ın NATO müttefiki Türkiye'den geleceği düşüncesine dayalı yeni savunma ilkesinin resmen duyurulmasıyla bu politika vurgulanmıştır.

Bu politika iki politikayı içinde barındırmaktadır. Kontrollü gerginlik ve ılımlı gerçekçilik politikaları.

1.1. Kontrollü gerginlik politikası: Papandreu, Türkiye ile ilişkilerini en alt düzeyde tutup ikili ilişkileri koparmadan, gerektiğinde gerilimli olarak tırmandırabileceği ve Türkiye'nin davranış sınırlarını böylece denemeye tabi tutabileceğini kavramıştır. Bu politikanın bir örneği 1987'de patlak veren Kuzey Ege Petrolleri krizinde ortaya çıkmıştır. O sıra Yunanistan'daki Papandreu hükümetinin maksadı meseleyi son noktaya getirip orada durdurmuştur.. Papandreu her zaman yaptığı gibi "brinkmanship"(meseleyi sınıra kadar getirip orada kalmak) yapıyordu.

1.2. İlimli gerçekçilik politikası: Yunanistan'da uluslar arası ilişkiler alanında ılımlı gerçekçilik taraftarlarının en önemli temsilcilerinden olan Teodoros Kulumbis'in de savunduğu gibi, Yunanistan 1974'ten sonra Megali İdea'cı düşünceden, daha çok mevcut durumu sürdürme ve varolan sınırlar status quo'sunu kabul etme dönemine geçmiştir. İlimli gerçekçiliğin Yunan ekolü gücü ve güç dengesini ciddi olarak dikkate almakta ve dış politikada sağgörülü ve gerçekçi olmanın gereğini vurgulamaktadır. Yunan stratejisinin temel taşı ülkenin hem şeklen hem de özde Avrupa Birliği'yle bütünleşmesidir.

2. Psikolojik savaş ve yumuşatma politikası: Yunanistan açıktan açığa kriz politikası izleyerek Ege ve Kıbrıs konularında sonuç alamamıştır. 1992-1999 döneminde, AB'nin Atina'nın arkasında olmasına rağmen Türkiye'den herhangi bir fiili sonuç elde edememiştir. Hatta Atina'nın açıktan kriz politikası Atina'yı Batı içinde de zor durumda bırakmıştır. Bunun üzerine Atina "uzlaşmazlığını gizleme ve maskeleyme" ihtiyacı duymuştur. 1999'dan itibaren açıktan açığa kriz politikası yerine, "psikolojik savaş ve yumuşatma politikası

ile” sonuç alma yoluna gidilmiştir. Bu politika son dönemdeki Yunanistan politikasıdır. İçinde kontrollü müzakere süreci politikasını ve geniş kapsamlı esnek politikaları bulundurmaktadır.

2.1. Kontrollü müzakere süreci politikası: Bu politika Türkiye'nin AB üyeliğine aday ülke olarak gösterilmesi ile başlamış ve günümüzde de devam etmektedir. Politikanın öncelikli hedefi adım adım taviz sağlamaktır. Andreas Papandreu liderliğindeki PASOK iktidarları döneminde Türkiye ile ilişkilerde izlenen “kontrollü gerginlik” politikası, bu kez AB içinde Türkiye'nin üyeliği konusunda “kontrollü müzakere süreci” olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Geniş kapsamlı, esnek politikalar: Özellikle Soğuk Savaş sonrası Türkiye'nin Balkan ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme yoluna gitmesi sonucu Yunanistan, Türkiye'nin bu aktif politikasından rahatsız olmuş ve Türkiye ile arasındaki bariz dengesizlikten kaynaklanan karamsarlık içinde, Türkiye'nin artan gücünü kırmak ve uluslar arası politikada gücünü arttırmak için 1990'ların başında yeni bir dış politika vizyonu geliştirmeye yönelmiştir. Aslında, Yunanistan öteden beri, Türkiye karşısında gücünü arttırmak için ittifaklara başvurmakta ve başta da büyük güçlerin desteğini alarak Türkiye'den ödünler kopartmayı, onu tavizler vermeye zorlamayı denemektedir. Ancak, bu yeni Yunan dış politika ve güvenlik stratejisinin geçmişten en önemli farkı, Yunanistan'ın bu kez eskisinden çok daha “geniş kapsamlı”, “esnek” ve “çok yönlü” arayışlar içine girmiş olmasıdır.

8.2.1. Politikayı Oluşturan Argümanlar

Türkiye'ye karşı Yunanistan'ın politikaları değişmekle beraber kullandığı argümanlar değişmemekte, gittikçe artmaktadır.

1. Türkiye Karşıtlığı: Yunanistan siyasal hayatında 1. Dünya savaşıdan sonra kralcılar ve cumhuriyetçiler, 2. Dünya Savaşıdan 1949'a kadar süren iç savaşta da komünist ve anti-komünist karşıtlığı vardır. 1974'te bu kutuplaşma modeli tamamen değişmiş ve bu model neredeyse bütün partilerin Türkiye karşıtlığı üzerinde uzlaştıkları bir uzlaşma modeli haline dönüşmüştür. Yunan siyasetçisi, basını ve medyası, kilisesi, Türkiye

karşıtlığını bir kutsal öğretiymişsine milletin zihnine yerleştirmiş, genlerine işlemiştir. Türkiye karşıtlığının oluşmasında;

i. Politikacıların Etkisi:

Yunanistan'ın kendi kimliğini bulmak, kendi siyasal bütünlüğünü sağlamak ihtiyacında, Türkiye 'düşmanlığı' ve Türkiye 'korkusu', Yunan karar ve yönetim merkezlerince bir araç gibi kullanılmıştır. Yunan yönetimleri iç siyasette ve ekonomide ne zaman sıkışsalar, kendi halklarını demokrasi ve gelişme taleplerini karşılamakta ne zaman zorlansalar, başvurdukları yöntem aynı olmuştur: Türkiye korkusunu ve Türkiye düşmanlığını körüklemek, böylece, halkı asıl sorunlardan ve yöneticilerinin yetersizliğini görme yeteneğinden uzaklaştırmak.

ii. Basının Etkisi:

Türk basınında ağırlıklı olarak "barış" üzerine kalem oynatanlar fazladır. Yunan basınında ise, Türk tarafından gelen ve Yunan politikalarını (Yunan ulusal çıkarlarını) tehdit etmeyen ya da destekleyen her adım, şiddetle desteklenmekte, aksi durumda ise adeta saldırgan bir tavır sergilenmektedir. 990 yılında Türk hükümetinin sponsorluğunda yapılan araştırmada Yunan basınında Türkiye ile ilgili meseleler üzerine yazıların Türk basınında çıkanlardan 3 kat fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Mayıs-Ekim 2001 arasında, Türkiye ve Yunanistan'da basın ve siyasetçilerin tavırlarının değerlendirildiği Genelkurmay ve Dışişleri Bakanlığı'nın ortaklaşa yaptıkları bir çalışma ile, iki ülke basını ve siyasetçilerinin birbirine olan yaklaşımları tespit edildi. Türkiye'deki ulusal gazetelerin neredeyse tamamının incelendiği bu araştırmada Yunanistan'dan ise Ta Nea, To Vima, Ethnos, Kathimerini ve Elefteros Tipos gazeteleri tarandı. Altı ay içinde Yunanistan'da yayımlanan gazetelerde Türkiye'ye ilişkin 2500 haber ve yorum yer alırken, aynı dönemde Türkiye'deki ulusal gazetelerde bu rakam sadece 987 oldu. Yunan basınındaki bu haber ve yorumların %94'ü Türkiye aleyhinde olurken, Türk basınında Yunanistan aleyhindeki yayınların oranı sadece %15 oldu.

Hristos Frangonikolopoulos “Kitle İletişim Araçları, Toplum ve Siyaset” adlı kitabında Yunan medyası ilgili olarak “Yunan medyasında dış politika konuları, kabataslak, kavgacı, sakin olmadan ve keskin görüşsüz olarak karşılanıyor. Hükümetler, partiler, üst düzey yetkililer Türklere, Amerikalılar’a veya her ikisine karşı teslimiyetçilikle suçlanıyor ve kamuoyu aşşağılık ve yenilgi duyguları ile daha huzursuz oluyor. Konuları derinlemesine bilmeleri icap eden gazeteciler ya bilmiyor veya önemli eksiklikleri var” demektedir. (Frangonikolopoulos, 2005, s.26)

Nisa Bayramoğlu Yunan medyası hakkındaki araştırmalarından sonra “Türk-Yunan Yakınlaşmasında Yunan Medyasının Rolü” adlı kitabında Yunan medyasını Türk-Yunan konularının milli olarak “üretimi” ve ileri sürülmesinin sonucu “karşı karşıya getirme gazeteciliği” olarak tasvir etmektedir. (Bayramoğlu, 2006, s.100) Aynı kitapta bunun sebebini de şöyle açıklamakta Sn.Nisa Bayramoğlu: “Yunan gazetecisi Türkiye karşıtı olmazsa, prestij kaybına uğruyormuş, hatta işsiz kalıyormuş.. Yalnız gazeteci mi? Pek çok akademisyen de böyle.. bir çok panel, konferansta bizzat tanık oldum bu duruma; hatta bir profesör-yazar aynen şöyle demişti: “O kadar taraflı davranıyorlar ki, akademisyen, araştırmacı olarak değil de, sanki birer diplomat gibi yanlı tavır takınıyorlar.. Şaşıyorum, neden gidip de diplomat olmuyorlar..”.(Bayramoğlu, 2005, s.15)

İşte Yunan basınından birkaç örnek;

Türkler Avrupalılara, Yunanistan ile müzakere ettiği izlenimi vermeyi başarsa da Ege’yi sadece kendi kontrolü altında tutma yönünde ihtirasını ustaca gizliyor. Şu anda Türkler, adalarda 1400’den fazla hedefe kilitlemiş durumdadır. Seçilen hedefler genellikle kışlalar, depolar, enerji üretim birimleri ve hatta askeri hastaneler.(Aegean Times, “Ege adaları, Türklerin Atina’ya kadar varan balistik füzelerinin hedefinde” , 02.04.2002)

iii. Eğitimin Etkisi:

Dr. M. Cosmas Megalommatitis (Atina/Pantheon Üniversitesi eski öğretim üyesi) Yunanistan’da Türk karşıtı oluşumun kökenlerini şöyle inceliyor: “Bir ülkenin yurttaşlarının diğer bir ulusun yurttaşları hakkındaki

tutumu, en çok o ülkenin sosyal değerleri ve eğitimi ile şekillenir. Yunanistan'ın Türk karşıtı tutumu anlamak için de Yunanlıların ilk ve orta eğitimde nasıl eğitildiklerini, üniversite, kitle iletişim, yayınlar ve siyasi tartışma düzeyindeki bu unsurların nasıl dağıldıklarını incelemek gerekir. Yunanlıların dini Hıristiyanlık üzerinde Ortodoks Hıristiyan bakış açısı ile öğrendikleri için akademik düzeyde düşünmekle ilgisi bulunmayan ve yalnızca dinler tarihi olmaktan öteye gitmeyen bir din öğretimi vardır. Bütün bu kültür, eğitim ve öğreti siyasal düşünceler düzeyinde açıklandığında, ortaya ırkçı olan gerçek bir yüz çıkar. Bu öğretici ırkçıdır; çünkü, kişi Yunan tarihsel bibliyografyasını izlediğinde, diğer insanların düşman, ikinci sınıf ve barbar olduklarını düşünmesini sağlar. Yunanistan'ın Türklere ve Müslümanlara, Arnavutlara, Makedonlara karşı olan davranışlarının temelinde bu sebep yatmaktadır. (Bayramoğlu, 2005, ss.26-27) Yunanlıların 25 Mart yemininin bir bölümü olan "hürriyet yada ölüm! Mora'da ve yeryüzünde tek Türk kalmayınca kadar savaş!" cümleleri, 1979 ders yılında okutulan ilkokul son sınıf kitabının 46. sayfasında yer almaktadır.

iv. Kilisenin Etkisi:

Türk - Yunan ilişkilerinde kilisenin etnik/dinsel ayrılıkları körükleyici bir rol üstlendiğinin örneklerine rastlanmaktadır. Bu durumun zaman zaman siyasal iktidarı zor duruma bıraktığı da görülmüştür. Örneğin Yunanistan Başpiskoposu Hristodoulos yapmış olduğu bir konuşma sırasında "Yunanlıların lideri olarak size Trabzon'daki Sümela Manastırı'nı yeniden açacağıma söz veriyorum. Biz Yunanlılar, yeniden Türkiye'ye kaptırdığımız topraklarımızı geri alacağız" demiş, bu durum siyasilerin tepkisini çekmiş ve Adalet Bakanı Evangelos Yannopoulos, "Eğer böyle siyasi konuşmaya devam edecekse cüppesini çıkarırsın", demiştir. Ulusçu fanatik söylemler ve uygulamalar içerisinde din adamlarının bulunması dikkat çekicidir; Nitekim Türkiye ve Yunanistan'ı sıcak bir atışmanın eşiğine getiren Kardak bunalımı sırasında da gerginliğin yaratan Yunan bayrağının adaya dikilmesi girişimi bir kilise papazı tarafından düzenlenmiştir.

2. Batı'yi ve AB'yi Kullanarak Sonuç Alma: Karamanlis'in Atina'ya gelip Başbakan olmasından başlayarak Yunan politikasındaki neredeyse bütün

siyasi güçlerin hedefi, AB'yi ve Batı dünyasını Türkiye'ye karşı kullanarak bir sonuç alma politikası olmuştur.

Yunanistan bu politikasına yönelik olarak AB ve NATO'yu kullanmaya çalışmıştır. NATO konusunda amacına ulaşamada (Yunanistan, NATO üyeliğini Türkiye'ye karşı bir sigorta gibi düşünmüştür. 1980'lerde NATO içindeki bütün güç ve etkisini Türkiye'nin önem ve etkisini kırabilmek için kullanmıştır), AB hususunda 1999 ve sonrası gelişmelerle beraber istediklerini elde etmeyi becermiştir.

2.1. YUNANİSTAN ve AB

Yunanistan 1981'de Avrupa Birliği'ne üye olarak alındığında Cumhurbaşkanı Karamanlis'in: "Artık Yunanistan AB'ye tam üye oluyor. Böylece Türkiye, Asya'nın derinliklerinde kaybolacaktır" demesi, Yunanistan'ın AB'ni ne amaçla kullanacağını en önemli kanıtıdır.

Yunanistan'ın AB üyeliği ile Türkiye ile olan ilişkilerinde kullandığı yöntemlere göz atalım.

- **Türkiye İle Olan Sorunları Türkiye- AB Sorunları Haline Getirmek**

Yunanistan, Türk-Yunan sorunları, Avrupa-Türkiye sorunlarına dönüştürmek istemiş bunda da bir nebze başarılı olmuştur.

- **Kurulması Planlanan Avrupa Ordusunu Türkiye'ye Karşı Kullanabilmek**

Yunanistan, kurulması planlanan Avrupa ordusu ve acil müdahale gücünü, Kıbrıs ve Ege denizindeki anlaşmazlıklar da kullanımı istemektedir. Bu konuda Türkiye'nin kararlı politikası sonuç vermiş ve Yunanistan'ın bu amaca ulaşması engellenmiştir.

- **Avrupa Birliği İle Müzakere Sürecinde Türkiye'den Tavizler Koparmak**

Atina'nın umudu Türkiye'nin kemikleşen ve Cumhuriyetin omurgasını koruyan millî menfaatlerinden, Avrupa Birliği ile müzakere sürecinde Birliğe

entegrasyon ve müktesebatın benimsenip uygulanması safahatında tavizler vermesini sağlamaktır.

Eski başbakan Simitis'e göre AB içinde bazı ülkelerin Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çekinceleri vardır. Bazıları, Avusturya gibi, bunu açıkça söylemekte, bazıları söylememektedir. Yunanistan'ın çıkarları ise bunların çıkarlarıyla örtüşmemektedir. Yunanistan, Türkiye'nin üyeliği için karşılık elde etmeyi amaçlamaktadır, üyeliği durdurmaya değil. (Radikal, Haluk Şahin: "Simitis'e göre Türkiye, Yunanistan ve AB", 21 Haziran 2006)

3. Husumeti Canlı Tutma: Yunanlılar siyaseti husumeti canlı tutma üzerine kurmuştur. Türkiye, Yunanistan ile ilişkilerini düzeltmek için şimdiye kadar çok sayıda barış önerileri yapmış, bu önerilere Yunanistan, taktik dışında, olumlu yanıt vermemiş, Türkiye ile mücadele etmeyi tercih etmiştir.

4. Megali İdea: 'Megali İdea' Klasik Yunan ve Bizans Helenizmine ait bütün toprakların yeniden doğmuş ulus için tekrar sahiplenilmesini öngören Yunan doktrindir. Bu, Konstantinopolis'in bir gün yeniden ele geçirmesi ve Bizans İmparatorluğu'nu kurulması düşünüyü harekete geçirmeyi hedefleyen pan-Helenistik ideolojidir.

İki kıtalı Büyük Yunanistan'ın kurulabilmesi için tasarlanan yayılma politikasına göre Karadeniz, Marmara Denizi, Ege Denizi, Akdeniz ve İyon Denizini gören ve Yunanistan anakarası ile Anadolu'yu içeren "Büyük Yunanistan" projesinin bir hamlede gerçekleşmesi mümkün olamayacağından, bu yolda adım adım Enosis hamleleri öngörülmüş ve Enosis Yunanlıların toprak kazanma yöntemlerinin adı olmuştur.(Lütem ve Demirtaş, 2001 , s.35)

Yunanistan devlet adamları ve Yunan-Rum basını, son yıllarda Megali İdea'ya yeni bir yorum getirmişlerdir. Bu yorumun içerisine, başta Güney Kıbrıs Rum kesimi olmak üzere, Türkiye'yi çevreleyen üçüncü ülkelerle yapılan "savunma ve askeri işbirliği" antlaşmaları, Balkanlar'da Sırp ve Rusya ile oluşturulan "Ortodoks İttifakı", Pontus meselesini canlı tutma gayretleri ve bölücü terör örgütüne verilen destek konuları girmektedir.

5. Uzun Dönemli Politikalar İzleme: Yunanistan'ın politikalarına göz atıldığında değişim göstermekle beraber temel noktalar aynı kalmaktadır. Megali İdea örneğinde olduğu gibi, Megali, İdea politikası devam etmektedir, sadece bunun için kullanılan araçlar ve yöntemlerde değişimler gözükmemektedir.

6. Ekonomik diplomasi siyasetini kullanma: Yunanistan'ın ekonomik diplomasi siyaseti ışığında Türkiye-Yunanistan ilişkilerine baktığımızda bankacılık, enerji ve şans oyunları sektörlerindeki hareketlilik göze çarpmaktadır. Bunlardan özellikle bankacılık ve enerji sektörü çok stratejik sektörler olup dikkatlice tartılması gerekmektedir.

Bankacılık sektörünü incelediğimizde, Yunanistan'ın son dönemde Türkiye'deki bankalara olan ilgisi dikkatimizi çekmektedir. Yunanlıların bu girişimlerinin olası sebepleri:

- Türkiye'nin AB'ye alınmayacağı gerçeğinden hareketle AB'ye girmeyecek ancak sonradan Yunanistan üzerinde tehdit oluşturabilecek potansiyel bir dev olan Türkiye'yi her ne pahasına olursa olsun içten fethetmek ve finansman, ticaret kurumlarıyla kontrol altına almak stratejisi,
- Yunanistan'ın en önemli hedeflerinden biri bölgesel bir güç olmaktır. Bunun için kullandığı araçlardan biri de bankacılık sektörüdür. Çünkü bankacılık sektöründe etkin bir rol oynamak, o ülkenin ekonomisini belli bir oranda elinde tutmak demektir.

Bunun yanında şans oyunları sektöründe de "İddaa" ismiyle özel bir şirketçe başlatılan oyunun arka planında bir Yunan şirketinin vardır.

Yunanistan'ın enerji sektöründeki yatırımları enerji koridoru olma politikası doğrultusunda ilerlemektedir. Günümüzde iki önemli projede Yunanistan'ın ismi geçmektedir. İlki Türkiye-Yunanistan-İtalya doğalgaz hattı diğeri ise Burgaz-Aleksandropolis Petrol Boru.

7. Türkiye'yi Karalama: Yunanistan'ın politikasının bir boyutu, Türkiye'yi mümkün olduğu kadar Dünya kamuoyunda düşük bir konumda tanımlamak

ve böylece elindeki kozların etkisini arttırmaktır. Yunanistan bunu çok yapmıştır ve çok da etkili olmuştur.

8. Türkiye'yi Yayılmacı Gösterme: Mart 1992 sonunda Türk Hükümeti PKK terörizmi ve Azerbaycan-Ermenistan çatışmasıyla baş etmeye çalışırken, Yunan Dışişleri Bakanı Andonis Samaras, Türklerin Balkanlar, Bosna-Hersek, Arnavutluk, Makedonya, Kosova, Bavarya ve hatta Batı Trakya'daki Müslümanlarla ülkesini kuşatmak yoluyla Yunanistan'a taammüden baskı yapmakta olduğunu öne sürüyordu. Sıradan Yunan vatandaşı, kendi hükümet temsilcileri tarafından ileri sürülen, Türkiye'nin yayılmacı arzuları olduğu yolundaki kavramı doğru kabul etme eğilimindedir. 2006 yılında Yunanistan'da To Vima gazetesi tarafından yapılan anketin sonuçları bu politikanın halk üzerinde de etkisinin büyüklüğünü göstermektedir. "Geçmişte yaşananlardan bağımsız olarak, Türkiye'nin Yunanistan karşısında yayılmacı bakışa sahip olduğuna şahsen siz inanıyor musunuz?" sorusuna

Yüzde 62,6'sı : Kesinlikle evet

Yüzde 22,1'i : Evet

Yüzde 6,2'si : Hayır

Yüzde 8,6'sı : Kesinlikle hayır

Yüzde 0,5'i : Bilmiyorum/yanıt yok (To Vima, 11 Haziran 2006) cevabını vermiştir.

9. Propaganda: Yunanlılar Megali İdea hedefine ulaşabilmek için Türk devleti aleyhine her türlü propaganda yoluna başvurmuşlar, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin en sıkışık zamanında faydalanma politikası izlemişlerdir. Politikalarında hedeflerine ulaşabilmek için de daima Avrupa'da bir büyük devlete dayanmışlardır. Propagandaya örnek olarak Rumların Kıbrıs'ta Türklere karşı işlediği cinayetleri unutturup kendi öldürdükleri Rumların resimleri Adaya gelen yabancılara ağlayan Rum analar tarafından sergilenmesini gösterebiliriz.

10. Saptırma: Yunanistan gerçekleri saptırarak haklı duruma gelmeye çalışmaktadır. Mesela sürekli Türk uçaklarının Yunan hava sahasını ihlal etmelerinden şikayet etmektedir fakat hava sahasını on mile genişletmesinin milletlerarası hukuka aykırı olduğunu görmemezlikten gelmektedir. İddia ettiği ihlallerin 6 ile 10 mil arasındaki alanda yapıldığını söylemeyi ihmal etmektedir.

11. Lobi Faaliyetleri:

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde sıklıkla vurgulanan bir başka sorunu ise Yunanistan'ın Türkiye karşısında izlemekte olduğu politikalara destek sağlamak amacıyla uluslararası kamuoyunu yönlendirme çabaları oluşturmaktadır.

Yunanistan'ın ülke dışında yaşayan Yunan asıllı toplulukları, etnik / dinsel bağları kullanarak yönlendirmekteki becerisinin Türkiye ile olan uzlaşmazlıklarında gereksinim duyduğu uluslararası kamuoyu oluşturma ve propaganda faaliyetlerinde ona belirgin bir avantaj sağladığı görülmektedir. Hemen hemen tüm kıtalara yayılmış bulunan Yunan diasporasının buldukları ülkelerde ekonomik ve siyasal yaşama olan etkilerini kullanarak Türkiye'ye yönelik baskı ve kamuoyu oluşturma faaliyetleri Türkiye'nin de benzer lobi ve propaganda faaliyetleri içerisinde olmasını gerektirmiştir. Bu bağlamda en dikkati çeken nokta, Türkiye'nin ABD ile olan ilişkilerinde bir yandan Yunanistan ile mücadele ederken diğer yandan da ABD'deki Yunan kökenli lobi faaliyetlerinin Amerikan Hükümeti üzerindeki etkinliğini kırmak için yoğun çaba harcaması olmuştur.

Yunanistan lobi faaliyetlerinde Ermenistan lobisi ile birlikte hareket etmektedir. Bu lobi faaliyetlerinin sonucunda Yunanistan;

- Son derece olumsuz bir Türkiye imajını dünyada oluşturmayı becermiştir.
- Kendisini Türkiye karşısında her zaman mazlum, iddialarında ise her zaman haklı gösterebilmeyi başarmıştı. Uluslar arası kamuoyunu buna inandırmıştır.

- 1974 yazından sonra Türkiye'ye askeri yardıma Amerikan ambargosu konmasını talep etmiş ve olumlu sonuç almıştır. Ambargo Eylül 1978'e kadar sürmüştür.

12. Kendini Haklı Gösterme: Türkiye ile iki taraflı ilişkiler söz konusu olduğunda Yunanlılar kendilerini daima haklı olan taraf olarak resmetmeye çalışırlar.

13. Teröre Destek Verme: Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi özellikle 1974 yılından sonra Türkiye'ye karşı yeni bir strateji uygulamaya başlamışlardır. Bu stratejiyi, 1974 yılı sonbaharında Selanik Fuarı'nın açılışında bir konuşma yapan Konstantin Karamanlis şu sözleriyle çok öz ve veciz bir şekilde ifade etmiştir: "Bugünkü gücümüzle, Türkleri savaşarak yenmemize imkan yok. Mücadelemiz her çareye başvurarak sürdüreceğiz. Türklerin yaralarını kaşıyıp kanatacağız. (Cem, 1993, s.48)

14. Türkiye'yi Kuşatma: Yunanistan günümüzde, özellikle Türkiye'yi zayıflatmayı düşünmekte bu kapsamda Türkiye'nin etrafındaki ülkelerle iyi ilişkiler geliştirerek, Türkiye'yi adeta "kuşatmayı" hedeflemektedir. Yunanistan bu politikası doğrultusunda kendisiyle sınırı bulunmayan, uzak ülkelerle bile ikili ilişkilerde bulunmakta, askeri işbirliği antlaşmaları imzalamaktadır. Bunlara örnek olarak Suriye, Ermenistan gibi ülkeleri verebiliriz. Yunanistan'ın kendine uzak bu ülkelerle stratejik işbirliği yapmasının nedeni, bu ülkelerin ortak noktasının Türkiye ile sınır komşuları olmaları ve Türkiye ile aralarının zaman zaman (Suriye) veya sürekli (Ermenistan) kötü olmasıdır. 1995 yılında Türkiye'yi çevreleme politikasında hedefe ulaşılmış ve Yunanistan önce Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ardından da sırasıyla Bulgaristan, Suriye, Arnavutluk nihayet Ermenistan ile savunma ve askeri işbirliği antlaşmaları yapmıştır.

15. Antlaşmaları Geçersiz Sayma: Türkiye'nin Yunanistan'a yönelik politikalarında kimi kuşkulara neden olan bir nokta olarak, Yunanistan'ın imzalamış olduğu antlaşmaları daha sonra geçersiz kılacak davranışlar sergilemesi olmuştur. 1980 yılında Yunanistan'ın NATO askeri kanadına yeniden dönüş koşullarını düzenleyen "Rogers Anlaşması"nın,

Papandreu'nun iktidara gelmesinden sonra uygulama dışı bırakılması ve 1976 tarihli Bern Anlaşması'nın 1987 yılında Yunanistan tarafından geçersiz olduğu iddiası.

8.2.2. Sonuç

Yunanistan'ın samimi olmayan “Yunan dostluğu” konusundaki psikolojik savaşı devam etmektedir. Bu yüzden Türkiye, derhal uzattığı zeytin dallarını geriye çekmelidir ve diyalog konusunda Yunanistan'dan ne fazla bir adım atmalı ve ne de istekli olduğunu ortaya koymalıdır. Unutulmamalıdır ki, Yunanistan'ın bir konuda taviz vermesi ancak ve ancak karşılığında daha fazla bir fayda sağlamaları ile mümkün olacaktır.

9. SONUÇ VE GELECEK İÇİN ÖNERİLER

Türk - Yunan ilişkilerinin insanlık için kısa tarihi, büyük ölçüde uluslararası siyasal sistemdeki değişikliklere bağlı olarak şekillenmiştir. Uluslararası siyasal sistemde dengeler kurulurken de bozulurken de Türkiye ve Yunanistan, bu değişikliklerden önemli ölçüde etkilenen ülkeler olmuşlardır. Uluslararası siyasal sistemdeki değişimlere koşut olarak Türkiye ve Yunanistan arasındaki denge de değişmiştir. Bu ülkelerin uluslararası politikadaki öncelikleri farklılaşmış, beklentileri başka konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Buna karşın, Lozan Barış Antlaşması, kurulan yeni uluslararası denge koşulları ve tarafların beklentilerine ayak uyduramamıştır. Günümüzde uyuşmazlık, büyük ölçüde, oluşturulacak yeni denge ve statükonun hangi ülkenin çıkar ve beklentilerini maksimize edeceği üzerinde yoğunlaşmıştır. Nitekim diplomatik, siyasi, hukuksal çözüm yolları taraflardan biri veya ikisinin de karşı çıkmaları dolayısıyla uyuşmazlığa uygulanamadığı için ve sıcak bir çatışmadan yararlanarak uyuşmazlığı kendi görüş ve çıkarlarına göre çözme olasılığı da çok büyük riskler taşıdığı için, günümüzde, uyuşmazlığın kilitlenmiş olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye ve Yunanistan arasında 1999–2000 sürecinde başlayan ılımlı diyalog çabaları iki ülke arasındaki sorunlara bağlı olarak yıllardır süren gerginliğin çözümlenebileceğine ilişkin umutları attırırken beraberinde bunun kolay olmayacağına ilişkin düşünceleri de getirmektedir. İki ülke arasındaki ilişkilerin ve uzlaşmazlığın sadece iki ülke siyasilerinin kişisel iradeleri ile çözümlenemeyecek nitelikte oluşu ve yapısal pek çok faktörün sorunların çözümünü güçleştirdiği dikkate alındığında bu durum hiç de yanlış değildir. Türk - Yunan ilişkileri gerek aktörleri, gerek değişkenleri ve gerekse uzlaşmazlıkların odaklandığı konular bakımından çok çeşitlilik gösteren bir nitelik taşımaktadır. Bu niteliğiyle ele alındığında, iki ülke arasındaki uyuşmazlık konularının kısa sürede tüm aktörleri memnun edecek ve kalıcı olacak bir çözüme kavuşturulabilme olasılığı çok düşüktür. Bununla birlikte, 1999–2000 süreci Türk - Yunan ilişkilerinin çözümü için gereken kimi ön şartların sağlanabilmiş olduğunu gösteren gelişmeleri ortaya çıkardığından uyuşmazlığın çözümüne ilişkin umutları da arttırmaktadır.

Türkiye ve Yunanistan arasında kalıcı bir dostluk, barış ve işbirliğinin kurulabilmesi çerçevesinde her ülke insanına büyük görevler düşmektedir. İki ülke arasında ilişkilerin çatışmadan işbirliğine, uzlaşmaya dönüşeceği süreç içerisinde, tüm siyasiler, basın yayın organları, baskı ve çıkar grupları iki ülke arasında kurulacak ilişkileri bozacak, gerginliği, görüş ayrılıklarını keskinleştirecek davranışlardan kaçınmak zorundadır. Bu zorunluluk, sadece günümüz Türk-Yunan halklarının daha özgür ve refah bir yaşam sürmeleri açısından değil, aynı zamanda, bölgeye barışın hakim olması ve gelecek kuşaklar arasında düşmanlıkların yeniden ortaya çıkmasını önlemek için de kaçınılmazdır.

Her iki tarafında kendini karşı tarafın yerine koyması gerekmektedir. Karşı tarafın duyarlılığını anlamak ve o duyarlılıklar eğer çatışmaya yol açıyor ve uzlaşma yolunu tıkıyor ise, gerekli esnekliği göstermek zorundadır. Ege Denizi'nde her iki ülke bilim adamları tarafından yürütülecek bir çalışma ile Ege Denizi'nin egemenlik haritasını çıkarmak öncelikli olmalıdır. Gerek Türkiye'nin gerekse Yunanistan'ın elinde mevcut deniz sınırlarını ve bu denizde kıyıdar ülkelere ait olan ve/veya olmayan adalar, adacıklar ve kayalıkların sayısı ve konumunun yanı sıra, isimleri de kararlaştırılmalı ve iki ülke arasında, mevcut deniz hukukuna ilişkin sorunlar, oluşturulacak olan bu ortak harita temel alınarak görüşülmelidir. Hukuki/siyasi hak ve egemenlik çatışmasına açık olmakla birlikte, böylesi bir çaba, tarafların uzlaşmazlıkların yoğunlaştığı bölgeleri ortaya çıkarmalarına yardımcı olacaktır.

Demokratik yapılaşmanın toplumun tüm yapısına egemen kılınması, demokratik ilke ve kurumların bu ülkelerde kökleşmesi ile beraber, tarafların aralarındaki sorunları çözmek konusundaki kararlılıklarının artacağı ve başvuracakları yöntemlerin daha barışçıl ve uzlaşmaya dönük olacağı düşünülebilir. Demokratikleşme çabalarının başarıya ulaşması ölçüsünde, topluma egemen olacak olan hoşgörü ortamının, hükümetlerin, ulusçu yaklaşımların üstesinden gelmelerine olanak sağlayacağı dolayısıyla, dış politikada duygusal yaklaşımların yerini akılcı, dengeli, tutarlı, ortak çözümler arayan yaklaşımların alacağı söylenebilir. Bu durum, sonuçta hükümetlerin ortak, kalıcı, adil bir çözüme ulaşmaları için gereken esnekliği göstermelerine

ve varılacak çözümün ulusal kamuoylarına daha rahat kabul ettirilmesine de olanak sağlayacaktır.

Sonuç olarak; Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde tarafların yaklaşımlarını etkileyen öğeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, Türkiye ve Yunanistan arasında karşılıklı güvenin, barış ve dostluğa dayalı işbirliğinin uzun zaman alacağı görülmektedir. Burada önemli olan karşılıklı olarak iki tarafın birbirine ebedi düşman olarak bakmamasıdır. Dış siyaset, ülke menfaatinin matematik denebilecek bir ifadesidir; bir hesap işidir. Dış ilişkiler, menfaatin ve menfaat hesabının, menfaati şekillendiren etkenlerin sürekli değişim içinde olduğu, diyalektik bir süreçtir. Dış siyaseti statik, donmuş, değişmez bir olgu olarak algılayan anlayış tümüyle yanlıştır. Ebedi dostluk ve ebedi düşmanlık diye bir şey yoktur.

Yunanistan'da solun liderlerinden Leonidas Kirkos'ın dediği gib: "Coğrafya iki ülkeyi birlikte yaşamaya mecbur etmektedir. Ne Türkiye ne de Yunanistan coğrafya konumunu değiştirebilirler. O zaman asıl sorun bu coğrafyada nasıl yaşayacaklarıdır. Ya barış içinde yada şiddete ve savaşa başvurarak. Türk-Yunan ilişkilerinde son yıllarda gözüken ise sürekli silahlı bir barıştır. Büyük oranda silahlanmak, "öteki " için düşmanlık tohumları ekmek, rastlantı sonucu ortaya çıkacak bir olay her iki ülkeyi tekrar savaşın eşiğine getirebilir. Cephe gerisi kahramanları tarafından sık sık dile getirilen "barış istiyorsan cenge hazır ol" eski dogmasına karşı biz, "barış istiyorsan barış için çalış" dogmasını dile getirelim". (Heraclides, 2003, s.17)

KAYNAKLAR DİZİNİ

1. Arı Tayyar, "Amerika'da Siyasal Yapı –Lobiler ve Dış Politika-", Alfa Yay.,2000
2. Allison T. Graham-Nikolaydis Kalipso, "Yunan Paradoksu", çev: Bülent Tanatar, Doğan Kitap, 1999
3. Altındal Aytunç, "Türkiye ve Ortodokslar" Anahtar Kitaplar, 1995
4. Altınkaş Evren, "Türkiye ve Yunanistan: Rakip Müttefikler", Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
5. Agon gazetesi (Yunanistan gazetesi)
6. Aklan Haluk, "Türkiye-Yunanistan Eski Sorunla-Yeni Arayışlar", Asam Yay., 2002)
7. Aksu Fuat, "Türk-Yunan İlişkilerinde Güvenlik ve Güven Arttırma Çabaları", Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye, Cem Karadeli (der.), Ankara: Ayraç Yayınları, 2003
8. Aksu Fuat, "Türk Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme", Saemk yay., 2001
9. Alithia gazetesi(Kıbrıs Rum kesimi gazetesi)
10. Aegean Times
11. Anadolu Ajansı
12. Atatürk M. Kemal, Nutuk, B. Hazırlayan Bircan LAZIM, Akvaryum yay., 2005
13. Bilge A. Suat, "Büyük Düş", 21. Yüzyıl Yay., 2000
14. Bayramoğlu N. Nisa, "Türk-Yunan Yakınlaşmasında Yunan Medyasının Rolü", Ebabil yay., 2006
15. Bilgiç Bestami, Yrd. Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslar arası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, "Karamanlis, Venizelos ve Türk-Yunan İlişkileri" 1 Şubat 2006)
16. Birand Mehmet Ali, "Diyet", İstanbul: Milliyet Yay. 1985.
17. Bölükbaşı S. "Kıbrıs uyuşmazlığı ve Birleşmiş Milletler:1954-1996 arası barışçı çözümsüzlük" der yayınları, 2001
18. Clogg Richard, "Modern Yunanistan Tarihi", çev:Dilek Şendil, İletişim Yay., 1997

19. Cem İsmail, "Türkiye Avrupa Avrasya –Strateji, Yunanistan, Kıbrıs-", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., 2004
20. Cumhuriyet Gazetesi
21. Cyprus Dialogue
22. Cyprus Mail
23. Çiloğlu İlhan, "Bir Askerden Makaleler" ,2001
24. Eksusia Gazetesi (Yunanistan Gazetesi)
25. Elefteros Tipos Gazetesi (Yunanistan Gazetesi)
26. El-Ahram gazetesi
27. Ethnos gazetesi (Yunanistan Gazetesi)
28. Elefterotipia gazetesi (Yunanistan Gazetesi)
29. ERGİN Osman, Türk Maarif Tarihi, Eser Kültür Yay., I-II, İstanbul, 1977
30. Frangonikolopoulos A. Hristos, "Kitle İletişim Araçları, Toplum ve Siyaset", I. Sideris Yay., 2005
31. Filefteros(Kıbrıs Rum kesimi gazetesi)
32. Financial Times
33. G. T. Allison, K. Nikolaydis, "Yunan Paradoksu", çev. Bülent Tanatar, İstanbul: Doğan Kitap, 1999
34. Güven Erkaya-Taner Baytok, "Bir Asker Bir Diplomat", Doğan Kitap, 2001
35. Gürel S.Şükrü, "Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri 1821-1993", Ümit yay., 1993
36. Güldemir Ufuk, "Kanat Operasyonu", İstanbul: Tekin Yay., 1985
37. Gürün Kamuran, Bükreş-Paris-Atina Büyükelçilik Anıları, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1994
38. Gönlübol M. ve Sar C., "Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası", Atatürk Araştırma Merkezi Yay., 1998
39. Hatipoğlu M.Murat, "Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954", 1997
40. Hauss Charles, International Conflict Resolution, London: Continuum, 2001

41. Heraclides Alexis, "Yunanistan ve 'Doğu'dan Gelen Tehlike' Türkiye", çev: Mihalis Vasilyadis-Herkül Milas, İletişim Yay., 2003
42. Hürriyet Gazetesi
43. Ioannis N. Grigoriadis, The Changing Role of the EU Factor in Greek-Turkish Relations, London School of Economics and Political Science, 21st June 2003
44. Işıklar C. Hakan, "Ege'de Casus Belli", Ümit yay., 2005
45. Kathimerini gazetesi
46. Kaynak Mahir, "Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye Üzerine Stratejik Analizler", Truva yay., 2005
47. Kalpakçioğlu Özdemir, "Yunandan Dost Olmaz", İstanbul, 1994,
48. Kona Gamze, "Türkiye-Orta Asya İşbirliği Stratejileri ve Gelecek Senaryoları", IQ yay., 2003
49. Kosmos Tou Ependiti(haftalık ekonomi gazetesi)
50. Köse Ertan, "Yunanistan ve Bitmeyen Kin", IQ yay., 2005
51. Kut Şule, "Türk Dış Politikasında Ege Sorunu", Türk Dış Politikasının Analizi, Der. Faruk Sönmezoğlu, İstanbul: Der Yayınları, 1998
52. La Gorce, "Çağlar Boyu Yunanlılar", çev: Doğu Araştırma Merkezi, Belge yay., 1986
53. Larrabee F. Stephan, "Yunanistan ve Balkanlar: Politika Önerileri", Yunan Paradoksu, Der. Graham T. Allison – Kalipso Nikolaydis, İstanbul: Doğan Kitap, 1999
54. La Libre Belgique gazetesi, 3 Ekim 2005
55. Llwellyn Smith Michael, "Yunan Düşü", çev:Halim İnal, Ayraç Yay., 2002
56. Lütem O.E.- Coşkun B. Demirtaş, "Balkan Diplomasisi", Asam Yayınları, 2001
57. Manisalı Erol, "Türkiye-Avrupa İlişkilerinde Sessiz Darbe", Derin yay., 2004
58. Mavroyiannis Andreas, "Kıbrıs Sorunu'nun Türk-Yunan İlişkilerine Etkisi," Türk-Yunan Uyuşmazlığı, Der. Semih Vaner, İstanbul: Metis Yayınları, 1989
59. Millas Herkül, "Geçmişten Bugüne Yunanlılar", İletişim yay., 2003

60. "Mustafa Kemal'in Eskişehir-İzmit konuşmaları",Kaynak Yayınları, 1999
61. M.C.Carthy Justin, "Müslümanlar ve Azınlıklar", İnkılap yayınları,1998
62. Milliyet gazetesi
63. Oran Baskın, "Yunanistan'ın Lozan İhlalleri" Saemk Yayınları - Ankara, 1999
64. Oran Baskın, Türk Dış Politikası, İletişim yayınları, 2002
65. Öymen Onur, Türkiye'nin Gücü, İstanbul, AD Kitapçılık AŞ, 1998
66. Özgiray Ahmet, "Yunan Amaçları ve İtilaf Devletleri ile Birlikte Türkiye Üzerine Çevirdikleri Entrikalar (1914–1919)" Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:41, 1989
67. Özkan İ.Reşat, "Dış Politika-Dış Kapının Dış Mandalı", Çınar Yay., 1996
68. Özkan Cemal, "Tarihte Türk-Yunan İlişkileri", Silahlı Kuvvetler Dergisi, 1985, sayı 297
69. Pallis Alexander Anastasius, "Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922, Yapı Kredi Yay., 1995
70. Radikal Gazetesi
71. Sarınoy Yusuf- Pehlivanlı Hamit- Saydam Abdullah, "Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası", Atatürk Araştırma Merkezi, 1999
72. Sönmezoğlu Faruk, "Türkiye-Yunanistan İlişkileri&Büyük Güçler", Der Yayınları, 2000
73. Sönmezoğlu Faruk, "Türk-Yunan İlişkileri ve Kıbrıs,Değişen Dünya ve türkiye'nin Dış Politika Gündemi", Der:M.Metinsoy ve M.Eroğlu, 2001
74. Soysal İsmail, "Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları 1920-1945", Cilt 1, 1989
75. Sabah gazetesi
76. Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl 3, Sayı 5, Temmuz 2005
77. Simerini gazetesi(Kıbrıs Rum kesimi gazetesi)
78. Svoronos Nikos, "Çağdaş Hellen Tarihine Bakış, Belge Yay., 1988
79. Şahin M.Süreyya, Fener Patrikhanesi ve Türkiye, Ötüken Yayınları, 1996
80. Şimşir Bilal N., "Ege Sorunu-Belgeler (1912-1913) Cilt-1, Ankara, 1976

81. Tavşanoğlu E. Leyla, "Akıllar Tartışıyor", Çağdaş Yay.,1998
82. Tekeli İlhan, Tarih Yazımı Üzerine Düşünmek, Ankara: Dost Kitapevi Yayınları, 1998
83. Terlexis Pantazis,"Greece's Policy and Attitude Towards the Problem of Cyprus", New York University, 1968
84. TBMM Tutanak dergisi, Dönem:19, Yasama Yılı:4, 121. birleşim,Haziran 1995
85. Türkiye Gazetesi
86. Ta Nea Gazetesi
87. To Vima gazetesi
88. Tsarouhas Dimitris and Özkan Duman, "Civilization in Greece versus Demilitarization in Turkey", 2003)
89. Tulça Enis, Yrd.Doç.Dr.Galatasaray Üniversitesi Uluslar arası İlişkiler Bölümü Öğ. Üyesi, "16 Nisan 2003 sonrasında Türk-Yunan yakınlaşmasının bu seferki ömrü ne kadar",2006.
90. Ülger İ. Kaya-Efegil Ertan, "AB ve Kıbrıs", Gündoğan yay.,2002
91. Vamık D. Volkan, Norman Itzkowitz "Türkler ve Yunanlılar", çev:Banu Büyükkal, Bağlam Yay., 2002
92. Vahapoğlu M.H., "Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okullar,1990
93. Yerasimos Stefanos, "Milliyetler ve Sınırlar –Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu", çev:Şirin Tekeli,İletişim Yay., 1995
94. Yıldırım Mustafa, "Sivil Örumceğin Ağında", Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2005

İnternet

1. www.turkatak.gen.tr,
2. www.belgenet.com
3. www.mihenk.gr
4. www.avsam.org
5. www.stradigma.com
6. www.voanews.com
7. www.bilimarastirmavakfi.org

8. www.usak.org.uk
9. www.sbu.yildiz.edu.tr
10. www.tasam.org
11. www.bttd.com
12. www.turk-yunan.gen.tr
13. www.turkishgreek.org
14. www.sgir.org

MÜLAKATLAR

17.10.2006

Em. Büyükelçi Milletvekili Sn. İnal Batu ile yapılan mülakat

İnal Batu:Türkiye ile Yunanistan arasında dünyada pek az ülke arasındaki ilişkiler kadar çok yönlü ve karmaşıktır. Şimdi bir kere Ege sorunları var, başlı başına bir sorunlar yumağı. Karasuları, kıta sahalığı, aidiyeti tartışmalı adacıklar, adaların silahlandırılması, hava sahası vb. sorunlar var.

Zaman zaman bunlar iki ülke arasında büyük gerginliklere yol açıyor, Kardak krizinde olduğu gibi.

Onat: Bu gerginliklerde sonuçta Yunanistan tarafından çıkartılıyor.

İ.B: Tabi tabi. Keza açık denizlerde petrol arama (Hora olayı) savaşın eşğine kadar getiriyor, işte it dalaşları hala oluyor ilişkilerin düzelmesine rağmen. Bunlarda hep sorumluluk Yunanistan'a ait. Hepsinde ama. Hepsinde tetiği çeken, gerginliği arttıran Yunanistan olmuştur. Türkiye hep savunmada olmuştur.

Şimdi bu Ege. Bir de azınlık sorunlarımız var karşılıklı. Azınlık sorunları içinde de Patrikhane'nin statüsü. Patrikhane Yunan Anayasasında yeri olan bir kurumdur. Yunan halkının bağlılığı var ona.

O: Peki ekümenik olarak geçiyor mu bu anayasada?

İ.B: Tabi tabi tabi.. Yunan halkının bağlılığı anayasaya geçmiştir. Kıbrıs var. Başlı başına bir sorundur. Yarım asırdır iki ülke arasındaki ilişkileri çok derinden etkileyen malum bir uluslar arası sorundur. Önemli dönüm noktaları var Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde. En son dönüm noktası 1970'lerin sonunda Yunanistan'ın şansını iyi kullanıp Avrupa Birliğine girmesi, bizim de göz göre göre o şansı yitirmemiz. Şimdi bu bir dönüm noktası bizim için fevkalade olumsuz bir dönüm noktası çünkü Yunanistan bir Avrupa Birliği içindeki tüm Türkiye'ye yardım paketlerine veto ediyor bizi milyarlarca dolar zarara sokuyor, iki Kıbrıs sorununu Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki bir sorun haline getiriyor. Ve Avrupa Birliğine bütün genişleme sürecine boykot etme şantajını kullanarak Kıbrıslı Rumları Avrupa Birliğine tam üye yapıyor. Bu hem Uluslar arası anlaşmalar çiğnenerek hem de Avrupa Birliğinin kendi en önemli ilkesi çiğnenerek, nedir o ilke?

O: Sınır anlaşmazlıkları olan ülkelerin kabul edilmemesi.

İ.B: Bu tamamen bizim ihmalimizden.

O: Sizin için Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde daha yumuşaktı daha sonra gittikçe sertleşti yazılıyor. Bu neden dolayı?

İ.B: Sertleşti tabi. Çünkü ikili sorunlar söz konusu olsa ben daha yumuşak

bir üslup kullanabilirdim. Ama Yunanistan'ın Avrupa Birliğine girdikten sonra bize yaptığı kötülükler ve Avrupa Birliğinin yıllar geçtikten sonra bize halen yaptığı haksızlıklar ve bugünde Fransız meclisinde Ermeni tasarısının altında da Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini önleme fikri yatmaktadır. Şimdi Yunanistan bu isteklerini gerçekleştirince özellikle Avrupa Birliğine hem Kıbrıslı Rumlar hem kendisi girince, Türkiye'den artık güvelik endişeleri kalmayınca biz tutum değişikliğine gittik. Öcalan'ın Kenya'daki Yunan büyükelçiliğinde ele geçmesi, Pangalos'un istifa etmek zorunda kalması.

O: Peki ilişkilerdeki bu olumlu havanın ekonomik boyutla ne kadar alakası var?

İ.B: Tabi tabi. Her bakımdan kendine güveni arttı. Mesela bankalarımızı satın alıyor ama biz bankalarını alamıyoruz. Yani her bakımdan kendine güveni arttı, kişi başına milli geliri 15000–16000 \$'a tırmandı. Ondan sonra Yunanistan tam havasına girmiştir ama temel görüşlerinde hiçbir değişiklik olmamıştır. Nedir o temel görüşler. Kıbrıs'ta bir ortaklık cumhuriyeti. Türkler ve Rumların siyasi eşitliğine dayalı bir ortaklık cumhuriyeti ulaşılmasını düzenli olarak engellemektedir. Mesela Kofi Annan'ın planının reddinden sonra Rumlara karşı kayda değer bir baskısı olmamıştır. Kıbrıs konusunda perde arkasında katı tutumunu sürdürmektedir. İkincisi Ege sorunları konusunda ben Türkiye ile yalnız kıta sahanlığı konusunu görüşürüm öbürleri hep benim egemenlik sorunumdur temel tezini de terk etmemiştir. Kardak'ta işte benim fikrim olan 2. adaya çıkmak olmasaydı da aynı kayalığa çıkmaya kalksaydık Yunanistan savaşa girecekti. O kadar ödünsüzdür.

O: Yunanistan'ın politikası daha çok sonuna kadar getirip karşılık buluncaya kadar devam etmektedir.

İ.B: O gece savaşa giriyordu. Ben o günü yaşamış bir insanım. Bir mucizedir bizim SAT komandolarımızın gözükmeden o kayalığa çıkması, yani ben o fikri ortaya attım ama ben dahi endişeliydim. Amerikanın hakemliğinde normale döndü zaten herkes devreye girdi. Şimdi böyle bir yumuşama havası var fakat temel sorunlar öylece duruyor. Kıbrıs sorunu aleyhimize geliyor. Neden. Çünkü Rumlar Avrupa Birliğine girince sorunun tüm parametreleri değişti ve bizim Avrupa Birliği üyeliğimizi de daha net olarak engeller bir hale geldi. O ortada duruyor hem de bizim adımıza kötüleşerek. Çünkü Avrupa Birliğine bizim girmemizi istemeyenler bunlar Kıbrıs ve Ermeni meselelerini kullanıyorlar, Kopenhag kriterleriyle hiç ilgisi olmadığı halde. Kıbrıs lehimize gelişmiyorlar, oradaki soydaşlarımızın önemli bir kesimi ceplerine Rum pasaportlarını koydular, önemli bir bölümü Rum kesiminde çalışıyorlar. Onlar Avrupa birliğine girdi işte eğer bu girmekse tabi bu girmekse. Rumlar istediği şekilde Kıbrıs sorunu halledildi. İsteddiği zaman Rum Kuzeye gidiyor, kahvesini, rakısını içiyor; Türk orda çalışıyor, ekmeğini orada kazanıyor yani ekonomik bakımdan midesinden bağlı, elinde Rum pasaportu biz kuyruklarda sürünürken Avrupa'ya gidiyor, iş buluyor iş kuruyor.

O: Peki hükümetin attığı imza ben Kıbrıs'ı tanımıyorum diye?

İ.B: Limanları, havaalanlarını açamaz bu hükümet. Şimdi ortada bir Finlandiya planı var ki rezalet. O konuda görüşmeye hazırız diyor hükümet. Mehmet Ali Talat dahi bu Papadopoulos'un planı diyor. Maraş veriyorsun, en önemli kozu gitti. Rumlara da havaalanlarını ve limanlarını açıyorsun, neymiş karşılığı Magosa limanı Birleşmiş Milletler denetiminde uluslar arası ticarete açılacaktı, Ercan havaalanı için ise yok bir şey. Yani KKTC'nin dışa açılması için en önemli etken hava ulaşımı, turist gelecek. Turist Washington'dan veya Londra'dan Ercan'a inemiyor. Aktarmalı gelinebiliyor yani yasak bir ülke, görüntüsü o. O bir kere başlı başına ürkütücü bir şey. Yani bu Finlandiya Planını da kabul ederlerse artık tam beyaz bayrak çekilmiş olur. Hiç bir şey almadan en önemli kozun Maraş da verirsen senin elinde pazarlık yapacak hiçbir şey kalmaz. Karşılığında ne olur. Ermeni soykırımını tanı yok Süryaniler vs. Yani adam seni istemedikten sonra elinde bin tane koz var. Kaldı ki şimdiden Fransızlar referandum şartı koydular, Fransız halkının %75'i Türkiye'nin üyeliğini istemiyor. Bütün kozlar Yunanistan'ın elinde. O keyifle seyrediyor. Fransa Ermeniler diyor. Papadopoulos Le Express gazetesine demeç veriyor” ben tek bayraklı tek milletli çözümü kabul ederim, federasyonu bile kabul etmem. Türklere de Azınlık hakları veririm “ diyor. Yunanistan gayet keyifli. Sirtakiler oynanıyor, gidiliyor geliniyor, dostluk gösterileri yapılıyor. Ama Yunanistan'ın tüm ulusal çıkarları hep cebinde duruyor. Hiç birinde en ufak bir fedakarlık yapmış değildir. Bizim elimizde uyduruk bir takım kozlar var. Yok Patrikhane ekümeni sıfatı. Amerikan büyükelçisi davet veriyor ekümenik patrik onuruna diye sen de bağıryorsun.

O: Peki Türkiye'nin izlemesi gereken yollar ne? Neler yapabiliriz? Gelecekle ilgili düşünceleriniz nelerdir?

İ.B: İşin özü şudur. Türkiye, yaşamını bu şekilde devam ettirmek için dahi dış borçlarını çevirmeye ihtiyaç duyan bir ülkedir. Bugün düğmeye basılsa dış borçlar bir çevrilemese, yani biz borç alıp borç ödüyoruz. Düştüğü var mı borcun. Hayır. Daha doğrusu arttı. O musluklar kimin elinde. Amerikanın ve İngiltere'nin elinde. Yani hiç bir şey yapamazsın. İkinci bir Kurtuluş savaşı gibi yine bir ulusal fakirliğe razı olmak, içimize dönmek o da demokratik bir sistemde olacak şey değil. Demokrasiden vazgeçsen askeri yönetime dönsen onun zararları bambaşka. Bir de başka alternatifimiz yok. Yok İslam alemiyle yapılmıştı, İslam aleminin halini Lübnan olaylarında gördünüz. Yürekler acısı. Şii, Sünni kavgaları. Endenozya'da zirve toplantısına devlet başkanı düzeyinde bizim gibi 3-4 kişi gitmiş. Diğerleri bakan göndermişler. İslam Parlamenterler Birliğinin dönem başkanınız. Bülent Arınç kalktı hadi dedi bir fiyakalı bir parlamenterler toplantısı yapalım İsrail'i kınayalım dedi. Cevap bile alamadık. Bende o gruptaydım. Yani palavra. Dışa bağımlısın başka seçeneğin yok. Amerika'ya tekmeyi vuralım, Avrupa Birliğine rest çekelim, müzakereleri durduralım; peki o zaman yerine ne koyacaksın?. Yok ortada, ciddi bir proje yok. Peki ne olabilir Türkiye için en iyi seçenek. 80'de nasıl Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği ve Avrupa'da söz sahibi olması için konjektör müsaitti. Yine öyle gelişmeler olabilir. Bunun anahtarı da Moskova'dır. Rusya yine ben 2 süper güçten biri olmak istiyorum, ben kafa tutucam, ben eski topraklarımı yine kendi çekim alanıma alıcam. Silahlanmaya da alabildiğine önem veren bir Rusya dünya konjektörünü

değiştirebilir. Zaten Çin'inde büyük adımlar attığını görüyoruz. Bir de nihayet bu Avrupa Birliği Türkiyesiz global bir güç olamayacağı bilincine varırsa özellikle Ortadoğu'daki gelişmelerden dolayı, o zaman belki yine önümüzdeki yıllarda Türkiye yine gözde, Batının cici çocuğu olabilir. O zaman onlar lütfen gelin derler. Bu gelişmeleri çok iyi okunması lazım. Çok iyi stratejiler oluşturmamız lazım. Yunanistan Avrupa Birliğine girip güvenlik sorununu halledince hadise bitmiş. Herkes biliyor ki Türkiye bir Avrupa Birliği ülkesiyle savaş yapamaz. Senin orda milyonlarca vatandaşın var, turizmin tamamen onlara bağlı bütün yatırımların oraya bağlı. Dışa kapalı bir askeri yönetim seçeneğimiz var bu olmamalıdır ne de Yunanistan'la silahlı bir hesaplaşma olmamalı. Tek seçeneğimiz iyi bir siyaset, giderek güçlenmek, dış borçlar boyunduruğundan kurtulmak, milli gelirimizi yukarı çekmek uzun vadeli bir mücadele yani. Bunu yapmalıyız.

Trük dış politikasındaki en büyük skandallardan biri de 99 Helsinki zirvesidir. Orda ne oldu. Kıbrıs siyasi çözüm olmadan da Rumlar girer dedi. Ve sorunu çözüm yükümlülüğü tamamen Türkiye'ye verildi. Karşılığında da sen aday ülkesin dendi. Kıyamet koşturdu Ankara'da. Olmaz, rezalet, kabul etmiyoruz böyle adaylığı görüşü hakim olacak iken gece yarısı dönem başkanı Finlandiya dış işleri bakanı Luppunen cebinde bir mektupla geldi. Ne yazıyor o mektupta. Kıbrıs sorunu kesinlikle Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda bir engel teşkil etmeyecektir. Güvence veriyorlar. Ne oldu o güvenceye. Sorduk bende o zaman müsteşar yardımcısıyım. Ne oldu o mektup Yunanlılar dediler ki "o mektup çöp tenekesine atılmıştır, hiçbir değeri yoktur".dediler hiç utanmadan. Kuzey Kıbrıs'ın tecridinin kalkması sözü verdiler, şimdi ne diyorlar o bir siyasi sözdü ama sizin limanları açmanız hukuki bir zorunluluktur diyorlar. Hiç utanma yok ki insanlarda.

O: Görüşlerinizi paylaştığınız ve zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

29.12.2006
Dr. Dimitris Tsarouhas
Assistant Professor
Department of International Relations
Middle East Technical University

ORIJINAL METİN

Onat: Greece lineage based on antique Greece people? and what do you think about the Ottoman effect on this lineage?

Dimitris Tsarouhas: There is certainly some degree of continuity between the ancient Greek world and the modern republic. This is manifest in language and culture. The Ottoman period did certainly 'interfere' with this – but so did the Byzantine Empire and all others. At the end of the day, there is no single progressive move from one civilization to another.

O: Do you think the Turkish government's decision "Casus belli" must be removed or not?

D.T: I do not think that Turkey has an official 'casus belli' policy as such. As far as I know this was merely a parliamentary non-binding resolution. If you are asking me in principle, I do not believe that any state should raise a 'casus belli' against any other. Simple really.

O: What is the Greece politics about patriarchate?

D.T: Greek politics on Patriarchate? Difficult to say if there is a single line of policy. They probably view it as a historic institution that needs to be preserved for the sake of Greek Orthodox Christians in Istanbul and elsewhere in Turkey. The current Patriarch is popular and helpful re Greek-Turkish rapprochement. But his relations with his arch-rival Archbishop Christodoulos of Athens, remain tense.

O: what are the results of the decision that name Loizodou decision?

D.T: Sorry, I do not know the case well enough.

O: What are the Greece and the South Cyprus Rum control's politics about Cyprus? (with the refusal of the Annan plans and the Finland suggestion)

D.T: I think that their policies are not necessarily identical. It seems to me that Nicosia is trying to buy time for a future solution that will maximize most of its demands. The old maximalist doctrine. Athens seems to be sitting uncertainly in the middle between its support (in principle) for Cyprus and its desire to see progress in Turkey's EU bid. In the post-Annan plan, both states have been rather lethargic and non-active in suggesting possible ways out of the impasse.

O: Do you think that Cyprus is under military occupation of Turkey? (with the South Cyprus Rum control's membership to the European Union)

D.T: 'Military occupation' is a term often used by the Greek and Greek Cypriot press and politicians. I think that 33 years after the 1974 tragedy the situation on the ground in Cyprus is much more complex than this term allows.

O: Nowadays what do you think about the Greece politics about the problems with Turkey? (for example not to solve the problems or solve the problems in EU or solve in justice court or solve with dialogue)

D.T: I hope that differences between two neighbours can always be solved. I am pretty sure that they eventually will be resolved. Whether this will be done bilaterally or through arbitration is an open question. However, for the sake of mutual trust, direct bilateral negotiations seem to me the best way forward, once the two states have agreed on the agenda.

O: What do you think about the Greece economic diplomacy in Turkey (in sector of banks and energy)

D.T: It is a very new policy and still under trial. Seems to have been successful up to now and operates throughout the Balkans. A supporter of good relations and Turkey's EU membership, I support all initiatives that improve the climate between the two - and this seems to be one of them.

O: The Greece relation with EU and this effect on Turkey?

T.D: Greek relations to the EU? Well, Greece used to be the black sheep in the 1980s but things have changed dramatically ever since. Especially under the leadership of Simitis (1996-2004) Greece out-performed many Euro-economies and raised its living standards. I think that, for strategic reasons, the Greek decision to support Turkey on its EU path will not be reversed in the medium term. It is a position summarized by PM Karamnlis as asking for 'full compliance (by Turkey with EU norms etc.) for full membership'. Greece rejects privileged partnership.

O: What is the view of the greece about the Turkey's EU membership?

T.D: Most people remain sceptical on Turkish membership. The main reason seems to be that they do not believe that Ankara is any more willing now to give up on what they see as 'its claims' on the Aegean, Thrace etc. At the same time, there is I believe a discriminatory, undertone in some pronouncements on Turkey not being 'European'.

O: 1974 Cyprus operations effect on Greece?

T.D: The 1974 tragedy led to the fall of the Greek junta (1967-74) and discredited the army in the eyes of the Greek people. It helped bring back democracy, albeit in a confused manner. It has also, however, led to deep suspicions of Turkish motives on Cyprus and deteriorated relations between Greece and Turkey. Finally, Greece perceived the muted NATO reaction to events as an insult and withdrew from the military wing of NATO for a while. In that sense, 1974 has also boosted anti-Americanism, which was very high indeed in previous decades and remains quite potent.

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Balıkesir'de doğan Onat BEKAROĞLU, ilkokulu ve ortaokulu Balıkesir'de, liseyi ise Deniz Lisesi'nde 1999 yılında tamamlamıştır.

Deniz Harp Okulu'ndan 2003 yılında mezuniyetini müteakiben Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde görevini sürdürmektedir.

Harp Okulu yıllarından başlayarak Siyasi Tarih, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Hukuk gibi konulara ilgisinden dolayı GYTE Sosyal Bilimler Enstitüsü, Strateji Bilimi Bölümünde Milli Güvenlik Stratejileri üzerine Y. Lisans programını takip etmiştir.

EKLER

Ek 1. Bern Deklerasyonu

Ek 2. Madrid Deklerasyonu

Ek 3. Atina Mutabakatı

Ek 4. İstanbul Mutabakatı

Ek 5. İngiltere-Fransa Sınırlandırma Davası

**Ek 6. Başpiskopos Makarios'un BM Güvenlik Konseyinde Yaptığı
Konuşma**

EK-1

BERN DEKLERASYONU

Orijinal Metin

The Berne Declaration

On the Procedure to be Followed for the Delimitation of the Continental Shelf by Greece and Turkey

1. Both parties agree that negotiations be sincere, detailed and conducted in good faith with a view to reaching an agreement based on mutual consent regarding the delimitation of the continental shelf.
2. Both parties agree that these negotiations should, due to their nature, be strictly confidential.
3. Both parties reserve their respective positions regarding the delimitation of the continental shelf.
4. Both parties undertake the obligation not to use details of this agreement and the proposals that each will make during the negotiations in any circumstances outside the context of the negotiations.
5. Both parties agree no statements or leaks to the press should be made referring to the content of the negotiations unless they commonly agree to do so.
6. Both parties undertake to abstain from any initiative or act relating to the continental shelf of the Aegean Sea which might prejudice the negotiations.
7. Both parties undertake, as far as bilateral relations are concerned, to abstain from any initiative or act which would tend to discredit the other party.
8. Both parties have agreed to study state practice and international rules on this subject with a view to educing certain principles and practical criteria which could be of use in the delimitation of the Continental shelf between the two countries.
9. A mixed commission will be set up to this end and will be composed of national representatives.
10. Both parties agree to adopt a gradual approach in the course of the negotiations ahead after consulting each other.

Signed in Berne, 11 November 1976

Türkçe Metin

“1- Her iki taraf, kıta sahanlığının sınırlandırılması ile ilgili karşılıklı rızalara dayalı bir anlaşmaya ulaşmak için görüşmelerin samimi, ayrıntılı ve güven içerisinde bir yaklaşımla yapılmasında uyuşurlar.

2- Her iki taraf bu görüşmelerin içeriğinden dolayı kesinlikle gizli olmasında uyuşmuşlardır.

3- Her iki taraf, kıta sahanlığı ile ilgili ayrı ayrı kendi görüşlerini korurlar.

4- Her iki taraf, bu anlaşmanın ayrıntıları ve görüşmelerin yapılması sırasında yapılan önerileri görüşmelerle ilgili olmayan herhangi bir dış ortamda kullanmama yükümlülüğünü üstlenirler.

5- Her iki taraf, ortaklaşa olarak yapılmasına karar vermedikçe, görüşmelerin özüyle ilgili olarak basına açıklama yapılmaması ya da bilgi sızdırılmamasını kararlaştırmışlardır.

6- Her iki taraf, Ege Denizi kıta sahanlığı ile ilgili olarak görüşmeleri zarara uğratabilecek inisiyatif ya da hareketten kaçınmayı yükümlenmişlerdir.

7- Her iki taraf, ikili ilişkiler ile ilgili olduğu kadar, diğer tarafı güvensizliğe yöneltecek herhangi bir inisiyatif ya da davranıştan kaçınmayı yükümlenmişlerdir.

8- Her iki taraf, iki ülke arasında kıta sahanlığı sınırlandırılmasında kullanılacak pratik kriter ve kesin ilkeler sonucuna varmak amacıyla bu konu üzerinde uluslararası kuralları ve uygulama durumlarını araştırmak konusunda uyuşmuşlardır.

9- Bir karma komisyon bu amaçla kurulacak ve ulusal temsilcilerden oluşacaktır.

10- Her iki taraf, birbirlerine danıştıktan sonra ileriki görüşmeler sırasında tedrici bir yaklaşımı benimsemek konusunda uyuşmuşlardır.” (Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl 3, Sayı 5, Temmuz 2005, ss.261-286.) Yrd. Doç. Dr.; Yıldız Teknik Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.Fuat AKSU EGE SORUNLARININ GELECEĞİ VE TÜRKİYE

EK-2

MADRİD DEKLERASYONU

Orijinal Metin

With the Madrid Declaration of 8 July 1997, the Parties agreed to pursue efforts to promote bilateral relations based upon:

“-Mutual commitment to peace, security, and the continuing development of good neighbourly relations;

-Respect for each other’s sovereignty;

-Respect for the principles of international law and international agreements;

- Respect for each other’s legitimate, vital interests and concerns in the Aegean, which are of great importance for each country’s security and sovereignty rights;

-Commitment to refrain from unilateral acts on the basis of mutual respect and willigness to avoid conflicts arising from misunderstanding; and

-Commitment to settle disputes by peaceful means based on mutual consent and without use of force or threat of force.” Greek-Turkish Relations: The Madrid

Joint Declaration”, Thesis, Summer 1997.

<http://www.mfa.gr/thesis/summer97/section.html> ;

Türkçe Metin

“Barış, güvenlik ve iyi komşuluk ilişkilerinin sürdürülmesi konusunda karşılıklı taahhüt,

Birbirlerinin egemenlik haklarına saygı,

Uluslararası hukuk ilkelerine ve uluslararası anlaşmalara saygı,

Birbirlerinin güvenlikleri ve ulusal egemenlikleri açısından büyük bir öneme

sahip bulunan Ege’deki yaşamsal çıkarları ve kaygılarına karşılıklı saygı,

Yanlış anlamalardan kaynaklanan uyuşmazlıklardan kaçınılması ve karşılıklı saygı temelinde tek taraflı eylemlerden kaçınılması taahhüdü

EK-3

Atina Mutabakatı

27 Mayıs 1988 tarihli **Atina Mutabakatı** ile taraflar;

“Karşılıklı olarak birbirlerinin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne ve Ege’nin açık deniz alanlarını ve uluslararası hava sahasını kullanma haklarına saygı gösterilmesi yükümlülüğünü teslim etmektedirler.

İki taraf açık deniz alanları ve uluslararası hava sahasında ulusal askeri faaliyetlerin yürütülmesinde, deniz ve hava trafiğinin uluslararası belgeler, kurallar ve yönetmeliklerde öngörülen çerçevede kolayca akımına müdahale etmemeye gayret göstereceklerdir. Bu istenmeyen gerginlik kaynaklarının ortadan kaldırılmasına ve çatma riskinin azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

İki taraf açık deniz alanlarına ve uluslararası hava sahasında notam veya bildirim veya uyarı gerektiren ulusal askeri tatbikatların planlanması ve icrasının aşağıdaki hususları da mümkün olacak azami ölçüde önleyecek şekilde yürütülmesinde mutabık kalmışlardır; [Buna göre,]

belirli bölgelerin tecrit edilmesinden,

tatbikat alanlarının uzun süreler için kapatılmasından,

tatbikatların turizmin en yoğun olduğu dönemlerde (Her yıl 1 Temmuz’dan 1 Eylül’e kadar- 1988 yılı için 7 Temmuz 1 Eylül) ve başlıca ulusal ve dini resmi tatillerde yürütülmesinden [kaçınacaklardır.]

Bütün ulusal askeri faaliyetlerin planlanması ve icrası mevcut uluslararası kural, yönetmelik ve usullere uygun olarak yürütülecektir.”

EK-4

İstanbul Mutabakatı

8 Eylül 1988 tarihinde **İstanbul Mutabakatı** imzalanmıştır. Bu mutabakatla, taraflar Ege Denizi'nde uluslararası sularda ve hava sahasında yapacakları askeri ve diğer faaliyetler sırasında uluslararası hukuk ve uygulamalara, kurallara, düzenlemelere uygun davranma yükümlülüğü altına girmeyi kararlaştırmıştır. Buna göre,

“tarafların deniz kuvvetlerine bağlı unsurları:

Açık denizde uluslararası hukuk ve teamüllere göre seyrederken birbirlerini taciz etmekten kaçınacaktır.

Uluslararası hukuk, kural ve düzenlemelere olduğu kadar askeri teamül ve nezaket kurallarına riayet edecektir.

Deniz birimleri birbirlerinin atış talimi ve diğer askeri faaliyetlerini uluslararası hukuk kural ve usulleri çerçevesinde gözlemlerken, bu faaliyetleri aksatacak hareketlerden kaçınacaklardır.

Tarafların hava kuvvetlerine bağlı unsurları uluslararası hava sahasındaki askeri faaliyetleri sırasında

Uluslararası hukuka ve özellikle uluslararası teamüllere, kurallara, düzenlemelere ve prosedürlere tam olarak uygun davranacaktır.

Tarafların uçak pilotları birbirlerine yaklaştıkları zaman azami dikkat gösterecek ve uçuş güvenliğini ve uçakların görevini tehlikeye düşürecek hareket veya tepkilerden kaçınacaklardır.”

EK-5

**Başpiskopos Makarios'un BM Güvenlik Konseyinde Yaptığı Konuşma
(19 Temmuz 1974)**

Yunanistan'ın askeri rejimi Kıbrıs'ın bağımsızlığını hiç aldırış etmeden ihlal etmiştir. Kıbrıs halkının demokratik haklarına en ufak bir saygı olmaksızın, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı ve egemenliğine en ufak bir saygı duymaksızın, Yunan cuntası diktatörlüğünü Kıbrıs'a kadar uzatmıştır. Milli Muhafız Teşkilatının kamplarında Yunanlı subaylar bu yasadışı örgüt lehinde açık propaganda yürütüyorlardı ve Milli Muhafız Teşkilatını Devletin bir organı olmaktan çıkarıp, bir yıkım aracına dönüştürdüler.

Yunan askeri rejiminin neden olduğu Kıbrıs'taki krizin tüm detaylarını henüz bilmiyorum. Ölü sayısının çok ve maddi yıkımın ağır olmasından korkuyorum. Ancak şu andaki en önemli konumuz bu trajedinin sona erdirilmesidir. Londra'ya ulaştığımda, Yunan cuntasının Birleşmiş Milletler'deki temsilcisinin konuşmasının içeriği hakkında bilgilendirildim. Dünya kamuoyunu yanıltma çabaları karşısında çok şaşırımdım. Yunan cuntası hiç yüzü kızarmadan, silahlı saldırıyla ilgisi olmadığını ve son birkaç gün içindeki gelişmelerin Kıbrıs Rumlarının iç meselesi olduğunu iddia ederek durumu basitleştirmeye çalışmaktadır.

Bu darbe, Kıbrıs Rumlarının iç meselesi sayılacak koşullar altında vuku bulmamıştır. Bu, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı ve egemenliğini en ahlaksız şekilde ihlal etmek suretiyle, dışarıdan gelen açık bir işgaldir. Bu darbe, Milli Muhafız Teşkilatında görevli ve komutanlık yapan Yunanlı subayların işiydi.

Şu ana kadar çözüm görüşmelerindeki ilerlemenin tatmin edici olduğu söylenemez. Atina'daki rejimin Kıbrıs politikası böylesine ikiye bölünmüşken nasıl gelişme kaydedilebilir? İlgili tüm taraflar görüşmelerin bağımsızlık temelinde olması konusunda anlaşmışlardır. Atina rejimi de bunu kabul etmiştir ve Yunan Dışişleri Bakanı, Yunanistan'ın bu konudaki pozisyonunu açık olduğunu tekrar tekrar ifade etmiştir. Eğer durum böyleyse, Yunanistan'ın askeri rejimi, amacının Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi olduğu açıklanan ve üyelerinin kendilerini "birlik taraftarları" olarak adlandırdıkları terörist örgüt "EOKA B"yi neden yaratmış ve desteklemiştir? **Temmuz Darbesinin Ardından 19 Temmuz 1974'te Başpiskopos Makarios'un BM Güvenlik Konseyinde Yaptığı Konuşma. (Güvenlik Konseyi Resmi Kayıtları, S/P V. 1780)**